Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Vier aristotet. Vorlesungen - Cod. Ettenheim-Münster 195

Fioravanti, Ioannes Baptista

[S.l.], 1630

Commentarius in libros de generatione et corruptione

urn:nbn:de:bsz:31-116355

Visual Library

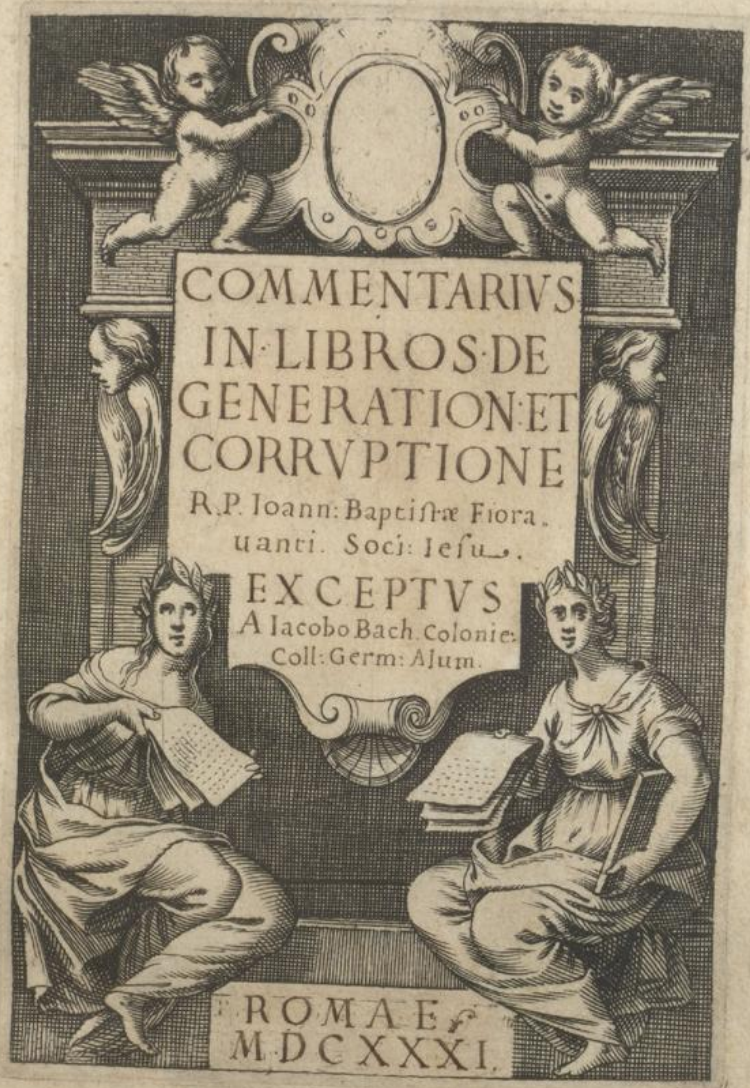
COMMENTARIUS
IN·LIBROS·DE
GENERATION·ET
CORRUPTIONE
R.P. Ioann: Baptistæ Fiora.
uanti. Soci: Iesu.
EXCEPTUS
A Iacobo Bach. Colonie:
Coll: Germ: Alum.
ROMAE
M·DCXXXI.

IN LIBROS DE GENERATIONE ET CORRUPTIONE

PROEMIUM

Præmitti solent hic ab Authoribus multa de obiecto, inscriptione et numero librorum, vt videri potest apud Toletum et Conimbricenses, breviter tamen pro nobis dicendum est cum S. Thoma obiectum horum librorum esse res generabiles et corruptibiles prout tales sunt, patetque tum ex Aristotele textu 1 cum ait in his libris determinandum esse de generatione et corruptione eorum quæ natura generantur et corrumpuntur eorumque rationes et causas investigandas, tum quia ordo doctrinæ postulabat vt postquam Aristoteles egit primo loco, id est, primis octo libris physicorum de substantia naturali in communi, 2do vero, id est, in libris de Cœlo de substantia naturali incorruptibili 3tio tandem loco ageret de substantia naturali generabili et corruptibili sub hac ratione formali quatenus generabilis et corruptibilis.

Ex quo colligitur recte hos libros inscribi de generatione et corruptione seu de ortu et interitu, hoc est, de rebus quibus competit generatio et corruptio, vt explicat Aristoteles textu citato; dividitur singulis liber in 5 partes in quarum prima quæ extenditur vsque ad textum 23 agit de generatione; in 2da quæ extenditur a textu 23 vsque ad 25, de alteratione; in 3tia, id est, vsque ad textum 43 de augmentatione; in 4ta, id est, vsque ad 82 de actione, reactione et alijs ad eam requisitis, in 5ta denique, id est, a textu 82 vsque ad finem de mixtione. 2dus liber in quo potissimum agit de elementis tres habet partes, in quarum prima, id est, vsque ad textum 24 agit de principijs et numero elementorum, [in 2da] id est, vsque ad textum 91 de mutua eorum generatione et transmutatione; in 3tia denique, id est, a textu 91 vsque ad finem [de caelis] huius generationis et transmutationis.

IN LIBRUM PRIMUM DE GENERATIONE ET CORRUPTIONE

DISPUTATIO I

DE GENERATIONE

Ordine Aristotelico totidem disputationes complecti deberet hic liber quot sunt eius partes, sed quia augmentatio de qua Aristoteles in [3tia] parte multa supponit ex libris de Anima, et mixtio de qua ille in 5ta parte supponit totam disputationem de elementis, ideo ijs in præsentia omissis tres tantum disputationes hic instituemus quæ reliquis partibus primi libri respondeant.

Quæstio I

QVÆSTIO I

De essentia Generaõis.

ARTICVLVS I

Quid sit Generatio?

Noĩe generaõis illigit productio substã: siue actio qua substãa dicit produci et fieri simpliciter, et sine addito, nam in alteraõe substãa dicit fieri solum cum addito, v: g: lignum fieri calidum vel frigidum etc, propterea ab Arte tt: 1, 4 et segg: appellat generaõ simpliciter hoc generaõe simplex; dari a: generaõem probat Arist: tt: 2a ex com receptõ modo loquendi, quia hoc n solum dicit fieri de nouo serens sed etiam fieri simpliciter.

His suppositis vt distinguat Aristes generaõe ab alteraõe tt: 23, eam definit ẽe quando totum transmutat n manente aliquo sensibili subiecto eodem, vt cum ex aqua fit ãer, generaõ, inquit, iam hoc tale, huig. a corruptio, ex quo loco colligit haec generaõis descriptio ab oĩbg recepta: generaõ ẽ mutaõ totius in totum nullo sensibili remanente vt subiecto eodem, ultra vero alteraõem ait ẽe quando manente subiecto sensibili transmutat in passionibg, vt cum idem corpus ex sano fit agrotum.

dicit jmo generaõe ẽ mutaõ, q̃a n definit generaõ latissime sumpta comprehendens etiam generaõe Verbi diuini quæ ẽ sine ulla mutaõe, sed definit solum generaõ nãalis et physica, dicit 2do totius in totum, q̃a generaõ nãalis, id ẽ quæ fit ab agente creato et sine ulla circumstantia miraculosa semper ẽ inter duo tota quorum unum corrumpit, alterum producit, vt cum ex aqua generatur ãer, nam cum n reperiat nãaliter mãa spoliata oĩ fõã, si vna de nouo introducit, alia expellit, ac proinde totum praecedens corrumpit, dum aliud de nouo generat, ideo n conuenit haec definitio jma rerum generaõi quæ fuit a Deo nihilo praecedente, in sententia tñ Artis conuenire oĩbg generaõibg, q̃a cum ille posuerit mundum et generaões rerum ab aeterno ita vt n posit assignari jma in eig sententia nulla ẽ generaõ quæ n supponat aliud totum prig genitum et qd tunc corrumpat. dicit 3tio nullo sensibili remanente vt subiecto eodem, id ẽ remanente subiecto qd antea denominabat ab accidentibg sensibilibg qd ẽ totum substãale, ad q̃d oĩa accidentia ordinant, noĩe ergo sensibilis hic illigit totum substãale qd ab accidentibg sensibilibg denominat sensibile, duplicit. a. fit unum totum mutari in aliud, jmo accidentaliter ita vt deserat prig noĩe et definitionem cum pluribg accidentibg licet maneat tota substãa, vt cum aqua mutat in vaporem, 2do ita vt n remaneat prig totum substãale, vt cum lignum mutat in ignem et huic mutaõi proprie conuenit praedicta definitio secundum ultimas ergo particulas, q̃a in illa n manet idem sensibile, siue idem totum substãale qd antea denominabat ab accidentibg sensibilibg, et propterea Artes addidit definitioni antiquorum has postremas particulas, q̃a sine illis tota definitio conueniret mutaõi

accidentali,

accidentali, aqua in vaporem et similibus.

Quare sensus integer definitionis est: generatio est mutatio totius substantialis praecedentis in aliud totum substantiale quod de novo generatur, non remanente sub utroque termino mutationis eodem toto, id est eodem toto substantiali sensibili ac demonstrabili, ex maiori explicatur.

Notandum est primo quod cum dicitur generatio esse mutatio totius, intelligitur de toto praecedenti quod corrumpitur, quamvis enim hoc non sit illius mutationis et transitus manens sub utroque termino, sed est materia prima quae propterea dicitur mutari et transire, nihilominus tamen dicitur satis quod generatio sit mutatio totius praecedentis eo quod in generatione totum praecedens mutetur, primo figurate, ut explicat S. Thomas 3 parte quaest. 75 art. 3, mutari enim est quod in generatione proprie convenit parti scilicet materiae per synecdochen tribui etiam toti; 2do nomine mutationis non intelligendo transitum alicuius ab uno termino ad alium sed mutationem conversivam sive conversionem unius rei in aliam; est autem conversio sive transitus unius rei in aliam, ut Conimb. hic cap. 4 q. 2, desitio unius rei cum successione alterius incompossibilis in aliquo communi, id est, in aliquo quod maneat idem cum utroque termino; dicitur desitio unius rei quia in conversione etiam terminus a quo debet esse positivus, propterea etiam illuminatio aeris non est conversio, et hic quidem terminus a quo semper debet in conversione destrui et desinere sive sit conversio totalis sive conversio formalis, ut cum lignum convertitur in ignem destruitur lignum et forma ligni quae convertitur in formam ignis eodem modo destruitur, contra vero peronate / hoc est anima rationalis non convertitur in formam cadaveris quia tunc anima rationalis non perit, hoc tamen quod perit convertitur in cadaver; dicitur cum successione alterius quia loco termini a quo desinentis debet succedere et supplere eius munus terminus ad quem, ut cum ex ligno fit ignis succedit in materia forma ignis loco formae ligni corruptae.

Dicitur incompossibilis, quia ad conversionem requiritur oppositio et incompossibilitas inter utrumque terminum, unde si in hoc instanti annihilaretur lapis et crearetur Angelus non diceretur lapis converti in Angelum quia non desineret lapis propter oppositionem quam habet cum Angelo; dicitur in aliquo communi quia in omni conversione debet aliquid idem manere cum utroque termino, ut cum lignum convertitur in ignem manet materia eadem sub utraque forma, cum calidum convertitur in frigidum manet idem subiectum, in Sancta Eucharistia cum panis convertitur in corpus Christi manent eadem accidentia; si converti sit transire unum in aliud et unum desinere succedente altero quod suppleat vicem illius, supplere autem semper dicitur in ordine ad aliquid tertium; advertendum autem est quod terminus a quo est recedens denominatur a conversione conversus, terminus vero ad quem denominatur succedens, sicuti ab eadem entitate actionis agens sortitur denominationem agentis, passum vero patientis; quod autem ratio conversionis conveniat generationi patet, quia semper est inter duo tota et duos terminos positivos quorum unus desinit succedente altero in materia communi, et ille quidem desinit ob incompossibilitatem cum forma sive toto quod de novo generatur.

Obiicies: generatio est mutatio totius, de quo non praedicatur generari in recto sive genitum, poterit similiter praedicari mutatio in recto sive mutari; hoc autem est absurdum quia totum sequens genitum est, tamen non mutatum.

Respondeo primo retorquendo argumentum in re simili: generatio est actio et forma denominans agens, et de quocumque praedicatur generatio in recto praedicatur generare; sed generatio praedicatur de genito, ergo etc. Quod si negetur prima maior, quia actio non tribuit denominationem agentis cuicumque toto sed illi solum a quo procedit

a quo procedit quale non est genitum, ita quod illud solum terminat actio, similiter neganda est seq: obtioni, nam generatio non fit per eadem mutatio sive forma denominantis mutatum in ordine ad secundum totum sed solum in ordine ad totum praecedens, ut patet ex dictis.

Colligitur definitionem generationis ita explicatam esse bonam, quia tradit per ea quae sunt propria et necessaria omni mutationi sc: per terminum a quo, et terminum ad quem restricta, et limitata ad hanc speciem mutationis, terminus a quo et ad quem explicant per eas particulas mutatio totius in totum, ut patet ex dictis, et in illa particula totius implicite significat generationis tam inhaesionis quam denominationis, terminus enim denominationis generationis acquisitus ut est conversio nihil est aliud quam totum praecedens, terminus vero inhaesionis est maxima quae fuit in toto praecedente et manet eadem in genito.

Quaeritur primo: generatio est ne actio distincta a pura alteratione?

R: affirmative, quicquid dicat Caietanus et alii Thomistae, ratio est quia actio, ut probatum est in 3 phys: est idem ac forma in recto, sed forma quae acquiritur in generatione est distincta a forma acquisita per alterationem, haec enim est accidentalis, illa vero substantialis ergo generatio et alteratio sunt actiones distinctae; iterum probatur: quia potest Deus posita alteratione et producto calore ut octo non concurrere ad generationem ignis ergo e converso est actio qua generatur ignis est distincta ab alteratione, quia potest esse una sine altera, verum quia Doctores puram alterationem saepe appellat generationem, ut probavimus in quaest: de motu, distinguenda est duplex generatio altera dispositiva et haec identificatur cum alteratione, alia formalis sc: ipsa introductio formae substantialis et haec ab actione distinguitur.

Dices: generatio formalis est terminus purae alterationis ergo non est actio distincta.

R: nego sequentiam, nam vel esset terminus proximus et quasi intrinsecus, vel remotus et extrinsecus, qui posterius naturaliter et necessario succedens post alterationem sicuti calefactio succedit post illuminationem, non primum quia terminus proximus alterationis est qualitas non forma substantialis neque eius productio sicut terminus proximus illuminationis est lumen non calor neque calefactio succedens, neque dicas unius actionis esse duos terminos proximos, quia ad unitatem actionis requiritur etiam unitas termini, ut probavimus in quaest: de Motu, si dicatur secundum requiritur generationem esse actionem distinctam ab alteratione sicuti calefactio est actio distincta ab illuminatione quamvis sit eius terminus extrinsecus sicut ut erudo forma radicis est actio distincta a pura alteratione quamvis ab illa naturaliter succedat; neque dici potest has actiones inter se continuari et ita facere unum, quia cum termini non continuentur neque actiones possunt continuari et facere unum, ad unitatem enim actionis requiritur unitas termini.

Quaeritur 2do: an generatio sit distincta a corruptione et quomodo illa intelligenda sit propositio Aristotelis hic t: 17 et 18 corruptio unius est generatio alterius et contra.

R: duplicem posse esse sensum eius propositionis, primus est physicus, corruptionem unius et generationem alterius quasi concomitanter, quia haec duo sunt semper simul in rerum natura, 2dus est Logicus, id est, corruptio unius identitate est et realiter idem atque generatio alterius, sed haec pertinet ad primam quaestionem alibi examinandam est proponenda, ubi quaeremus: an dentur formae partiales et forma cadaveris quae de novo producatur, recedente illa, qui enim admittunt formas partiales in viventibus et negant formam cadaveris dicunt in corruptione viventis non generari formam

de novo

de novo sed remanere materiam cum formis partialibus tantum, ac proinde generationem alterius esse corruptionem unius non semper, mechanici aliter explicant quorum sententias suo loco afferemus.

Quod pertinet ad 2dum punctum, si loquamur de generatione et corruptione formali, dico distingui entitative et realiter ea ratione qua distinguitur ens a non ente, nam generatio est ipsa forma substantialis quae de novo ponitur in rebus, corruptio vero est ipsum non esse formae praecedentis; si vero loquamur de generatione et corruptione dispositiva, et tali duo identificari realiter, quia alteratio quae est dispositio ad generationem formae ignis est etiam dispositio ad corruptionem formae ligni.

Dices: corruptio dispositiva est transitus et recessus a termino a quo positivo et accessus ad terminum ad quem negativum, altera vero generatio est transitus a termino negativo seu privativo ad terminum ad quem positivum, ergo sunt duo transitus et motus diversi.

Respondeo corruptionem et generationem dispositivam esse duos motus formaliter tantum distinctos, ex eo quod calefactio, v.g. ligni, terminatur extrinsece ad destructionem ligni et ad productionem formae ignis, illud tamen est fundamentum distinguendi illam formalitatem dispositionis, alteram quae connotat non esse ligni, alteram quae connotat et importat esse formae ignis, verum realiter et entitative est una tantum dispositio et unus motus, quod si Aristoteles hic t. 31 dicit generationem et corruptionem esse motus contrarios, intelligendus est de generatione et corruptione respectu eiusdem, non respectu diversorum, generatio enim ignis et eiusdem corruptio sine dubio motus sunt contrarii, at generatio ignis et corruptio ligni non sunt tales.

ARTICULUS II.

Utrum detur resolutio usque ad Materiam primam.

Sensus quaestionis est: utrum totum quod in generatione corrumpitur, seu terminus a quo, ita resolvatur et destruatur in instanti generationis ut nihil illius remaneat in genito nisi materia prima, deinde omnes formae substantiales sive accidentales pereant, dedit huic quaestioni occasionem Aristoteles cum definivit generationem esse mutationem totius nullo sensibili remanente ut ipso eodem.

Prima sententia affirmat et est S. Thomae 1a p. q. 76 art. 6 et Thomistarum, Capreoli, Caietani, Soncinatis et aliorum, quos vide apud Conimb. hic cap. 4 q. 18 art. 2 ubi eandem sequuntur tanquam probabilem.

2da sententia negat et est Averrois de substantia orbis cap. 1 et 2 et hic com. 23 et 24, et etiam veterum Peripateticorum, quos invenies apud Suarium disp. 14 sect. 3 num. 10.

Dicendum est non dari resolutionem usque ad materiam primam. Probatur 1mo: si daretur huiusmodi resolutio sequeretur multa produci nullo existente agente immediato, consequens est absurdum, quia agens non tantum agit in quantum est actu, unde si agens principale non existat, in se debet ad hoc ut agat existere saltem in sua virtute et instrumento quo mediante agit, ut patet in inductione in omnibus in quibus non est controversia. Sequela probatur: si daretur haec resolutio in eo instanti in quo moritur equus deberet de novo produci forma substantialis cadaveris, quantitas, color, figura et caetera accidentia quae sunt in equi cadavere, sed haec producerentur nullo existente efficiente immediato. Probatur minor: quia vel haec producuntur immediate a dispositionibus antecedentibus quae erant in equo vivo, vel ab agente principali quod induxit eas dispositiones, sed dispositiones

antecedentes

antecedentes in eo instanti non existunt alioquin in illo maneret aliquod accidens quod erat etiam in equo vivente saepe contingit ut agens principale non existat in illo instanti generationis cadaveris, ut si moriatur equus vi caloris quod sit instrumentum ignis iam corrupti.

Dices: accidentia illa produci immediate a forma substantiali de novo introducta in materiam, et non repugnet idem esse prius et posterius diverso genere causae potest accidentia de novo producta praecedere introductionem formae cadaveris tanquam dispositiones in genere causae materialis eademque esse posteriora et sequi ad formam cadaveris in genere causae efficientis.

Sed contra, stat adhuc recens difficultas de forma cadaveris cuius efficiens immediatum existens non potest assignari, neque enim producitur ab agente principali neque a dispositionibus quae erant in equo vivente, quia hoc in instanti generationis non existunt ut diximus, neque ab accidentibus de novo productis in cadavere, quia cum haec accidentia dicantur efficienter produci a forma cadaveris, si eadem forma ab illis efficienter produceretur daretur mutua prioritas et causalitas in eodem genere efficientium, quod est absurdum. Confirmatur, quia multa ex accidentibus quae remanent in cadavere non sunt illi debita neque eius formae, ergo non potest ab illa produci: talis sit ipse calor quem experimur in cadavere, et alia similia accidentia paulatim in illo corrumpuntur non minus quam corrumpatur calor introductus in aqua, ergo calor non est debitus cadaveri et eius formae, et consequenter non potest illum producere, quia forma quaecunque habet virtutem producendi solum accidentia sibi debita non vero contraria sibi debitis, sicut calor est contrarius frigori connaturali et debito cadaveri.

Dices 2do, satis esse quod dispositiones immediate ante instans generationis fuerint in materia adhoc ut possit immediate et instrumentaliter formam cadaveris producere.

Sed contra, quia si in hoc instanti auferret Deus calorem et lucem ab igne non posset ignis producere tunc calorem et lucem in aere sibi proximo quamvis ille ignis toto tempore antecedenti habuerit in se calorem et lucem et consequenter virtutem producendi similia accidentia in aere; ergo etiam accidentia et dispositiones quae in instanti generationis non existunt in materia non sunt sufficiens virtus ad producendam formam cadaveris immediate licet in toto tempore antecedenti extiterint, neque enim est maior ratio cur agens immediatum debeat existere tunc quando agit in subiecto extrinseco et possit non existere cum agit in subiecto intrinseco cui inhaeret. Confirmatur: quia interdum sunt in cadavere existent accidentia quae non potest produci a dispositionibus antecedentibus, nam cum animal moritur ex frigore tamen remanet in eius cadavere calor, cicatrices, et alia similia accidentia quae non possunt a frigore produci, et gratis dicitur cicatricem antecedentem esse activam et producere aliam sibi similem in cadavere. Neque dicas calorem et alia accidentia cadaveris produci per accidens a frigore et dispositionibus antecedentibus, neque est absurdum aliquid per accidens produci a suo contrario, contra est, ergo nullus effectus potest produci etiam per accidens nulla existente causa in qua contineatur per se aliqua ratione, unde causa per accidens semper coniungitur cum aliquo quod sit causa per se effectus, musica coniungitur cum arte aedificandi adhoc ut causet aedificationem, sic de coeteris, sed cum animal moritur ex frigore nulla existit causa per se continens calorem cum qua coniungatur frigus et frigus non producit calorem per accidens in cadavere. Confirmatur: quia si possit produci aliquid per accidens nulla assignata causa quae

continet in se

contineat in se quam potest dici quod a mixto possit produci numquam per accidens quamvis in
eius virtute non contineat.

Dices 3tio: accidentia quae de novo producuntur in genito produci immediate a
materia signata, materia scilicet affecta prioribus accidentibus manet quasi sigillata et determina-
ta ad recipienda similia accidentia in composito quod de novo generatur.

Contra, quia materia signata vel est materia sola prima vel materia cum aliquo intrinseco sup-
addito, vel cum sola denominatione extrinseca ab accidentibus prioribus, non primum quia si sola
materia produceret nova accidentia in genito esset ex se productiva omnium accidentium,
neque etiam omnia accidentia sunt proprietates materiae, si secundum vel hoc superadditum intrinsecum materiae
fuerat etiam in corrupto et non esset facta resolutio usque ad materiam primam, vel productum est
de novo et de hoc ipso redit difficultas quod producatur nullo efficiente immediato existente.
si 3tium videantur argumenta supra facta ad probandum non posse immediate agere id quod actu
non existit.

Arguitur 2do: sensus iudicat multa accidentia esse eadem in homine mortuo quae erant in
vivo scilicet: eadem quantitas, eadem figura, eadem cicatrices etc. Contra sensum est dari resoluti-
onem usque ad materiam primam; neque dicas sensus non posse iudicare de identitate et diversitate numeri-
ca, ut patet: si proponantur duo ova dissimilia successive et diversis temporibus non potest oculus
iudicare utrum semper fuerit propositum idem, et interdum duo gemelli ita sunt similes ut
oculus non possit unum ab altero distinguere, contra est quia unitas et multitudo individualis
rei sensibilis ex communi hominum conceptu cadit sub sensum, omnes enim fatentur se videre tres homines, aut 4.
etc. Ergo sensus est iudex identitatis et diversitatis rei sensibilis secundum individuationem, exem-
pla porro illa de ovis, gemellis etc. solum probant quod cum evidens ratio in contrarium urget, ut contin-
get in illis casibus, non est standum sensibus; verum cum evidens ratio non repugnat, ut est in casu nostro,
standum est iudicio sensuum circa identitatem vel diversitatem individualem rei sensibi-
lis. Confirmatur ad hominem contra Thomistas, quia S. Thomas 3 part: quaest: 75 art: 6 in corpore
ait sensum apparere quod omnia accidentia panis et vini remanent in Sancto Eucharistiae, et in 4 dist:
11 quaest: 1 art: 1 quaestiuncula 2 ad primum negat sensum in eo Sacramento decipi, quia inquit
non de substantia panis et vini sed de accidentibus iudicat et speciebus sensibilibus quae sunt illius
obiecta in quo iudicio sensus non decipitur, nam vere manent eadem accidentia; neque dicas
S. Thomam esse explicandum quod sensus iudicet remanere eadem accidentia specie non et
numero, nam in 4 loco cit: asserit remanere accidentia panis eadem numero, quod probat
per sensus iudicium.

Arguitur 3tio: si non manerent eadem dispositiones quae fuerant in toto corrupto
sequeretur non posse probari dari materiam. Sequela patet: dispositiones non existentes in instanti
generationis iuvant actionem agentis dummodo immediate ante fuerint in sententia
adversariorum, ergo eodem modo dici potest actionem agentis iuvari a toto praecedente et cor-
rupto etiamsi in instanti generationis non existat dummodo immediate ante fuerit,
et proinde non erit necesse ponere aliquid commune quod fuerit in corrupto et remaneat
in genito iuvans generationem, vide quae diximus in phys: de existentia materiae. Confirmatur
quia inductio qua Aristoteles probat semper supponi aliquid cum ab agente naturali producitur
res aliqua de

res aliqua de novo probat etiam quod eadem dispositiones quae fuerunt antecendentis generationis supponentur in eodem instanti, nam in artificialibus accidentalibus in quibus fit inductio potius quod non maneat solum subiectum antecedens sed etiam quod remaneant dispositiones antecedentes positae ab agente, cum e. ferrum figuratum manet non solum ipsum ferrum sed etiam mollities et aliae dispositiones ante inductam, ergo haec inquiete aut nihil probat aut probat quod in instanti generationis non solum maneat subiectum antecedens sed etiam priores dispositiones.

~~Obycies~~ 5to Probatur ultimo ex Aristotele de generatione text. 24 ubi docet in genito remanere aliquas affectiones et aliqua accidentia quae fuerant in corrupto, ut cum ex aere fit aqua eadem transparentia quae erat in aere remanet in aqua, et lib. 2do text. 26 ait elementa facilius generari ex alio symbolo, quod retinet unam qualitatem elementi praecedentis.

Obycies 3mo: accidentia materialia subiectantur in toto composito, ergo si illa quae erant in toto praecedenti remanent in genito sequitur quod accidens migret de subiecto in subiectum, quod est impossibile.

R. nego consequentiam, nam quantitas et accidentia materialia non subiectantur in forma spirituali sed in sola materia, ergo etiam in aliis compositis subiectantur in sola materia, nam si haec aliquando est sufficiens eorum subiectum frustra multiplicatur eorundem sustentatio et receptio etiam a forma, praeterea quantitas et accidentia materialia et dispositiones praerequisitae ex parte materiae ad recipiendam formam substantialem, ergo sunt illa priores in genere causae materialis, quod si ponantur eadem accidentia subiectari et educi materialiter a forma sequitur quod eadem sint etiam posteriora in genere causae materialis respectu eiusdem formae, hoc autem implicat, ut patet inductione in omnibus aliis de quibus non est controversia, nec dicas accidentia materialia in homine recipi et subiectari non solum in materia sed etiam in formis partialibus ac proinde in aliquo toto, nam Thomistae contra quos disputamus non admittunt formas partiales et qui illas admittunt in vivente debent etiam easdem ponere in cadavere, quia ratio utrobique est eadem ratio, et sicuti in cadavere remanent eadem formae partiales quae erant in vivente ita possunt remanere eadem accidentia.

Dices: totum denominatur ab accidentibus materialibus lignum e. est quantum, coloratum etc. ergo totum est illorum subiectum.

R. totum esse subiectum denominationis non inhaesionis, sicuti homo denominatur intelligens et tamen intellectio non inhaeret toti homini sed soli animae.

Dices 2do: forma substantialis materialis recipit effectum formalem quanti et extensi, ergo in illa recipitur quantitas.

R. ad salvandum effectum formalem quanti satis est si forma materialis uniatur subiecto quanto sicut albedo et cetera accidentia materialia sunt quanta etiam si non recipiantur in quantitate sed solum quia uniuntur materiae ut subiecto quanto, ut docet Aristoteles 5 met. text. 18 musicum, inquit, et album quantum est eo quod illius cui insunt quantum quidem, et quamvis albedo et cetera accidentia immediate uniantur quantitati tanquam subiecto, ut infra dicemus, quod tamen non potest esse in forma substantiali, hoc tamen nihil obstat, nam si concedere possumus aliquid tale esse quantum etiamsi in se non recipiat quantitatem, ideo solum quia recipitur in quantitate, similiter dici potest satis esse formae substantiali materiali ut sit quanta quod recipiatur in quantitate, quia quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur.

Dicesiterum:

Dices itaque ratio radicalis spiritualis recipit in subiecto quanto et extenso, ergo etiam quantitas et alia accidentia extensa recipi possunt in subiecto spirituali.

R. ab aliquibus dici actus vitales materiales v.g. visionis etc. recipi tam in materia quam in ratione radicali, et in Angelo recipi sub divisibile, sed de hoc alibi; ad argumentum dist: sequens, accidentia materialia recipi possunt in subiecto spirituali si sit capax eorum effectus transeat seq: si non sit capax nego, ratio a. radicalis non est capax effectus formalis quanti est, et ideo non potest quantitatem et alia accidentia similia recipere, frustra enim ordinaretur quantitas a natura ad rationem radicalem quae est incapax effectus illius formae. × tanquam ad subiectum

Obiicies 2do: corruptis primis substantiis impossibile est aliquid earum manere ex Arist. cap: de praedicamento: ergo accidentia si in toto aliquo in remanerent eo corrupto.

R. Aristotelem explicandum esse de vera corruptione prima substantia secundum omnes partes, vel certe quod corruptis primis substantiis quod certa ut sunt impossibiles non est amplius possibile aliquid earum, quia omnia accidentia ad illas ordinantur tanquam ad finem.

Obiicies 3tio: subiectum quantitatis non potest esse sola materia sed materia unita formae, hoc a. est totum ergo etc.

R. dist: ma: si aspiciatur sola materia non est sufficiens subiectum quantitatis nego ma: si vero sensus sit materia non potest esse sola quando recipit et subiectat quantitatem nego ma: quia naturaliter non potest materia esse sine aliqua forma ita tamen ut forma non concurrat tanquam subiectum quantitatis; praeterea minor etiam est falsa, totum enim est materia et forma unitae accipiendo utramque in recto, non vero materia unita formae.

Obiicies 4to: prius est ens per se quam ens per accidens, ergo prius materia est unita formae substantiali cum qua facit unum per se quam accidentali, sed si dispositiones quae erant in corrupto remanerent in genito prius materia uniretur dispositionibus accidentalibus quam formae substantiali; quod Arist. 7 met. t. 4 docet substantiam esse priorem accidente definitione, naturaliter cognitione et tempore, ergo prius in materia est forma substantialis quam eius accidentia.

R. Ans esse verum in ordine intentionis non vero in ordine executionis, ad confirmationem R. cum Zabarella lib: 2 de prima rerum materia cap: ii Arist. dicere quod substantia sit prior accidentibus omnibus illis modis ibi enumeratis sed indeterminate, id est, vel omnibus vel saltem aliquo ex illis quod verificatur in casu proposito, quia forma substantialis et materia prior est in ordine intentionis quam sunt accidentia licet sit posterior tempore.

Dices: prius est esse simpliciter quam esse secundum quid, sed materia a forma substantiali habet esse simpliciter ab accidentibus vero esse secundum quid ergo etc.

R. dist: Ans, si per esse simpliciter intelligatur existere et esse extra causas nego, quia materia hoc non habet a forma, si vero intelligatur esse completum, cum enim forma substantialis tribuat esse lignum et ignem dici potest quod tribuat esse simpliciter nego Ans.

Obiicies 5to: generatio est mutatio totius in totum nullo sensibili remanente ergo omnia accidentia sensibilia quae erant in corrupto pereunt in instanti generationis.

R. ex dictis nomine sensibilis eo loco significari ab Arist. totum substantiale quod denominatur sensibile et sentiri ac proinde est subiectum denominationis respectu accidentium sensibilium, ut explicat Arist. particulis sequentibus: ut toto eodem, hoc est non remanente eodem toto substantiali

substantiali quod sit obiectum denominationis accidentium sensibilium.

Quaeres: an accidentia materialia immediate recipiantur in quantitate, eaque mediante in materia, an potius immediate recipiantur in materia.

Nobiles existimantes quod omnia accidentia habent propriam quantitatem sibi identificatam docent omnia accidentia materialia recipi immediate in materia, ac proinde in Eucharistia destructa substantia panis docent singula accidentia existere per se et non inhaerere, sed haec sententia falso nititur fundamento, alibi enim probatum est quantitatem distingui a rebus aliorum praedicamentorum, et infra patebit in Eucharistia non omnia accidentia existere per se.

Respondeo cum Durando et alijs accidentia materialia immediate recipi in quantitate eaque mediante in materia. Probatur: in Eucharistia post consecrationem accidentia panis et vini inhaerent et recipiuntur in quantitate, sed hanc inhaerentiam non acquirunt de novo post consecrationem, ergo etiam antea inhaerebant in quantitate. Maior probatur, quia aliter accidentia illa post consecrationem non essent quanta et extensa, quia non essent unita cum quantitate ratione subiecti communis, neque in quantitate reciperentur, ergo non possent a quantitate accipere denominationem quanti et extensi, quod huiusmodi enim denominationem requirit unionem cum quantitate vel ratione subiecti communis vel quia quantitas unitur rei denominatae aut tanquam eius subiectum aut tanquam forma, nec satis est sola unio et nexio secundum locum.

Confirmatur eadem maior, quia aliter in Sancto Eucharistia non possent qualitates intendi et remitti contra [illegible] sensum et experientiam, nam sine intensio fiat per additionem gradus ad gradum in eadem parte subiecti, sive, ut volunt Thomistae, per maiorem radicationem in subiecto, probatur ad intensionem qualitatis requiri, ut illa sit in subiecto, sed in Sancto qualitates non sunt per se, ergo non in subiecto, ergo non possunt intendi. Minor probatur, quia in alijs potest unum accidens per se esse subiectum immediatum alterius, actus enim vitales immediate recipiuntur in potentia, et haec immediate recipitur in quantitate, item virtus et vitiatio non repugnat, nam accidentis esse subiectum immediatum alterius nulla est necessitas dicendi quod post consecrationem caetera accidentia recipiantur miraculose in quantitate, ac proinde non debemus ponere illud miraculum sine necessitate, sed dicendum est quod etiam antea recipiebantur naturaliter in quantitate.

Respondeo 2do a priori: quantitati ex primo suo conceptu convenit ratio molis, unde quantitas dicitur molis ut distinguatur a quantitate virtutis, in ratione autem molis includitur ratio materialis quod maxime conforme, immo conceptus quantitatis est subiectum materiale sive materiam respectu aliorum accidentium. Confirmatur: quia omnia quae a quantitate oriuntur et communicantur caeteris accidentibus sunt propria rationis materialis, ut scilicet qualitates in maiori mole et cum maiori quantitate agant ad ulteriorem distantiam, agant celerius et similia, quae sunt materialia in ratione actionis non vero talia ut sint apta effectum aliquid producere, ex quo habemus fundamentum dicendi quod etiam quantitas recipiat caetera accidentia quod est proprium rationis materialis.

Dices: ex Aristotele 4 met: text. 13 et 14 accidens non accidit alteri accidenti nisi quia ambo eidem accidunt, ergo accidentia materialia non recipiuntur in quantitate.

Respondeo enim sensus est quod accidens non accidat ultimo alteri accidenti, hoc est, tanquam toto quod alterius non inhaereat, sed accidens ultimo inhaeret substantiae et nullum est, et

per se, non tamen

per agn tn negat Artes hoc accidens immediate carere & inhaerere alteri accidenti sed non ultimo & tanquam obto quo defert ad substantiam tanquam ad sbtre ultimum.

Dices, accidentia materialia disponunt mam ad fôam substantialem, ergo illi immediate inhaerent, neque fôa substlis immediate recipit in maa.

Respondeo negando conseq. possunt enim qualitates & caetera accidentia disponere mam ad formam substantialem etiamsi in illa non recipiant immediate, sed recepta immediate in quantitate, possunt determinare mam cui quantitas illa inhaeret ad recipiendam potius hanc fôam quam aliam, sicut determinant etiam agens extrinsecum cuius sunt instrumenta ad producendum in eadem maa hanc potius fôam quam aliam, licet in agente non recipiantur. cum a fôa substantiali non recipiat immediate in quantitate, sed ex dictis de fôa maa, quia aliquin non faceret unum per se cum maa etc.

Argumenta, quae probant resolutionem ex eo quod maa non hat propriam existentiam, ac proinde pereunte existentia fôae videri quod omnia accidentia debeant perire, quae recipiebant in maa existente existentia illius formae, soluta sunt, ubi probavimus maam habere existentiam propriam.

ARTICULUS III.

Utrum totum ex natura rei distinguatur a partibus unitis?

Quaestio solum est de distinctione totius a partibus unitis collective acceptis, certum enim est totum distingui a partibus distributive & seorsim acceptis, quia cum totum includat duas saltem partes & illarum unionem, quam infra probabimus esse distinctam a partibus, non potest esse idem cum una tantum parte distributive accepta.

Prima sententia affirmat totum esse tertiam quandam entitatem ex natura rei distinctam a partibus unitis, & Hervaei quodl: 2 quaest: 13, Caietani 3 parte qu: 6 art: 5 ad primum, & aliorum Thomistarum, & etiam Scoti 8 met. qu: 4 & aliorum quam sequuntur Scotistae, duplex est modus explicandi hanc sententiam, primus antiquiorum Thomistarum qui docent esse toto v. g. homini equo &c. superaddere partibus unitis quandam fôam ex natura rei distinctam a corpore & ab aia imo etiam ab ipsa unione, & hanc appellant fôam totius, sicut aia est fôa partis, sic corpori, docent praeterea humanitatem fôam totius dari solum in composito substantiali per se unum per se non vero in composito accidentali. Secundus modus est aliorum qui docent totum nihil aliud addere supra partes unitas nisi seipsum, ita ut ipsum sit tertia entitas realiter distincta a partibus praedictis, quae autem sit ista tertia entitas ab illis non explicatur.

2da sententia negat, & multorum Peripateticorum, Alexandri, Themistii, Simplicii & aliorum apud Suarium disp: 36 sect: 3, videtur etiam S. Thomae quam in sociatam solet esse tertia sententia, nam 3 parte quaest: 2 art: 2 ad 1dum docet totius heterogenium esse multitudinem seu partium unitarum, & 4 ctra gentes cap: 8 ait de humanitate non esse intelligendum quod sit quaedam fôa resurgens ex iunctione fôae & maae quasi realiter alia ab utrisque, quia cum per illam fiat maa aliquid actu, sequitur dicta 3tia fôa resurgens non esse substantia sed accidens.

Dicendum est totum non distingui ex natura rei a partibus unitis collective acceptis. Probatur: si totum distingueretur a partibus unitis esset vel distingueretur secundum se totum & adaequate,

vel secundum aliquid

vel secundum aliquid rei ē inadaequate, prout verum dici pt &c. Minor probatur pt dici qd distin-
guat secundum se totum ē adequate, qa partes includunt actualiter in toto, & totum secun-
dum rā quā includit n distinguit a partibus, ac proinde falsum ē qd adequate ē secundum
se totum sit ab illis distinctum, neq pt dici qd distinguat a partibus secundum aliquid sui
qa hac ratōe totum includeret aliquid distinctum a partibus p̄ de hoc quaero: vel ē pars, vel
n ē pars totius, n pt dici primum, qa totum vie n includeret aliud pter partes nam hoc aliud
iam traderetur ee pars; neq pt dici 2dum, qa quicquid ē in toto vel ē pars totius vel ē ipsum
totum, istud qd includit a toto n pt ee totum ipsum alioquin idem includeret seipsum
& istud qd includit a toto ē pars totius quā simul cum alijs componit ipsum totum &
iam redit illud dico ee partem totius, nōe. s. partis hic intelligimus partem completam
ē actu quā includat & etiam unionem cum comparte, quare quicquid ē in toto aut ē
ipsum totum ~~aut~~ vel mā ē forma quā denominant partes vel unio quā distribuit ē de-
nominat illas actu partes, sic proinde ē pars actualis formaliter seu fōā distribuens actu
partes. Confirmatur: qa n pt assignari ad quid inserviat illa 3tia fōā totius praeter dictas
partibus, imo in hoīe ē ~~toto~~ pro impossibilis, neq ē pt ee mālis neq immālis, qa si eet mālis
cum ē propriae actiones hoīs oēs eēt mālis vide actus intelligendi ē volendi n eēt spirituales, qa acti-
ones ē propriae hoīs tribui debent ad fōām totius hoīs, ē qa principium māle n pt habere
operationes spirituales sequeret oēs actiones hoīs proprias n ee spirituales, si vero illa forma
totius in hoīe dicat ee immālis sequit, pter illam rāōalem dari in hoīe etiam aliam
immālem contra coēm sententiam Philosophorum ē Theologorum, imo sequit totum hoīem
remanere post eius mortem, qa remaneret illa 3tia entitas immālis quā ē totius hōs sive
entitas totius hoīs.

Obijcies primo: Aristoteles docet ~~toto~~ ee aliquid aliud pter partes, ubi 8 met: tt: 15 ē 12 met: tt:
29 ē alibi distinctam rem in māam, formam ē compositum, 5 met: tt: 19 docet 6 n ee
ter tria sed aliquid aliud diversum ab his, 7 met: tt: ultimo ait syllabam ba n ee be
& sed aliquid aliud, item carnem n ee ignem ē terram sed aliquid diversum & similiter
secundum totum totum ē aliquid distinctum a partibus.

Resp. cum Aristoteles 8 metaph: citt: docet totum n ee partes singulas aut multitudinem
illarum solum significare, qd singula seorsim aut etiam plures partes sine unione
n sit totum, n tn docet qd plures partes unitae ē collective acceptae distinguantur ex
nā rei a toto, ad 2dum locum ex 12 met: dico definitionem illam subiicere ee bonam, qa com-
positum distinguit realiter a mā ē fōā distributive acceptis hoc ē tanquam includens
ab incluso inadaequato, ad 3 locum ex 5 metaph: dico qd, tres solum sex et sex formali-
ter accepta n ee bis tria quā separatim ē per modum plurium numerorum accipiant, ternarij
&c. dicit unitatem ē collectionem unam per quam duo numeri ternarij in unum colliguntur, duo
vero numeri ternarij dicunt duas collectiones ē unitates quā sit ratio duorum numerorum,
quare quamvis materialiter sex ē bis tria sint idem sc: secundum easdem unitates mālis
formaliter tn ē secundum collectionem differunt, sicut ergo ad numerum senarium pter
plures numeros partiales requirit collectio in unum numerum nec senarius deinde ē aliquid
pter hos numeros ita collectos, sic ad totum pter partes requirit earum unio sed totum

deinde nihil

deinde nihil est aliud praeter partes unitas. ad quartum ex 7 metaph: respondendum est eodem modo quo sicut si quis proferat separatim B et postea A non pronunciat syllabam BA, ad quam praeter quod illa elementa requiritur unitas pronuntiationis quae est ut forma illius syllabae vel ut unio connectens eius elementa, ita ad constituendum praeter partes requiritur illarum unio, quare ex eo loco non colligitur totum esse aliquid distinctum a partibus unitis, porro exemplo illo syllabae recte explicat Aristoteles ad constituendam carnem requiri praeter ignem et terram quae sunt eius elementa aliquid aliud sc: formam carnis et aliquam unionem quae elementa illa connectant sicut unitas pronuntiationis uniunt elementa syllabae.

Obijcies 2do: si totum non distinguitur a partibus non potest assignari quid de novo producatur in generatione hominis et quid corrumpatur in eius morte ab agente naturali, quia neque materia neque forma hominis producitur a generante neque in morte corrumpitur.

R. in generatione hominis et cuiuscunque alterius compositi totum produci de novo et generari ut quod, unionem vero vel potius formam et unitatem produci ut quo, ut alibi est explicatum, similiter in corruptione totum corrumpitur ut quod, unio vero ut quo, cum enim tunc unio desinat esse quae est ratio qua totum desinat esse et corrumpitur totum, illud tamen peculiare in generatione hominis quod tunc ex vi agentis naturalis neutra pars secundum propriam entitatem producitur sed sola unio seu partes quae unitae, in reliquis vero generationibus non solum unio sed etiam forma producitur ab agente naturali, et in morte hominis sola unio desinit esse in reliquis vero sola forma.

Obijcies 3tio: multa tribuuntur toti quae non conveniunt partibus unitis et simul acceptis ergo totum distinguitur ex natura rei a partibus unitis: antecedens probatur, primo quia totum componitur ex partibus unitis, continet partes etc, sed partibus unitis non convenit componi ex se ipsis, continere se ipsas etc. etc, 2do operationes et passiones conveniunt toti non autem partibus, homo enim ambulat movetur etc, 3tio partes unitae sunt causa totius, sed totum non est causa sui ipsius etc.

R. in physica cum ageremus de causis intrinsecis ostendimus quod partes etiam et unitae accipi posse vel collective vel distributive, nam si una tamen accipiatur in recto cum unione ad alteram in obliquo accipitur distributive ut cum dicitur materia unita formae est causa totius vel etiam cum dicitur materia et forma unitae sunt causa totius quia est copulatum causa affirmari potest de singulis in recto posita tamen conditione connotato quod sit unita alteri in ea propositione materia et forma seu partes unitae accipiuntur distributive, contra vero cum copulatum convenit solum omnibus simul et ex accepto in recto tunc accipiunt collective, ut cum dicitur materia et forma unitae sunt omnes partes totius, iam ad argumentum dico: antecedens, quae non conveniunt partibus unitis distributive acceptis concedo antecedens, ex quo sequitur totum distingui realiter a partibus acceptis distributive, quae non conveniunt partibus unitis collective acceptis nego antecedens, nam sicuti totum dicitur constare seu componi ex partibus unitis distributive, ita dici potest quod partes unitae collective acceptae sive collectio partium componatur ex partibus unitis distributive acceptis eademque ratio de alijs copulatis. R. 2do totum distingui a partibus unitis collective solum ex modo significandi quia sub conceptu totius magis explicite importatur integritas et unitas quae non ita explicite importatur sub conceptu partium unitarum, quare ex diversitate conceptus dici potest totum distingui ratione a partibus unitis collective, sicut alibi etiam diximus definitionem et definitum

onem et definitum per eandem rationem distingui ex modo concipiendi distinctio qua ista ratio est secundum modum concipiendi satis est per aliqua predicata quae de toto affirmantur non conveniunt secundum communem modum loquendi partibus unitis, ita acervus lapidum et caetera aggregata per accidens quae in omni sententia non distinguuntur realiter a partibus unitis et tamen acervus lapidum dicitur constare ex lapidibus, lapides tamen non dicuntur conueniter constare ex lapidibus quare iuxta hanc responsionem concesso antecedente nego sequelam, quia ex illo solum infertur distinctio rationis et secundum modum concipiendi.

Dices: partes ut unitae non sunt unum sed plura entia, totum vero substantiale est unum ens per se ergo distinguitur.

Respondeo partes ut unitae collective acceptae non sunt unum ens nego, distributive acceptae concedo maiorem: quamvis enim isto conceptu partium non importent ita explicite sicut in conceptu totius.

Dices 2do: hac ratione totum substantiale non est magis unum quam acervus lapidum quod est aggregatum per accidens nam hoc nihil est aliud quam partes unitae.

Respondeo nego sequelam: nam partes totius substantialis habent rationem actus et potentiae in eodem genere et constituunt totum cum affectione requisita ad unum praedicamentum eiusdem generis entis, ex quo desumitur ratio unius completi per se, partes vero aggregati per accidens non sunt huiusmodi.

Obiicies 4to: si totum non distinguitur ex natura rei a partibus sequitur in generatione totius dari processum in infinitum in entibus quae de novo tunc generantur. Consequens est absurdum ergo etc. Sequela probatur: exemplo totius accidentalis, ut solus Petrus in rerum natura est producatur deinde Paulus in hoc casu verum est dicere non solum Paulum esse de novo sed etiam binarium hominum qui est realiter distinctus a Paulo saltem inadaequate ergo tunc duo entia realiter distincta sunt de novo et quia manet etiam Petrus existens antea et a quo distinguitur realiter tam Paulus quam binarius hominum sequitur quod tunc tria entia realiter distincta sunt in rerum natura, scilicet Petrus et Paulus et binarius hominum ac proinde erit in rerum natura ternarius entium, iam sic huiusmodi ternarius est realiter distinctus tum a binario hominum tum a Petro et Paulo ergo dantur 4 entia realiter distincta et consequenter etiam numerus quaternarius qui est distinctus a reliquis entibus et sic in infinitum, idem argumentum fieri potest de toto substantiali quod dum producitur forma de novo praeexistente materia fit totum distinctum realiter inadaequate a materia et forma inadaequate acceptis ergo sunt tria entia realiter distincta ac proinde numerus ternarius entium.

Respondeo hoc argumentum esse efficax contra adversarios, nam si totum est 3tia entitas realiter distincta a partibus unitis ergo totum componitur non solum componitur ex materia et forma unitis sed etiam ex 3tia illa entitate, tunc quaeritur an huiusmodi compositum ex partibus unitis et 3tia entitate sit distinctum realiter a partibus illis simul sumptis per additionem alterius 4tae entitatis an non sit distinctum; si primum procedit in infinitum, quia compositum ex 4 entitatibus erit ab illis distinctum per additionem, et sic etiam in infinitum; si 2dum idem dici potest de composito ex materia et forma unitis posse ab illis non distingui per additionem alterius entitatis. Respondeo 2do nego sequelam, ad cuius probationem dico falsum esse quod producto Paulo sint in rerum natura tria entia realiter distincta sed,

ratio est quia

ratio q̃ q̃a adhuc et fiat vnus numerus maior debet esse id q̃d auget numerum pōt comparari cum alijs collectiue acceptis tanquam aliquid illis superadditum, nam si compararetur solum cum alijs acceptis distributiue, q̃a tunc vnum ipsum per se acceptum vnum superaddit, fit solum ex illis numerus binarius, in nro a. casu binarius hoium qui dicitur esse 3tium ens additum Petro et Paulo n. pōt cum illis collectiue acceptis comparari vt aliquid superadditum, nam numerus binarius hoium est idem realiter ac Petrus et Paulus collectiue accepti, cum vero huiusmodi numerus binarius comparatur cum solo Petro vel cum solo Paulo distributiue vt aliquid ab illo distinctum h. facit cum vno ex illis tria entia sed duo tm.

Alij respondent tunc n. esse tria entia, q̃a binarius hoium est de nouo solum ratione vnius partis sc: ratione Pauli, ac proinde falsum est q̃d tunc de nouo incipiant esse duo entia cum vnum tm̃, id est Paulus incipiat esse.

Sed contra hanc responsionem q̃ q̃a si concedit q̃d vna pars binarij sit de nouo et etiā binarium sit de nouo verum est q̃d dicit, sed ex illo sequit tria entia realiter distincta esse in rerum natura, duo q̃a incipiunt de nouo et alterum q̃d erat antea, si a. concedit q̃d solum pars sit de nouo binarius a. n. sit de nouo pōt esse falsum, nam binarius modo est et antea n. erat &c.

Colligitur ex dictis q̃d asseruimus de toto substantiali atq heterogeneo dicendum esse etiam de toto accidentali et homogeneo, pōt: n. distinguatur ex natura rei a suis partibus vnitis collectiue acceptis, argumentum est supra factum pro nra sententia ac probatis his orbj.

ARTICULUS IIII.

Vtrum in toto substantiali detur vnio substantialis distincta a partibus ex natura rei.

Prima sententia est Thomistarum qui negant, sed volunt partes vnirisei ipsis ex se sine vna Marum vel atq altera pōia, ita Caietanus 3 parte quaest: 2 art: jo, Capreolus in 3 dist: 5 quaest: j, qui pro se afferunt S. Thomam in 3tio dist: 7 quaest: 2 art: j et j parte quaest: 76 art: 7, et etiā aliorum quos referunt Conimb: j phys: cap: 9 quaest: jj art: 2 et Suarez disp: 3 sect: 9.

2da sententia affirmat et Suarij disp: citt: et disp: j3 sect: 6 num: 9, Rubij j phys: tract: 2 de cau materiali quaest: vnica num: 6 et aliorum recentiorum.

Dicendum est dari inter materiam et formam vnionem substantialem ab illis ex natura rei distincta, hanc vero duas has partes vnionem sc. esse quid distinctum a materia et forma, 2do esse quid substiale, pōt jma pars: materia et forma seiunctis per se et sine ullo superaddito n. sunt fōaliter vnitae, requirunt aliquid superadditum quo vniantur, ans pōt: q̃a post hois mortem existunt eius materia et forma et tn̄ n. sunt vnitae, ergo seiunctis per se n. sunt fōaliter vnitae. Conseq: jmi argumenti pōt q̃a id q̃d ex se est indifferens ad aliquem effectum fōalem debet per fōam superadditam determinari, impossibile est et vt ijsdem positis vel etiam sublatis maneat eadem denominatio et idem effectus fōalis, vt alibi pluribus est probatum.

Contra hanc jmam secūdam partem dēs conueniunt, sed authores jmae sententiae volunt id q̃d superaddit n. esse modum substantialem sed superaddi solum indistantiam et praesentiam localem partium, alij addunt q̃d materia et fōa vnitae superaddit dispositiones accidentales debitas quibus positis dicunt impossibile esse vt n. sint vnitae partes localiter praesentes.

Sed contra

Sed contra q tum qa quoties hō moveret localiter mutaretur eius unio, qa mutaret ubi et pñtia localis quæ iuncta, hanc responsionem de ratione et libera unionis suæ partium unitarum; tum qa potestia rãalis ea localiter indistans a mãa ubi illi ñ e unita, ut si Deus mortuo Petro servaret eius aīam indistantem localiter a corpore; neque dici pt quod præter indistantiam partium requirant dispositiones debita ad hoc, ut partes uniantur, tum qa potest Deus servare aīam unitam mãæ ñ dispositæ sicut pt servare ignem sine calore, tum qa ex hoc sequeretur quod per actionem qua Deus creat aīam rãalem indistantem a corpore disposito uniret aīam corpori et consequenter actio creativa esset unitiva, quod absurdum, qa actio unitiva e generatio. Sed potest qa fōa unita mãæ nihil e aliud quam fōa pñs mãæ disposita iuncta hanc sententiam, sed Deus creat aīam rãalem pñtem mãæ disposita ergo Deus per creatōem facit illam unitam; sed contra has et similes responsiones repugnant ex probatione 2dæ partis.

Ptr ergo 2da pars relōis quod sc. illud quod unio superaddit mãæ et fōæ debeat esse aliquid substãale; ac proinde ñ sufficerent dispositiones et pñtia localis: q. e de pmo ratione entis intenti per se a nãa, illius enim q quod coetera et a nãa instituta e substãale et ptinet ad complementum substãæ, sed unio inter mãam et fōam e huiusmodi ergo e substãalis.

Maior pt ex Arte 7 met: tt: 2, 3, et 4 ubi docet hunc e ratum proprium et essẽtialem substãæ quo distinguitur ab accidente, quod sc: sit substãa sit ens pme intentum et per se a nãa et ad quod coetera sunt instituta, contra vero accidens e ens sęns et institutum propter aliud et ratione. Unde in hoc constituat ratio substãæ ñ pt reddi rão cur albedo et coetera accidentia ñ hãt eadem substãa, quæ rão posito illo ratione facile reddit, nam albedo ñ e intenta per se a nãa sed ut sit ornamentum nivis, calor e institutus a nãa ppter ignem ut sit eius instrumentum ad calefaciendum et sic de coeteris accidentibus; contra vero ignis et coetera quæ communiter dicuntur ee substãa per seipsa e ñ ppter aliud sunt a nãa intenta. Minor potest illud quod e principium operaōis e pmo e per se intentum a nãa, ut patet qa ad illud coetera ordinantur, sed compositum substãale e principium operaōis, neque e: mãa ignis calefacit sed ignis ergo compositum substãale e ens pme e per se intentum a nãa, sed unio e de pmo ratione compositi substãalis, sublata e unione ñ remanet compositum ut pt in morte hois ergo unio e de pmo ratione entis pme e per se intenti a nãa.

Obijcies pmo: effectus fōalis unionis ñ pt separari ab effectu fōali fōæ ergo ñ e ab illo distinctus ex nãa rei ergo neque unio e distincta ex nãa rei a fōa. Ans pt: qa ñ pt fōa informare mãam et illi tribuere effectum fōalem nisi sit unita mãæ neque pt dari unio in mãa sine fōa; pma cons. pt. 2da pt: qa effectus fōalis unionis includit unionem ergo si effectus fōalis unionis ñ e distinctus ab effectu fōali fōæ ac proinde neque a fōa in illo inclusa sequitur quod etiam unio ñ sit distincta a fōa.

R. quod quamvis effectus fōalis unionis ñ possit separari ab effectu fōali formæ e contra, pt tn fōa etiam mãa separari ab unione, ut pt in morte hōis, et hoc e satis ut colligamus unionem distingui ex nãa rei a fōa; sicut etiamsi relaō ñ posset separari a fundamento et termino simul existentibus tn recte colligeremus quod ab illo distinguitur si pt existere fundamentum sine relaōe.

Obijcies 2do:

Obycies 2do: Artes diuidit adaequate substantiam in maam, fôam et compositum, sed vnio non e vllum ex illis, ergo non e quid substtiale.

R ad Artes eo loco non diuidi oem substantiam, nam intelligentiae coelum et substantia et tn neq et fôa neq maa neq composita, quare intendit e diuidi eo loco substantiam in com= positum eiusque partes, neq enumerauit ibi Artes modos substtiales sicut non enumerauit alias species substantiae. dici etiam pt modos substtiales includi implicite in ea di= uisione, quatenus maa et fôa complete secundum has rones sumptae quatenus actu vnita et actu fôa includunt modum substtialem vnionis.

Dices: Artes 8 met: tt: 15 et 16 docet inter potiam et actum non e quaerendam ronem vnientem siue vnionem et reprehendit antiquos qui eam quaerebant, addit non e quaerendam aliam cam cur maa et fôa vniant, nisi cam efficiens, similia ht 2 de aia tt: 7 ergo inter maam et formam per Artem non dat vnio distincta.

R quod Artes eo loco agit contra Lycofrontem et alios antiquos qui ponebant inter maa et formam aliquod intermedium cui illa immediate vnirent eo mediante inter se, ut docent interpretes eo loci et Fonseca et alij et S. Thomas 2 de aia lect: 1, hoc a. intermedium ab illis ponebant vniebat vt quod, sicut gluten vel clauus vnit duobus extremis, hoc a. reprehendit Artes, nam cum aliqua non sunt ex natura sua ordinata ad faciendum vnum et ideo bene possunt existere separata et disiuncta vt dua tabulae et coniuncta vniunt mediante glutine vel alio intermedio quod vnit vt quod, mda vero et fôa cum sint ordinata ad faciendum vnum corpus quod maa est disposita ad fôam illi vnit, quippe quae hoc ex natura non debet produci nisi vnita maae disposita, ideo dixit Artes maa vltima et fôa idem, et vnum quod posita maa vltimo disposita statim fôa cum ea facit vnum, quod sit haec est nata pota et actus, ideo addit non e quaerendam aliam cam nisi cam efficiens, nam si quaerat cur maa disposita vniat fôae non est assignanda alia cda nisi ga efficiens tunc producit fôam, hac est rô quod addita sunt actus et pota vt sint vnita, sed hac est natura illarum et non debet superaddi aliquid intermedium sed sibi vt quod rao cuius vniant, cum ergo quaerit quid sit quod vnit actum et potam non pt responderi nisi per cam efficientem, vnio a. intermedia quam nos ponimus non vnit vt quod nec est aliquod vnit, sed est quo fôaliter partes vniuntur eodem modo est explicandum id quod ht Artes 2 de aia.

Dices: vnio ipsa vnit partibus sine alia vnione ergo etiam partes poterunt vni= ri seipsis sine alia vnione.

R dispar ratione est, quia rao fôalis vniendi est determinata ex se et nullomodo indifferens ad hoc vt ipsa posita partes sint vel non sint vnita, sed impossibile est existente vnione partes non sint vnita, contra vero maa et fôa sunt ex seipsis indifferentes ita vt ali= quando existant et non vnita, vt patet ex dictis.

Obycies 3tio: vnio requirit inter maam et fôam vt ex illis fiat totum et vnum vnum per se, sed est vnum habet fôaliter non ab vnione sed ab vnitate quae est negatio diuisionis ergo non requiritur vnio positiua sed ratione vnitas.

R vnionem requiri ad hoc vt ex maa et forma fiat vnum non fôaliter sed fundamen= taliter tm, nam vnum fôaliter constituit per vnitatem quae definit negatio diuisionis et distinguit ab vnione, vnitas a. requirit, sed totum iam constitutum tanquam ad eiuam adae= quatum funda=

quatum fundamentum totum vero includit unionem totaliter.

Obycies 4to: si daretur unio distincta inter materiam et formam sequitur partes non uniri immediate, hoc est absurdum. Ergo et Ans.

R. tunc aliqua duo non uniri immediate quando inter ipsa intermediat aliquid unitum ut quod, ita os non unitur immediate carni quia mediat cartilago quae est pars corporis distincta ab illis et consequenter unita ut quod, eodem modo loquimur in alijs, nam licet quae est ultimum immediatum formae substantialis quia non mediat aliud quod sit ubi licet medient dispositiones, eodem modo inter materiam et formam mediat quo uniens ut quo quia nonque ille non fit rationem partis unitae sed solum nexus unionis, hoc autem non tollit quo minus partes illae uniantur immediate.

Obycies 5to: ens adaequate dividitur in substantiam et accidens, sed unio non est accidens neque substantia, quia per se non existit sed existit in partibus quas unit. Ergo.

R. unionem materiae et formae substantialis esse substantiam ea ratione qua unio formae accidentalis cum subiecto est accidens, et quemadmodum haec est modus accidentalis ita illa est modus substantialis, et sicuti modus accidentalis reducitur ad accidens ita modus substantialis reducitur ad substantiam, qua ratione salvatur divisio entis in substantiam et accidens; neque obstat quod unio substantialis existat in partibus componentibus, nam etiam formae substantiales materiales existunt in subiecto substantiali, et subsistentia est modus substantialis qui inexistit in substantia.

Obycies 6to: partes homogeneae uniuntur seipsis sine ulla unione superaddita. Ergo etiam partes heterogeneae quales sunt materia et forma.

R. negando Ans, nam, ut diximus in quaest. de quantitate, partes quantitatis uniuntur seipsis posita approximatione qua nihil aliud est quam ubi accidentale illarum partium cuius partes totaliter eo ipso quod existunt sunt unitae et continuatae, quare in partibus homogeneis unio superaddit aliquid ab illis distinctum.

Dices partes substantiae homogeneae v.g. duae guttae aquae uniuntur superaddita solum approximatione accidentali. Ergo etiam materia et forma heterogeneae uniuntur seipsis superaddita solum immediatione et dispositionibus accidentalibus.

R. disparitatem esse quod unio inter partes heterogeneas est de respectu componenti cui debent operationes de illarum adaequatum principium ac proinde quod sicut est per se intenta a natura, de ... est de respectu entis sicut est per se intenti a natura debet esse substantialis, ut sit ex dictis, quod a composito debeant operationes non vero materia et forma solis, tum quia ignis dicitur calefacere non eius materia neque forma, tum quia principium cui debent operationes et passiones debet includere tam principium passivum quam activum alioquin non erit adaequatum, materia autem sola habet rationem principij passivi, forma vero activi tantum, compositum vero est quod unum includens tam principium passivum quam activum, at vero unio inter partes homogeneas non est de respectu principij adaequati operationum et cui illa debentur, sed solum requiritur ad constituendum ex pluribus individuis completis unum tamquam operationes eodem modo sit quamvis eius partes sint separatae et sine unione, exemplo res erit clarior: duae guttae aquae cum approximantur et uniuntur de novo fit ex illis unum individuum aquae completum cum ante unionem essent duo individua completa, verum eodem modo entitas illa guttarum frigefacit et agit sive sit unita sive separata, quare posita unione non resultat ex illis

unum principium

vnum principium operationum quod sine illa vnione non erat, eum ergo esset imo et per se intentum a natura vt principium adæquatum operationum et in substantijs homogeneis ante vnionem illarum erat huiusmodi principium segregatum quod vnio non sit de ratione principij adæquati cui debent operationes illius substantiæ et consequenter neque de ratione entis imo et per se intenti, et ideo huiusmodi vnio potest includere aliquid accidentale. Ad formam ad argumentum secundo similiter nego rationem disparitatis nititur in hoc quod vnio inter partes heterogeneas facientes vnum per se est de ratione principij adæquati operationum quod imo et per se intenditur a natura ac proinde debet esse substantialis secundum omnia quæ includit, vnio vero inter partes homogeneas non est de ratione principij adæquati operationum quod sine tali vnione possit esse eædem ~~[illegible]~~ operationes ac proinde non est de ratione entis per se intenti, quare neque debet esse substantialis secundum omnia quæ includit.

Dices secundo: operationes sunt individui, nam hic ignis calefacit non ignis in communi, sed vnio inter partes homogeneas est de ratione individui huius ignis v: g: ergo est de ratione eiusdem principij operationum, et hoc per se intenditur a natura ergo etc. Minor probatur quia vt diximus alibi, ex duabus partibus ignis vnitis et approximatis resultat vnum tertium individuum quod ante vnionem non erat.

Respondeo in rebus homogeneis divisibilibus dari duplicem individuationem partialem, vt alibi est explicatum, alia est entitativa identificata cum entitate rei, alia sumitur a terminatione seu negatione vlterioris extensionis, illud autem quod imo et per se intenditur a natura in huiusmodi rebus est individuum entitativum, quo eodem manente semper sequuntur eædem operationes licet varient terminationes, duo enim ignes palmares cum duplici terminatione eodem modo calefaciunt si non sint inter se valde distantes atque si essent vniti et vnam tamen haberent terminationem, in forma ergo ad argumentum dico operationes esse individui entitativi, hoc est illarum adæquatum principium est hoc imo et per se intenditur a natura, vnio autem inter partes homogeneas substantiæ est de ratione solum individui desumpti ex terminatione, quia posita vnione inter duas guttas aquæ resultat vnum individuum habens vnam tamen terminationem, sed eadem entitas seu eandem individuationem entitativam erat ante vnionem et consequenter vnio non est de ratione entis per se intenti a natura in substantijs homogeneis.

Obijcies vltimo: inter materiam et formam materiales non est necessaria vnio distincta quæ neque in aliis compositis. Antecedens probatur quia dici potest denominationem vniti in his importare extrinsece solum hanc materiam et formam simul existentes ita vt si vtraque simul existat sit impossibile quod non sit vnita, quamvis possit existere vna illarum separata altera non existente, quia in his non constat nobis quod vtraque possit simul existere absque eo quod sint vnitæ, vt constat de anima rationali.

Respondeo negando antecedens, et ad eius probationem nego impossibile esse vt materia et forma materialis vnitæ nihil sint aliud quam ambæ simul existentes, quia illarum simultas, hoc est durationes vtriusque quibus coexistunt eodem tempori sunt quid accidentale quod non potest esse de ratione compositi substantialis, hoc est materiæ et formæ vnitæ, vt patet ex dictis, secundo dices in materia et forma materiali existentibus tamen prescindendo a simultate resultat extrinseca denominatio vniti, quia si hodie existat materia sine forma ignis v: g: et cras producatur forma sed in eodem instanti annihiletur materia non verificabitur quod vnquam fuerint vnitæ et tamen verificabitur quod ambæ fuerint existentes etc. præterea dum constat etiam rationalem existere simul cum materia absque eo quod illi sit vnita, sequentis philosopham dicendo quod etiam forma

quod etiam forma

quod etiam formae materiales possunt saltem supernaturaliter conservari existentes simul cum materia absque eo quod illis sint unitae, sicut harum formarum non habeant existentiam ut habemus de hac ratione, quemadmodum omnes recedunt agricum esse quod formae substantiales materiales possunt extra subiectum conservari a Deo quamvis non detur unquam casus factum solum ex eo quod accidentia de facto conservantur extra subiectum in Eucharistia.

Dices: in nostra sententia simultas et duratio materiae et formae est de conceptu compositi quia si illa non existerent simul non constituerent compositum neque esset unita.

Respondeo esse quod quando materia et forma sunt unitae debent habere simultatem et durationem, dico quod simultas sit de conceptu materiae et formae uniti sive compositi hoc eundem est falsum, sicuti cum Petro existit necessario est in aliquo loco et habet aliquod ubi quod tamen non est de conceptu existentia Petri.

Quaeres: utrum unio inter materiam et formam sit modus an res, hoc est utrum sit entitas aliter a parte partibus an possit sine illis conservari saltem a Deo?

Posset res videri probari, quia non implicat dari aliquam entitatem indistinctam a materia et forma quae possit sine illis conservari eadem tamen simul cum illis existente necessario sunt partes unitae, eo quod haec denominatio partium unitarum importet essentialiter tres illas entitates simul existentes.

Sed contra est, tum quia haec ratio simultas et duratio accidentalis illarum entitatum est de conceptu partium unitarum sive totius, tum quia non sunt multiplicanda entia et affectiones entium sine necessitate, sed nulla est necessitas tribuendi unioni et ipsi unitae affectionem maiorem ratione alij posito est, quod sit modus inservit sufficienter fini quo quae est instituta scilicet: ut uniat partes etc.

Colligitur ex dictis unionem inter materiam et formam non esse relationem praedicamentalem, quia debet esse substantialis, et quia relatio praedicamentalis surgit facta aliqua mutatione circa absolutum, sed non potest assignari quod absolutum de novo producatur, ut ad ipsum sequatur illa relatio praedicamentalis uniti. Maior patet. Minor probatur, non surgit relatio praedicamentalis uniti ad productionem materiae et formae, ipsis neque ad productionem dispositionum, quia iisdem positis potest adhuc materia et forma non uniri, quod si dicas resurgere ad productionem totius sequitur quod totum habeat ante huiusmodi relationem praedicamentalem, sed totum dicit materiam et formam unitam ergo ante illam relationem sit unita.

ARTICULUS V

Utrum in Composito detur una tantum unio, et in quo subiecto recipiatur?

Prima sententia ponit duplicem unionem partialem, alteram receptam in materia, alteram in forma, meminit huius sententiae Suarez disp: 13 sect: 9 num: 13.

Secunda sententia unam tantum unionem ponit, ita Suarez disp: citt: Fasquez disp: 19 in 3 partem, Rubius 1 phys: tractt: 3 quaest: 6 et alij, non conveniunt tamen Authores in subiecto in quo huiusmodi unio recipiatur, nam aliqui ponunt illam in materia, alij in forma, alij in utraque.

Dicendum est ergo unam tantum dari unionem in composito, probatur nulla est necessitas multiplicandi

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch
Baden-Württemberg

multiplicandi duplicem unionem, et una tm. e ponenda. Ans. pbr: qa unio n. ponit nisi ut partes sint unitae, sed per unam unionem ht unitae, qa unio e vinculum e nexus duorum, nec pt illis ung nexus quin illegat ea inter duo etc.

Dices: unita unione n. cenciti sufficienter partes in ordine ad cstituendum totum substantiale, licet aliqua rõe cnectant, nam ad cstituendum totum requirit unio in utraq. parte. etc.

Sed ctra: posita una unione ponunt partes actu, sed positis partibus actu ponit unum totum ad qd illae sunt ordinatae, et posita una unione ponit totum ad qd st ordinatae partes. Maior pt ex terminis, eo e. ipso qd partes sint unitae, ht actu partes, solum dici pot qd tunc n. sit totum ultimo completum, qd debet compleri per aliam unionem, sed hoc facile refellit, qa posita una unione ponit totum qd requirit ad totum substantiale completum, et cum una unione pt stare totum substantiale completum: Ans pbr in Chro Dño, qui e quid unum totum substantiale completum compositum ex nra humana e subsistentia verbi, sed in Chro Dño unica tm. e unio recepta in humanitate, et ad cstituendum totum substantiale completum sufficit una tm unio; imo ex hoc.

Pbr 2do sic: ad cstituendum totum substantiale e unum per se sufficit unica unio, ut pt in Chro Dño, sed inter mam e fõa idco ponit unio ut ex illis fiat unum per se e totum substantiale. Ergo etc.

Respondent ex mã e fõa fieri totum qd ht partes cpletibiles, e quae per unionem cficiunt, ctra vero verbum divinum n. e cpletibile nec ht rarem partis, qa hac conat (aliquid imperfectum) e ulterius cpletibile qd repugnat verbo infinito, ac proinde ex verbo e nra humana n. fit totum qd ht partes cpletibiles e quae cficiant, e ideo ad illud sufficit unica tm unio, qa in huiusmodi toto sola nra humana cficit.

Sed ctra: adhoc ut partes cpletibiles cficiant n. e necesse ut recipiant aliquid intrinsece aut informentur ab unione, et pt tam mã quam fõa cfici etiamsi unica tm ponat unio recepta in mã. Ans pbr e explicat exemplo rerum artificialium, fundamentum cficit positis parietibus, qa ex fundamento e parietibus resultat unum cfectum, sed posita una unione, resultat ex mã e fõa unum totum cfectum quam singulae partes. Et posita una unione utraq. pars cficit, ex quo pt cur verbum divinum n. cficiat per unionem cum nra humana, qa sc. n. resultat aliquid cfectius verbo infinito.

Pbr 3tio: totum substantiale completum n. requirit partes unitas nisi eo modo quo requirit ad eius finem, sed ad eius finem n. requirit duplex unio, sed una sufficit. Ergo etc. Maior pt. Minor pbr: substantia e ppt operari ex Aris, auspicio iam unum totum substantiale de quo loquimur, ut e hoc si ponat fõa unita mã unica tm unione producet suas operaões in mã v.g. motum localem etc. et ad operaões e fmom hois (eademq. e rõ aliorum compositorum substantialium) sufficit unica unio: Ans pbr ut efficiens sit applicatum passo satis e si sit indistans, sed una unio sufficit ut fõa sit indistans a mã. Ergo sufficit ut sit illi applicata ad producendas in ea suas operaões.

Dices: ex hoc sequeret qd nulla unio requirerett inter mam e fõam, sed satis est indistantia

indistantia localis sicuti in caeteris agentibus hac sufficit nec alia requirit unio inter agens et passum.

Sed sicut in alijs agentibus sufficit indistantia localis quae est minor applicatio inter materiam et formam sufficit una unio substantialis quae est maior applicatio quam indistantia ad hoc ut forma possit agere in materiam.

Probatur 4to requiritur duplex unio in composito vel quia utraque pars est perfectibilis et perficitur, vel quia unio eum determinet et dat esse quod erat esse rei debet se tenere ex parte formae et ex alio capite ponenda est etiam in materia ut patebit infra sed ex neutro capite requiritur duplex unio quia et ipsa ex jmo patet ex dictis pars perfectibilis efficit etiamsi non informetur ab unione; non ex 2do quia quamvis ponatur duplex unio adhuc necessarium est illa qua recipitur in materia determinat, dat esse quod erat esse rei nam sine illa forma non est complete determinata nec dat effectum formalem et falsum est quod unio qua determinatur complet formam et necesse est ut recipiat in forma.

Dicendum 2do unionem non recipi in utraque parte compositi. Probatur quia unionem receptam in una tantum parte denominatur utraque unita et frustra ponitur recipi in utraque. ut patet in Christo Domino nam per unionem receptam in sola humanitate tam haec quam verbum divinum uniunt.

Quod si repartatem esse quia verbum divinum non est perfectibile et incompletum et propterea non habet capacitatem unionis intrinseca sicut habet forma quae est perfectibilis et incompleta.

Sed utraque tum quia forma perficiatur non est necesse ut recipiat unionem intra se ut patet ex dictis, tum quia quamvis forma sit ens incompletum et quantum est ex hoc capite capax unionis intrinsecae tamen ex alio capite repugnat quod illam recipiat in se: nulla est necessitas quod unio recipiat in forma, nam ut possit denominari unita et possit fieri etiamsi unionem non recipiat intrinsece ut probatum est supra. Confirmatur contra quod materia licet forma substantialis sit ens imperfectum non repugnat illi ex hoc capite recipere quantitatem et alia accidentia tamen quia ex alio capite nulla est necessitas huius receptionis dicunt adversarij illa non recipi in forma et idem dicendum est de unione.

Dicendum 3tio unionem recipi in materia tamen esse terminari ad formam. Probatur unio prout se tenet ex parte materiae habet rationem receptionis et prout se tenet ex parte formae rationem informationis sed receptio debet esse in subiecto recipiente, informatio vero non debet esse in informante sed in informato ergo unio debet esse in materia recipiente et informata a forma. Minor quoad primam partem patet quia non potest intelligi aliquid esse actu recipiens per aliquid quod non recipiat in ipso sed in alio ex de conceptu receptionis videtur esse quod magis ipsa recipiat quam id quod mediante illa recipit in subiecto; quoad 2dam partem probatur informare est se communicare alteri tanquam subiecto sed communicatio melius intelligitur esse in eo cui res communicatur quam in re communicata sicuti actio qua aliquid ab agente producitur non est in agente sed in passo, extra vero passum non potest intelligi extra passum eodem modo receptio necessario intelligitur in recipiente informatio vero seu communicatio formae cum subiecto non intelligitur de in informante sed in informato.

Probatur 2do in Christo Domino unio recipitur in humanitate et non in personalitate verbi quae habet quasi rationem alicuius formae quatenus perficit et complet humanitatem ergo in composito unio non recipitur

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg

unio non recipit in forma sed in materia.

Prob. 3tio: quia hoec recipit solum in materia et non in forma rationali et etiam in coeteris compositis tantum prob.: quia si poneret etiam in forma rationali non posset ab agente naturali produci, quia huiusmodi agens non potest agere in rebus spiritualibus.

Obijcies primo: tam materia quam forma uniuntur intrinsece et utraque debet recipere intrinsece unionem et proinde duplex unio vel una et eadem recipitur in utraque parte.

R. denominationem uniti intrinsece non desumi ex eo quod unio inter res unitis intrinseca sed ex eo quod ex vi illius unionis extrema quaerunt esse sibi intrinseca et penetrata, nam verbum divinum est unitum intrinsece in humanitate et tamen non recipit unionem intrinsece sed ex vi illius unionis petit esse intrinsecum et penetratum cum humanitate, extra vero etiamsi locatum recipiat intrinsece ubi per quod unitur loco non dicitur esse unitum intrinsece loco, quia non penetratur sed ambitur a loco, quare in forma ad argumentum concesso antecedente nego consequentiam.

Dices: ex hoc sequeretur formam uniri materiae sine ulla sui mutatione intrinseca. Consequens est absurdum, quia per hanc rationem est admirabile mysterium Incarnationis in quo verbum unitur sine mutatione intrinseca.

R. verbum divinum ita uniri naturae humanae ut neque compleat neque afficiat neque informet naturam humanam et ideo nulla ratione mutetur in quo residet admirabilitas huius mysterij, forma vero per unionem cum materia mutatur aliquo modo quia complet et afficit licet non recipiat intrinsece unionem ac proinde dici potest quod non mutetur intrinsece.

Dices 2do: si unio recipitur solum in materia et terminatur extrinsece ad formam sequitur materiam esse magis intrinsece unitam formae quam formam materiae.

R. nego sequelam quia quod unum extremum sit alteri unitum intrinsece absque eo quod illud etiam sit sibi unitum intrinsece, impossibile est, nam, ut diximus, haec denominatio sumitur ex eo quod ex vi unionis unum extremum petat esse intrinsecum et penetratum cum altero, impossibile autem est penetrationem duorum non esse mutuam, et certe si denominatio uniti intrinsece sumeretur, ut volunt adversarij, locatum est magis intrinsece unitum loco quam verbum humanitati, quare cum dicitur unio esse extrinseca formae sensus est quod in illa non recipitur, in alio tamen sensu quatenus intrinsecum significat idem ac penetratum atque intime praesens unio dici potest intrinseca formae.

Dices 3tio: ex hoc sequeretur quod non denominarentur eodem modo ab unione forma et materia, nam paternitas non denominat eodem modo subiectum ac terminum, nam illud denominat patrem hunc vero terminum patris quem attingit in cognitione, et coeteris; unio denominat eodem modo unitam materiam et formam.

R. nego sequelam quia sunt aliquae denominationes quae ex communi modo loquendi abstrahunt a modo afficiendi rem denominatam, quantitas v.g. denominat extensam tam materiam in qua recipitur subiective quam accidentia et formas materiales quae non recipiunt quantitatis, huiusmodi esse denominationem uniti prob.: quia verbum divinum denominatur unitum etiamsi non recipiat unionem quam recipit et a qua denominatur humanitas,

adeo ut unam

addi sit maam ab vnione denominari recipientem formam, vero informante secundum vtrumque, cum rat̃oes informat̃ois et receptionis quæ sunt rat̃es magis stractæ, cõtineant sub rat̃oe vniversali vnionis, ita paternitas sub respectu vniversali et generico comparationis denominat tam patrem quam filium comparatum, secundum differentias vero magis stractas, ut paternitatis, relat̃ois etc., diverso modo illos denominat.

Dices 4to: relat̃o prædicamentalis ẽ duplex in extremis quæ sunt capacia relat̃ois, sed tam maã quam fõa sunt capaces vnionis, ergo vnio inter illas ẽ duplex, idem argumentum ẽst alia rat̃oe propositi, adhoc ut duo sint inter se mutuo relata n̄ sufficit vna relat̃o, ergo neq. vna vnio adhoc ut duo sint inter se vnita.

Rx disparitatem esse, quia ee relatum ẽ idem formaliter ac ee ad aliud, per hoc ergo quod vnum extremum terminet relat̃oem n̄ hẽt ee ad aliud sed ee id ad quod ẽ aliud, quare per hoc quod terminet relat̃oem n̄ salvat in illo respectus relati, respectus vero vniti intrinsece salvat etiam in eo quod tñ terminat vnionem, ut patet in verbo divino.

Obijcies 2do: vnio facit fõam vnitam maæ per informat̃oem, ergo etiam vnio debet ee in fõa per informat̃oem. Conseq. patet, quia vnio eodem modo debet afficere extremum vnitum quo facit ut illud alteri vniat, ut patet inductione, nam verbum divinum quod n̄ informat humanitatem n̄ informat ab vnione, maã quæ vnit eum fõa per receptionem recipit etiam in se vnionem et sic de cæteris.

Rx nego seq. et eius probat̃oem, instantia in contrarium quia locatum n̄ vnit intrinsece loco neq. illum recipit et tñ recipit intrinsece ubi quod ẽ eius vnio cum loco.

Obijcies 3tio cum Suario disp: citt: tota efficientia agentis n̄alis terminat proxime ad fõam, ergo quicquid efficit agens n̄ale recipit in fõa, sed vnio fit ab agente n̄ali, ergo etc.

Rx nego seq. nam ab agente n̄ali fiunt dispositiones quæ tñ n̄ recipiuntur in fõa, quare idem dici potest de vnione.

Dices: vnio ẽ complementum fõæ et vltimum determinativum adhoc ut fõa faciat effectum fõalem, ergo recipi debet in fõa.

Rx nego seq. ut patet ex dictis in 4ta probat̃oe 1ma sectionis, imo ex eo quod fõa hẽt rat̃oem actus determinativi colligitur quod n̄ debeat recipere vnionem, nam recipere ẽ proprium rat̃ois determinabilis et partis n̄alis.

Dices: si vnio n̄ reciperet in fõa posset existere sine fõa, quia n̄ eet modus. Consequens autem ẽ absurdum.

Rx nego seq. nam fõa ẽ terminus essentialis et specificativus vnionis secundum quod ẽ existens, vnio enim ẽ relat̃o ordinata ad connectendos terminos existentes, sicut relat̃o prædicamentalis quamvis n̄ recipiatur in termino tñ sine illo n̄ pt ee, ita neq. vnio sine fõa, ad probat̃oem seq. dico æquivocat̃oem fõe ee in acceptione modi, nam si modus alicuius illegatur ad id quod in illo recipitur tanquam in subiecto ita ut ee n̄ possit sine illo nego vnionem ee modum fõæ, si vero nõie modi intelligatur id quod complet aliud et denominat illud ita ut sine illo ee n̄ possit, dico vnionem in hoc sensu ee modum fõæ, ex quo collige n̄ convenire fõæ repugnantiam n̄alis respectu vnionis quia quamvis n̄ possit existere vnio sine forma.

vnio sine forma.

unio sine fōa, sicut n pt fōa maalis sine sbto existere, tn etiam relao n pt existere sine termino, & tn terminus n e caa maalis sed solum caa fōalis extrinseca, & speci-ficatiua relaōis, quare ratio caa maalis n consistit solum in hoc qd sine illa effectus n poss ee sed in eo qd sine illa n poss ee ita ut n poss reduci ad aliam caam, in nro a casu fōa reduci pt ad aliam caam respectu unionis sc: ad terminum specificatiuu siue caam fōalem extrinsecam, unio n pt reduci ad caam maalem, ut patet ex dictis.

Dices: poss dari dua caa efficientes partiales respectu eiusdem effectus & etiam maa & fōa poss ee caa maales respectu eiusdem unionis.

R. disparitatem ee, qa dua caa efficientes partiales ad eundem effectum concurrunt cum necessitate tum sc: una tm ex ys n ē sufficiens, at vero nulla ē necessitas ut tam maa quam fōa recipiant unionem.

Obycies qm si unio n recipit in fōa intrinsece sequit ad motum maa n debere moueri fōam.

R. nego seq. nam sicut per unionem receptam in accidentibus Eucharistia & terminatam ad corpus Chri habet qd motis accidentibus moueat etiam corpus Chri, & sicut ex vi unionis hypostatica fit ut adm licet immobile uerbum diuinum & sit immensum necesse est ubiq mota Chri humanitate necesse est moueri etiam uerbum qd cum illa facit unum per se, ita etiam ex vi unionis terminata ad fōam debet haec moueri ad motum maa.

Obycies ultimo: si una tm daret unio recepta in maa sequeret maam uniri sibi ipsi. Seq. ptz: maa haberet in se raōem fōalem qua tribuit ee unitum maa & haberet eius effectu fōalem, id e, ee unitam maa. Ant. ptz: qa per nos unio recepta in maa ē raō fōalis tribuens fōa ee unitam maa.

R. qd eadem fōa relatiua comparata secundum diuersas habitudines ad diuersa extrema tribuit etiam diuersas denominaōes, ita cognitio qua secundum ee ad intellectum cum obto facit illud cognitum eademq secundum ee in nexu cum intellectu facit illum cognoscere, ita eadem unio secundum ee ad nexa cum fōa facit illam unitam maa & secundum ee in nexu cum maa facit illam unitam fōa, quare falsum ē qd tribuat maa ee unita sibi ipsi qa secundum habitudinem eādem in tribuit talem denominaōem.

Colligit ex dictis qd diximus de composito substanali dicendum ee proportionaliter de composito accidentali, qd in illo sc. dat unio distincta ab extremis quae appellat inhaerentia ea modus quo accidens inhaeret & recipit in sbto. ptz: qa poss existere extrema n unita, nā si Deus seruaret accidens extra sbtum & n annihilaret sbtum qd fieri poss ptz: qa certum ē qd cum Deus seruat accidens sine sbto ponit in illo aliquid cum quo accidens ē independens a sbto siue hic sit modus perseitatis siue concursus creatiuus supplens causalitatem sbti, tam vero sicut sua raōe independens a sbto seruat extra illud etiam si illud ~~extra~~ sbtum maneat, ita accidens posito illo modo quo reddit independens a sbto poss seruari etiam si sbtum existeret, quae e. ē maior pro, quo argumento ptz etiam posse a Deo seruari fōas maales n unitas maa etiam si illa existat, accidentia tn modalia n uniunt sbto per unionem & inhaerentiam distinctam, qa ratio accidentis modalis consistit in hoc ut actu inhaereat sbto, ut patet in inhaerentia quam diximus distingui ab accidente reali, nam si inhaerentia n uniret sbto per

ipsa & per unam

ipsa e per suam etiam vel per aliquid superadditum daretur processus in infinitum, quia de illo superaddito redit eadem difficultas.

Colligitur 2do unionem accidentis cum subiecto esse unam tantum, non duplicem quia unica sufficit ad uniendum duo.

Colligitur 3tio inter unionem substantialem et inhaerentiam hoc esse discrimen quod inhaerentia non facit unum per se cum materia in qua recipitur sicut facit unio substantialis quamquam dici potest quod inhaerentia faciat unum per se cum accidente, neutrum vero cum subiecto substantiali, ratio quia inhaerentia specificatur ab accidente quod per illam inhaeret et reducitur ad praedicamentum eius accidentis; ex quo sequitur quod compleat et efficiat illud accidens in suo genere, imo accidens sine illo complemento non esset in suo genere perfectum, quia sine illo non potest afficere materiam vel extendendo ut quantitas, vel qualificando ut qualitas etc. Ergo inhaerentia facit unum per se completum in aliquo genere cum accidente.

QUAESTIO II
De Inceptione et desitione Generationis.
ARTICULUS I
Quid et quotuplex sit inceptio et desitio.

Notandum est 1mo inceptionem et desitionem de quibus hic agimus esse terminos durationis sive principium et finem durationis rei quae incipit vel desinit, qui terminus sese habet ad modum indivisibilis, ut punctum in linea, instans in tempore etc. cum enim quaecunque pars lineae vel temporis sit semper divisibilis in duas medietates non potest illa pars lineae esse eius initium vel finis, nam cum illa pars assignata sit divisibilis eius medietas ulterior videtur potius esse terminus lineae quam tota pars et cum illa altera medietas sit divisibilis terminus erit assignandus medietas medietatis et sic in infinitum, et hanc rationem termini rerum divisibilium statuuntur a Philosophis indivisibiles. Cum ergo duratio rerum quae est in tempore sit divisibilis eius initium et finis, hoc est inceptio et desitio rerum non potest assignari in nulla parte divisibili temporis sed assignantur in instanti terminativo temporis v. g. cum ignis a privatione ad esse sua transit ad esse inter illud tempus quo duravit eius privatio et tempus sequens quo durat et existit ignis assignatur aliquod instans terminativum prioris temporis et initiativum sequentis et in hoc instanti dicitur incipere ignis, e contra vero cum ignis corrumpitur assignamus aliquod instans inter illud tempus quo ignis existebat et tempus sequens quo amplius non existit et hoc dicitur instans desitionis et in illo desinit ignis.

Notandum 2do duos modos inceptionis et desitionis communiter assignari, 1mo quo res incipiunt et desinunt intrinsece, 2do quo incipiunt et desinunt extrinsece, res quae existunt solum in tempore et non in instanti incipiunt et desinunt extrinsece, quia sic extra instantia in quibus eorum assignari inceptionem et desitionem, res vero quae existunt etiam in instanti incipiunt et desinunt intrinsece,

quae existunt

qa coexistunt etiam illis instantibus quibus terminatur inceptio et desitio.

Notandum 3tio hos modos inceptionis et desitionis quae per se faciles sunt habere difficultatem propter modum loquendi Philosophorum, nam verum dum inceptionem et desitionem explicant pro terminis qui ne confundant magnā attentionem requirunt, res quae incipiunt et desinunt intrinsece dicuntur incipere per primum esse et desinere per ultimum esse, quo modo loquendi affirmatur rem esse et existere in illo instanti quo incipit vel desinit, ac proinde idem est dicere haec res incipit intrinsece sive per primum sui esse ac dicere, nunc primo res est et immediate ante non erat, et similiter idem est dicere haec res desinit intrinsece sive per ultimum sui esse ac dicere haec res nunc ultimo est et immediate post non erit, res vero quae incipiunt et desinunt extrinsece dicuntur incipere per ultimum non esse et desinere per primum non esse, quo modo loquendi negatur rem illam coexistere illi instanti quo incipit vel desinit, quare idem est dicere haec res incipit extrinsece sive per ultimum non esse atque dicere, haec res nunc ultimo non est et immediate post erit, et similiter idem est dicere haec res desinit extrinsece sive per primum non esse atque dicere, haec res nunc primo non est et immediate ante erat.

Colligitur ex dictis discrimen inter incipere atque produci et inter desinere atque corrumpi, nam rem produci est rem esse cum antea non fuerit quod fit contingere tam in tempore quam in instanti, incipere vero cum fiat per modum indivisibilem semper fit in instanti v.g. calor producitur in tempore, sed incipit in instanti extrinsece quia non producitur totus simul et in instanti, lumen vero producitur in instanti et incipit etiam in instanti intrinsece, praeterea produci semper importat rem esse quando producitur, quamvis de facto productione incipere a. in suo conceptu non importat rem esse quando incipit, nam res quae incipiunt extrinsece non sunt in eo instanti in quo incipiunt, similiter corrumpi est rem non esse cum antea fuerit quod contingere fit tam in tempore quam in instanti, quia negatio sive non esse rei poni fit vel in tempore vel in instanti, negatio v.g. caloris ponitur in tempore et successive corrumpitur in tempore, negatio vero luminis ponitur in instanti et ideo lumen corrumpitur in instanti, desinere vero sive luminis sive caloris sive cuiuscumque alterius rei semper est in instanti sive extrinseco sive intrinseco, praeterea corrumpi importat non esse rei quae corrumpitur, quod non importat in conceptu desitionis, nam res quae desinunt intrinsece habent esse pro eo instanti in quo desinunt.

ARTICULUS II.

Quomodo res physicae incipiant et desinant.

Dicendum est primo entia successiva, ut motus et tempus incipere et desinere extrinsece. Probatur entia successiva ut motus et tempus non possunt esse in instanti ergo non possunt incipere per primum sui esse sed hoc est incipere intrinsece ergo non possunt incipere intrinsece sed tantum extrinsece, hoc est per ultimum sui non esse. Quod diximus de motu dicendum est etiam de quiete illi opposita quod incipiat et desinat extrinsece quia quies solum potest esse in tempore, ex Aristotele 6 phys. tex. 30, nam quamvis in instanti verum sit mobile non moveri non tamen verificatur quod quiescat, quia quiescere est non moveri cum aptum est moveri, mobile a. non est aptum moveri nisi in tempore.

Dices Aristoteles loco citato tex. 35 docet illud quiescere quod similiter se habet nunc atque prius sed quod per horam

quod per horam antecedentem praefuit similiter esse in instanti terminativo horae atque primo in illo instanti praefuit.

Rursum Conimb: 8 phys: cap: 8 q. 2 art: 2 probant esse illud quod dicitur esse simpliciter esse nunc, idque in hoc tempore atque primo, quae explicatio colligitur ex t. 30 ubi probat quietem non esse nisi in tempore.

Dicendum ergo ea quae producuntur in instanti incipere intrinsece. Probatur: incipere intrinsece est incipere per primum esse ita ut sit verum dicere nunc primo res est, immediate ante non erat; sed ea quae producuntur in instanti sunt huiusmodi, ergo etc. Minor probatur quia quae producuntur in instanti sunt in illo et consequenter est de illis affirmare nunc res est, et quia produci importat rem immediate ante non fuisse, verificatur etiam rem ita nunc esse primo ut immediate ante non fuerit.

Ex dictis colligitur primo cum Conimb. adversus Gregorium actiones instantaneas et operationes immanentes et spirituales quales sunt actus intellectus et voluntatis incipere et desinere intrinsece, quia cum ipsa in se sit indivisibilis et caret partibus debet incipere in eo instanti in quo primo sit et desinere, cum verificatur per ultimo et illud instans cui actio instantanea tota simul coexistit dicitur primum esse illius si notet quod antea non fuerit et dicitur ultimum esse si post illud non sit futura. Ergo in illo instanti est vel inceptio vel desitio eius actionis. Idem dicendum de ipso instanti in quantum ipsum esse incipiat et desinat intrinsece, quia ponit totum simul non vero per partes et ideo incipit per primum esse, ultra vero eius negatio ponitur in tempore immediate sequenti et non tota simul et in instanti. Ergo desinit per ultimum sui esse non per primum non esse, quia illud est in tempore et successive, non habet primum, hoc autem est desinere intrinsece.

Colligitur 2o quomodo incipiant et desinant singulae formae in particulari. Formae divisibiles quae producuntur vel corrumpuntur successive et per partes ut calor et similes incipiunt et desinunt extrinsece, ratio est quia nulla earum pars producitur vel corrumpitur in instanti sed successive et in tempore, quae autem producuntur vel corrumpuntur in tempore incipiunt et desinunt extrinsece simul cum ipso tempore; praeterea illa incipiunt extrinsece quae non habent primam partem et consequenter neque primum sui esse, et eodem modo illa desinunt extrinsece quae non habent ultimam partem et consequenter neque ultimum eius; sed formae divisibiles possunt dividi in infinitum in partes semper minores et minores sive secundum intensionem sive secundum extensionem, ac proinde non habent primam nec ultimam partem, ergo incipiunt et desinunt extrinsece. Advertendum autem est id quod diximus debere intelligi de inceptione caloris et aliarum formarum divisibilium secundum entitates absolute vel etiam in fieri consideratas, quia eaedem formae acquirantur secundum aliquod esse completum et in facto esse cum recipiunt omnes partes simul, hac ratione acceptae incipiunt intrinsece et per primum esse, nam de calore ut octo in esse completo verum est dicere nunc est calor ut octo completus et in facto esse, immediate ante non erat, quia in tempore antecedenti ad hoc instans erat solum totus calor ut octo successive et imperfecte acquirens, ut explicatur 3 phys: quod dixi de calore ut octo dicendum est de quocumque gradu determinato sive ut unum sive ut duo etc. accepto secundum esse completum et in facto esse. Idem dicito de desitione huiusmodi formarum divisibilium si accipiantur in facto esse et secundum aliquod esse completum; nam ita acceptae desinunt intrinsece, calor ut 4 v.g. habet partes divisibiles in infinitum quae successive corrumpuntur et in tempore, et ideo verum est dicere tamen nunc ultimo est calor ut 4 secundum omnes partes simul

et in facto esse

e in facto esse immediate post non erit, quia in tempore immediate sequenti licet remaneat aliquid caloris ut 4 non tamen remanet secundum totas eius partes simul, nec completus in gradu ut 4, pro eo enim tempore aliquae eius partes corrumpuntur, ex quo habetur quod licet calor ut 4 sit divisibilis in infinitum nec sit primam nec ultimam partem accepit cum simultate omnium suarum partium tamen inesse perfecto reducit in indivisibili, quia si aliquid addat vel tollat, non est amplius calor ut 4 secundum esse perfectum.

Dicendum formas substantiales per se loquendo incipere intrinsece et desinere extrinsece, prima pars probatur: quia forma substantialis per se loquendo producitur in instanti quod incipit intrinsece, quia in illo instanti in quo producitur verum est dicere nunc primo et immediate ante non erat. Minor probatur: forma substantialis producitur quando verum est dicere introductas esse eius dispositiones in aliquo gradu certo et perfecto, sed hae, ut probavimus supra, in gradu certo et perfecto sunt introductae in instanti quod etc. 2da pars probatur: si forma substantialis desineret intrinsece haberet per ultimum esse in eodem instanti esset in materia duae formae substantiales incompossibiles. Consequens est absurdum quod etc. Sequela probatur: quia in hoc instanti esset primo in materia forma nova quae, ut probavimus, producitur in instanti et incipit intrinsece, quia in eodem instanti forma quae corrumpitur sit ultimum esse in materia erunt simul duae formae substantiales incompossibiles in eadem materia.

Confirmatur: forma substantialis corrumpitur quando corruptae sunt dispositiones requisitae ad eius conservationem, sed huiusmodi dispositiones sunt corruptae quando verum est dicere dispositiones ad formam oppositam esse introductas, sed verum est dicere dispositiones ad formam oppositam esse nunc primo in subiecto ita ut immediate ante non esset, quia etiam verum erit dicere nunc primo non esse dispositiones sufficientes ad conservandam formam cum immediate ante esset, quia huiusmodi dispositiones in instanti extrinseco sunt corruptae quod forma substantialis quae in hoc requirit ipsas dispositiones corrumpitur in instanti extrinseco.

Dices: forma substantialis corrumpitur ad corruptionem dispositionum et producitur ad earum productionem, sed hae producuntur in tempore et incipiunt extrinsece, quia etiam forma substantialis producitur in tempore et incipit extrinsece.

Respondetur: distinguo maiorem, si sensus sit quod ad productionem et corruptionem dispositionum sequatur corruptio vel productio formae substantialis, concedo maiorem, si vero sensus sit quod forma substantialis producatur simul cum productione dispositionum et simul cum illarum corruptione corrumpatur, nego maiorem, quia ideo supra dixi formam substantialem produci tunc cum verum est dicere productas esse dispositiones quae sunt productae in instanti extrinseco ad earum productionem necessariam.

Dices 2do: forma substantialis ut conservetur in subiecto requirit dispositiones in gradu certo et determinato, sed huiusmodi gradus cum reddat in indivisibili, ut ex dictis, desinit intrinsece et per ultimum esse, quia etiam forma substantialis quae requirit quoad conservationem dispositionum illum gradum debet desinere intrinsece.

Respondetur: licet ad productionem formae substantialis requiratur certus et determinatus gradus dispositionum, non tamen requiritur ad eius conservationem, plus enim requiritur ad rem producendam quam ad conservandam, ut patet experientia, quod forma aquae quae non producitur nisi forte frigore summo vel certe valde intenso conservatur cum frigore valde remisso, ut patet in aqua

ferventi; dispo-

ferventi, dispositio ergo sufficiens ad servandam formam substantialem non est in gradu certo et determinato qui sistat in indivisibili, sed minor et minor in infinitum est et sufficiens ad huiusmodi formam servandam, v.g. si ad productionem formae ignis requiritur calor ut octo completus et perfectus ita ut in eo instanti in quo huiusmodi gradus est completus introducatur forma ignis, tempore vero antecedenti fuerit semper in eadem materia forma ligni, sequitur quod quaecunque pars frigoris minor et minor sit sufficiens dispositio ad servandam formam ligni, nam tempore illo antecedenti semper servabatur aliqua pars frigoris et etiam forma ligni, et tamen non fit assignari ultima pars frigoris, ideo frigus quod dispositio sufficiens ad servandam formam ligni non desinit per ultimum sui esse intrinsece, sed per primum non esse extrinsece, et consequenter desinit eodem modo forma substantialis ligni.

Ex hac 3tia colligitur quod etiam duae formae accidentales incompossibiles ita se habent ut si altera incipiat intrinsece altera desinat extrinsece, et contra, quia cum sint incompossibiles non possunt esse simul in subiecto, quare si una incipit per primum sui esse altera debet desinere per primum non esse, quod diximus de formis substantialibus, requirit tamen tempus eius partes sunt incompossibiles simul, et tamen una incipiente extrinsece altera quoque desinit extrinsece.

Quaeres: an possint formae substantiales saltem per accidens incipere extrinsece.

Negant Conimb: 8 phys: cap: quaest: 2 art: 1 quibus cum obiicit experientia quae docet in filo vel charta procedi formam ignis successive et in tempore respondent, tunc formam procedi per instantia interpolata, hac ratione ut per aliquod tempus primo disponitur determinata pars subiecti, et in instanti extrinseco quo in illa parte est completa dispositio introducitur in tota illa parte subiecti una pars formae; deinde per aliud tempus disponitur alia pars determinata subiecti quae completa dispositio in instanti extrinseco introducitur alia pars formae eodem modo illam et similiter interrumpitur tempore medio inter instantia in quibus introducitur forma, probant Conimb: hanc sententiam authoritate Arist: 4 phys: tex: 43 et 8 phys: tex: 23 ubi ait generationem absolvi in instanti.

Pro solutione notandum est primo formas accidentales habentes intensionem et extensionem posse dupliciter considerari, primo secundum gradum certum et determinatum v.g. ut 4 ut 8 et quae ita acceptae dicuntur formae certae, 2do posse considerari prout dicunt aliquem gradum incertum et indeterminatum quicunque ille sit etiamsi sit minor et minor in infinitum dummodo sit gradus vel pars illius formae et sub hac consideratione dicuntur formae incertae.

Notandum 2do qualitatem seu formam certam posse considerari vel cum subiecto certo, idest certae et determinatae magnitudinis ut subiecto palmare v.g., vel cum subiecto incerto et indeterminatae magnitudinis, idest cum aliquo subiecto sive sit palmare sive semipalmare sive alius minus et minus in infinitum; certum est ex dictis quod qualitas certa in subiecto certo incipit et desinit intrinsece, nam calor ut octo secundum esse completum et totus simul afficiat subiectum palmare in instanti, eius vero corruptio sive productio frigoris contrarii ponitur in tempore consequenti, quare verum est dicere nunc ultimo est in subiecto calor ut octo completus in tempore sequenti non erit sed ponetur frigus contrarium, difficultas est de qualitate certa in subiecto incerto et quae.

Notandum 3tio quod cum passum non est aequaliter secundum omnes partes applicatum agenti, sed aliquae eius partes sunt propinquiores, aliae remotiores ab agente, ut cum filum
applicat igni

applicet igni secundum unam extremitatem tunc producit calor in filo uniformiter dif=
formiter, hoc est in parte fili magis propinqua igni plus caloris producit et in parte remotio=
re minus, et quia non datur prima pars fili propinquior igni, quaecunque est assignata semper eius medie=
tas est propinquior, sequitur quod quaecunque sit pars assignata potest assignari alia magis calida, scilicet prima
eius medietas igni propinquior et consequenter potest etiam assignari alia pars cui minus deerit
ad complendum calorem ut octo vel in alio certo gradu. Hic notetur dico qualitatem certam
in octo incepto incipere extrinsece, v.g. calor ut octo secundum eius completum incipit extrin=
sece per ultimum non esse in aliqua parte fili indeterminata, hoc est qua potest aliqui semper minor et mi=
nor in infinitum, probatur: supponamus in hoc instanti esse combustum totum primum palmum
fili bipalmaris ac proinde in illa sua parte esse calorem ut octo completum, quare secundus palmus
erit quidem calidus uniformiter difformiter sed in nulla eius parte erit calor ut octo, in tempore
vero sequenti ad hoc instans producat aliquid caloris ulterius in 2do palmo in quacunque
parte eius temporis verum erit dicere quod in aliqua parte eius erit completus calor ut octo
et verum erit dicere in hoc instanti ultimo non est calor ut octo in aliqua parte 2di palmi in
tempore sequenti erit ergo est incipere extrinsece. Antecedens probatur: quaecunque parte assignata 2di palmi
potest assignari alia magis calida et cui minus caloris deest ad hoc ut sit calida ut octo, nam illa
quae est propinquior igni est magis calida, sed partes 2di palmi possunt assignari minores et mino=
res in infinitum ergo possunt assignari partes cui minus caloris et minus in infinitum deest ad
complementum caloris ut octo. Et cum in tempore sequenti producit calor successive, quaecunque
illius pars minor et minor in infinitum sufficit ad complendum calorem ut octo in aliqua
parte, ostensa in huiusmodi partibus minoribus et minoribus quae sunt propinquiores agenti et cui
minus et minus caloris ad hoc complementum, ergo nec in tempore nec in calore producto nec in octo
datur prima pars, sequitur quod semper pars minor caloris producta in tempore minori sufficiat ad com=
plendam partem minorem fili in esse caloris ut octo, hoc posito probo formas substantiales posse per accidens
incipere extrinsece cum passum non est applicatum agenti aequaliter secundum omnes partes et dispositio=
nes requisitae ad formam substantialem producuntur in passo successive, ut modo explicavimus in
calore ut octo, quem supponamus esse dispositionem requisitam ad formam ignis et etiam formam
substantialis tunc producit successive in has partes et extendat ad extensionem subiecti, ergo forma
substantialis prius producitur cum dispositionibus completis et requisitis et tunc huiusmodi forma
incipit extrinsece et per ultimum non esse, v.g. in 2do palmo fili forma ignis incipit in eo in=
stanti in quo verum est dicere nunc ultimo non sunt completae dispositiones in tempore sequenti
erunt, sed tunc etiam est verum dicere nunc ultimo non est forma ignis et in tempore sequenti erit
in 2do palmo, sed hoc est per accidens ex eo quod passum non est applicatum aequaliter agenti
et disponatur uniformiter difformiter, ex quo solvuntur loca sub allata a contrarijs: quae intelli=
genda sunt quod generatio per se semper absolvatur in instanti, sed tamen per accidens potest fieri suc=
cessive et in tempore.

Dices: illud quod deest ad complendum calorem ut octo in 2do palmo aliquid divi=
sibile est, prius producit eius medietatem quam totum, et immediate post hoc instans non producit
totum complementum et consequenter nec immediate producit formam substantialem ignis, quia haec
non ponitur nisi sit totum complementum.

Resp: Ang. qd deest ad complendum calorem ut octo in aliqua parte indetermi-
nata Sdi palmi e quid divisibile, determinatum nego, indeterminatum sed quem-
&c. in parte ibi propinquiori e propinquiori versus agens deest minus e minus caloris illius
qd sufficit ad complendam aliquam ex his partibus e calor divisibilis quidem in minor
e minor in infinitum acceptus indeterminate sicut indeterminate accipit partibus
v.g. qa in pmo digito minus caloris dee quam in 2do calor ille qui e pars complementi res-
pectu duorum digitorum ibi e totum complementum respectu digiti, e rursus calor qui e
pars totius complementi respectu digiti e totum complementum respectu semidigiti propinqui-
oris e sic in infinitum, unde quicunque calor quantumvis parvus assignet erit sufficiens
complementum respectu alicuius partis ibi qua etiam parva sit e agenti propinqua et
proinde cui deest parum caloris ad complendum calorem ut octo.

Ex dictis colligit qualitatem incertam in octo incerto incipere extrinsece unam,
si in hoc instanti igni applicatus filo vel charta verum erit dicere nunc ultimo non
e pars ulla caloris in filo vel in charta in tempore immediate sequenti erit in illis aliqua
pars caloris & aliqua pars caloris incerta e indeterminata incipit extrinsece: tunc ptt:
qa calor n pt produci in instanti e nunc pmo supponit ignis applicatus filo &c.

ARTICULUS III

Utrum res indivisibiles possint incipere extrinsece.

Sensus quaestionis e an res indivisibiles v.g. Angelus e quae ipso producitur totus simul
cum produci in tempore ita ut sit verum dicere, nunc ultimo n e Angelus immediate
post erit qd incipere extrinsece.

Ro dubitandi e qa si Angelus produceret in tempore videt qd produceret successive
e per partes qd implicat. Seq: pbt: qa idem e produci in tempore e produci successive.

Notandum e dupliciter pot rem aliquam produci in tempore, pmo ut eius produc-
tio coextendat tempori, id e, sit successiva e hat partes priores e posteriores quae corres-
pondeant partibus temporis, 2do ita ut productio n hat partes neq sit successiva sed
tota simul, hat tn modum quo applicat tempori seu duraoem successivam e hntem
partes priores e posteriores ex vi cuius duraois tota productio sit in toto tempore
e tota in singulis eius partibus, quemadmodum Aia rationalis indivisibilis pt unionem
cum corpore divisibilem ex vi cuius tota Aia e in toto e tota in qualibet parte cor-
poris, ex quo ptt n implicare, Angelum produci totum simul e tn produci in tempore
2do modo, qua ratione facile respondet ad rationem dubitandi allatam.

Dicendum e res indivisibiles posse incipere extrinsece, e sententia Gregorii in
1mo dist: 17 quaest: 2 art: 2 e aliorum quos sequunt Conimb: loco citt: quaest: art: 8to.
Pbr: qa nulla pt in hac re assignari implicantia, nam si Deus creet Angelum in hoc instanti
n repugnat qd immediate post in tempore sequenti creet alium Angelum qui propterea
inciperet extrinsece e per ultimum n esse. Confirmat: Angelus creatus in hoc instanti pt imme-
diate post elicere aliquam electionem, et n dat instans immediate post instans & elec-
tio illa eliciet in tempore e incipiet extrinsece.

Obyceres pmo:

Alioquin si primo in Angelus produceretur in tempore sequereretur quod idem actus productio
et conservatio quod est absurdum. Sequitur patet quia actio existens in toto tempore v. g. in hora est pro-
ductio Angeli eademque est conservatio quia in 2da semihora Angelus conservatur.

R. productionem et conservationem Angeli ab eodem agente esse in eo casu eandem actionem
sed distingui solum penes connotata, quatenus productio est actio connotans Angelum antea non fu-
isse, conservatio vero est eadem actio connotans Angelum antea fuisse, atque ita eadem actio accepta in
toto tempore collective sine ulla distinctione et assignatione partium est productio, quia hoc modo
accepta connotat Angelum antea non fuisse, facta vero assignatione partium temporis in quo est
illa actio si accipiatur prout est in 2da semihora vel in alia parte temporis quae non terminatur
primo instanti, sive quod idem est non sequatur immediate post instans extrinsecum inceptionis ha-
bet accepta illa actio habet rationem conservationis, quia connotat aliam partem temporis praecedentem in
qua fuerit Angelus, ex quo patet ad argumentum dicendum: maiorem, conservatio et productio est idem secundum
id quod principaliter important concedo, secundum connotata nego, quia conservatio connotat partem tem-
poris assignatam in qua antea fuerit Angelus, productio vero connotat Angelum antea non fu-
isse et accipitur prout est in toto tempore sine ulla assignatione partium, quare si nulla fiat assig-
natio in tota aeternitate a parte post Angelus qui inciperet extrinsece in tota illa aeternitate
produceretur, si vero assignentur partes in prima solum producitur, in 2da conservatur, ex quo patet conservationem
non posse distingui a productione nisi facta assignatione temporis.

Dices: non potest assignari quando inciperet conservatio Angeli qui producitur in tempore ergo
non conservabitur. Probatur consequentia: quia ante quodcunque instans determinatum in quo dicatur incipere eius conservatio
potest aliud assignari in quo Angelus conservabatur, nam ante instans initiativum 2dae semihorae
potest assignari in prima semihora aliud et aliud instans in quo Angelus conservatur.

R. conservationem realiter acceptam et secundum id quod principaliter importat incipere
in instanti extrinseco in quo incipit productio, quia cum illa realiter identificatur, accepta
vero formaliter et secundum connotatum per quod distinguitur a productione concedo non posse assig-
nari quando incipiat, et ratio est, quia non potest in tempore assignari prima pars in qua primo fuerit
Angelus ita ut in alia parte priori non fuerit, incipere autem conservationem Angeli dicit Angelum ita
nunc conservari ut antea non conservaretur sed solum primo esset, quare connotatum quod de conceptu in-
ceptionis conservationis non datur, id est prima pars temporis in qua Angelus ita sit primo ut antea non fuerit
cum quaecunque pars temporis insensibilis habeat medietates in quarum 2da conservatur
Angelus et non primo producitur.

Dices: quicquid est a parte rei cum aliquando non fuerit debet primo esse et incipere, sed
conservatio Angeli est a parte rei cum aliquando non fuerit ergo etc.

Respondetur: maiorem, quicquid est a parte rei et debet incipere secundum id quod importat in actu signato concedo maiorem, secun-
dum id quod est in potentia tantum et assignabile nego maiorem; conservatio autem in nostro casu includit tanquam connotatum
partem temporis antecedentis in qua fuerit Angelus, quae pars non est actu sed in potentia tantum et assignabi-
lis, ideo non potest assignari quando incipiat conservatio formaliter accepta et secundum connotatum, cum
nulla pars temporis assignabilis est in potentia et in potentia tantum incipiat, ratio est, quia in tempore, sicuti
in continuis permanentibus non potest assignari prima pars, sic et proinde non potest assignari quando primo fuerit An-
gelus ita ut non possit assignari alia pars temporis anterior in qua etiam fuerit primo.

Dices secundo:

Dices rursus: in illa hora quae est immediate post instans inceptionis Angelus actu servatur, et est actu eius servando, ergo etiam debet esse actu tempus ab illo mensuratum, quia mensuratum non est actu nisi sit etiam actu mensuratum etc.

Respondeo: consequens, debet esse actu tempus quoad entitatem assignabilem, concedo; quoad terminationem et distinctionem ab aliis partibus temporis, nego, nam de omnibus rebus de quibus aliquid affirmatur in ordine ad partes temporis verificatur huiusmodi punctum esse actu eo modo, quia est actu quoad entitatem, ita tempus dicitur actu esse mensura motus secundum prius et posterius, licet non sint actu distinctae partes priores et posteriores, dicitur etiam quantitas habere partes extra partes quamvis aliae non sint distinctae, de facto lumen dicitur a Sole servari, quia lumen ita est nunc ut antea fuerit, et tamen in tempore non datur actu quoad distinctionem esse et fuisse. Quod si quaeras: quando Angelus qui has rationes produceret, diceretur esse eo productus, respondeo: in iis quae producuntur successive et per partes non esse idem produci et esse productum, quia hoc secundum importat simultatem partium, ut alibi est explicatum; cum ergo Angelus ille haberet esse totum simul in toto illo tempore collective accepto, nec produceretur per partes, sequitur quod in toto illo tempore collective esset productus, et etiam produceretur, quia si per esse productum non illegatur habere esse totum simul sed potius illegatur rem ita esse et etiam immediate ante fuerit, in hoc sensu Angelus non diceretur productus in toto tempore collective, quia ante illud non fuisset, solum diceretur productus in singulis partibus assignatis illius temporis dummodo non terminarentur instanti inceptivo eiusdem temporis.

Obiicies 2do: si Angelus produceretur in tempore non posset in illo a Deo annihilari. Consequens est absurdum et contra potentiam dominium Dei in creaturas. Sequela probatur quia non potest eadem res simul produci et annihilari.

Respondeo: maiorem ex suppositione et in sensu composito cum productione, concedo maiorem; absolute et in sensu diviso nego maiorem, quia cum illo tempore quo Angelus creatur potest simul eius annihilatio ex suppositione tamen quod in illo tempore sit creatio Angeli, sive cum creatio ipsa non potest simul annihilatio, sicuti cum eo tempore quo res durat potest simul annihilatio illius rei, ex suppositione tamen quod duret illo tempore, sive cum duratio ipsa non potest simul annihilatio.

Dices: ideo implicat duratio indivisibilis quia ea posita res necessario duratura per aliquod tempus, sed si Angelus produceretur in tempore necessario esset duraturus per aliquod tempus saltem per illud in quo producitur etc.

Respondeo durationem indivisibilem et permanentem ideo implicare, quia illa posita necessario res durabit tempore determinato et ex vi alicuius antecedentis seu ex vi durationis positae in instanti antecedenti ad illud tempus, Angelus vero qui crearetur in tempore durabit necessario solum per aliquod tempus indeterminatum, quia posset produci in tempore minori et minori in infinitum et consequenter minus et minus durare, neque determinaretur ad durandum per huiusmodi tempus ex vi alicuius antecedentis sed solum ex vi productionis coexistentis tempori illi successivo in quo durat.

Obiicies 3tio: non potest res successiva incipere in instanti intrinseco, ergo neque res indivisibilis in instanti extrinseco.

Respondeo disparitatem

Rõ disparitatem est, quia res successiuæ habent partes priores et posteriores, inter quas implicat esse omnes simul et in instanti; res vero indiuisibiles licet non habeant partes in se, possunt tamen esse tota in toto tempore et tota in qualibet parte temporis, ex quo fit ut dici possit de illa quod nunc ultimo non est, in tempore immediate sequenti erit.

Colligitur ex dictis proportionaliter ad productionem rei indiuisibilis philosophandum esse de eiusdem corruptione, ita ut in tempore post Angelus destrui et annihilari, ut incipit in hoc instanti et immediate post destruatur, quia tunc negatio influxus conseruatiui circa Angelum ponetur quidem tota simul sed in tempore, ut supra dictum est de productione; neque ex hoc sequitur quod Angelus existens tamen in instanti simul sit et non sit, nam in eo instanti in quo desinit existit, et ideo habet rationem desinit intrinsece.

Dices: in iis quæ incipiunt intrinsece et per primum esse incipere et incepisse, fieri et factum esse est idem; ergo etiam in iis quæ desinunt intrinsece et per ultimum esse desinere et desijsse, destrui et destructum esse est idem, sed res quæ desijt est destructa, quia iam amplius non est; ergo Angelus in eo instanti in quo desinit non est, quia in eo iam etiam desijt.

Rõ inceptionem rei idem esse atque initium durationis seu primum esse rei, et quia aliqua non habent primum esse quia sunt continua et diuisibilia in infinitum, ideo pro primo esse eorum substituimus id quod est illi proximum, nempe ultimum non esse; similiter de rebus eodem ac primum non esse rei est, quia aliqua non habent primum non esse quia destruuntur in tempore, ideo substituimus id quod est illi proximum, nempe ultimum esse; atque ita dicimus successiua incipere per ultimum non esse et instantanea desinere per ultimum esse, ex quo patet in instantaneis non esse idem desinere et desijsse, quia desijsse importat non esse, desinere vero, ut diximus, in his importat ultimo esse; ad argumentum in forma nego consequentiam, et eius probationem nego consequentiam; disparitas est, quia esse rei quod est de conceptu inceptionis intrinsecæ non opponitur facto esse et ipsi incepisse, nam hoc etiam importat rem esse; contra vero desijsse importat non esse rei quod opponitur desinitioni intrinsecæ per ultimo existentiam; quare Angelus durans tamen per instans in illo quidem desinerit sed desijsset in tempore sequenti quia tunc non est.

ARTICULUS IIII.

Utrum præter duos modos inceptionis assignatos detur tertius?

Affirmant aliqui apud Suarum tomo 3 in 3 part. disp. 8 sect. 2, qui existimant rem posse existere in tempore indeterminato minori et minori antecedente aliquod instans determinatum, qua ratione posse dici hanc rem esse in hoc instanti et etiam in tempore immediate antecedenti fuisse, tamen ut illud tempus antecedens non possit assignari sed sit indeterminatum; eademque ratione docent rem posse desinere. Fundamentum est quædam argumenta Theologica.

Primum: Sacramenta causant gratiam non in instanti terminatiuo prolationis verborum, quia cum Sacramenta consistant essentialiter in ea prolatione successiua, in instanti terminatiuo non est amplius, ac proinde tunc non possunt causare gratiam saltem physice; neque conferunt gratiam in aliquo tempore determinato prolationis, quia quodcunque assignetur verum est dicere tunc non esse perfectum et completum Sacramentum quod non causat nisi est completum; ergo dicendum est quod conferunt gratiam in aliquo tempore indeterminato antecedente immediate instans terminatiuum dictionis.

Secundum argumentum

Secundum argumentum est: supponamus hominem iustum habere praeceptum eliciendi actum charitatis toto tempore vitae ante mortem, si hic non eliciat eum actum peccat et amittit gratiam non in instanti mortis, quia tunc homo non est amplius, et quia praeceptum non obligabat pro instanti mortis sed pro tempore antecedenti, nec peccat in aliqua parte determinata temporis, quia in ea ergo [?] ... poterat adhuc implere praeceptum, ergo peccat et amittit gratiam in aliquo tempore indeterminato minori et minori ante instans mortis.

Dicendum est praeter duos assignatos esse dari alium modum inceptionis et desitionis, et haec sententia est communis. Probatur: esse rei et non esse ita sunt inter se nexa ut nihil medium sit inter illa sed unum immediate sequitur ad aliud, ita ut eorum duratio et coexistentia ad tempus sit continua vel contigua, ergo non potest assignari instans determinatum inter durationem rei et inter durationem negationis seu non esse eiusdem rei quod sit initium unius et terminus alterius. Probatur consequentia: quia sicut cum corpora sunt continua vel contigua non potest assignari aliquod indivisibile loci quod eodem modo sit terminus unius corporis et initium alterius, si etiam tempora sunt continuata per ordinem ad tempus, non potest assignari instans quod eodem modo sit terminus durationis unius et initium durationis alterius, quod instans vel erit extrinsecum negationi et intrinsecum rei vel contra intrinsecum negationi et extrinsecum rei, et res semper incipiet vel in instanti vel intrinseco vel extrinseco. Probatur 2do: si aliquid fit et incipit immediate ante aliquod instans determinatum, sine dubio incipit et fit in aliqua parte temporis et in alia non fit, rursus illa pars temporis in qua fit est immediate nexa cum alia parte temporis antecedenti in qua res non fit, et inter illas duas partes temporis poterit assignari instans continuativum, et pars temporis in qua res fit erit utrinque terminata, et proinde erit pars determinata, quia poterit assignari instans inceptivum et terminativum illius partis.

Ad primum argumentum oppositae sententiae respondet Suarez loco citato: gratiam produci in instanti extrinsece terminativo prolationis verborum, in quo instanti ponitur indivisibile complementum Sacramenti et prolationis, quare tunc existit Sacramentum saltem secundum ultimum sui complementum; quae responsio non satisfacit in sententia existimante Sacramentis causare gratiam solum moraliter, quia ad causalitatem moralem non requiritur ut causa tunc existat cum causat moraliter, sed de his plura Theologi.

Ad 2dum argumentum respondeo huiusmodi praeceptum esse impossibile, nec posse imponi obligationem quae terminet extrinsece ad eliciendum actum qui determinat intrinsece et fiat in instanti, quia obligatio debet esse accommodata actibus quibus implenda est, et certe non est maior ratio cur dicatur esse impossibilis 3tius hic modus incipiendi et desinendi quam huiusmodi praeceptum; et quod adversarii ponunt 3tium modum inceptionis, imo cum nostra probatum sit hunc non posse dari, sequitur dicendum etiam esse praeceptum huiusmodi esse impossibile. Addi potest ad eliciendum actum charitatis non sufficere instans sed requiri aliquod tempus certum quo homo deliberet et cogitet de motivis ad illum actum; tunc amittit gratiam et committit peccatum cum ventum est ad aliquod instans vitae in quo est verum dicere nunc ultimo superest tempus sufficiens ad implendum praeceptum, postea non superest ut sufficienter [?] in eo instanti hoc non incipiat deliberare et cogitare de eliciendo actu, quia tunc obligat praeceptum eadem ratione. Solvendum est argumentum si proponatur de praecepto quod det Angelo vel Animae separatae.

vel Animæ separatæ.

Obijcies: creet Deus Angelum in hoc instanti, non potest assignari quando ille incipiat esse annihilabilis, non enim incipit in instanti in quo creatur, quia implicat simul creari et annihilari, et quocunque instanti assignato in tempore sequenti poterit aliud prius et prius assignari in quo Angelus erat annihilabilis, ergo incipit in tempore vel in instanti indeterminato.

Respondeo Angelum semper etiam in eo instanti in quo creatur habere potentiam ut annihiletur, sive esse annihilabilem in instanti creationis seu in alio instanti vel parte temporis sequentis, aliud enim est habere in hoc instanti potentiam ut annihiletur in tempore sequenti, aliud habere in hoc instanti potentiam ut annihiletur in hoc instanti. Et si quæras: quando incipit Angelus annihilari in tempore sequenti ad annihilationem? Respondeo si loquamur de potentia remota semper habuit huiusmodi potentiam etiam in instanti creationis, si vero loquamur de potentia proxima et completa secundum omnes conditiones tunc illam habet quando est tempus illud ad quod potentia dicit ordinem ut annihiletur. Et si rursus quæratur: quando primo est potentia proxima ad eius annihilationem instantaneam? Respondeo quia in tempore sequenti ad instans creationis non datur primum instans neque actu neque assignabile, ideo non potest dari vel assignari quando primo est huiusmodi potentia proxima, sed est in quocunque instanti assignabili.

QUÆSTIO III

De Duratione Generationis.

ARTICULUS I

Utrum Duratio superaddat aliquid distinctum ex natura rei ad rem duratam?

Notandum est rem durare nihil esse aliud quam permanere in esse, hoc est ita rem esse ut immediate ante fuerit, unde in instanti creationis non dicitur proprie durare, est autem discrimen inter res successivas et permanentes, quia successivæ ut est motus etc. dicuntur per horam durare v.g. non quia in tempore antecedenti ad horam fuerit motus, sed quia motus secundum aliquam partem est in una parte horæ ita ut secundum alias sui partes fuerit in alijs partibus eiusdem horæ, cum enim motus et cætera successiva sint divisibilia in infinitum non potest assignari ulla pars motus quæ non habuerit etiam ante se, unde etiam de rebus successivis suo modo verificatur quod cum durant itasint ut etiam antea fuerint licet non secundum eandem partem, at vero res permanentes quæ sunt totum esse simul dicuntur durare cum existunt ita ut fuerint antea secundum totum suum esse.

Colligitur ex dictis requiri ad durationem rei existentiam, unde cum res corrumpuntur et amittunt existentiam tunc amplius non durant, et entia rationis proprie non durant quia non existunt, 2do requiritur tempus sive actuale sive possibile in quo istæ res quæ dicuntur durare, et præterea requiritur aliud tempus antecedens in quo res durans fuerit, sensus igitur quæstionis est: utrum duratio præter existentiam rei et tempus extrinsecum superaddit aliquid ex natura rei ab illis distinctum?

Prima sententia negat, ita Suarez disp: 50 sect: 1 num: 5 ubi pro se affert alios.
2da sententia ~~negat~~ affirmat, et S. Bonaventura in 2do dist: 2 art: 1 quæst: 3, S. Thomæ ibidem dist: 4 quæst: 1 art: 2 et 1 parte quæst: 10 art: 6 et aliorum quos referunt Conimb: 4 phys: cap: 14 quæst: 2 art: 1, et Rubius ibidem tract: 1 de tempore quæstione tertia.

Dicendum est in

Dicendum e in rebg creatis duraoem superaddere modum distinctum ex nãa rei a re durante & tempore extrinseco. Prob: stat existere res & etiam tempg extrinsecum absq eo qd res ea duret vel existat in eo tempore, & durao in aliquo tempore dicit aliquid distinctum ab exiña rei & tempore extrinseco. Conseq: patet ex principio supposito: quotiescung ponit novg effectg formalis ponenda e nova fõa. Ant prob: existat hodie Petrg & crastina die moriat, in hoc casu stat exiña Petri & etiam dies crastina & tn Petrg n durat vel existit in die crastina, & stat res existere & etiam tempg extrinsecum absq eo qd res duret vel existat in illo tempore. Qd si dicas si Petrg existat simul cum die crastina vel dum existit dies crastina impossibile e qd n duret illa die, hoc ipsum e qd quaerimg: quidnam sit Petrum existere simul cum die crastina vel dum existit dies crastina, nam si nihil aliud sit quam exiña Petri & exiña diei crastinae, & quotiescung intelligent ista duo existere, intelligent ee simul vel ee unum dum e aliud, hoc ai probavimg ee falsum, & cum dicimg Petrum existere simul cum die crastina per eam particulam simul significatur aliquid distinctum a Petro & die crastina.

Respondet Suarez loco citt: sect: 2 num: 15 rem ee in hoc tempore pter existentiam rei & temporis superaddere solum negaoem destructionis illius rei.

Sed contra adhuc urget argtm, qa si hodie n destruat Petrg sed cras tunc intelligit existere Petrg & etiam negao destructionis illig atq etiam dies crastina & tn Petrg n durat die crastina, & illa tria n sufficiunt ad eam denominaoem, & ratio e, qa adhoc ut Petrg duret die crastina n sufficit negao destructionis illig quomodocunq, sed requirit qd n destruat tunc, qd idem e ac quod servet die crastina, servao a. in die crastina dicit aliquid aliud positivum pter existiam Petri & temporis extrinseci, qa poterat ee illa eadem servao & n in die crastina sed in tempore antecedenti, similiter ratione alibi probavimg qd adhoc ut Petrg sit in hoc loco n sufficit superaddere exiña Petri & loci negaoem quantitatis quomodocunq, sed requirit negao quantitatis interceptae inter Petrum & eum locum, quantitas a. intercepta importat fõam distinctam qua sistitur in loco intermedio hanc appellamg ubi, quo argto reiicit quaecunq negao per quam explicet durao rei, nam si illa sonat ee negao alicuig positivi qd nullam hãt nexionem cum tempore determinato poterit tolli ea ponendo positivum oppositum absq eo qd tollat res durare & ee in eo tempore determinato ut considerant patebit & colligit ex dictis, si vero sonat negao alicuig positivi nexi cum tempore, iam ista nexio cum tempore e duratio & modus positivus.

Respondent 2do alij qd rem ee in hoc tempore formaliter per suam exiñam connotando productionem rei in aliquo tempore & servaoem sive negaoem destructionis.

Sed contra, qa vel actio productiva dicit aliquid distinctum ab exiña rei vel non, si primum, & durao quae per adversarios notat actionem productivam superaddit distinctum ab exiña rei durantis, qd solum intendimg probare in hoc articulo, nam utrum istud superadditum distinguat ab actione productiva & servativa infra dicet; si 2dum contra, qa exiña rei e indifferens ad ee in hoc vel in alio tempore, & ad durandum tempore maiori vel minori, ut e. Petrg existere vel hodie tm vel cras tm vel etiam utroq die, sed actio productiva e iuxta hanc responsionem identificata cum sola exiña rei, & ipsa etiam e indifferens ac proinde per aliquid e determinanda ad ee in hoc potig tempore quam in aliquo tanto tempore

& n in maiori

ē in maiori vel minori, q̄ em argumentum fieri pt de servat͡oe, vt per se p͡tt.

Respondent aliq̄ 2do rem eē in hoc tempore superaddere relat͡oem pr̄dicamentalem ad tempus extr.

Sed contra, tum q̄a n̄ pt assignari sufficiens fundamentum cur Angelus v. g. potius fundet relat͡oem ad hanc horam quam ad aliam nisi illi superaddat durat͡oe, nam ex se Angelus ē indifferens, tum q̄a aliquando n̄ ē tempus extrinsecum ad q̄d terminet ea relat͡o, et sic est solus Angelus in rerum nat͡a, et tn̄ tunc etiam Angelus duraret in hac hora possibili potius quam in alia, ē etiam poēt magis ē minus durare.

P͡tt 2do idem: corpora indifferentia ad existendum in hoc vel illo loco determinant ab aliquo superaddito ad eē hic potius quam alibi, q̄d superadditum probavimus eē ubi distinctum a loco ē corpore locato. Ergo etiam res indifferentes ad existendum in hoc vel illo tempore debent determinari a modo durat͡ois superaddito ad eē in hoc potius tempore quam in alio, q̄i modus erit distinctus a re durante ē tempore extrinseco.

R. 2am neg. cons. ettinam sit disparitatem eorum eadem res mutat p̄ntiam ad locum n̄ per mutat͡oem loci intrinseci q̄i ē immobilis, sed per mutat͡oem ipsius mobilis q̄d debet ex vno loco moveri et acquirat p̄ntiam ad alium. ✻

✻ Contra vero dummodo res retineat existentiam sine ulla sui mutat͡oe sed solum, [per] mutationem temporis extrinseci q̄ est in continuo fluentis necessario res illa incipit successive in diversas partes temporis ac proinde nihil aliud requirit vt in illis duret.

Sed contra pmo, q̄a sicut hac responsio q̄ res coexistens sive durans in diversis partibus temporis fluentis debet retinere suam existentiam, sed hoc ē aliquid distinctum ab existentia rei ē temporis extrinseci. Ergo etc. Minor p͡tt: q̄a pt eē existentia Petri ē tempus sequens atque eo q̄d Petrus retineat existentiam in eo tempore, vt supra explicavimus, neque dicas retinere existentiā in tempore sequenti superaddit solum negat͡oem destructionis q̄a, vt supra argumentabamur, heri fuit negat͡o destructionis Petri, iam illa Petrus existens ē etiam illa negat͡o destructionis existit etiam in die hodierna, ē tn̄ Petrus in hac die n̄ retinet existentiam, q̄a supponimus hodie mori. 2do hac responsio n̄ solvit q̄d adhuc vt res pmo sit vel producat ~~n̄ eg~~ in hoc tempore n̄ requirat aliquid superadditum, nam licet in tempore sequenti dicat durare solum per mutat͡oe temporis extrinseci, tn̄ q̄a res illa poterat eē pmo vel in hoc vel in alio tempore indiget forma determinante.

Obijcies pmo: existentia rei ē inseparabilis a durat͡oe, ergo n̄ distinguuntur ex natura rei. Cons. p͡tt. Ant. p͡tt q̄a impossibile ē rem durare nisi dum existit, ē dum existit necessario habet durat͡oe, nisi id per q̄d formaliter ē in tempore, quamvis hujusmodi fōa in pmo instanti inceptionis possit n̄ dicat durat͡o, q̄a durat͡o includit connexionem fuisse in tempore antecedenti.

R. existentiam rei creatae eē separabilem ab hac vel illa durat͡oe determinata, q̄a eadem existentia pt eē n̄ in hoc tempore, cui ē affixa hac determinata durat͡o, sed in alio, q̄d satis ad colligendam distinctionem ex nat͡a rei, vt p͡tt in quantitate ē figura, quamvis existentia n̄ sit separabilis ab oī duratione, q̄a id q̄d existit necessario ē in aliquo tempore saltem possibili vel imaginario, ē [reproducam] ~~[illegible]~~ eē ante existere, respectat rem existere in tempore p̄senti sicut fuisse in tempore p̄terito.

Dices: nihil pt existere per aliquid a se distinctum, ergo neque durare. Cons. p͡tt q̄a durare nihil ē aliud quam existere in hoc tempore in quo res pmo ē.

R. neg. cons., nam sicut substantia n̄ existit per se sine aliquo superaddito, neque accidens existit in alio

existit in alio sine inhaerentia superaddita, ita neque res durat in hoc tempore, vel existit sine aliquo superaddito, nam sicut existere in alio ratione illius particulae in alio importat inhaerentiam distinctam ab existentia accidentis, ita existere in hoc tempore ratione illius particulae in hoc tempore importat durationem superadditam existentiae.

Dices 2do: productio et conservatio non distinguuntur ex natura rei sed solum secundum mutationem, nam illa est actio instans non antea fuisse, haec vero eadem actio instans non antea fuisse; eodem modo duratio non distinguitur ab existentia ex natura rei, sed duratio est existentia instans negationem actualis inceptionis a qua negatione abstrahit existentia.

Respondeo nego negationem, quia esset ... quod duratio in hoc tempore importet solum rei existentiam rei cum negatione actualis inceptionis, quia potest existere Petrus in tempore antecedenti cum negatione actualis inceptionis et tamen non durare et existere in hoc tempore.

Objicies 2do: Deus durat hodie sine aliquo intrinseco de novo superaddito, ergo etiam creatura.

Respondeo disparitatem esse, quia posito Deo et die hodierno necessario illigitur Deus esse et durare hodie, opposita vero existentia creaturae et die hodierna non illigitur illa esse vel durare hodie, ut supra probavimus. Deus enim habet sibi identificatam aeternitatem, cuius effectus est facere ut Deus coexistat omni tempori, sicut immensitas facit ut coexistat omni loco, quare posito tempore vel loco non est Deus indifferens ut illi coexistat, sicut est indifferens creatura; quod si quaeras a quo habeat a Deo nova denominatio durantis hodie, dico partim esse partim intrinsecam ab eius aeternitate, partim extrinsecam ab existentia temporis hodierni, quia est aeternitas Dei est ex se determinata ad coexistendum omni tempori tam possibili quam actuali; ergo ipso actu existit dies hodierna illigitur Deus illi coexistere sine alio superaddito, imo impossibile est ut illi non coexistat, sicut paternitas quae est ex se determinata ad respiciendum quemcunque genitum ab hoc hoc simul existentem, ut alibi explicavimus, eo ipso quod simul cum illo existit ... filius illum respicit sine alio superaddito.

Objicies 3tio: existentia durationis prout ab illa se distinguit non est ens actuale, neque enim existit; ergo duratio non est accidens reale et actu existens, quia accidens reale actuale requirit subjectum actu existens. Antecedens probatur: ens actuale est id quod existit nunc et de praesenti, per hoc enim se distinguit a possibili et ab ente praeterito et futuro, sed Petrus prout se distinguit a duratione non existit nunc, quia hoc est effectus formalis durationis, ergo prout se distinguit et praescindit a sua duratione non est ens actuale. Confirmatur: id de quo nunquam verificatur, quod non est ens actuale et existens; sed de Petro prout se distinguit et praescindit a duratione nunquam verificatur quod est, quia verbum est significat esse de praesenti quod habet formaliter a duratione, ergo etc.

Respondeo nego antecedens ad cuius probationem distinguo minorem: Petrus prout se distinguit a sua duratione non existit nunc formaliter et denominative, concedo minorem; denominative negative minorem, ... id quod a duratione praesenti denominatur nunc existere, quod satis est ad hoc ut sit ens actuale; in hoc enim se distinguit ens actuale et praesens a praeterito, futuro et possibili, quod denominetur a duratione praesenti existere nunc, quo modo non potest caetera denominari sed solum fuisse denominanda a duratione praeterita vel esse futura a duratione futura; neque est necesse ut ens actuale et praesens acceptum prout praescindit a duratione distinguatur a praeterito et futuro, cum differentia inter huiusmodi entia denominatur solum a duratione vel

duraõe vel p̃senti vel futura &c., ad confirmaõem respondeo dist: maj: de quo nunquam, id est in nullo instanti vel tempore reali verificat, ƀ conc. eo maj: de quo nunquam, id est in priori naẽ & prout subest cognitioni scientiæ nego maj. eodem sensu min: quia verbum est significat cum tempore p̃senti ac proinde huiusmodi propositio Petrus est significat Petrum esse nunc & de p̃senti se habere formaliter a duraõe, quare Petrus prout præscindit a duraõe & in illo priori naẽ in quo eam antecedit non intelligitur esse nunc, neq. de illo ita accepto pt verificari quod sit; si tamen accipiat in statu reali in quo est in hoc tempore sub duraõem p̃sentem ex vi cuius pt de illo affirmari. Ad consimilia argumenta fieri solent in alijs, nam quantitas requirit ubi extensum, neq. pt recipi in indivisibili, & tamen ante quantitatem impossibile est ut sit extensum, quare cum dicit quantitas requirit ubi extensum intelligitur quod debeat esse extensum denominative & formaliter non intrinsece ex se ipso, sed ex se debet debet præscindere ab extensione & negare extensionis, unde non valet argumentari ubi in illo priori non est extensum ergo est inextensum & indivisibile, quia est argumentum a sensu negante ad infinitantem, nam illo priori ubi non est extensum tamen præcisive non vero negative, eodem modo ubi ut recipiat formaliter debet esse in aliquo loco & tamen ut recipiat ubi non intelligit in illo priori esse in loco sed solum ab hoc præscindit & denominatur deinde esse in loco ab ubi recepto, ita ubi duraõis debet existere nunc denominative ab ipsa duraõe non in aliquo priori ante illam.

Objicies quarto: negaõ est in hoc tempore & durat sine aliquo superaddito, ergo res positiua. Ans patet, quia negaõ Socratis est hodie neq. pt assignari quid superaddat illi negaõi adhoc ut sit hodie præter tempus extrinsecum, quod si dicas negaõem Socratis existentem hodie superaddere negaõem duraõis hodiernæ quam haberet Socrates si existeret, contra est, quia negaõ duraõis hodiernæ in Socrate est indifferens ad esse hodie heri vel in alio tempore, id est intelligi in Socrate esse negaõ duraõis hodiernæ quia heri vere fuit in illo & tamen illa negaõ hodie non durat, quia suppono Socratem hodie habere duraõem illi negaõi oppositam, ergo huiusmodi negaõ est determinanda ad esse hodie per aliquid superadditum quod non pt assignari.

R. negando Ans, quia p̃dicata affirmatiua non verificantur de negaõe, quia negaõ est nihil est aliud formaliter quam non esse formaliter oppositum v.g. negaõ Socratis est idem formaliter ac non esse Socratem, proinde negaõ Socratis in hoc tempore dicit solum non esse Socratem cum duraõe in hoc tempore, neq. pt dici quod negaõ Socratis sit in hoc tempore quia de ipso non esse affirmaretur esse quod vere illi non convenit.

Dices: communiter dicitur in ligno esse privaõ ignis atq. illa privaõ dicitur esse prior & in tempore antecedenti ad generaõem ignis, ergo de privationibus & negationibus pt in communi modo loquendi verificari esse & existere in tempore &c.

R. locutiones illas esse abusiuas & improprias ita ut significent solum non esse ignem in ligno atq. ignem non esse priorem sui generaõe, quod si dicas privaõ est abusiue in hoc tempore non per aliquid superadditum, ergo etiam res positiua sit proprie in hoc tempore sine duraõe superaddita, semper distinguendum est Ans ut tollatur æquivocatio, si sensus sit non est in hoc tempore forma opposita privaõi, ƀ conc. Ans, si sit aliquis sensus negatiuus, & nego seq., nam idem est dicere non est forma ignis in hoc tempore atq. dicere forma ignis non habet duraõem superadditam qua coexistat huic tempori, ut patet ex dictis supra, quare ex illo modo loquendi: non est forma ignis in hoc

tempore potius

tempore potius infert quod res continue durent et coexistant tempori per durationem magis additam. Ex quo illegitur cum dicunt negationes esse abusive in quo sensu sit illigendum, nam si illud additum abusive destruit praedicatum affirmativum esse et transfert illam vocem ad significandum non esse solum vera est illa locutio quia in hoc consistit receptus et extra negationis si faciat alium quemcunque sensum est falsa, quia significaret aliquid aliud praeter non esse formale et hoc aliud tribueret negationi, cui, ut diximus, non convenit quid aliud quam non esse. Similiter si ratiocinium de pictura diceremus hic est homo abusive, si illud abusive transfert significatum vocis homo ab ratione ad aliquid aliud est vera propositio, si vero facientes illam propositionem reciperemus hominem verum et simul etiam aliquid aliud significatum per illam vocem abusive et hoc totum tribueremus picturae falsa esset propositio, ita si recipiendo negationem esse abusive reciperemus ipsum esse affirmativum et aliquid aliud et hoc totum tribuerimus negationi falsa est propositio, si vero per esse abusive reciperemus non esse formale et hoc tribueremus negationi erit propositio vera, sed quia latet in illo modo loquendi aequivocatio semper distinguenda est explicanda propositio. Illegitur ideo cum dicitur in Socrate erat heri negatio durationis hodiernae sensus eius propositionis est: in Socrate non erat duratio hodierna sub modum superadditum quo coexistat diei hesternae, cum enim hodierna duratio non sit seipsa et essentialiter affixa diei hesternae quando illa illegitur esse heri illegitur cum modo aliquo ficto a quo denominetur esse heri, unde cum dicitur duratio hodierna non erat heri negatur illud compositum quod resultat ex duratione hodierna et modo ficto quo constituitur seu denominatur duratio illa esse heri, ipsa vero duratio hodierna seipsa et essentialiter est hodie cum huiusmodi duratio negatur esse hodie negatur ipsa duratio hodierna per se sine alio modo superaddito.

Obiicies 5to: si Petrus v: g: ubi Romae moveretur versus Franciscum quiescentem tunc Franciscus sine ullo ubi superaddito esset successive in diversis locis, sed tempus per te fluit et movetur sine ulla duratione superaddita, ergo Franciscus esse successive in diversis partibus temporis.

Respondeo nego majorem: quia cum Petrus non producit et indifferens ut producatur sic aut aliter, tunc debet determinari per ubi superadditum, quo posito si diversae partes loci versus illum moverentur ex vi talis ubi esset determinatus ad coexistendum omnibus illis successive, quare etiam in casu nostro Franciscus indifferens ut primo producatur vel in hoc vel in alio tempore indiget duratione superaddita a qua determinatus erit determinatur ubi ad eundem in loco, cum hoc tamen discrimine quod unum ubi permanens potest correspondere diversis partibus loci fluentibus, quia vero una duratio permanens non potest coexistere diversis partibus temporis fluentis ob peculiares rationes quas infra afferemus.

Illegitur dicta duratio est modum seipso et essentialiter determinatum ad coexistendum tali tempori determinato non maiori neque minori, potest quia, ut vidimus, ponitur huiusmodi modus ad tollendam indifferentiam quam quoad hoc habet existentia rei durantis, unde si ipse etiam modus durationis esset indifferens frustra poneretur atque per aliquid aliud esset determinandus, nam si esset indifferens ad plura tempora ut scilicet ad crastinum et hodie et etiam crastinum quod existat hodie tamen iam huiusmodi modus illegitur existere et illegitur etiam existere die crastina, ubique ergo illa modus duraret simul cum die crastina, quia esset coexistentia et simultas erit aliquid distinctum ab illo modo

ab illo modo indifferenti et a tempore extrinseco, atque ita ruunt omnia argumenta quibus supra probavimus durationem distingui ab existentia rei et a tempore extrinseco.

ARTICULUS II

Utrum Duratio rerum permanentium sit successiva?

Certum est durationem rerum successivarum esse successivam et habere priores et posteriores, nam sicuti partes rei successivae non sunt simul sed una succedit alteri, ita duratio quae existat in illis partibus non est tota simul sed habet partes priores et posteriores quarum una advenit et succedit cum alia iam desiit; difficultas solum est de rebus permanentibus.

Prima sententia negat, et est eorum qui non distinguunt durationem ab existentia. Secunda sententia affirmat, et est S. Bonaventurae loco citato et aliorum SS. PP. qui ponunt discrimen inter aeternitatem Dei et durationem creaturarum, quod illa est tota simul et indivisibilis, haec vero successiva, ut videre est apud Rubium loco supra citato.

Dicendum est durationem rerum permanentium esse successivam. Probatur: si Angelus haberet durationem indivisibilem et permanentem non posset a Deo destrui et annihilari per totam aeternitatem a parte post. Consequens est absurdum, ergo et antecedens. Minor probatur, quia spectat ad perfectum dominium Dei ut creaturae in quocunque instanti sint illi ita subiectae ut possint semper destrui et annihilari, ac proinde ut nihil sit ex parte creaturae quod impediat exercitium huius dominii.

Sequela probatur: implicat contradictionem ponere causam formalem in actu et non esse eius effectum formalem, sed effectus formalis durationis Angelicae est facere illum durantem per totam aeternitatem a parte post, ergo implicat hanc durationem ponere et Angelum non durare per totam aeternitatem a parte post; sed si huiusmodi duratio est indivisibilis et permanens ponitur tota simul in primo instanti in quo Angelus creatur, ergo posita illa duratione in primo instanti implicat ut Angelus non duret deinde per totam aeternitatem a parte post, ac proinde non poterit annihilari a Deo per totam illam aeternitatem.

Confirmatur: implicat rem existere sine sua existentia, ergo etiam, si tota duratio Angelica indivisibilis est coexistere toti aeternitati a parte post, ergo implicat durationem illam indivisibilem existere et non coexistere toti aeternitati a parte post, quare per totam illam aeternitatem non poterit annihilari. Confirmatur 2do: quia si esset possibilis duratio permanens creata, esset maxime alicui creaturae, et nulli magis quam Angelo vel etiam animae rationali aut visioni beatificae quibus in aliis conceditur durare aeternitas, non est maxime duratio permanens, quia SS. Patres docent haec omnia posse in quolibet instanti a Deo annihilari, quod repugnat cum duratione indivisibili et permanenti etc. Quod diximus de duratione Angeli dici potest de duratione cuiuscunque alterius creaturae quae faciat illam durare tempore finito et determinato, nam si huiusmodi duratio esset indivisibilis et tota simul non posset creatura pro toto illo tempore finito annihilari.

Obiicies primo: duratio debet proportionari rei duranti, ergo duratio rerum permanentium debet esse permanens.

Respondetur: antecedens, debet proportionari eo modo quo nullum absurdum sequatur, concedo; eo modo quo sequatur absurdum nego; verum si duratio esset permanens sequeretur absurdum supra illatum; et retorqueri potest argumentum: duratio debet proportionari rei cui applicatur et facit coexistere suum obiectum scilicet tempori, quae est maior ratio cur debeat potius proportionari illi

quam termino

quam termino a quo specificatur, sed tempus successivum. Et etiam duraō neque ex eo quod duraō successiva recipiatur in re permanenti tribuit illi esse in se et secundum suam existentiam aliquid successivum, sed solum tribuit esse successive in ordine ad tempus extrinsecum, sicuti motus localis receptus in lapide non tribuit successionem quoad suum existere partibus lapidis, sed solum tribuit successionem in ordine ad coexistendum loco extrinsece.

Objicies 2do: quod si potest Angelus esse in spatio divisibili per ubi indivisibile, etiam poterit in tempore divisibili per duraōem indivisibilem.

R. ab aliquibus negari antecedens, qui existimant ubi Angelicum esse divisibile ad divisionem spatij; sed transeat antecedens, nego conseq. et disparitas est quia ex ubi indivisibili non sequitur absurdum quod Angelus non possit in quocunque instanti a Deo annihilari, sicuti sequitur ex duraōe indivisibili.

Objicies 3tio: pons fixus et immobilis coexistit successive pluribus partibus aquæ circa se succedentibus ex vi ubicaōis permanentis quam initio accepit. Et etiam eadem res per duraōem permanentem potest coexistere pluribus partibus temporis sibi succedentibus.

R. nego conseq. disparitas est quia si illigatur in ponte esse eiusdem ubi tunc cum partes aquæ circa illum succedunt et determinatus necessario ad coexistendum omnibus illis partibus aquæ sine alio superaddito, si vero illigatur in Petro esse duraō permanens quam habuit initio suæ productionis et illigant partes temporis fluentes, non illigatur per hoc ipsum Petrus determinatus ad coexistendum toti illi tempori, quia in singulis eius instantibus poterat annihilari; quod si poneretur duraō permanens esse essentialiter determinata ad coexistendum et esse simul cum omnibus partibus temporis sequentis, non posset in singulis instantibus Petrus annihilari, quod est absurdum, ut patet ex dictis.

Dices: si duraō permanens sit tunc cum fluunt partes temporis illigitur per hoc ipsum esse determinata ad coexistendum omnibus illis partibus, sicuti diximus quod si in Ponte sit tale ubi tunc cum partes aquæ circa illum succedunt est determinatus ad coexistendum omnibus illis.

R. hoc non posse dici de duraōe, quia vel duraōem permanentem esse tunc cum fluit tempus dicit solum duraōem ipsam et tempus fluens, vel dicit aliquid aliud; si primum, et quotiescunque illigatur duraō illa permanens posita heri et dies hesterna illigatur illa duraō esse simul cum die hesterna, quod est falsum, quia poterat hodie annihilari; si secundum, hoc aliud debet esse successivum, nam non est permanens, et eadem argta quæ sunt contra duraōem permanentem; ubi vero pontis esse tunc cum fluunt partes aquæ circa pontem superaddit simultatem seu duraōem qua illud ubi coexistit eidem tempori in quo partes aquæ fluunt circa pontem, et ex hoc nullum sequitur absurdum.

Objicies 4to: ex suppositione quod Deus decreverit non annihilare Angelum in tota æternitate a parte post sequitur non posse Angelum illum annihilari, et in hoc nulla est repugnantia. Et neque repugnat Angelum non posse annihilari ex suppositione quod Deus illi concreaverit duraōem permanentem.

R. nego conseq. disparitas est quia in casu antecedentis Angelus non potest annihilari et ex suppositione alicuius quod se tenet ex parte Dei, sc: ex suppositione divini decreti; in alio vero casu non potest annihilari ex principijs intrinsecis rei creatæ, sive quod impedimentum in tenens se ex parte creaturæ, hoc autem omnino est absurdum.

Dices: ideo non

Dices: ideo non est absurdum quod creatura ex suppositione divini decreti non possit annihilari quia decretum illud est liberum positum a Deo, potuit enim poni, sed etiam duratio permanens poneretur libere a Deo et potuisset non poni si scilicet Angelum non creasset.

Renego ma:, ratio est, quia Deus libere fit illud decretum in quocunque instanti, quod se tenet ex parte Dei, et quia Deus ipse per illud decretum libere se obligat ad servandam creaturam, at vero si Deus ex vi durationis permanentis obligaretur et necessitaretur ad servandam creaturam pro tanto tempore non ex seipso sed a creatura obligaretur et necessitaretur, quod est absurdum, neque quod illa duratio accipiat, imo externam libere habeat perfectum dominium, nam hoc ipsum est contra perfectionem divini dominij, ut postquam est semel res creata libere non dependeat amplius a Deo pro tempore sequenti in existendo, sicut Rex non haberet perfectum dominium in aliquam urbem, quam semel donasset libere subdito.

Dices 2do: in eo instanti in quo Angelus creatur non potest annihilari et hoc ratione creationis quae est aliquid extra Deum, ergo non est absurdum quod ratione alicuius creati non possit Angelus annihilari in aliquo instanti. Antecedens probatur quia simul in illo instanti Angelus esset et non esset, si simul crearetur et annihilaretur.

Resp. absurdum esse quod ratione alicuius creati positi antecedenter non possit Angelus in instantibus sequentibus annihilari, ut contingeret si ex vi durationis positae in primo instanti creationis non posset Angelus in tempore sequenti annihilari, quod autem non possit Angelus in hoc instanti annihilari ratione alicuius creati quod in eodem instanti ponatur libere a Deo ut ponitur creatio nullum est absurdum, et ratio est, quia cum in hoc instanti ponatur libere creatio sequitur quod in hoc eodem instanti creatio illa sit sub dominio Dei, quia potest illam tunc ponere vel non ponere, et consequenter etiam existentia rei quae creatur est in eodem instanti sub dominio Dei, at vero si ex vi durationis positae antecedenter ad hoc instans Angelus non posset nunc destrui existentia Angeli non esset nunc sub dominio creaturae sed solum fuisset in instanti antecedenti quando libere posita fuit illa duratio permanens.

Obijcies 5to: si duratio rerum permanentium esset successiva esset vere et realiter tempus, quod est absurdum, quia tempus definitur numerus et mensura motus tantummodo. Sequela probatur ex Aristotele 4 phys: tt: 97 qui docet quod ubicunque est prius et posterius inter duo instantia ibi est tempus.

Renego seq:, ad eius probationem dico quod Aristoteles solum docet quod ubicunque est prius et posterius secundum existentiam rei quae durat ibi est tempus, et quia solus motus secundum suam existentiam habet partes priores et posteriores, ideo duratio motus tantummodo est tempus, ut colligitur in fine eiusdem textus ubi dicit tempus non esse nisi motus, res vero permanentes non habent partes priores et posteriores secundum suam existentiam et ideo earum duratio licet successiva non est tempus, unde etiam potest Aristoteles intelligendum quod ubicunque per se prius et posterius ibi est tempus, duratio autem successiva rerum permanentium habet partes priores et posteriores ratione sui dependenter a tempore cui coexistit.

Dices: 8 phys: tt: 10 Aristoteles ut probet mundum et motum fuisse ab aeterno assumit quod prius et posterius non est nisi in tempore et in motu ratione temporis, sed in duratione successiva rerum permanentium est prius et posterius ergo est tempus.

Resp. dicendo quod Aristoteles docet prius et posterius, imo et per se quod esse nisi in tempore.

Obijcies ultimo: non est absurdum quod duratio successiva exigat non servari a Deo, ergo neque erit absurdum quod duratio

qd duratio indivisibilis et permanens exigat aeternam.

R. dispensationem est, quia primum arguit perfectionem in Deo qd sc: cum duratione illa successiva servet res libere ~~prop~~, 2um vero arguit imperfectionem et imperfectum dominium in creaturas.

ARTICULUS III

Utrum Duratio distinguatur a modo actionis et in quo subiecto recipiatur? Probavimus in Physica actionem superaddere termino modum unionis et dependentiae ab agente, qua terminus unitur: utrum duratio ab eo distinguatur ex natura rei?

Negant aliqui recentiores, et probant primo quia si duratio esset distincta ab actione, sive productiva sive conservativa rei educeretur et re durante. Consequens est absurdum. Maior patet: quia omnis modus praesertim accidentalis debet dari de potentia ... Minor probatur: creatus Angelus in hoc instanti et immediate servatur tunc sic: in eo priori naturae in quo Angelus est duratione sequentem intelligitur existens et non destructus, ergo in eo priori ante durationem superadditam intelligitur perseverans in esse, quod est formalissime durare. Confirmatur: in illo priori naturae Angelus intelligitur existens et non in primo instanti ergo in sequenti duratione. Consequentia probatur: quia negatio prioris durationis est a duratione sequenti in genere causae formalis, sicuti negatio boni praecedentis est ab ubi sequenti et negatio frigoris est calore, sed non potest intelligi effectus existens quin intelligatur existens etiam eius causa, ergo non potest intelligi esse in Angelo negatio prioris durationis quin intelligatur etiam esse in illo duratio sequens. 2do probant quod etiam in primo instanti productionis res durat sive sit formaliter in illo instanti per actionem productivam: in eo priori naturae in quo res intelligitur causata sua duratione debet intelligi ut existens actu et posita per actionem extra causas, ergo in eo priori intelligitur esse de praesenti sive nunc, quod est formaliter esse cum duratione in hoc instanti. Antecedens probatur: quia causa mediis nunc et alia qua causant secundum existentiam realem in eo priori in quo causant debent existere actu et non de possibili neque de praeterito aut futuro. Consequentia probatur: quia per hoc distinguitur res existens actu ab existente de praeterito et futuro et possibili quod existat nunc et de praesenti. Confirmatur: in eo priori naturae debet res intelligi ut causa talis durationis determinata, quia vere causat talem durationem non hanc vel illam indeterminate, sed causa talis durationis determinata est de praesenti debet intelligi existens actu et c. Minor probatur: quia si res intelligatur existens per se et non actu est indifferens ad existendum in quacunque differentia temporis sive praesentis sive futuri etc. 3tio probant quia actio productiva rei in eo priori in quo rem producit intelligitur esse in hoc instanti, sed per actionem existentem in hoc instanti res determinatur ad esse in hoc eodem instanti, ergo duratio sive coexistentia rei cum hoc instanti identificatur cum actione. Minor probatur: quia impossibile est actionem productivam rei esse absque eo quod in eodem existat etiam res producta. Vide pro solutione.

Notandum 1mo primo in eo priori naturae in quo causa producit effectum includi etiam omnes conditiones et negationem cuiuscunque impedimenti ex causarum, ut probavimus in quaestione de mutua causalitate, et patet: quia effectus sequitur positis omnibus conditionibus et sublato omni impedimento ex parte causarum, quo posito sequitur effectus dicitur illo prius, unde non intelligitur causa proxima nisi cum negatione omnis impedimenti, ita materia est proxime apta ad recipiendum calorem nisi habeat negationem frigoris incompossibilis cum calore et in eo priori naturae in quo intelligitur materia esse causa proxima caloris includit etiam negationem frigoris, quia vero pars sequens durationis est incompossibilis cum

alia priori

alia priori parte: imo cum sit alia duratio, ut illigatur ubi proxime aptum ad recipiendam
determinatam durationem v.g. hodiernam debet illigi cum negatione omnium aliarum durationum
praeterquam hodiernae a qua solum debet huiusmodi ubi pendere, quare in eo priori naturae
in quo illigitur ubi proximum tali durationi cum praecedere debet illigi non solum res existens sed
etiam negatio omnis alterius durationis, quia duratio hodierna v.g. sequitur ad rem existentem sublato
omni impedimento et quaecunque alia duratio cum sit incompossibilis cum hodierna est impedimen-
tum ad eam recipiendam, ex quo ulterius sequitur quod ubi proximum durationi hodiernae, idest,
includens negationem omnium aliarum durationum est quidem causa determinata ad eandem talem + in eo priori
durationem hodiernam, nec est indifferens ad hanc vel illam durationem quia includit negationem
omnium aliarum praeterquam hodiernae, sed tamen in eo priori non durat hodie formaliter, quia in eo pri-
ori non includit durationem hodiernam, simile exemplum habemus in quantitate quae est causa
materialis figurae rotundae v.g., at propterea in eo priori in quo quantitas praecedit figuram
rotundam non illigitur formaliter esse rotunda, sed quia in illo priori includit negationem omnium aliarum
figurarum praeterquam rotundae et non potest esse a parte rei sine ulla figura illigitur tunc esse deter-
minata causaliter ad habendam figuram rotundam, similiter in eo priori in quo Petrus
praecedit suam ubicationem in Gymnasio non illigitur formaliter esse in gymnasio, sed quia tunc inclu-
det negationem omnium aliarum ubicationum illigitur tunc esse determinatus ad habendam ubicationem
in gymnasio.

Notandum 2do aliud esse quaerere: utrum duratio sit distincta a re durante,
aliud vero utrum sit distincta a modo actionis, neque iisdem rationibus probandum est utrumque quae-
situm, nam quod duratio distinguatur a re durante probatur ex eo quod res ipsa ex se est indifferens ad du-
randum tali tempore maiori vel minori, ut patet ex dictis puncto 1o, quod sit distincta a re du-
rante quaerendae sunt aliae rationes quibus probetur esse etiam distinctam a modo actionis, quare ex
eo quod in eo priori naturae in quo ubi praecedit durationem distinctam ab actione illigatur esse deter-
minatum causaliter, hoc est, esse causam determinatam ad talem durationem causandam non potest inferri
quod illa duratio sequens sit superflua, ratio est, quia duratio ponitur distincta ab actione non ut tollat
indifferentiam ubi, sed propter alias rationes quas infra afferemus, nam ad tollendam indiffe-
rentiam ubi satis est quod duratio sit aliquid distinctum ab ubi quodcunque illud sit, eadem
ratione quamvis ubi in eo priori in quo praecedit suam ubicationem sit determinatum causali-
ter ad talem ubicationem recipiendam non propterea dicitur ubi superadditum esse superfluum,
et ideo ulterius, quia cum ad indifferentiam ubi tollendam satis est Petrum existentem in gymnasio
importare aliquem modum distinctum a Petro et a gymnasio, quia huiusmodi modus est in-
compossibilis cum ubi in foro, sequitur quod in eo priori antequam Petrus habet ubi in foro illigatur
habere negationem Ubi in gymnasio et cuiuscunque alterius, quae negatio ponit eum determinatum
ad habendum Ubi in foro, quare haec determinatio negativa est veluti ultima dispositio causae
materialis ad eandem tale Ubi determinatum, quod probatum est debere esse distinctum, nam cum
ad causandum effectum determinatum requiratur in aliquo priori naturae etiam causa determinata et ulti-
mo completa in ordine ad talem effectum, et ideo haec dicitur determinatio causalis non vero formalis
quia est id quo determinatur causa ad eandem formam non vero est ipsa forma a qua tribuitur talis effectus
formalis esse in tali loco, idem proportionaliter dicendum est de duratione unde cum dicitur ideo

duratio est modus

nec tertio e modus superaddit⁹ ut per illum sit determinat⁹, sed in aliquo priori naturae ante durationem stat e determinatum, quia sit in illo priori negationem omnem aliarum durationum, stet quum hunc determinata, & frustra deinde negabit⁹ alia duratio, distinguendae minor in eo priori stat determinatum causaliter concedo, formaliter nego.

Notandum 3tio modum actionis stare in termino quem nectit cum agente & modificat, ut probatum est alibi, et proinde esse priorem termino in genere causae efficientis sed posteriorem in genere causae materialis, quare licet in genere causae efficientis prior sit actio existens actu et de praesenti quam eius terminus, tamen in genere causae materialis terminus prius est existens actu et de praesenti quam eius dependentia et nexio cum agente, ex quo sequitur non esse maiorem rationem cur dicamus quod actio existens nunc determinet effectum formaliter per suam durationem ad esse in hoc eodem instanti quam effectus per suam durationem nunc determinet actionem in hoc instanti, nam in diverso genere uterque est prior et posterior, unde quod idem est non est maior ratio cur duratio ponatur solum in actione potius quam in termino, nam etiam terminus in genere causae materialis existit actu et de praesenti ante modum durationis, porro, ut infra constabit, unaquaeque res et entitas debet habere propriam durationem, unde colligitur rem durantem determinari formaliter ad esse in hoc instanti vel tempore per actionem tunc etiam existentem, sed determinari per durationem propriam, et cum dicitur in aliquo priori naturae ante durationem propriam res existens per actionem existentem nunc determinata ad esse in hoc instanti, quia per huiusmodi actionem non potest res habere esse in alio tempore vel instanti, distinguendum est determinata formaliter nego, determinata causaliter et efficienter, hoc est quantum est ex parte efficientis et eius causalitatis concedo, nam quaevis res producta requirat ad esse durum nunc durationem propriam distinctam ab actione et eius duratione patet ex dictis et infra magis constabit.

Dicendum est 1mo durationem distingui ex natura rei a modo actionis, sententia communis et valde probabilis. Probatur 1mo: Ubi est modus distinctus ab actione tam productiva quam servativa rei ubicatae, ergo etiam duratio est modus distinctus ab actione sive productiva sive servativa rei durantis. Consequentia patet a pari. Antecedens ab omnibus conceditur et probatur: quia rem esse in hoc loco & eandem esse ab hoc agente et effectus valde disparati, ut non videatur probabile quod ad mutationem unius debeat aliud etiam mutari, secus si actio identificaretur cum ubi, semper ad mutationem ubi et loci mutaretur actio servativa locati. Maior probatur et explicatur: nemo concedit quod actio sive productiva sive servativa fundati identificetur cum relatione praedicamentali similitudinis aut dissimilitudinis ad terminum extrinsecum, quia quamvis hac ratione non multiplicarentur duo modi, tamen sequeretur quod ad mutationem termini esset mutanda actio servativa fundamenti, quia mutatur eius relatio, hoc autem reputatur absurdum, quia fundamentum esse simile tali termino et fundamentum servari ab agente sunt effectus valde disparati, ut non sit probabile naturam voluisse ut ad mutationem unius mutetur etiam aliud.

2do potest aliquis dicere figuram non distingui ab actione productiva vel servativa quantitatis, ne multiplicentur entia, ita ut cum mutatur figura mutetur etiam actio circa quantitatem, et extra cum post creationem servatur quantitas per aliam actionem creativam, tunc etiam acquirit aliam figuram, imo hoc ratiocinandi modus in nostra non distinguendo figuram

ab Ubi, si

ad Vbi, si neget admittat Vbi identificari cum actione; 3tio dici potest colorem identificari cum actione sive productiva sive conservativa rei coloratae, quae semper debet habere aliquem colorem ita ut quando ex alba fit nigra mutet etiam conservationem rei, et hac ratione non multiplicarentur entia, alia plura exempla his similia possent excogitari quae tamen non sequuntur, reputantur absurda, per quibus hic argumentorum in alijs multis, possum non identificasse actionem cum ratione formalibus valde disparatis et diversis, et per consequens dicendum est actionem identificari cum ubi; et ratione formali eius in alio quae disparata a ratione formali eius ab agente, sed etiam ratio formalis eius in hoc tempore est diversa ratione et disparata a ratione connexionis cum agente, et etiam illa distinguitur a modo actionis.

Respondent aliqui negando sequelam, et assignant disparitatem primo quia ubi per se supponere in aliquo priori esse et existens actu, neque in hoc respectu involvit ubi; contra vero duratio per se supponere esse in priori ratione ex existens actu, nam idem est formaliter esse existens actu et esse nunc eidem praesenti; in quo respectu involuit durationem, quia vero de respectu eius in actualitate existens actu sequitur quod non potest res durans in aliquo priori ratione sequi ut eius in actualitate sua durans, quod potest a locatione sequi ut eius ubi.

Sed contra primo, quia hoc argumentum facit etiam contra durationem identificatam cum modo actionis, nam hic etiam causat in actualiter et sustentat a termino, ut probatum est in quaestione de causa efficiente, et terminus debet in priori causa in actualis intelligi existens actu prius quam modus actionis, ideo quia in illo prioritate non res intelligatur existere actu sive de praesenti causaliter et fundamentaliter tamen, idest, cum obiectis quae requiruntur ad constituendum esse proximam durationis praesentis, et est contraria cum negatione omnium aliarum durationum praeterquam praesentis his enim positis intelligitur res existere non de praeterito et futuro sed actu causaliter et fundamentaliter quod satis est ad eam durationem praesentem. 3tio illud argumentum solum probat non implicare contradictionem quod ubi sit distinctum ab actione quantum est ex illo capite, non tamen ostendit necessitatem illud distinguendi, unde ne multiplicentur entia dici potest quod ubi sit identificatum cum actione productiva, neutiquam fit intelligi res existens actu non illa ita actione determinata, ita neque fit sequi res existens actu in ubi determinato quod cum illa actione identificatur.

2am disparitatem assignant, quia Angelus in eo instanti in quo creatur est liber ad collocandum se hic vel alibi, et ego non producerer in tempore, etiam in eo tempore libere est indifferens ad me movendum vel huc vel illuc, et tamen non pendet ex voluntate mea neque ex voluntate Angeli ut producar per hanc vel per illam actionem.

Sed contra, esto in Angelo et agentibus liberis ubi sit distinctum ab actione productiva, certe in agentibus necessarijs ut in lapide, igne etc., in quibus non valet illa ratio poterit ubi identificari cum actione, et nulla est necessitas illud distinguendi.

Tertiam disparitatem assignant, quia si ubi identificaretur cum actione conservativa rei sequeretur quod cum quis se movet ad alium locum et cadat in aliud ubi careret etiam conservatione sui ac proinde non conservaret, quod absurdum non sequitur in duratione identificata cum modo actionis.

Sed contra, quia saltem in prima productione rei ubi potest identificari cum modo eius actionis, neque enim prima productio pendet efficienter a re producta, atque ita non est necesse in prima productione multiplicare entia, quamvis in conservatione propter rationem allatam debeant multiplicari.

multiplicari.

Prob. ratio 2do: prius est rem ex vi agentis habere esse in se quam habere esse in
ordine ad aliud, et prius rem produci et terminare hanc actionem quam esse in hoc tempore,
et actio non est id quo formaliter res est in hoc tempore, alioquin simul intelligeretur res produci et esse
in hoc tempore. Ans. prob.: quia prius est rem esse in se quam in ordine ad aliud, et etiam prius ex
vi agentis habet esse in se et existere quam esse in ordine ad aliud. Confirmatur: quia in opposita
sententia sequitur quamcunque productionem esse essentialiter successivam, sicut est duratio et actus
vitales, qui iuxta probabilem opinionem non fiunt per actionem distinctam, si durent in
tempore erunt essentialiter successivi, neque poterit quis durare per horam in eodem actu
volitionis et in eadem cognitione, visione etc., imo visio beatifica quae communiter dicitur a
Phis. et Theologis incorruptibilis non posset brevi aliquo tempore eadem permanere et durare.
Confirmatur 2do: effectus qui non possunt esse nisi a Deo quales sunt hi qui dicuntur creari ut materia
prima, anima rationalis etc. iuxta probabilem opinionem non fiunt per actionem, illo modo distincta
tam eorum duratio debet esse distincta ab actione productiva et conservativa, nam
sicut existentia Angeli est ex se indifferens ad durandum hodie et non durandum, ita etiam
est indifferens actio eius, Angelo identificata, ergo si in his reddatur duratio distincta ab ac=
tione, iam habemus intentum. Ratio contra arguta adversariorum, quia in aliquo priori naturae
ante durationem intelligeretur Angelus existens actu ut causa durationis, intelligeretur non destructus et tamen
non intelligeretur formaliter durare.

Dicendum 2do existentiam cuiuscunque rei per rem existentem esse ubi durationis.
Prob.: quia durare in hoc tempore est rem existere in hoc tempore, et modus durationis recipitur
in re existente, sicuti quia Petrum habere hoc ubi est idem atque Petrum esse in hoc loco
sequitur quod Petrus recipiat in se ubi quo est in hoc loco. Confirmatur: duratio est permanentia
vel seu permanentia in existentia et recipitur in existentia sicut visibilitas quae est aptitudo
in homine ad videndum est in illo tanquam in subiecto, ad fundamentum permanentiae. Respondeo primum
nego seq.: nam non esse destructum sive servari non est idem formaliter atque durare et pe=
severare in esse, ut patet ex dictis, sicuti non est idem servari per actionem existentem
in hoc loco atque rem servatam esse in hoc loco. Ad confirmationem nego seq., nam in
illo priori naturae intelligitur Angelus prius esse ubi proximum durationis sequentis in quo
signo non includitur ipsa duratio sequens tanquam aliquid constitutivum ubi proximi,
sed solum intelligitur Angelus existens cum negatione totum aliarum durationum praeter quam
sequentis, quia, ut diximus, in his reddit eius ubi proximum, ergo si non admittantur huius=
modi signa prioris distinguendum est sequens: in illo priori causa materialis intelligitur
Angelus existens cum duratione sequenti, si sensus sit hoc totum Angelus existens cum
duratione sequenti habet prioritatem causae materialis nego, nam duratio illa non est causa materialis
sui ipsius, si sensus sit in signo illo quo recipit Angelus ut ubi durationis sequentis et cum
negatione durationis antecedentis recipit etiam durationem sequentem, concedo, sed hoc non est contra nos,
quia non debet id quod est in eo signo habere prioritatem causae materialis, sicuti eodem signo actionis
necessario recipit etiam terminus, et tamen sola actio est prior in genere causae materialis terminus,
et eodem signo quo recipitur materia ut causa formae recipitur etiam existentia formae et tamen sola materia
habet prioritatem

pro prioritatem cāæ materialis, vide quæ diximus de mutua cāalitate; ad 2dum dico: Ans, in eo priori ntā debet illius res ut existens actu cāaliter seclo, formaliter nego, existere a. actu, cāaliter dicit solum existentiam rei cum negaōe omnium aliarum duraōum præterquam præsentis, quod satis est ad distinguendam rem ita existentem ab ea quæ existat de præsenti aut futura, ad confirmaōem seclo, Ant, et dist: sequens, in eo priori illius res determinata et affixa huic tempori cāaliter vnac fundamentaliter seclo, formaliter nego, ut patet ex dictis, ad 3tium patet ex dictis, nam absolute et sine addito non intelligitur quod actio sit in hoc instanti prius quam res producta, sed solum hoc dici potest cum addito sc: in genere cāæ efficientis, sicut etiam terminus est prius in hoc instanti in genere cāæ materialis quam modus actionis, quare non est maior rāo cur per duraōem actionis debeat res determinari quam extra, præterea, ut supra probatum est, rem durare est denominaōe intrinseca rei duranti, quare non potest res dici durans a duraōe recepta in actione tm, neque potest dici quod actio sit sua duraō, ut patet ex dictis.

Obijcies 1mo: duraōe est id quo res permanet et perseverat; sed rāo formalis consistendi ad tempus sequens post primum instans productionis.

R. dist: Ans, est id quo res perseverat in esse effective et cāaliter seclo Ans, formaliter nego Ans, nam propter illam determinaōem effectivam et cāalem requiratur alia formalis, patet ex dictis, nam sicut adversarij secedunt quod per actionem existentem hic res producta determinetur effective ad esse hic et tamen requirunt vbi distinctum ab actione, ita nos possumus philosophari de duraōe.

Obijcies 2do: si duraō distinguitur ab actione, sequitur continuaōem et permanentiam in actu libero non esse bonam et consequenter non meritoriam. Seq. probatur: ad novum meritum requiritur novum exercitium libertatis, sed hoc non est de novo in continuaōe actus boni, ergo continuaōi actus boni non debetur novum meritum distinctum a merito inceptionis. Minor probatur: quia non potest assignari quid ponat libere de novo in continuaōe actus, non enim ipsa entitas actus, quia hæc erat tota in primo instanti, non ipsa duraō et permanentia actus in eo, quia hæc resultat per naturalem et necessariam emanaōem ab entitate actus etc. etc.

R. 1mo poni libere de novo entitatem actus cum negaōe oīs alterius duraōis præterquam sequentis ad instans inceptionis, nam in primo instanti non erat entitas actus cum ista negaōe, cum qua de inde est cāa proxima duraōis sequentis quod sufficit ad novum meritum, nec duraōis et continuaōis in actu bono sufficit quod de novo ponat libere saltem cāa proxima duraōis, ideo continuaōi debetur novum meritum. R. 2do duraōe actus non emanare efficienter ab eius entitate, sed efficienter produci a voluntate, quæ inchoando illum actum non dat illi esse absolute et præscindendo a tempore, sed dat illi esse in tali tempore et de præsenti in quo includitur ipsa duraō, quare dici potest quod novum exercitium libertatis est circa novam duraōem actus qui libere producitur a voluntate.

Dices: potest illius existentia rei et negaō oīs alterius duraōis in eadem re præterquam præsentis, et tamen res illa non cāabit duraōem præsentem, ergo cāa proxima duraōis præsentis non est existentia rei cum negaōe oīs alterius duraōis. Ans patet: ponamus quod Petrus cras primo

producatur iam

producat iam illigatus existere Petrus et hodie in illo negatio omnis durationis et tamen Petrus non caat durationem hodiernam.

Respondeo hodie esse in Petro negationem omnis durationis omnis et absolute etiam eiusdemmet hodiernae durationis, nos autem diximus quod causa sufficiens alicuius determinatae durationis v.g. hodiernae erit solum omnem illam rei cum negatione omnis alterius durationis praeterquam hodiernae, posito enim quod res existat et habeat negationem omnis alterius durationis et solum praescindat a duratione hodierna in aliquo priori naturae quia debet habere aliquam et omnes alias excludit, sine dubio habebit hodiernam, ut diximus de quantitate habente negationem omnis alterius figurae praeterquam rotundae.

Obijcies 3tio: res producta hic non potest etiam per divinam potentiam immediate post creationem quin sit in loco sequenti sine dubio est in loco sequenti formaliter per etiam creationem, quia illa posita est determinata ad essendum in loco sequenti nec indigeret alio determinante, nunc autem ponitur ~~ut quod~~ ubi distinctum a creatione, quia saltem supernaturaliter potest res producta hic creari non in loco immediate sequenti sed in alio distanti, sed res producta in hoc instanti non potest immediate post creari quin duret in tempore immediate sequenti, alioquin pro eo tempore destrueretur, ergo durat formaliter per actionem creativam sine alio superaddito.

Respondeo nego maiorem, nam tunc etiam res est in loco sequenti per ubi distinctum ab actione et per creationem determinaretur solum causaliter, ratio est quia sicut naturae alias formas diversae rationis non identificavit cum actione, ut probatum est supra in relatione, colore et cetera, nec ubi, simili fere ratione probat S. Thomas potentias esse ab anima distinctas, quia in elementis et rebus inanimatis potentia est distincta, quod diximus de ubi dicendum est etiam de duratione.

Obijcies 4to: instans naturae non secernitur ab instanti temporis imo neque ab illo distinguitur, ergo res existens in priori naturae non praescindit a duratione quae coexistit instanti temporis. Antecedens probatur: quia Solem esse in instanti naturae prius quam sit lux nihil est aliud quam Solem existere in illo instanti temporis ut causam lucis.

Respondeo nego consequentiam absolute et vniuersaliter, nam licet Sol et causa aliorum effectuum in priori naturae intelligantur esse in tali tempore vel instanti, causa tamen durationis non debet in eo priori intelligi cum duratione sua includere durationem, et ratio est quia sicut caeterae causae in priori naturae non includunt effectum, ita causa durationis non debet in eo priori includere suam durationem quam causat, similiter ratione caeterae causae in eo priori quo sunt effectus intelliguntur esse in loco, causa vero ubicationis in priori naturae non intelligitur esse in loco, ad id quod dicebatur instans naturae non distingui ab instanti temporis nego, nam instans naturae, ut alibi diximus, nihil est aliud quam respectus quo respicit causa, unde etiam dicitur instans et signum rationis et quilibet respectus conceptus tanquam causa vel complementum causae dicitur esse in instanti et signo priori, quia vero fundamentum huius instantis seu respectus prioris est a parte rei et nemine cogitante se: ratio causae, ideo prioritas naturae est realis quamvis signum et instans quod illa significat, sit ratio seu respectus rationis illectus.

Quaeres 5to: utrum duratio sit modus absolutus, an relativus?

Respondeo probabilius

R. probabilius dicendum esse potest relatiuus transcendentaliter, Pbr: tum a paritate vbicationis, quam alibi probauimus esse relatiuam transcendentaliter, tum quia duratio ab Arist. in praedicam: cap: de quantitate explicatur semper per esse in hora, in mense, idest in ordine ad horam et mensem, et si huiusmodi ordo auferatur a duratione illi quia auferri putaretur eius principalis eius effectus, ex quo sequitur ordinem illi esse talem ac proinde illi esse essentialem pro cuius rei intelligentia est aduertendum quod duratio rerum permanentium est applicatiua illarum ad motum successiuum, sicuti enim vbi est applicatiuum vnius corporis ad alterum habens aliud vbi correspondens, ita duratio, v: g: vel hominis est applicatiua eiusdem ad motum circularem Coeli successiuum prout habet durationem correspondentem, esse enim in hora, in mense nihil est aliud quam ratione durationis coexistere siue esse applicatum motui Coeli habenti tot partes durationis quae a nobis dicuntur esse vna hora vel vnus mensis et quod dixi de duratione rerum permanentium intelligendum etiam de duratione rei successiuae, motus enim hodiernus Coeli determinatur a sua duratione vt coexistat alteri successiuo vel certe rei permanenti quae habet durationem ei correspondentem, ex quo fit vt duratio rerum permanentium et duratio illi correspondens rei successiuae mutuo se respiciant et inuicem referantur transcendentaliter et ipsa relatio transcendentalis non requirit terminum actu existentem requiritur quod etiamsi esset nullus actu motus et nullum tempus actuale, ~~requir~~ adhuc tamen res permanens haberet ~~ope-~~ ~~rarem bent~~ durationem successiuam dummodo tempus esset possibile, si vero nullum esset tempus neque actuale neque possibile sed solum imaginarium facta illa suppositione res permanens quae sola tunc existeret non haberet durationem quoad ditam realem, ipsa principalis effectus durationis est facere rem coexistere tempori siue applicare et ordinare ad tempus extrinsecum, non fit esse a ordo realis nisi ad tempus reale saltem possibile, vel certe facta ea suppositione dicendum est quod res permanens tunc non haberet durationem eiusdem rationis cum ea quam de facto habet et de qua loquitur, triegio haberet durationem absolutam, quia non daretur terminus ad quem ordinaretur.,

Neque dicas melius esse si de facto ponamus durationem absolutam ne facta ea suppositione cogamur multiplicare durationem diuersae rationis nam cum ea hypothesis sit impossibilis et implicet motum et tempus non esse possibile natura non potuit instituere aliquam speciem quae esset vsui in eo casu et hypothesi impossibili, neque debuit cauere ne multiplicarentur entia in casu impossibili, aduertendum est etiam quod si nullum esset tempus actuale non diceretur proprie res durare siue esse in hora vel in mense et ipsa huiusmodi denominatio propter motum durationis importat in obliquo et motat tempus extrinsecum actuale, sicut esse in loco propter vbi intrinsecum importat locum extrinsecum actu existentem, vt alibi dictum, posset tamen sublato tempore actuali vna res magis durare quam alia in ordine ad tempus possibile, si vna haberet durationem applicatiuam tempori maiori quam haberet alia.

Quaeres 2do: vtrum in ente composito vnaquaeque res habeat propriam durationem?

R. affirmatiue, ratio est ipsa ex ipsis rebus quae sunt in composito potest vna magis durare, quam alia siue durare alia non durante, v: g: potest durare subiectum non durante albedine et extra potentia duratio vnius rei non est alia determinata ad durandum pro eodem tempore ac proinde requirit propriam durationem per quam determinetur, excipitur tamen modus actionis quo

producitur duratio

producitur duratio ipsa, nam cum hodierna duratio v. g. non sit indifferens ad esse hodie vel cras, sed est essentialiter determinata ad existendum hodie, etiam actio eius productiva non est indifferens, sed est essentialiter se ipsa determinata ad esse hodie eo quod specificetur a termino essentialiter determinato ad diem hodiernum, alioquin daretur processus in infinitum, nam etiam duratio huius actionis fieret per aliam actionem quae deberent habere proprium modum durationis et sic in infinitum, per eandem rationem actio productiva ubi non est in loco per ubi superadditum.

Dices: posita albedine unita parieti existenti hodie impossibile est ut albedo illa non duret hodie, sicut alibi diximus quod posita albedine unita subiecto eodem tempore quo illud existit hic impossibile est quod illa albedo non sit hic, et ideo diximus sufficere ubi subiecti et quantitatis ad constituendum in loco cetera entia eiusdem compositi, ergo idem dici potest de duratione.

R. nego paritatem, nam si heri tantum fuit albedo unita parieti, sed hodie ab illo auferretur et destruatur, tunc illa non est albedo unita parieti existenti hodie et tamen albedo hodiernum durat, unde ad constitutionem formalem in albedine non sufficit quod albedo sit unita parieti existenti hodie, sed requirit ut sit unita hodie, hoc est quod est albedo, et eius unio cum subiecto habeat durationem hodiernam propriam, ex quo colligitur discrimen inter durationem et ubi, nam posito quod forma tunc sit unita subiecto cum illud existit in aliquo loco impossibile est ut forma etiam non sit in eodem loco, et ideo per unionem durantem simul cum tali ubi subiecti sufficienter est determinata forma ad esse in tali loco sine alio ubi superaddito, posita vero posita tantum unione formae cum subiecto durante hodie non est determinata forma ad durandum precedenti tempore nisi etiam ponatur quod sit unita hodie, ut diximus.

Dices: ex hoc sequitur quod sola duratio unionis determinet sufficienter formam ad durandum hodie. Sequela probatur: posito quod albedo sit unita hodie parieti, iam posito quod hodie duret unio albedinis cum pariete impossibile est ut etiam albedo non duret eodem tempore, quia non potest modus ille unionis existere sine albedine, ergo non est ponenda in forma propria duratio.

R. nego sequelam, et ratio est quia licet posita duratione unionis debeat necessario tunc etiam durare albedo, potest tamen eodem tempore durare albedo sine unione si scilicet miraculose ~~servetur~~ servetur separata, ergo duratio albedinis distinguitur a duratione unionis, sicuti quia potest parietis servari albedo sine calore quem antea habebat recte inferimus albedinem distingui a calore, neque dicas in casu illo miraculoso poni in albedine de novo durationem propriam quae extra illum casum non erat necessaria, nam nulla ratio potest persuadere quod omnia accidentia quae naturaliter petunt esse simul sint inter se identificata, cum vero miraculose inveniatur unum sine alio dicere posset quod sit idem ac si quis v. g. quod in ratione substantiae quanta identificatur cum quantitate et si substantia inveniretur miraculose sine quantitate quod ponendo esset alia servari quod color et albedo identificatur cum unione quam habet quantitas ad substantiam, et si servarentur quantitas sine subiecto dici posset quod non remaneat eadem albedo sed alia de novo ponitur, ex quo etiam colligitur aliud discrimen inter durationem et ubi, nam potest forma eodem ~~…~~ modo et eodem tempore durare sublata unione cum subiecto, sed non potest forma sublata quantitate sic eius ubi remanere eodem modo in loco, id est, commensurative et cum extensione ad locum, et ut talem diximus sublata quantitate cetera entia reducuntur ad punctum quo remanent extensa in loco et erant, quia quod propriae ratione infertur in entia materialia composita omnia esse in loco per ubi quantitatis, &c.

titatis, q[ui]a illo sublato tollit[ur] necessario effect[us] formalis eius in loco cum extensione ab omnibus rebus eiusdem compositi, et ratio ulterior est q[ui]a extensio in ordine ad locum convenit rebus solum ratione quantitatis, q[ui]a cum sit una tantum in composito unicum tantum debet esse ubi primo et per se debitum quantitati, quo fruuntur caeterae entia esse in loco extenso. Pro altera vero duratio convenit rebus ratione existentiae, et cum singulae res habeant propriam existentiam debent habere etiam propriam durationem, neque dicatur saltem anima rationalis sublata unione remanet eodem modo in loco extenso sicut erat prius. Quod anima rationalis unita corpori habet proprium ubi, ita ut si anima rationalis unita corpori haberet propriam ubicationem separata a corpore remaneret determinata ad eadem in loco extenso sicut erat prius, q[ui]a retineret eandem ubicationem, hoc autem est falsum, q[ui]a sublata unione remanet indifferens anima rationalis ut existat in eodem loco in quo erat prius vel etiam sit in puncto, et debet a propria voluntate determinari ad esse potius in loco extenso quam in puncto, unde sequitur quod sublata unione anima rationalis non retineat determinationem ad eadem in loco extenso, et propterea dici potest quod determinabatur in corpore ad eadem in eo loco solum ab ubi quantitatis et corporis.

Quaeres 3tio: quid sit aeternitas et aevum et in quo differant ab aliis durationibus. R[espondeo] aeternitatem, hoc est durationem increatam Dei definiri a Boetio lib. 5 de consolatione prosa [illegible], quod sit interminabilis vitae tota simul et perfecta possessio, dicitur interminabilis q[ui]a est incapax inceptionis et desitionis, dicitur possessio tota simul q[ui]a est indivisibilis et carens partibus sibi succedentibus, unde nec etiam ratione partium habet inceptionem et desitionem, dicitur denique possessio perfecta, ut significet non solum esse rei aeternae sed etiam omnem eius perfectionem et actum internum habere repugnantiam successionis et termini, ex quo colligitur primo soli Deo convenire aeternitatem, q[ui]a solus habet repugnantiam inceptionis et desitionis tam in esse quam in omni perfectione et interna operatione, q[ui]a creatura quamvis esset ab aeterno esset capax quantum est ex se inceptionis et desitionis, et ideo non duraret aeternitate, colligitur 2do duplex discrimen inter aeternitatem et caeteras durationes creatas, primum est quod aeternitati repugnat habere principium et finem, durationes vero creatae habent principium, non implicat enim ut sint ab aeterno aliquae, habent finem, imo nulla est cui repugnet habere principium et finem, 2dum discrimen q[ui]a aeternitas est duratio permanens, alia vero res est successiva.

Aevum definitur duratio rerum creatarum naturaliter incorruptibilium, ut est duratio Angeli et coeli, differt aevum ab aeternitate, tum q[ui]a habet principium et potest habere finem saltem per potentiam Dei, tum q[ui]a est duratio successiva, ut probatum est supra, per hoc vero quod aevum sit duratio rerum naturaliter incorruptibilium differt ab aliis durationibus creatis quae non sunt aevum.

Duratio rerum corruptibilium est duplex, alia rei successivae, ut motus, et haec dicitur tempus, alia est rerum permanentium quae non habet proprium nomen sed communi vocabulo duratio seu existentia.

QUAESTIO IIII.

De Indivisibilibus rerum permanentium et successivarum.

Rejicimus in locum hunc disputationem de indivisibilibus quantitatis permanentis, q[ui]a non potest recte explicari quin simul explicentur indivisibilia rei successivae, sed ut [illegible] facilioribus incohemus,

prius de indivi-

prig de indiuisibilibq rerum pmanentium agemq.

ARTICULUS I

Quid sint indiuisibilia in continuo permanenti?

Sensq quæstionis e utrum in corpore quanto dentur entitas aliqua indiuisibilis, pe carens vel ob dimensione vel saltem aliqua, ita ut punctum sit entitas vera e realis excludens omnem dimensionem e diuisibilitatem, linea vero sit entitas hns quidem longitudinem sed carens latitudine e profunditate, superficies denique sit aliquid reale excludens profunditatem, e quamuis ex dictis alibi constet n dari indiuisibilia actu distincta, dubitan tn pt utrum saltem per assignationem possint dari siue assignari in continuo huiusmodi entitates indiuisibiles, an potius in corpore quanto solum sit e possit assignari entitas diuisibilis e trine dimensionata, que tn sumi possit a nobis prout sit longitudinem dicat, e sic linea, e si inderct perse prout longitudinem e latitudinem dicat, superficies e sic ita ut nulla detur entitas carens a parte rei trina dimensione, sed solum sit indiuisibilis prout per intellectum excindit vel ab oi vel ab aliqua dimensione.

Pa sentia affirmat dari indiuisibilia saltem assignabilia in continuo permanenti, citatur pro ea S: Thomas opusculo 39 cap: 2, e de veritate quæst: 28 art: 2 ad 5, Capreolus, Soncinnas e alij Thomistæ, citatur etiam Scotus in 2do dist: 5 quæst: 3, e dist: 2 quæst: 9, alios vide apud Suarium e apud Fonsecam 5 metaph: cap: 13 quæst: 6 qui hanc sentiam sequent, quamuis n eodem modo illam explicent e defendent.

X disp: 40 sect: 5 num: 23

Pbr pmo: hæc sententia: qa sine indiuisibilibq n pt saluari contactus duorum corporum consequens e absurdum &c. Maior pbr qa pfecte sphæricum tangit pfecte planum n in aliqua parte diuisibili sed in puncto, ut docet Arist: 3 de Anima cap: 1, e demonstrat Euclides lib: 3 prop: 16, ergo e. Pa si sphæricum tangeret planum in aliqua parte diuisibili deberet pars illa sphærici ee plana, qa corpora quæ se tangunt adæquantur in eo in quo se tangunt, ex quo sequeretur qd n eet corpus pfecte sphæricum &c debet tangere planum in puncto e consequenter admittendum e punctum indiuisibile tam in sphærico quam in plano, idem dicite de cylindro qd tangit pfecte planum in linea, e etiam de planis quæ se tangunt in superficie.

Pbr 2do: qa sine indiuisibilibq saltem ratione distinctis n possunt explicari conuenienter definitiones quantitatis e eorum quæ ptinent ad quantitatem, nam continuum definitur: id cuius partes copulantur termino communi, sed terminus communis e aliquid indiuisibile, ut pt ex dictis supra de inceptione &c. tangentia definiuntur ee illa quorum extrema sunt simul, extrema a. debent ee indiuisibilia.

Pbr 3tio: qa sine indiuisibilibq n pt explicari quæ sit ratio formalis vniens partes homogeneas quantitatis e substantiæ v: g: duas partes aquæ, nam n possunt huiusmodi partes aquæ fieri vnitæ ex n vnitis &c requiritur aliquid aliud n diuisibile &c indiuisibile. Ans pbr: qa n pt fieri effectus formalis de nouo sine noua forma, pp quam ratiom supra posuimus vnionem realem distinctam a partibq heterogeneis. Conseq: e certa, pbatur pte: n requirereur aliquid diuisibile, pbatur tum qa ipsum indigeret vnione, cum sit diuisibile in partes e illa etiam vnio deberet ee diuisibilia qq item ageret e requireret

big partes requi=

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch
Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

eius partes requirerent aliam unionem et sic in infinitum, tum quia vel illud divisibile
reciperetur in toto continuo vel in eius parte tantum, non in toto, quia non est unio omnium partium alio=
quin cum separatur gutta maris a reliquis partibus deberet unio continuativa omnium par=
tium maris perire, neque recipi potest in parte, quia non potest assignari determinata pars in qua
illud divisibile recipiatur, neque est maior ratio unius quam alterius.

2da sententia negat indivisibilia in continuo permanenti, in qua est suo modo Durandi,
imo est Durandi in 2do dist: 2 quaest 4, et Ocami tract. de quantitate et in sua Logica cap. de quant.,
hi docent punctum et caetera indivisibilia esse solum negationes; 2us recentiores multi et Gre=
gorius in 2do dist: 2 quaest: 2 art: 1 ad 3tia ratione qui docet indivisibile dicere in recto
ipsam entitatem trine dimensam et in obliquo notare (?) positionem vel ab aliqua vel ab indivisione.

Pro solutione notandum est primo etiam iis qui admittunt indivisibilia solvendum esse
primum argumentum, nam in illa sententia punctum immediate unitur et est proximum lineae, quaero
iam: quid est illud cui est immediate unitum et proximum punctum, est ne tota linea
an tantum aliqua eius pars? non potest dici 2dum quia quacunque parte assignata possent etiam alia assig=
nari quae essent proxima puncto, v: g: qui concedat punctum immediate uniri et esse proximum
primo lineae posito quod etiam semipalmus est proximus et immediate unitus eidem puncto erit de aliis palmis minoribus (?)
quare cum quaeritur quid est proximum puncto sive 2dum quid linea unitur et est proxima
puncto dicimus non posse assignari unam tantum partem sed assignanda est tota linea quae toto collective et sine
ulla partium designatione accepta sequitur immediate ad punctum, quam 2dum se totam non
potest puncto magis approximari licet secundum partes possit magis et magis illi ap=
proximari, nam quaecunque pars lineae assignetur sed tanquam proxima puncto potest di=
vidi in duas medietates quarum una sit puncto propinquior quam altera, ac proin=
de quaecunque pars lineae potest secundum aliquid sui magis et magis approximari puncto.
Ex quo colligitur posse aliquid ita esse proximum alteri ut secundum se totum non possit illi
magis approximari, nulla tamen sit eius pars ita propinqua ut non possit aliquid sui magis ap=
proximari, ut supra diximus de linea repletione puncti, colligitur 2do lineam uniri imme=
diate et esse proximam puncto non importare aliquid lineae esse ita proximum puncto ut
non possit magis approximari sed solum importare quod tota linea sit ita proxima puncto
ut secundum se totam non possit magis approximari. Quod diximus de linea proxima puncto
applicari potest duobus corporibus se tangentibus, tunc enim duo corpora se tangunt cum inter
ipsa nihil mediat ac proinde sunt ita inter se proxima ut secundum se tota non possint sine penetratione
magis approximari, si vero accipiantur secundum partes nulla potest eorum corporum pars de=
terminata assignari quae secundum aliquid sui non possit alteri corpori magis approximari,
v: g: cum sphaera tangit planum nihil mediat inter ipsam et planum et tota sphaera ita est
proxima plano ut secundum se totam non possit sine penetratione magis approximari, quae=
cunque tamen pars secundum profunditatem assignetur in sphaera illa secundum aliquid sui potest
magis approximari plano, id est, secundum alteram medietatem, id ergo quod est proxi=
mum plano est tota sphaera, et si quaeratur secundum quid est proxima non potest alter tota m sphae=
ram collective acceptam assignari ulla pars determinata quae ita sit proxima ut non sit
alia pars minor quae etiam sit proxima, ut supra diximus est de linea et de eo (?) quod in
continuo non potest

dimensio non sit assignabilis prima et ultima pars, qua in applicatione et approximatione corporum sit omnium proxima in quo sphaera tangat planum.

Notandum 2do corpora et quantitates cum invicem sunt approximata posse adaequari et commensurari secundum longitudinem et latitudinem et non secundum profunditatem, ut cum planum supponitur alteri plano, nam cum duo illa corpora non se penetrent partes profunditatis non sibi correspondent neque coexistunt, sicuti correspondent partes longitudinis et latitudinis, quia si dividerentur ea plana secundum profunditatem possent huiusmodi partes magis et magis approximari, ita vero si dividerentur secundum longitudinem et latitudinem quia unicuique parti unius plani corresponderet aliqua pars proxima in alio plano, sequitur quod quaecunque pars assignata secundum longitudinem et latitudinem semper sit proxima alicui parti alterius plani, ita ut secundum se totam non possit illi magis approximari; potest etiam unum corpus alteri ita approximari ut illi adaequetur et commensuretur solum secundum longitudinem, ut si Cylindrus supponatur plano, tunc enim non solum partes plani secundum profunditatem sed etiam secundum latitudinem possunt magis approximari Cylindro, cum enim Cylindrus, ut demonstrant Mathematici, tangat planum in linea, quaecunque pars latitudinis in plano, si dividatur in duas medietates, illa quae est versus extremitatem plani potest magis approximari Cylindro tangenti planum in medio; et si dividatur planum simul cum Cylindro secundum longitudinem quaecunque pars longitudinis plani ~~Cylindri~~ erit proxima alicui parti longitudinis Cylindri, ac proinde Cylindrus commensuratur plano secundum longitudinem tantum non autem secundum latitudinem et profunditatem, et ratio ulterior est, quia ex eo quod duo corpora sibi correspondeant secundum aliquam dimensionem dum se tangunt ex contactu habetur quod in ea dimensione sint inter se aequalia vel inaequalia, quod est commensurari, et cum sibi non correspondeat secundum aliam dimensionem non potest ex contactu colligi quod in huiusmodi dimensione sint aequalia vel inaequalia.

Possunt etiam corpora ita approximari ut salvis figuris non possint magis esse proxima, ita tamen ut nullo modo commensurentur, quia ex contactu secundum nullam dimensionem adaequantur, ut cum sphaera supponitur plano, tunc enim si dividatur planum tam secundum longitudinem quam secundum latitudinem et profunditatem possunt eius partes magis et magis approximari sphaerae, ac proinde ex contactu non potest colligi quod sphaera sit aequalis vel inaequalis plano secundum nullam dimensionem, nam secundum quamcunque dimensionem dividatur planum nulla erit pars sive secundum longitudinem sive secundum latitudinem sive secundum profunditatem quae non possit magis approximari saltem secundum aliquid sui cuicunque parti sphaerae, atque ex his habetur quomodo quantitas ipsa tunc dimensa sine ulla entitate indivisibili exerceat rationem superficiei, lineae et puncti, nam si commensuretur alteri secundum longitudinem et latitudinem, ut cum duo plana se tangunt in ordine ad illam commensurationem exercet rationem superficiei et praescindit a profunditate, licet entitas illa quantitatis a parte rei non excludat profunditatem et huiusmodi, itaque dicitur adaequatus secundum longitudinem et lati-

tudinem & latitudinem, inadaequatq: secundum profunditatem, si vero quantitas
commensuret secundum longitudinem tm, ut cum Cylindrus tangit planum exercet
ratem lineae & acceptae similiter in ordine ad eam commensurationem sicundi ita a latitu=
dine & profunditate eius contactus dicitur adaequatq: secundum longitudinem, inadae=
quatq: secundum latitudinem & profunditatem; demum si quantitas alteri nullo
modo commensuret exercet ratem puncti, ut cum sphaera tangit planum, quanti=
tates e illae in ordine ad eum stactum abscindunt ab oi dimensione, licet a parte rei
illas n excludant eorumq: stactus dicit ob id adaequatq: dici quantitatem exercere ratem
indivisibilium, qa in istis stactibus ita una quantitas comparatur alteri ac si vere
haberet illa indivisibilia ac secundum illa tangeret alteram.

Ex dictis colligis qd cum dicunt duo corpora se tangere in puncto aut linea
aut superficie, n̄ e sensus qd hant duas entitates indivisibiles secundum quas se tangant,
sed solum e sensus qd duo corpora ita st proxima ut n poss secundum se tota magis ap=
proximari e qd in ea approximatione vel nullo modo commensurentur, vel solum secundum
longitudinem, vel secundum longitudinem & latitudinem tm, tunc a dicunt secun=
dum unam dimensionem commensurari quando ita st applicata ut si dividerent cor=
pora secundum eam dimensionem pars unius corporis correspondere et ēēt proxima
parti eiusdem dimensionis in altera quantitate ita ut nullo modo poss magis approx=
imari secundum se totas, ita vero n commensurant neq adaequant corpora secundum ali=
quam dimensionem cum ita se hnt in stactu ut si dividerent secundum eam dimensio=
nem aliquam talem partes unius corporis ita divisae poss secundum se totas approximari parti alterius.

Ex dictis respondet in fra ad 1mum argtum nego ants, ad eius probationem dist:
ants sphaericum tangit planum in puncto, id e, in entitate aliqua indivisibili excluden=
te oem dimensionem nego, si vero sensus sit entitates trinae dimensae sphaerici & plani in ordi=
ne ad stactum & commensurationem abscindunt ab oi dimensione, cedo, qa in eo stactu ut
diximus sphaericum & planum secundum nullam dimensionem commensurant vel adaequan=
tur, vel etiam clarius dici qt tangit planum in puncto, id e, in entitate indivisibili plani
quatenus exercet ratem puncti, cedo ants, qa cum n commensuret secundum ullam di=
mensionem sphaerico exercet ratem puncti ut diximus, & hoc tm rōum demonstrant Mathematici.

Dices: ante oem nram considerationem sphaericum tangit planum in puncto, ergo tangere
planum in puncto n e qd sphaericum ~~commensuret~~ consideratum in ordine ad stactum & commensu=
rationem abscindat ab oi dimensione.

Rx cedo ants & nego conseq: quam sphaericum licet a parte rei hat trinam dimensi=
onem tn ex stactu plani n habet qd sit trinae dimensionis neq qd sit aequale vel inaequale
plano secundum ullam dimensionem, unde si loquamur de sphaerico prout tangit planum a parte rei
~~secundum hanc~~ secundum hanc ratem abscindit ante oem operationem intellectus a trina di=
mensione sicut lac quatenus album abscindit a dulcedine, qa licet a parte rei sit dulce
tm ab albedine n hr a parte rei ēē dulce, ita etiam ex stactu sphaerici n habet ēē trinae
dimensionem.

Pro solutione 2di argti notandum e ex Conimb: Physi: cap: 2 quaest: part: 4
versus finem

verò finem dupliciter posse aliqua simul vel positive vel negative; simul positivè dicuntur ea quæ existunt eodem loco, ut cum duo corpora se penetrant; simul negativè dicuntur ea inter quæ nihil mediat ita ut secundum se tota non possit magis approximari, & in hac simultate negativa consistit corporum contactus, ut supra diximus, & docent Conimb. loco citt.; & a. huiusmodi simultas negativa corporum fundamentum concipiendi in iis tum corporibus simultatem positivam fictam & mentis; nam quia duo plana se tangentia commensurant in eo contactu solum secundum longitudinem & latitudinem abscindendo a profunditate, quæ duæ dimensiones ii bet a parte rei sint, distinguuntur a nobis non concipitur, cum nihil mediaret inter illa plana, dicuntur illæ dimensiones se totis tangerent, & consequenter se penetrarent & esse simul positive, ideo intellectus dum concipit simultatem negativam corporum solet propter maiorem facilitatem fingere in illis superficies indivisibiles secundum profunditatem se positive penetrantes, & per eas superficies solemus explicare simultatem negativam duorum planorum se tangentium; nam, ut advertit Fonseca & Conimb. locis supra citt., prisci Geometræ & Mathematici invenerunt indivisibilia recipere in magnitudinibus propter facilitatem demonstrandi, a quibus ceteri Philosophi eundem modum concipiendi & loquendi acceperunt, sed per ea indivisibilia intelligunt quantitatem prout exercet rationem indivisibilis, quare solum ex modo concipiendi est in quantitate indivisibilia, hoc est, ut concipiat quantitas prout exercet rationem indivisibilis intellectus cum fundamento in re fingit entitatem aliquam indivisibilem quæ vero non est a parte rei.

Ex dictis colliges indivisibilia tantum fundamentaliter dari in continuo permanenti, hoc est solum fundamentum quod sit intellectus concipiendi indivisibilia fictè, cavendo tamen æquivocationi; nam nomine indivisibilis quod illi etiam fundamentum concipiendi indivisibilia nominis est, ita accipiat indivisibilia formaliter convenient quantitati, quia illud fundamentum formaliter datur in quantitate, nihil est aliud quam ipsa quantitas prout in ordine ad contactum exercet rationem indivisibilis & æquivalet indivisibili; si vero nomine indivisibilis intelligatur entitas carens vel omni vel aliqua dimensione, non sunt indivisibilia realiter vel formaliter in quantitate, nam ita accepta includunt aliquam rationem seu negationem dimensionis, quæ negatio non est a parte rei sed solum est fundamentum ut concipiatur, unde ab aliquibus etiam dicitur indivisibilia negative non dari a parte rei, dari tamen indivisibilia abstractive & præcisive, hoc est, entitas quantitatis prout in ordine ad contactum præscindat solum vel ab omni vel ab aliqua dimensione.

Ex dictis respondetur ad eidem argumentum, & quomodo sine indivisibilibus explicari possint eædem definitiones & modi loquendi Mathematicorum & Philosophorum, nam illa genera fundamentaliter stant cum definitionibus, quia continua sunt quorum extrema sunt simul, intelligunt esse simul fundamentaliter illa extrema, nam ex eo quod duo corpora habent simultatem negativam supra explicata habemus fundamentum concipiendi duas superficies vel duo indivisibilia quæ se penetrent & sint simul positive licet a parte rei vere non sint huiusmodi indivisibilia, eodem modo intelligendæ fundamentaliter definitio continui quod definitur esse id cuius partes copulantur termino communi, cuius partes

Quant Mathematici

dant effectus fundamentum recipiendi terminum vel indivisibile utriusque partis fac-
tum fuit e ratis, nam ex eo quod partes continui possunt dividi, et ad invicem separari habemus
fundamentum recipiendi aliquod indivisibile inter utramque partem quod veluti designet
divisionem et sectionem possibilem, ut explicat Fonseca loco supra citato; neque hinc sequitur
quod demonstrationes de linea, de punctis, etc. non sint verae, nam demonstrationes mathematicae
verificantur de ipsa quantitate trine dimensa prout exercet rationem indivisibilium,
quam Mathematici ad maiorem facilitatem explicant et signant cum indivisi-
bilibus fictis ut diximus.

Notandum 4to pro solutione 3tiae argumenti quod indivisibilia terminativa
deberent esse diversa ratione a copulativis si haec haberent rationem unionis neque posset idem
indivisibile modo esse copulativum modo terminativum, ratio est quia si indivisibile copula-
tivum habet rationem unionis debet essentialiter et se ipso unire duabus partibus continui ne detur pro-
cessus in infinitum in unionibus, ergo non potest remanere idem indivisibile si tollatur pars ul-
terior et in illo debeat terminari quantitas, hoc autem est absurdum. Probatur: indivisibile
copulativum recipis essentialiter uniatur duabus partibus sive quod idem est ut habeat rationem
unionis, nam potest idem indivisibile copulativum existere etiamsi non uniatur duabus
partibus, quod sic probo: producatur successive calor ut unum in uno palmari post primum
semipalmum producatur indivisibile caloris copulativum, tunc sic argumentor:
vel illud divisibile caloris necessario debet durare etiam in tempore sequenti in quo
producitur calor in 2do semipalmo, vel potest fieri ut existat solum in illo instan-
ti ita ut in tempore sequenti destruatur; si 2dum sequitur quod illud indivisibile exi-
tat in rerum natura et tamen nunquam sit unitum duabus partibus, quia in illo instanti in
quo solo existit non dantur duae partes sive duo semipalmi caloris quibus deberet uni-
ri; si primum, sequitur quod aliquid creatum debeat necessario durare per aliquod
tempus sequens saltem indeterminatum solum ex eo quod fuerit positum in in-
stanti antecedenti, quod repugnat perfecto dominio Dei, ut patet ex dictis de duratione.
2do probatur indivisibilia non posse habere rationem unionis, quia unio cum sit ultimum
determinativum in ratione uniti non debet esse indifferens ad uniendum cum hac vel
illa parte alioquin indigeret alio ulteriori determinante, sed indivisibile est in-
differens ad uniendam unam partem continui cum hac vel illa, ergo non potest habere rationem
unionis. Minor patet: quia accipio primum palmum quantitatis cuius terminus sive
indivisibile copulativum non potest assignari cui parti determinatae sequenti copulet
2dum palmum, nam vel copulat toti 2do palmo vel alicui tantum eius parti. Non 2dum,
quia cum in 2do palmo possint assignari semper partes minores et minores versus primum
palmum nulla est determinata cui immediate uniatur primus palmus ita ut non possit
assignari alia determinata cui etiam uniatur immediate; non primum, quia ex hoc sequeretur
quod ablata medietate 2di palmi licet prima medietas remaneret unita primo palmo debe-
ret etiam auferri illud indivisibile copulativum, quia ablato termino unionis ne-
cessario etiam aufertur unio, terminus autem eius indivisibilis unientis ponebatur esse totus
2dus palmus. 3tio contra eandem sententiam est quia 2dus semipalmus caloris vel aquae
dum producebat

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

dum producebat poterat in se terminari et non continuari cum alio palmo quia po=
terat removere ignem vel aliam causam productivam et etiam relinquere appli=
catam donec produceret aliquos palmos caloris et post primum semipalmum causa erat
indifferens ad producendum indivisibile tam copulativum quam terminati=
vum, quaero ergo a quo determinetur, nec est idem et quae sunt illa quibus positis produ=
cit potius indivisibile copulativum quam terminativum; neque dicas determinari
a calore futuro, quia dum producit illud indivisibile adhuc calor sequens indiffe=
rens erat futurus vel non erat futurus, et magis determinare causam ad producendum
indivisibile copulativum quam terminativum.

Dices: Deus videt ~~per modum~~ per modum obiecti calorem sequentem esse futurum
et tunc determinat ignem ad producendum indivisibile copulativum, si vero
videat non esse futurum determinat ad terminativum.

Sed contra primo, quia hoc est solvere nodum per machinas recurrendo ad Deum,
quem antiquis saepe reprehendit Aristoteles; secundo quia posito indivisibili copulativo
antecedenti necessario esset producendus calor sequens et continuanda esset applicatio
ignis et in tempore sequenti non servaret libere ignem applicatum ad calefa=
ciendum, suppositio est antecedens, imo suppositio alicuius antecedentis necessi=
tantis ad effectum tollit libertatem et indifferentiam causae, multo magis urget
hoc argumentum si ponatur duratio identificata cum duratione et actus voluntatis continuatus
per horam v. g. esse necessarius quia si in instanti post primam semihoram ponas indivi=
sibile copulativum illius actus in tempore sequenti erit necessario ponenda alia
pars actus quae copulet cum priori, quae proinde tunc non erit libera nec meritoria nec
demeritoria.

Ex dictis ista indivisibilia non possunt poni in medio continuo per modum uni=
onis actualis, hoc est actualiter unientis partes, quae dicant idem indivisibile esse in=
differens ad copulandum et terminandum, quia posita approximatione partis sequentis
eam copulat cum praecedenti et si nulla pars sequatur idem indivisibile terminat partem
praecedentem, idem dicere possum de partibus quas sublato indivisibili dixi: posita ap=
proximatione seipsis uniuntur et per negationem ulterioris extensionis terminantur.

Superest iam explicandum per quid uniantur partes homogeneae continui perma=
nentis, ex qua re placet mihi contra Fonseca loco citato quod uniantur seipsis posi=
ta debita approximatione et cum debitis dispositionibus scilicet fluiditate, mollitie,
humiditate etc., ita ut positis duabus aquis debite approximatis et cum illis disposi=
tionibus implicet contradictionem ut non sint unitae, neque sit unio inter illas, quia haec
nihil est aliud quam partes ipsius aquae in recto cum approximatione et reliquis dispo=
sitionibus in obliquo. Patet primo ex paritate graduum intensionis quali=
tatis: eo ipso quod qualitates non habeant indivisibiles ponuntur in eadem parte et seipsis
uniuntur et faciunt unam qualitatem intensiorem sine ullo indivisibili copulati=
vo nullo, ut ipse docet ibidem Fonseca, qui in huiusmodi gradibus ponit huiusmodi in=
divisibilia et etiam partes extendibiles quantitatis vel substantiae seipsis uniuntur

sine ullo indivisi=

sine ullo indivisibili eo ipso quod est debite approximata. Probatur 2do: posita fuisse debite approximatione guttae aquae antea separatae est una entitas in se indivisa et indistincta et etiam est unita. Conseq. probatur: quia unitas supponit unionem eorum quae antea erant separata et deinde est unum. Ans probatur: partes homogeneae non est actu distincta per suam entitatem positivam sed etiam per negationem ulterioris extensionis, ut probatum est cum ageremus de compositione continui, sed posita debita approximatione entitas duarum guttarum palmarium non est ulteriorem extensionem ultra palmum, hoc est, nihil aliud quam ultra palmum esse immediate sequentem entitatem aquae sine esse debite approximatum alium palmum aquae. Ergo posita fuisse debita approximatione guttae aquae est una entitas in se indivisa et indistincta. Probatur 3tio: si partes duae aquae approximatae per motum localem possent in se producere aliam unionem distinctam substantialem etiam sic approximata corpori disposito posset ille vivens producere unionem. Consequens est absurdum, ergo nemo unus producitur a generante. Et ex hoc si dicas unam partem aquae esse speciem completam et ideo esse productionem unionis per quam fiat totum de novo, aliam vero esse partem incompletam, nam sicut haec est quasi incompletum respectu totius elementalis ita aqua semipalmaris est quasi incompletum respectu totius palmi et c.

Advertendum autem est partes homogeneas debite approximatas proprie non esse unitas, quia unitum supponit partes actu distinctas et unio est nexus duorum, et ideo aliqui dicunt quod unio proprie requiritur inter partes heterogeneas non vero inter homogeneas.

Ex dictis colligitur solutio 3tii argumenti et quod non sint ponenda indivisibilia in continuo ut partes per illa uniantur in quantitate permanenti non dari neque actu neque potentia indivisibilia, sed punctum, lineas, superficies esse ipsam quantitatem trine dimensam prout exercet rationem indivisibilem modo supra explicato. Probatur: nulla est necessitas ponendi in quantitate continua permanenti entitates indivisibiles vere existentes realiter et partem distinctionem, sed omnia possunt salvari per ipsam quantitatem prout in ordine ad commensurationem cum alia exercet tum vel ab omni vel ab aliqua dimensione sive exercet rationem indivisibilium, ergo non est ponenda indivisibilia. Ans probatur ex dictis. Conseq. est certa.

Ad fundamentum in contrarium patet ex notandis.

Obycies primo: quantitas est formaliter finita et terminata, ergo habet formaliter finem et terminum, sed finis et terminus cuiuscunque rei est eius extremum et ultimum quod semper est indivisibile. Ergo in quantitate dantur formaliter indivisibilia.

R. habere finem et terminum formaliter importare aliquam rationem ad quam sequatur negatio ulterioris extensionis, haec autem ratio aliquando accipitur pro extremo et ultimo, aliquando vero accipitur pro quacunque ratione ad quam ea negatio sequatur, et in hoc 2do sensu quantitas permanens dicitur habere finem, quod ipsam entitatem totam sequitur negatio ulterioris extensionis. Probatur: quia sublato quocunque indivisibili adhuc quantitas palmaris haberet finem et esset terminata licet non posset assignari in illa ultima pars determinata ad quam sequatur fuisse negatio ulterioris extensionis, sed haec negatio sequitur immediate ad totam quantitatem palmarem, ut patet ex dictis. Advertendum autem est quod entitas trine dimensa quantitatis ut habet rationem termini seu superficiei terminantis debet spectare.

Fusionem

persionem seu pendere a profunditate, et hat raoem linea terminantes super-
ficiem debet pendere a latitudine et profunditate, et similiter et hat raoem puncti
debet ab 3 dimensione pendere, in fa ad argum dist: primum sequens, sit formaliter
finem et terminum, hoc est, aliquid a se sequat negatio ulterioris extensionis, secundo
sequens aliquid ad forte sequat negatio ulterioris extensionis ut excludat omnem aliam raoem
ad quam non illigat, seqi ea negatio nego seq; nam ad quantitatem palmarem linea pro-
ut pendet ab 2 dimensione illigat, seqi negatio ulterioris extensionis licet a parte
rei sit trinodimensa, et eadem raone excedendum est subsumptum, quia: terminus rei est eius
extremum et ultimum indivisibile, si per ultimum et indivisibile illigat, id quod ex-
ercet raoem indivisibilis et ad quod sequitur negatio ulterioris extensionis, negandum vero
est idem subsumptum si per ultimum et extremum illigat, non quod excludit omnem aliam
raoem, praeter eam ad quam illigat, seqi negatio ulterioris extensionis.

Obijcies 2do: aliqua accidentia sunt in sola superficie et non in profunditate, ut colo-
res, figura, et lumen respectu corporis opaci, ergo superficies est entitas saltem pro parte dis-
tincta a profunditate, alioquin de eadem indivisibili entitate verificarent contra-
dictoria.

Respondeo colores recipi in tota entitate quantitatis etiam in profunditate, quod ex
corporum sectione patet, nam post divisionem apparet is color in profunditate par-
tium divisarum qui sine divisione non proderet, sine dubio per ipsam divisionem dicitur
tantum colorem esse in sola superficie, quia quoad sensum non apparet nisi in duplici dimensione
longitudinis et latitudinis, lumen vero vel recipitur etiam secundum aliquid in profun-
ditate corporis opaci, ut apparet in quibusdam corporibus nitoribus quae si in tenues sub-
tilesque partes dividant, apparent illuminatae etiam secundum profunditatem, ut etiam
in lignis raminibus, vel etiam dici potest quod lumen non recipiat in superficie corporis opaci,
sed solum in aere proximo, quod si superficies parietis apparet illuminata, est quia species pa-
rietis visibilis transeunt per aerem illuminatum, quo modo apparet etiam viri-
dis si eius species transeant per vitrum viride, figura etiam recipitur in profunditate
corporis realiter loquendo, nam, ut infra dicemus, figura non distinguit ab ubi, quod sine
dubio afficit omnes partes quantitatis et corporis, licet corporis entitas accepta prout abstra-
hit a profunditate et hat raoe. abstracta illigat esse sub figura, quia noue figura illigi-
mus ubi quod convenit entitati corporis sub illa abstractione a profunditate, ut sic est sen-
sibilis, ut dicebamus de colore.

Quaeres, loquendo de finem superficies corporis continentis, sed dat verus locus quia dat vera
superficies.

Respondeo locum esse superficiem fundamentaliter non formaliter acceptam, hoc est ipsam trinam
dimensionem corporis continentis quatenus commensurat locatum solum secundum
superficiem dimensionem, et ipsa raoo loci formaliter consistit in huiusmodi respectu
nam eadem raoo qua respectu superficiei est fundamentum et raoo formalis respectu loci, ideoque
formaliter datur a parte rei.

Obijcies 3tio: si a partibus quantitatis auferatur extensio localis et redigantur
ad punctum non variant loci immediate, sed cum ordine, quam prima variat immediate
2da et ex

2dæ et ea mediante 3tiæ parti, sed oes partes quantitatis in eo casu sunt immediate præsentes et approximatæ localiter et non uniuntur, ergo ex ipsis posita approximatione locali requiruntur indivisibilia copulativa. Confirmatur: quia eædem partes quantitatis redactæ ad punctum in quo sunt oes proximæ localiter immediate modo est unita cum uno ordine modo cum alio, quia potest pars A quæ modo est unita parti B illi eidem uniri mediante parte C, sed unio cum isto diverso ordine non potest haberi ab approximatione locali, quia semper sunt oes immediate approximatæ localiter, ergo habetur a diversis indivisibilibus copulantibus.

Rñ. primo notandum est easdem partes quantitatis posse uniri inter se cum hoc vel illo ordine, nam in quantitate tripalmari v. g. ille qui de facto est 1mus palmus potest esse 2dus et uniri immediate 3tio, ex quo sequitur talem determinatum ordinem non esse essentialem quantitati sed importare aliquid illi superadditum principium tamen exigens aliquem ~~ordinem~~ ordinem partium indeterminatum est essentia quantitatis, quam alibi appellavimus extensionem in ordine ad se, quæ nihil est etiam ordo partium incompletus et radicalis cum quo necessario semper debet esse aliquis ordo formalis etiam in redacta ad punctum, nam sicut non potest esse motus sine aliqua successione formali ita nec quantitas permanens sine aliquo ordine formali partium, hoc autem superadditum quod facit ut partes quantitatis extensæ localiter uniantur cum tali ordine, v. g. quod palmus A uniatur immediate palmo B et eo mediante alteri, nihil est aliud quam tale ubi receptum in illis partibus ex vi cuius partes approximantur et uniuntur cum illo ordine et non immediate. Sed si quæras etiam ubi est divisibile et sunt partes unitæ cum ordine, a quo ergo determinantur eius partes ad habendum illum ordinem? R. partes ubicationis essentialiter ex seipsis uniri cum tali ordine determinato, quia non sunt indifferentes ut uniantur vel cum hoc vel cum illo ordine, impossibile enim est ut pars ubicationis correspondens 1mo palmo loci non sit immediate unita alteri parti correspondenti 2do palmo et ea mediante 3tiæ parti correspondenti 3tio palmo loci, quia oes illæ partes existant simul, quamvis enim possit existere 1ma pars ubicationis sine 2da, posito tamen quod utraque existat simul impossibile est ut non sint unitæ et approximatæ, ergo ex ipsis posita tamen simultate in ordine ad tempus uniuntur et faciunt unum, partes ergo ubicationis essentialiter ordinatæ inter se et unitæ cum ordine si recipiantur in diversis partibus quantitatis reddunt formaliter illas unitas cum eodem ordine, quando vero quantitas non est in loco extensa et circumscriptive sed miraculose redigitur ad punctum, ut est corpus Christi Dñi in Eucharistia tribuitur illi ubi quod realiter aliis modis ex vi cuius partes uniantur formaliter cum tali ordine determinato, quia alias ut tunc etiam partes quantitatis non sint oes immediate unitæ sine ullo ordine et confusæ, alioquin partes Christi Dñi in Eucharistia deberent oes confusæ et unitæ sine ordine esse, non est dicendum quod ordo aliquis inter partes corporis requiritur ut informentur ab anima ratione alterius etc. quia quantitas exigit habere partes extensas saltem in ordine ad se, quia in hoc sedet eius essentia ut probatum est alibi, ergo etiam cum est in puncto debet habere modum qui tribuat partibus formaliter illum ordinem determinatum quem ipse ex se non habet, et in hoc distinguuntur partes quantitativæ ab

entitativis

entitativis, quod haec non exigat illam extensionem et ordinem, sed ablata quantitate omnes immediate uniuntur, partes vero quantitativae exigunt ordinemque explicari potest exemplo quantitatis successivae, sicut enim motus exigit aliquam successionem, quae est ordo partium motus, ita quantitas permanens exigit aliquem ordinem inter suas partes, et posito quod non habeat ordinem et extensionem in ordine ad locum debet habere extensionem in ordine ad se, nam est ratio quantitatis et ordo incompletus partium impediens ne omnes uniantur immediate, sed ut haec potius quam alia uniatur immediate cum requiritur determinatio ab aliquo modo superaddito per quem completur et determinatur ordo incompletus conveniens essentialiter quantitati, unde sublata extensione locali vel omni ubi circumscriptivo in quo residit, ut alibi explicavimus, adhuc figura ponenda est in quantitate, eius modus sive alia figura non situalis et in ordine ad locum, sed in ordine ad se quae compleat extensionem et ordinem incompletum quantitatis, et huiusmodi figuram et modum superadditum docent Theologi convenire corpori Christi sub speciebus Sacramentalibus.

Quaeres: utrum modus et figura conveniens quantitati in ordine ad se dum reducitur ad punctum sit modus divisibilis et quomodo uniantur eius partes.

R. esse divisibilem ad divisibilitatem ubi et quantitatis in qua recipitur, cuiusque partes simul existentes requiri omnino cum tali determinato ordine, impossibile enim est ut existant simul et non sint unitae, licet una ex illis partibus possit remanere aliis non existentibus, sicuti dicebamus de ubi et figura situali, unde est huiusmodi modus et figuram convenire etiam partibus ubi quae uniantur cum eodem ordine, ex quo etiam sequitur quod si eaedem partes quantitatis redacta ad punctum modo uniantur cum ~~uno modo~~ uno modo cum alio ordine debent mutare figuram et modum illum superadditum, impossibile enim est ut manente eadem figura in qua residit talis ordo illarum partium partes non retineant talem ordinem, in forma iam ad argumentum primum respondeo, non uniuntur partes quantitatis absolute requiri posita debita approximatione locali nego, requiri, non uniuntur cum eo ordine cum quo est approximata localiter, et habent alium ordinem sive aliam figuram in ordine ad se, concedo, nam in puncto est omnes immediate approximata, et ideo habent figuram et modum supernaturalem qui facit ut in ordine ad se non sint omnes immediate, sed una pars sit immediate unita cum alia, ideo non uniuntur cum eo ordine cum quo sunt approximata localiter, ad confirmationem patet ex dictis quod cum in puncto existant partes quantitatis si uniantur cum diverso ordine debent habere diversam figuram et modum superadditum.

Dices: partes quantitatis redigi ad punctum, ergo datur punctum.

R. redigi quantitatem sublata extensione locali ad locum extensum qui aequivalet puncto, hoc est, existunt in illo incommensurabiliter et inadaequate, ut supra est explicatum de statu spirituali.

Obiicies quod etiam corpora contigua v.g. duo ligna aliquando sunt approximata et tamen non uniuntur neque continuantur, ergo partes homogeneae non uniuntur requisita posita debita approximatione.

R. retorquendo

R. retorquendo argumentum contra adversarios admittentes indivisibilia copulativa, cum duo ligna approximantur, non resultat indivisibile copulativum illorum, sicut resultant cum approximantur duae aquae, ergo ad producendum indivisibile copulativum inter partes homogeneas requiritur aliquid aliud praeter approximationem, scilicet mollities, humiditas, dispositiones, humiditas et quae dispositiones reperiuntur in aqua non in lignis; habes dispositiones quas illi requirunt ad producendam unionem sive indivisibile copulativum, nos dicimus sufficere simul cum approximatione sine alio requisito ad uniendas partes homogeneas et ea de receptione unionis illarum partium; neque dicas unionem inter partes substantiales continui v.g. aquae debere esse substantialem secundum omnia quae includit, nam supra probavimus id esse falsum, et assignavimus disparitatem inter compositum homogeneum et heterogeneum.

Dices: ergo quotiescumque movetur continuum mutatur eius unio, quia mutatur ubi et approximatio partium.

R. physice et realiter mutari, non tamen moraliter et humano modo, quia succedit aliud ubi et approximatio aequivalens priori, sicuti si figura non distinguatur ab ubi in motu corporis mutatur semper figura physice, non moraliter et humano modo, neque potest hoc idem dici de composito heterogeneo, quia esse dum movetur successive etiam mutatur eius ~~etiam~~ unio, quia non maneret in motu idem compositum substantiale secundum entitatem quam dicit essentialiter, in continuo vero et toto homogeneo licet mutetur unio partium manet tamen idem individuum secundum entitatem sive tamen individuum entitativum quod residet in sola entitate quantitatis, licet individuum completum et perfectum requirat aliquid aliud.

ARTICULUS II.

Utrum in Continuo successivo dentur Indivisibilia?

Intelligitur quaestio tam de motu et tempore quam de duratione successiva rerum permanentium, utrum in his dentur entitates indivisibiles excludentes omnem successionem et habentes omnes partes simul, hoc est et esse indivisibile secundum successionem, licet secundum extensionem vel intensionem sit divisibile et habeat partes.

Prima sententia negat indivisibilia in continuo successivo, in qua tamen sunt duo modi dicendi, primus est Nobilium, Gregorij in 2do dist: 2 quaest: 2 art: 1, Occami ibidem quaest: 12, Durandi loco supra citato; et aliorum qui negant indivisibilia tam in tempore quam in motu sed tamen ea admittunt extra continuum, putant enim non repugnare quod actio vel productio aliqua sit instantanea et indivisibilis secundum successionem ut v. g. creatio, productio generationis substantialis etc; 2dus modus dicendi est ingeniosi recentioris qui non solum in continuo successivo sed etiam extra continuum negat posse dari aliquid indivisibile secundum successionem, ita ut generatio substantialis et creatio Angeli necessario debeat esse tempore determinato.

Contra hunc dicendi modum, imo et quia ex illo sequitur nullum dari effectum qui pendeat a causa 2da solum in fieri et non in conservari. Consequens est absurdum. Ergo et Antecedens.

Maior probatur:

Maior prob: quia omnis effectus debet in illa sententia pendere a causa 2da per aliquod tempus determinatum, sed in 2da parte illius temporis effectus servatur, quia supponitur in parte antecedenti fuisse, et omnis effectus penderet a causa 2da non solum in fieri sed etiam in servari, neque eius effectum penderet a causa 2da solum in tempore indeterminato vel hoc vel illo quod certum per assignari primus et primus in infinitum, nam quicquid existit actu debet esse in mensura et duratione determinata, sicut etiam in loco et caeteris circumstantiis determinatis, et dependentia actualis effectus a causa cum existat actu debet esse in tempore certo et determinato. Ans probatur inductione: Petrus v.g. existens actu existit hoc anno determinato, sicut etiam in loco determinato, et sic de caeteris, et ratio est, quia actualitas et existentia est ultima determinatio rei secundum omnes eius circumstantias. Minor probatur, tum quia contra communem sensum Philosophorum et Theologorum nullum dari effectum qui pendeat a causa 2da solum in fieri, receptissima est et apud omnes divisio dependentiae a causa 2da vel in fieri tantum vel in fieri simul et servari, videatur et apud S: Thom. 1 parte quaest. 8 art: 1, et quaest: 104 art: 1, et apud Caietanum ibidem, tum quia posito quod effectus debeat aliquo tempore determinato servari a causa 2da non potest deinde assignari ratio cur non debeat servari, etiam in tempore sequenti, sicut si una actio deberet fieri per aliam actionem non esset ratio cur etiam 2da non deberet fieri per aliam actionem et sic in infinitum, unde ad vitandum huiusmodi processum natura instituit ut nulla actio deberet fieri per aliam actionem, si vero quod prima tantum aut 2da fieret per aliam non caeterae sequentes, quia non erat maior ratio unius quam alterius, et eodem modo effectus qui non debeat servari a causa 2da toto tempore quo existit, inferendum esset quod nullo tempore ab ea causa servetur, quia non est maior ratio huius quam illius temporis.

Dices: causa est ex natura et individuatione sua determinata ad producendum prius hunc effectum in individuo quam alium, v.g. hic ignis est determinatus ex sua individuatione ad producendum prius hunc calorem quam alium licet omnes sint similes et eiusdem speciei, et etiam dici potest quod causa 2da ex natura sua sit determinata ad servandum ~~[illegible]~~ effectum solum in tanto tempore et non in maiori.

Sed contra primo, quia si valet illa ratio posset ex illo exemplo etiam inferri quod agens esset ex natura sua determinatum ad faciendam primam actionem per aliam distinctam non vero 2dam per 3tiam, [illegible] est disparitas, quia si causa non esset ex natura sua determinata ad producendum hunc effectum prius quam alium nullum effectum posset producere ac proinde tolleretur respectus causae, neque est debet posse omnes simul producere, at vero si tollatur a causa determinatio ad servandum effectum tanto tempore adhuc salvatur respectus causae quia illum produxit, et si ponatur quod pro aliquo certo tempore debeat servare debet etiam in tempore sequenti, quia non est maior ratio, sicut ad producendum effectum requiritur actio [illegible] ita quod sine illa non posset effectus a causa dependere, si vero poneretur quod una actio fieret per aliam non posset deinde impediri processus in infinitum, 3tio quamvis causa ex natura sua sit determinata ad producendum hunc effectum prius quam alium non tamen licet inferre quod habeat determinationem ad producendum unum immediate et sine actione caeteros vero per actiones superadditas quia non est maior ratio unius quam alterius,

unde non licet

vnde n licet argui: qd sicut nãa dedit determinatem adhoc ut vnus effectus sit prior, qd erat necessarium ad ordinem effectuum, ipsa determinauerit eam circa alia n eodem modo in ordine ad effectus, cum n e maior rão vnius quam alterius et neg ex illa determinaoe ad prioritatem omnis in effectibus licet argtari qd determinauerit ad seruandum tanto tempore n maiori, cum n sit maior rão.

Dices: hoc argtm nobis etiam esse soluendum qui admittimus rem indiuisibilem poe produci in tempore, tunc e. debet effectus necessario seruari pro aliquo tempore determinato.

Sed stryga illud vedimus effectibus et rebus indiuisibilibus in ordine ad causas a quibus necessario debent seruari toto tempore quo existunt, n vero aliquo tm tempore, Angelus e. qui a Deo pt produci in tempore indiget semper ad sui existentiam influxu et seruaoe Dei, intellectio qua poet ab Angelo fieri in tempore debet cum existit semper ab Angelo seruari, fõa vero substantialis v: g: fõa ignis, quam diximus ab igne poe per accidens produci in tempore, producit successive per partes in diuersis partibus, etiã, et qa partes fõa huiusmodi sunt finita in infinitum nec sit assignari prima pro quacunque parte assignata verum e dicere qd illa pendeat solum in fieri, n in seruari, nam in tempore minori antecedenti n erat illa tota producta sed solum eius pars qua n dependet amplius ab agente dum pars sequens producit, pro dco stringa qa repugnat comi sententi Philosophorum et Theologorum n poe dari actionem instantaneam, aliqui qua n commensuret et adaequet illa tempori determinato, nam quamuis ~~illi~~ negat indiuisibilia e instantia in tempore ac proinde negent actionem instantaneam in hoc sensu qd coexistat et correspondeat instanti reali temporis, nullus tñ e qui neget poe dari saltem aliquam actionem qua ita coexistat tempori ut nulli eius parti determinata commensuret et adaequet, onde volunt coexistere tempori prout exercet raoem instantis eo modo quo supra explicauimus de tactu sphaerici et plani, et hanc appellant actionem instantaneam subita in, n tempore, in impartibili et v: g: posito qd n det instantia in tempore si in medio horae n fiat generao dicunt illam ee ita proximè vtrique semihorae ut illis acceptis secundum se totas n poit magis approximari poit tn earum partibus qua a nobis assignent, et ideo n ~~appr~~ adaequat neg commensurat semihoris neg ulli parti temporis, qd a. hic sit comis omnium sententia docent Conimb: 8 phys: cap: 8 quaest: 2 art: 5, hic ego solum aliquos referam quos pro se ee existimant aduersarij, Gregorius in 1mo dist: 17 quaest: 2 art: 2 parag. quantum ad 2dum art: aperte docet posse aliquas fõas indiuisibiliter et simul totas acquiri subito, qd ait patere in lumine radii et alijs pluribus quae fiunt in instanti, ibi vides acquisitionem luminis radialis hoc e, huius generationem secundum Gregorium n solum ee totam simul sed etiam subito, hoc e, n in tempore, ex quo colligitur quomodo sit intelligendus cum alibi docet generaoem ee in instanti, sa qd generat totum simul generatur, et generao n e in instanti in eo sensu qd correspondeat instanti reali temporis, hoc e. ille negat, sed qa generao ita e tota simul ut n commensuret et adaequet illi tempori, ut colligitur tum ex loco citt: supra, tum ex eo qd docet generaoem ee in instanti iuxta eius sensum quo supra docueras sphaericum

tangere planum

tangere planum in puncto, et dista ut illi non commensuretur; infra idem Author videtur
asserit quod res aliqua sit esse tamen per instans ita ut nihil eius antea fuerit neque
erit postea, quam in hoc idem probat hoc exemplo naliter possibili; si luminosum ita ute
moveatur versus unam partem medij eadem lumen ante se et ei obviet aliquid fortiter motu
repellens luminosum retro in instanti, itaque horum corporum pars aliqua medij cer-
ta maxime distans a luminoso fuit illuminata qua in tempore sequenti in
quo luminosum retro movit non erit illuminata secundum quodlibet sui quod aliquid
luminis fuit in illa parte solum in instanti; neque potest dici quod lumen illud dicatur esse in
instanti, quia totum simul fuit productum licet in tempore, nam cum fortius agens
repellit retro luminosum non quievit pro aliquo tempore in quo posset producere lumen,
sed statim movet luminosum in contrariam partem; eandem rationem ponit in 2da
parte articuli in ordine ad potentiam divinam a qua ait posse creari Angelum qui duret
solum per instans.

Ex quo colligit quomodo sit explicandus hic Author cum ait ex ... et
Averroe 8 phys: tt: 63 quod inconveniens videtur si factum mox necesse est corrumpi et
nullo tempore permanere, et intelligendus per se et non per accidens et de permanentibus generatione,
nam lumen et Angelus reddit ab illo posse per accidens durare solum in instanti,
et ratio quam affert Averroes tt: 63, quia si genitum non existeret in tempore certo et deter-
minato natura ageret otiose, ratio inquam ista probat solum quod per se et ex intentione natura
debet res permanens genita durare in tempore non vero probat de generatione et instanti
temporis, quod spectat et pertinet ad rem successivam, quia has non fierent otiose si tamen exis-
terent in instanti.

Etiam in 2do quaest: 52 ad nonum admittit mutationem subitam et instan-
taneam quamlicet negat commensurari instanti realiter ab illo non admittitur praecedentia
et subitam, hoc est incommensurabilem et inadaequatam cuicunque parti determi-
natae temporis. Averroes saepe et saepius 4 phys: com: 129 disserens de luce
probat illuminationem et generationem esse in non tempore, qui propterea non potest explicari
quod illae actiones sunt instantaneae ex eo quod sunt tota simul licet in tempore, juxta
modo loquendi Simplicius, phys: com: 8, imo contra modo loquendi Peripateticorum
quod mutationes instantaneae sunt in non tempore. Aristoteles lib: 6 phys: tt: 45 et lib: 8 tt:
69 ait generationem esse in impartibili quod idem est ac in non tempore, sed de hoc infra
infra dicendum erit.

De utraque schola S: Thomae et Scoti est dubium; legat qui velit S: Thomam
2do contra gentes cap: 17 ibique Ferrariensem, Capreolum in 2do dist: 13 quaest: unica
Scotum in 2do dist: 2 quaest: 4 et 9 et in 3tium dist: 9 quaest: unica.

Recentiores scio repugnare huic modo dicendi, fatentur utrosque Authores,
ut Suarez, Molina et caeteri, unum affero Vasquez qui licet existimet actus nostros
internos voluntatis et intellectus posse durare tantum per instans non tamen audet id negare
de generatione substantiali, imo et actus nostros ait posse naturaliter durare tantum in instanti,
ita 1a parte quaest: 57 disp: 229 num: 47, et 1a 2dae disp: 219 num: 19, omitto alios

quamplurimos

quam plurimos, qui ultro accedunt et pro nobis, et si qui sunt qui aut contrariam sententiam
afferant, sunt aperte qui negant instantia solum in tempore, non tamen negant extra
tempus posse dari aliquam actionem instantaneam, quae in hoc sensu determinato
adaequet et commensuret, ut ~~docet~~ eorum modus dicendi negat; nec recte quis inferat
supposito quod detur aliquid instantaneum extra tempus non posset negari instantia
in tempore. Ergo Authores qui negant instantia in tempore negant etiam illa
extra tempus; nam imo hoc est inferre vim eorum textui in quo admittitur generatio
et actio instantanea sive subitanea et incommensurabilis temporis, ut supra dictum est,
et ubi Authorum mens clare patet ex dictis: haec indaganda et inquirenda per sequenti-
as; secundo fortasse illi Authores negassent recte inferri ex actione instantanea
dari instans in tempore quamvis nobis non appareat ratio illius negationis, et per illam
sequentiam non recte colligitur mens horum Authorum; 3tio respondeo, quia iuxta illum
dicendi modum non potest explicari inceptio et desitio rerum, Philosophi et Theologi res
acceperunt semper inceptionem et desitionem pro initio et fine durationis et du-
plicem distinxerunt modum inceptionis per primum esse vel per ultimum non esse,
ut notat Suarez tomo 3 in 3tiam partem disp: 8 sect: 2 imo etiam Nominales qui ne-
gant instantia in tempore accedunt inceptionem formae esse idem ac primum esse vel
ultimum non esse illius, ut patet ex Gregorio loco cit: art: 1mo et seqq: ubi probat formam
acquisitam totam simul habere primum instans in quo sit verum dicere nunc
primo est, extra vero formam quae corrumpitur successive habere instans primum in quo
sit verum dicere nunc primo non est in quo instanti desinit, sed nisi admittatur duratio
indivisibilis saltem extra tempus, hoc est quae non adaequatur temporis certo, non potest unquam
verificari quod res primo sit vel ultimo non sit, ergo non potest in ea sententia explicari inceptio
et desitio. Maior patet. Minor patet ex Aristotele 6 phys: text: 44 in quo primo mutatum est
inquit, quod primo mutatum est necesse est impartibile esse, et rationem affert quia si mensura
et duratio in qua primo res est mutata, sit divisibilis v: g: quadrans, quaeritur an in
primo semiquadrante sit verum dicere quod res est mutata, an quod solum mutatur?
Si dicatur primum est falsum, et quod in toto quadrante adaequate accepto sit primo mutata,
nam etiam in semiquadrante primo, hoc est ante totum quadrantem erat
primo mutata; si dicatur secundum est falsum est quod in toto quadrante res sit mutata, nam
in aliqua eius parte mutatur sive Aristotelem ibi quia aut habere esse eadem quae sunt et prin-
cipium mutationis sunt indivisibilia, sed per adversarios nulla est duratio indivisi-
bilis, volunt enim omnem durationem adaequari tempori certo et determinato, ergo per illos non posset
assignari primum esse rei nec primum non esse et consequenter nec inceptio et desitio, id est ini-
tium et finis durationis.

Confirmatur: creetur Angelus per unam horam, quaero ab adversariis: quando hic Angelus in-
cipiat et utrum incipiat ~~[illegible]~~ intrinsece an extrinsece? non potest dici quod incipiat
intrinsece in tota hora, quia non verificatur quod sit primo in hora, nam etiam ante totam
horam primo est, in primo eius quadrante erat totus Angelus, nec etiam incipit intrinsece
in primo quadrante, quia ante totum primum quadrantem erat, scilicet in semiquadrante,

et sic de reliquis

& non de reliquis partibus divisibilibus; ergo et dici potest Angelum illum incipiat extrinsece & per ultimum non esse ante horam; nam vel ultimum non esse Angeli est non esse in aliqua duratione indivisibili, puta in correspondente tempori determinato, vel in duratione divisibili, si primum habemus intentum; si 2dum, etiam in 2da medietate illius durationis divisibilis Angelus non est, quod falsum est, ergo non est ultimum in tota illa duratione.

Dices: incipere intrinsece & per primum esse est idem atque incipere & esse in tempore quidem sed totum simul, ut cum Angelus producitur totus simul per horam, incipit intrinsece; incipere vero incipere extrinsece & per ultimum non esse est idem ac primum esse in tempore sed per partes & successive, quia in qualibet parte eius temporis non verificatur quod tota res existit, cum calor producitur successive & per partes, & similiter rem desinere extrinsece est idem ac non esse per partes & successive, desinere vero intrinsece est idem ac rem desinere totam simul.

Sed contra, quia incipere intrinsece & incipere per primum esse, ut docet Aristoteles & Philosophi communiter, sed primum esse non de eo loquamur cum Arist. impossibile est ut sit in tempore, impossibile est ut in tempore res incipiat intrinsece, si incipere intrinsece & per primum esse accipiatur iuxta receptum & definitionem Aristotelis, immo omnium Philosophorum etiam Nominalium, nam Gregorius in primo loco citato: in 2 parte art. asserit in quantum relinque per divinam potentiam rem aliquam indivisibiliter creatam non habere primum instans sui esse, quam assertionem probat in casu quo Angelus produceretur in tempore totus simul, quia res producta in tempore etiam tota simul apud hunc Authorem non habet primum esse neque incipit intrinsece, ubi etiam advertit quod instans non est apud Nominales idem atque duratio successiva rei quae tota simul existat, quia Angelus productus in tempore dicitur non habere primum instans sui esse, sive non esse in instanti.

Ex dictis colligitur non recte ab aliquibus dici extra tempus dari instantia sive indivisibilia non distincta realiter a duratione successiva sed solum formaliter seu virtualiter & per aequivalentiam eo modo quo dicimus dari virtualiter indivisibilia in continuo permanenti; quod probatur: quia duae durationes successivae inter quas nihil mediat, sunt a se invicem continuari si sunt in eodem obiecto vel distingui possunt in obiectis diversis, permanere sicut si haberent indivisibilia copulantia vel distinguentia, non recte in quantum hoc dicitur, quia per durationem successivam & divisibilem non salvantur omnia quae ex communi conceptu tribuuntur durationi indivisibili & instantaneae, ut v.g.: ex vi illius verificetur quod aliquis effectus pendeat a causa solum quando est in fieri & non in conservari, quod possit assignari inceptio & desitio sive primum & ultimum esse rei, ipsae quas rationes probavimus dari durationem instantaneam extra tempus ut in generatione & similibus, quia duratio successiva non aequivalet in omnibus durationibus indivisibilibus, & consequenter non licet eius formalitate, cum aequivaleat in aliquibus quae adducuntur ab adversariis, sed nos non ponimus durationem indivisibilem propter illas sed propter alias rationes supra assignatas.

Colligitur ulterius cur in continuo permanenti non sint necessaria puncta & indivisibilia, scilicet: omnia quae praestanda sunt ab indivisibilibus salvantur sine illis per solas entitates divisibiles, ut probatum est art. superiori, & cur sit necessaria duratio indivisibilis extra tempus, scilicet: quia sine illa non salvantur omnia quae ex communi conceptu tribuuntur

durationi, ut patet

Deinde ut patet ex dictis, etiam sine illa possunt saluari aliqua quae sunt contra ista continua sine suc=
cessione, sunt permanentes, ut continuitas, contiguitas etc. Et in hoc aliqui videntur aequiuocare,
quia ex eo quod ista contra aeque bene possunt saluari sine indiuisibili tam in duratione quam in
continuo permanenti inferunt quod si in permanenti non dantur indiuisibilia non debent dari etiam
in duratione et continuo successiuo, neque aduertunt peculiares et proprias esse rationes quae possunt
durationes instantaneas extra tempus.

2da sententia affirmat in continuo successiuo dari indiuisibilia tam copulatiua
quam terminatiua, posita tamen distinctione quae sunt entitates excludentes omnem successionem
seu diuisibilitatem successiuam, licet non excludant diuisibilitatem rationis sui extensi et diui=
sibilis in quo recipiuntur. Est S. Thomae, Scoti et aliorum, quos refert Suarez disp: 40 sect: 5
et Hurtadus disp: 15 ex physicis sect: 6. Pro solutione.

Notandum est primo duo esse genera entium successiuorum tempus et motum; indi=
uisibilia temporis dicuntur instantia, sicut indiuisibilia motus mutata esse. Ergo cum in ipso
reperitur huiusmodi indiuisibile dici potest esse mutatum cum antea solum mutaretur,
quare mutatum esse si formaliter accipiatur nihil est aliud quam forma actuans primo tota simul et
sine successione et ita alibi est, probauimus motum dicere in recto terminum seu formam quam
acquirit. Quod autem in motu dentur huiusmodi mutata esse indiuisibilia probatur: et primo de termi=
natiuis in motu locali maxime sensibili: mobile quod in motu erat in spatio maiori se
et habebat ubi successiuum in fine motus solum in spatio sibi aequali, ergo per ubi permanens
et carens omni successione; ergo post motum localem datur ubi actuans illud totum simul et
sine successione, quod est mutatum esse formaliter ut patet ex dictis. Antecedens patet, tenet prima conseq: patet
quia per ubi successiuum mobile applicatur spatio maiori se, dum enim aduenient aliae et
aliae partes ubi successiui mobile applicatur successiue semper ulterioribus et ulterioribus
partibus spatii quae omnes simul acceptae sunt maiores corpore mobili, ergo dum mobile est in spatio
sibi aequali non habet ubi successiuum sed ubi carens omni successione.

Quod autem dentur mutata esse copulatiua et in medio motu probatur: quia mobile, licet in toto
tempore in quo mouetur occupat spatium maius se, tamen antequam perueniat ad finem motus
semper apparet quod aliquando est tamen in spatio sibi aequali, unde dicere solemus quod vidimus mobile
palmare v: g: erat in 2do palmo spatii, tamen antequam perueniret ad finem motus, ergo in medio
motu mobile habet ubi quo coexistit spatio sibi aequali tantum, sed hoc est indiuisibile, ut patet
ex dictis.

Confirmatur primo hoc ex Gregorio in 5 loco citato: ubi ait quod proposito inueniatur
aliquod corpus continue motum v: g: AB esse in aliquo loco demonstratum, ut puta in C, declara-
bitur illo instanti in quo est in C ut certum est, inquit, sed mobile in instanti non potest esse
nisi in spatio aequali, ergo corpus continue motum in instanti est in spatio aequali, neque dici potest
quod esse in C in instanti sit mobile esse in spatio maiori sed totum simul pro aliquo tem=
pore, ut accipitur instans ab aliquibus, quia impossibile est mobile esse totum simul in spatio maiori se.
Confirmatur 2do idem hoc: et accipio mobile palmare quod moueatur localiter continuo per horam
et post primam semihoram fiat vel in illo vel in alio ipso genere subtrahatur, quam supra
probauimus esse in instanti, hoc est cum duratione indiuisibili et carente successione, hoc
posito sic

porito sic arguis: quando e illa generao substialis mobile n occupat spatium maius sed solum aequale, et quando e illa generao mobile ht ubi indivisibile secundum successionem. Conseq. patet ex dictis: qa in spatio aequali n pt mobile constitui per ubi divisibile e successivum, sed generao illa e in fine ipius semihorae, et post motum correspondentem ipius semihorae mobile ht ubi indivisibile, neq e maior rao de illa parte motus quam de caeteris, qa post quamcunq partem motus poterat ee aliqua generao, et post quamcunq partem motus datur in mobili ubi indivisibile secundum successionem, neq dicas illud ubi inter partes motus produci quidem totum simul, sed in tempore e cum durao e successiva, nam ex hoc sequeretur qd post quamcunq partem motus mobile quiesceret pro toto illo tempore e durao e successiva qua produceret ubi indivisibile e existens mobile in spatio aequali, ac proinde oes partes motus eent interruptae e discontinuarentur. qd dixi de motu locali dicendum e etiam de motu alterao e aliis, qa se: in fine calefactionis obtu hat ~~ultimum~~ mutatum ee terminatum, qd nihil e aliud quam calor ut octo totus simul, patet: in fine illius calefactionis e generao substialis, sed quando e generao substiales calor ut octo actuat totus simul e cum durao e indivisibili, cum ipsa n pt coexistere generaoi instantaneae nisi cum durao e indivisibili e n hnte partes priores e posteriores, et in fine horae e calor ut octo totus simul, imo actuans obtu cum durao e indivisibili mea, qua n adaequat tempori sed solum durao i instantaneae generaois calor. a. ita acceptus e mutatum ee formaliter, pro idem clarius explicat cum imo obtu ht calorem ut octo totum simul e in facto ee dicitur ee mutatum e amplius n mutari, sed immediate post horam obtu ht imo calorem ut octo totum simul e in facto ee, et immediate post horam e mutatum, ex quo patet mutatum ee in calefactione nihil ee aliud quam obtu hns imo calorem ut octo totum simul e in facto ee, e si loquamur de mutato ee formaliter hoc e de forma a qua obtu denominatur mutatum in calefactione nihil e aliud quam calor ut octo totus simul e in facto ee, imo actuans obm, qa a huiusmodi mutatum ee caret successione e partibus prioribus e posterioribus secundum durao em, patet: qa ee imo calorem ut octo totum simul e in facto ee n verificatur nisi in mensura indivisibili e qua n adaequet tempori, ut patet ex dictis.

Dari etiam mutata ee copulativa calefactionis patet: qa in fine cuiuscunq partis calefactionis obtu ht imo aliquam partem caloris totam simul e in facto ee, v. g. post imum quadrantem e calefactionis ut unum datur imo in obto calor ut unum totus simul, primum autem huius caloris debet ee in mensura indivisibili e qua n adaequet tempori, ac proinde imum ee illius e in instanti n in tempore, pro idem dicendum de reliquis partibus, advertendum a. e huiusmodi indivisibilia terminativa motus, ut ubi, manens, calor ut octo in facto esse totus simul etc. si inhaererent in imo motui ee, nullam involvere successionem neq in existentia neq in modo durationis, sed in existentia, qa n hnt partes priores e posteriores sed oes simul, sed n in durao e, qa imum ee rei n pt coexistere durao i successivae e divisibili, ut supra probatum est, si vero inde etiam n in imo sui ee sed quatenus perseverant postea e durant in tempore sequenti

n hnt successio=

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

ñ hñt successionem in existentia, ipse calor vt vnicus, in facto esse, sive vt actus, in
quiete durans per horam hñt oẽs suas partes in quacunq parte horæ, ac proinde
hñt oẽs partes simul & sine successione in existentia, sed tñ idem calor hñt in illa hora
successionem in duratõe, q̃a coexistit horæ per duratõem successiuam.

Superest vt probemus dari instantia & indiuisibilia in tempore, nam
posset aliquis dicere etsi oẽs generatões & creatões & mutata esse in motu quæ sunt instan-
tanea, & ñ hant duratõem successiuam, ñ tñ illis correspondet in tempore instantia,
q̃a dici pt q̃ huiusmodi res instantaneæ coexistant quidem tempori diuisibili
sed inadæquate & incommensurabiliter, sicut supra dicebamus punctum si darch
esse proximum & unitum lineæ incommensurabiliter & inadæquate.

Notandum 2do & vt probemus dari instantia in tempore supponendum
e 1mo, q̃ mutatum esse v: g. Vbi indiuisibile quo mobile post motum 1mæ semi-
horæ correspondet soluto spatio æquali hñt suam duratõem sup̃additam & quidẽ
indiuisibilem secundum successionem, idest ñ hñtem partes priores & posteriores;
prium pt: q̃a illud Vbi ẽ indifferens ad existendum in hoc vel in alio instanti seu
tempore. & debet determinari per duratõem supadditam; 2dum etiam pt: q̃a si
illud vbi correspondens tm̃ spatio æquali haberet duratõem successiuam & adæ-
quatam parti temporis sequeret q̃ mobile sub illo Vbi proprie quiesceret pro
tota illa duratõe & tempore, ac proinde interrumperet motus, vnde oẽs partes motus
est actu distinctæ & interruptæ.

Supponendum 2do tempus esse numerum & duratõem motus & Vbi successi=
ui, quare sicut probatum e post quamcunq partem motus dari Vbi indiuisibile,
etiam post quamcunq partem temporis sive duratõis motus dat duratõ indiuisibilis
quæ ñ est Vbi indiuisibili sive mutato esse & hanc appellamus instans, q̃a ẽ
aliquid indiuisibile & carens diuisione medium inter partes temporis ... du-
ratõis motus quas illa copulant, his positis sic arguitur. post quamlibet partem tem=
poris dat duratõ indiuisibilis raptim transitus & sine successione, sed hæc ẽ in-
stans temporis, ẽ dant instantia in tempore. Maior pt: q̃a post quamlibet du=
ratõem successiuam motus dat duratõ indiuisibilis mutati esse, vt pt ex dictis. Minor
ẽ certa.

Ex dictis pt quid sit instans in tempore vtili & maxime noto q̃ ẽ duratõ
motus Cœli primi ... ẽ aliud quam duratõ indiuisibilis eius Vbi quo partes Cœli post
quemcunq motum coexistunt spatio sibi æquali.

Dices: post partem motus & temporis ñ ẽ necesse ponere in mobili Vbi
indiuisibile & consequenter neq illius duratõem sed satis ẽ tunc in illo ponere negatõem suc-
cessionis sive Vbi successiui, v: g: post motum 1mi quadrantis satis ẽ si mobile
hat negatõem motus successiui sine alio positiuo.

Sed contra, q̃a post motum 1mi quadrantis quamdiu durat generatio substantia=
lis mobile ẽ in aliquo loco ñ in maiori se, vt supra probatum est, ẽ in æquali
& debet habere Vbi positiuum per q̃d tunc constituat in illo loco & hoc proinde ẽ indiuisibile,
tum q̃a si inter

tum quasi inter partes motus mediaret sola negatio successionis, sicut ubi successive non
possent partes motus copulari et continuari; probatur: quia illa quae non sunt sibi immediata non possunt
continuari nisi mediante termino positivo communi; sed partes motus tunc non essent sibi im-
mediatae, quia inter illas mediat negatio successionis, ergo non possunt copulari et continuari nisi
mediante termino positivo communi. Minor patet. Maior probatur: quia ea quae non sunt sibi im-
mediata non continuantur, ut si v.g. fierent duae partes quantitatis permanentis inter quas
mediaret aliud corpus vel etiam aliquid vacui non continuarentur sed essent contiguae; praeterea illa
quae non sunt sibi immediata non possunt continuari mediante negatione, quia cum negatio sit ni-
hil nihilo continuarentur, quod est idem ac non continuari, ergo debent continuari solum medi-
ante termino positivo communi; eadem argumenta applicari possunt ad probandum inter par-
tes temporis non esse satis ponere negationem successionis, sed ponendum esse instans
positivum, quia debet inter partes temporis poni duratio mutati esse, et quia sine in-
stanti positivo non possent partes temporis continuari. Colligitur ex dictis disparitas
cur dentur indivisibilia in continuo successivo et non in permanenti, ratio est quia in perma-
nenti non sunt necessaria, ut probatum est art. superiori, at vero in successivo sunt neces-
saria, necessitas autem est, quia partes continui successivi non sunt sibi immediatae; nam post
quamlibet partem motus et temporis antequam succedat alia datur mutatum esse
et ubi indivisibile et consequenter etiam illius duratio post unam partem temporis
antequam succedat alia; quod totum colligitur, quia post quamcumque partem motus mobile
est in loco per correspondentiam ad generationem instantaneam, quam supra proba-
vimus esse indivisibilem; sed partes quae non sunt sibi immediatae non possunt copulari nisi
mediante termino communi, ergo etc.; in continuo vero permanenti partes sunt sibi imme-
diatae, ut patet in quantitate et gradibus intensivis qualitatis.

Quaeres: an indivisibilia copulativa continui successivi habeant essentialiter
rationem unionis, hoc est sint talis essentiae ut semper uniant et copulent duabus partibus?

Respondeo negative, per rationes quibus probavimus quod indivisibilia non ponerentur in
continuo permanenti non esse essentialiter per modum unionis, unde illud instans quod de
facto copulat primam semihoram cum secunda posset illam non copulare, si scilicet in illo in-
stanti terminaretur motus et tempus, et similiter illud mutatum esse quod de facto co-
pulat primam partem motus cum secunda posset illam non copulare, si post primam partem
motus mobile quiesceret in illo spatio acquisito ad quod pervenit, quare instans non co-
pulatur parti temporis sequentis nisi posito quod illa immediate sequatur, sicut in con-
tinuo permanenti non copulantur partes nisi posita debita approximatione, et consequenter
instans non copulat partes temporis nisi posito quod una immediate ante ipsam ante-
cedat et alia sequatur, ex quo ulterius sequitur quod huiusmodi indivisibile copula-
tivum respiciat tanquam terminum copulandum parti antecedenti non aliquam
partem sequentem determinatam sed indeterminatam quaecumque illa sit sive
quadrans, sive hora etc.

Notandum 3tio res permanentes non solum coexistere motui successivo et
eius durationi quae est tempus sed etiam mutato esse et eius durationi quae est instans, habent
hic durationem

R. durationem successivam qua coexistant tempori sed etiam indivisibilem qua coexistant instanti, nec e. absurdum tunc quando est instans indivisibile habere durationem successivam cum partibus prioribus et posterioribus. Ans. pbtur: quia res permanens fit coexistere toti tempori et non instanti terminativo, et fit in ijs quae desinunt extrinsece. Et praeter durationem successivam qua determinantur ad coexistendum tempori requirunt aliquid superadditum quo determinentur ad coexistendum etiam instanti terminativo.

Dicendum 2do in motu dari indivisibilia quae sint mutata esse. pbtur: ex dictis: post quamcunque partem motus sive formae successive actuantis eadem forma perfecte et tota simul actuat obiectum, sed huiusmodi forma est mutatum esse et indivisibile motus. Ergo dantur indivisibilia in motu. Maior patet ex dictis. Minor pbtur: quia forma actuans primo obiectum perfecte et tota simul excludit partes priores et posteriores, ergo e. esse indivisibile secundum successionem, idem argumentum fieri potest de motu locali, nam post quamcunque partem motus datur in mobili ubi indivisibile secundum successionem quo coexistit spatio aequali totum simul, ut probatum e., ubi advertite discrimen quod est inter mutata esse alterationis et motus localis, nam mutatum esse in motu locali est aliud ubi a successivo, in motu vero alterationis forma perfecte actuans est illa eadem quae antea fuit successive.

Pbtur 2do: si inter partes motus non darentur indivisibilia et mutata esse non possent illae partes continuari, quia non et sibi immediatae, nam inter calefactionem ut unum et calefactionem ut duo mediat calor ut unum perfecte et totus simul actuans obiectum, et inter primam partem ubi successivi et 2dam mediat ubi indivisibile quo mobile coexistit spatio tantum aequali.

Dicendum 3tio dari indivisibilia et instantia in tempore. Pbtur primo ex dictis: quia datur duratio indivisibilis mutati esse, quia nisi darentur instantia partes temporis non possent continuari, ut probatum est supra. Pbtur 2do: posita creatione Angeli quae sit tota simul et cum duratione indivisibili vel quando est illa creatio servatur entitas temporis vel non servatur; si primum, quia tempus est realiter et successivum et constat partibus prioribus et posterioribus quae non possunt servari simul quando est entitas creationis cum duratione indivisibili; si dicatur 2dum, quod esse: non sit entitas temporis et partes temporis discontinuantur, nisi tunc ponatur esse instans quod illas copulat; nec dicas quando est illa creatio esse entitatem temporis sed non commensurari cum duratione creationis, quia entitas temporis est post illam creationem, verum e. dicere quod tempus coepit post creationem Angeli.

Dicendum 3tio in duratione successiva rerum permanentium dari indivisibilia. Pbtur ex dictis notando 3tio.

Quaeres: an in continuo successivo indivisibilia sint actu distincta an tantum potentia?

R. distingui a partibus solum potentia, alioquin etiam partes ipsae essent actu distinctae, ut alibi probavimus, et in quocunque continuo successivo darentur infinita

actu indivisibilia

actu indivisibilia quae implicat.

Obijcies 1mo: quae sunt diversae speciei non possunt continuari, sed tempus et instans sunt diversae speciei, ergo non possunt continuari, ergo multo minus possunt continuare partes temporis.

R. maiorem esse veram de partibus continui, id est de iis quae continuantur ut quae, non autem de indivisibilibus quae se habent ut quo, ratio huius rei est quia res diversae speciei ideo non possunt continuari, quia non est maior ratio ut terminus copulativus conveniat uni potius quam alteri speciei, quae ratio probat solum de partibus non de indivisibilibus quia haec non copulantur mediante alio termino communi.

Obijcies 2do: non potest dari unio actualis nisi inter partes actu existentes, sed instans est inter partem praeteritam temporis et futuram quae non existunt actu simul cum instanti, ergo instans non potest esse unio partium temporis, ergo male ponitur instans ut per illud copulentur partes temporis.

R. dist. maiorem: unio actualis ordinata ad faciendum unum successivum non potest esse nisi inter partes actu existentes nego maiorem; unio ordinata ad faciendum unum permanens concedo, et ratio disparitatis est, quia cum totum successivum est diversae naturae a toto permanenti eo quod constet partibus quas implicat ut sint simul, ita requirit etiam unionem diversae naturae quae exigat esse inter partes non existentes simul, quia non potest alia ratione contingere, nisi post partem praeteritam ponatur aliquod indivisibile ratione cuius continuetur cum futura.

Obijcies 3tio: mutatum esse non est entitas distinguibilis a motu, ergo in motu non dantur entitates indivisibiles. Antecedens probatur: calor ut unum v. g. primo acquisitus effectu est totum simul et mutatum esse in calefactione, sed calor ut unum actuans totus simul est eadem entitas caloris ut unum successivi quia est motus, ergo eadem est entitas motus atque mutati esse.

R. quod in motu alterationis est distinguibile a motu non secundum entitatem sed secundum diversum modum essendi, eadem enim est entitas caloris ut unum cum successione est motus, cum simultate vero est mutatum esse, quod satis est ad distinguendum realiter mutatum esse a motu, sicut docet Porphyrius cap. de differentia Socratem iuvenem differre ut esse alterum a seipso sene; in motu vero locali mutatum esse quod est idem ac ubi correspondens solum spatio aequali distinguitur secundum entitatem a motu et ubi successivo quod correspondet spatio maiori, impossibile enim est ut eadem entitas ubi modo correspondeat maiori modo minori spatio, quia non esset ultimum determinativum.

Dices: motus potest terminari sine mutato esse ut si in ultimo instanti post calefactionem annihiletur subiectum, quia tunc non erit calor simul actuans subiectum et tamen motus erit determinatus, ergo non datur indivisibile determinativum motus.

R. motum sine mutato esse terminari negative non continuetur, a successiva terminari positive cum permanentia terminent solum negative et per negationem ulterioris extensionis patet ex dictis, quod probatur de in fine motus localis dari ubi permanens et indivisibile secundum successionem ipse in fine alterationis datur forma primo actuans tota simul nisi per accidens impediatur, ut contingit in casu posito.

Obijcies 4to:

Objicies 4to: dicitur quod quando est generatio instantanea mobile habet ubi succes-sivum sed inadaequatum et incommensurabile illi generationi, et ex eo quod datur generatio instantanea non recte probatur dari ubi indivisibile et mutatum esse in motu locali.

Respondeo nego antecedens, est enim quidem dici non fit quod generatio instantanea quae fiat immediate post motum sive in fine motus coexistat ubi successivo, quia in fine motus mobile habet ubi permanens et indivisibile secundum successionem cuius producitur de instantanea, et non in tempore, tum quia non repugnat actio instantanea, ut probatum est supra, tum quia nulla forma producitur per se in tempore nisi ratione partium successivarum, ut in dicenti patebit, ubi autem in fine motus non sunt partes successivas sed totum simul producitur.

Ex quo ulterius patet quod etiam in medio motu et post singulas eius partes dari ubi indivisibile copulativum coexistens generationi instantaneae, sic est argumentor: si, quando est generatio instantanea, terminaret motus produceret ubi indivisibile, huius productio esset instantanea et coexisteret adaequate illi generationi, et etiam produceret idem ubi indivisibile, quamvis tunc non terminaret motus. Antecedens probatum est supra. Consequentia probatur quia quamvis tunc non terminet motus datur tamen sufficiens determinativum ad producendum ubi indivisibile, nam determinativum ad ubi indivisibile in fine motus qui fuerit v:g: in prima semihora vel est solus motus antecedens, vel motus antecedens simul cum negatione motus in 2da semihora; non potest dici 2dum tum quia negatio motus in 2da semihora est posterior ubi indivisibili terminativo producto in instanti antecedenti, posterius autem non determinat ad id quod est prius, tum quia ubi indivisibile terminativum produceretur in tempore et non in instanti contra id quod supra probatum est, quia negatio motus determinat ad certum ubi et in tempore sive in 2da semihora; quare dicendum est quod solus motus antecedens determinat ad producendum ubi indivisibile et instantaneum in fine motus, sed idem motus antecedens semper etiamsi post primam semihoram non terminet motus est et datur sufficiens determinativum ad ubi indivisibile etiamsi non terminet motus et consequenter producitur, quia posito sufficienti determinativo in effectibus necessariis sequitur necessario effectus, neque dicas mobile determinari ad habendum ubi indivisibile in fine motus ex eo quod in tempore sequenti non est applicata virtus motiva, nam redit argumentum contra factum de negatione motus, quia illa applicatio virtutis in tempore sequenti est post ubi terminativum productum in instanti et quia eadem est in tempore, ergo non potest esse determinativum ad producendum ubi prius et instantaneum.

Objicies 5to: Aristoteles 4 phys: textu 94 docet in tempore esse unum nunc sive instans quod explicat per indivisibile continui permanentis, ipsum autem nunc, inquit, tempus metitur quatenus prius atque posterius, ipsum autem nunc est quidem ut idem, esse vero ut non idem, quatenus est in alio et alio est diversum, et hoc autem erat ipsi nunc quatenus vero est id quod ipsum movens est quod explicat deinde exemplis, nam sicut punctum aut lapis aut aliquid huiusmodi est ratione autem eiusdem, et sicut Coriscus aliquis est in Lycaeo aliquis in foro quamvis in se sit unus et idem, ita in toto tempore est unum et idem instans re, diversum vero ratione.

Respondeo Aristoteles clare infra textu 97 admittit in tempore plura instantia, si non esset alterum nunc, inquit, sed unum et idem non esset tempus quod idem repetit seqq. textibus, quare cum docet in toto tempore eadem nunc explicandus est cum Averroe, Themistio,

S: Thoma

S. Thoma e alys qd in toto tempore est unum e idem nunc secundum ritu qa sicut idem mobile in quo recipiuntur variae partes motus ac proinde etiam diversae partes temporis atq diversa instantia, ita e. unum e idem nunc formaliter seu secundum rem quae explicao colligitur ex capitis textus, nam sicut mobile prout existit in diversis partibus spatij e formaliter diversum, materialiter vero seu secundum se e idem, ita nunc instantia temporis per ordinem ad illud et idem quae recipiuntur in eodem toto, prout vero unum e prius aliud posterius et diversa e sicut punctum continuum rei permanentis secundum se e idem, prout vero e finis unius partis continuum alterius e diversum, ita nunc secundum totum e idem, quatenus vero unum e prius aliud posterius e diversum, quare textus non comparat in toto punctum cum instanti ita ut sicut punctum non e entitas distinguibiles a continuis permanentibus ita instans in tempore sed comparatio illum fit in eo qd diximus, vide Toletum in eum textum, e quaest: 4 lib: 4 phys; dici etiam potest esse unum e idem nunc in tempore secundum entitatem qa non sunt actu distincta sed esse aliud ratione i e per assignationem qua distinguuntur.

Dices: instans Angelicum esse aliquid durans certo e determinato tempore e etiam instans temporis nostri fit pro tempore e duratione divisibili.

R. apud Theologos instantia Angelorum esse eorum operationes quae tota simul ponuntur, v: g: una dilectio Angeli quamvis durent per horam nostri temporis dicitur instans Angelicum e dum alia efficit dicitur esse aliud instans, atq ex his operationibus componitur tempus discretum Angelorum qd e longe diversum a nostro, nego secundam sequelam supra probatum e instans temporis nostri esse durationem indivisibilem mutati esse.

Obijcies ultimo: sententia negans indivisibilia in permanentibus eaq admittens in successivis nullum habet Authorem, imo omnes communiter eodem modo philosophantur de utrisq e unum explicant per aliud ergo non e admittenda.

R. nego Antecedens nam haec sententia quoad primam partem habet pro se Durandum, Gabrielem e alios superiori art: citatos: pro 2da parte habet S. Thomam, Scotum e alios citatos hic pro 2da sententia, quare nihil dicit ab hac sententia qd non sit dictum prius, neq e necesse ut qui sequitur sententiam alicuius Authoris sequatur deinde omnes eiusdem, non ita contingit negantibus indivisibilia etiam extra tempus, nulla e. hactenus ea negavit, ut probatum e supra, adde qd multi recentiores publice defenderunt e docuerunt nostram sententiam, neq omnes communiter existimant eodem modo philosophandum esse de utrisq indivisibilibus quoad omnia, nam cum explicant unum per aliud vel id faciunt ex suppositione qd dentur puncta, vel explicant solum ea quae sunt utrisq communia, nam in aliquibus differunt, ut supra probatum e.

QUAESTIO V

De Causa Efficiente Generationis.

Articulus I.

ARTICULUS I

Utrum Causae secundae agant?

Supponendum est causam efficientem dividi in creatam et increatam; causa increata dicitur causa prima, quae est omnino independens ab alijs; causa creata dicitur causa secunda, quae dependet tum in esse tum in operari a prima; de hac ergo causa secunda procedit quaestio praesens.

Prima sententia negat causas secundas agere, sed asserit Deum ad illarum praesentiam operari, ita ut cum accedimus ad ignem et sentimus calorem illum non provocatum ab igne sed a Deo existimat; haec sententia probabilis a Gabriele in 4. dist. 1 quaest: 1 art: 3 ab alijs dicitur, sed cum limitatione quod nulla causa secunda corporea possit agere, quamvis spiritualis possit, unde etc. Avicenna intelligentiam et formam spiritualem assistentem omnibus corporibus, quam appellat Colcodaam, id est datricem formarum, referunt effectus omnes corporei.

Secunda sententia affirmat, unde eius Authores apud Rubium 2do phys: tract: 4 q. 2, ubi contrariam appellat errorem non solum in fide sed etiam in Philosophia.

Dicendum est causas secundas agere. Probatur primo de causis liberis quae si nihil agant non posset salvari libertas; ratio est, quia si Deus tantum producit in Petro voluntatem ambulandi v: g: vel dat ex Petri parte aliquid antecedens quod determinet Deum ad producendum potius actum volendi quam nolendi, vel Deus se determinat ex mera sua voluntate; si 2dum, sequitur quod voluntas Petri habet se mere passive circa suos actus sive boni sint sive mali, quare per illos non merebitur neque demerebitur, nec debeat imputari Petro quod Deus in illo producat actum malum solum quia Deus ita voluit; et ideo in Conc. Trid. sess: 6 cap: 4 damnantur dicentes liberum arbitrium nihil agere sed mere passive se habere; si dicatur primum, quod antecedenter ad actum voluntatis datur aliquid in Petro quo determinatur ad volendum ambulare, sed hoc repugnat libertati quae consistit in hoc quod quibuscunque positis antecedenter ad actum maneat potentia adhuc indifferens ad utramque partem.

Probatur 2do de causis necessarijs: vel Deus ad praesentiam ignis producit calorem potius quam frigus solum ex mera sua voluntate, vel quia ignis ita exigit; si primum sequitur quod aeque esset naturale igni ut ipso posito produceret frigus atque calorem, et hac ratione universaliter esset aeque naturalis quilibet effectus, unde ex effectibus non possemus investigare naturam causarum neque ex causis cognoscere effectus, in quo consistit tota Philosophia; si 2dum non potest assignari quid aliud sit exigentia quam sit causa 2da ut ad eius praesentiam producatur unus effectus potius quam alius nisi virtus productiva illius effectus.

Dices exigentiam illam in hoc consistere quod causa 2da habet in se qualitates similes ijs quae sunt producendae, Deus est pactum quodammodo fecit cum creaturis ut ad earum praesentiam producat qualitates similes ijs quas illi habent in se.

Sed contra quia interdum aliquibus positis producitur dissimile v: g: posito lumine producitur calor et sic de alijs causis aequivocis; interdum vero aliquibus positis nihil producitur v: g: posita albedine non producitur ad eius praesentiam alia similis albedo et exigentia illa non potest ea ratione explicari.

Probatur ultimo:

~~Pb~~ Pbr 2do: qa in sacra scriptura creaturis vt causis multa tribuuntur Gen: 1: germinet terra herbam virentem, ~~tez~~ Matth: 4: terra fructificat primum herbam deinde frumentum, et ōēs tenent credere qd alio modo producat herba a causa naturali quam illa radiis producatur a solo Deo ad præsentiam dispositionum.

Obyeies 1mo: prima ad Corinth: cap: 13 Deus dicitur operari ōīa in ōībus Ergo causæ 2dæ nihil agunt.

R. ibi dici ēē qd Deus operetur ōīa concurrendo cum causis 2dis, aliud qd se solo et sine causis 2dis ōīa operetur, locus autem citt: 1mum solum docet.

Obyeies 2do: si causæ 2dæ agerent, darent ēē effectui et darent eius entitatem et ēēt causa entis vt sic, sed causa entis vt ens requirit virtutem infinitam, vt docet S. Thomas.

R. multipliciter posse illegi: 1o aliquid sit causa entis vt ens dupliciter reduplicando ens in tota sua latitudine, id est pot: sit producere quodcunq; ens et ad huiusmodi causam requiritur virtus infinita; 2do vt sit causa entis vt ens et n in tota latitudine sed solum alicuius entis particularis, cum ea ratio entis sit analoga, et restringitur in ratione particulari et ad hoc n requiritur virtus infinita; 3tio vt sit causa entis vt ens quidem nullo præsupposito ente qd sit obiectum actionis et ex quo educatur forma et ad hoc etiam requiritur virtus infinita; ad argtum in fōā dicto: 1mum sequens, ēēt causa entis vt ens vel in tota latitudine vel nullo præsupposito ente nego seq; ēēt causa entis vt ens et in particulari et præsupposito subiecto concedo sequentiam.

Dices: inter ēē et n ēē intercedit distantia infinita Ergo vt res extrahatur a n ēē ad ēē requiritur virtus infinita.

Respondent aliqui negando ant:, docent enim tantam ēē distantiam inter ēē et n ēē quanta est perfectio rei producendæ, vnde qa perfectio hōīs est finita, ēē hōīs distat finite tm a n ēē, et qa Angelus est hōīe perfectior, eius ēē magis distat a n ēē. Rdeo inter n ēē simpliciter excludendo etiam ēē in potia obli et ipsum ēē intercedit distantia infinita transeat ant:, inter n ēē actu qd n excludit ēē in potia obli et ipsum ēē dari infinitam distantiam nego ant:, qa ēē in potia obli habet aliquam proportionem cum ēē actu, creatura vero dando ēē effectui ēē actu ex potia obli.

Obyeies 3tio: Deus habet virtutem infinitam Ergo a se solo sine causis 2dis pōt ōīa operari Ergo frustra essent actiones causæ 2dæ.

R. nego vltimam seq: qa licet Deus possit a se solo ōīa operari tn communicauit creaturis virtutem et perfectionem agendi et ideo attemperat se suumq concursum cum causis 2dis n adhibendo totum concursum quem posset a se solo adhibere. Nec dicas ēē absurdum qd Deus concurrat ad effectus concursu attemperando ac proinde insufficienti ad producendum effectum, nam dummodo Deus possit adhibere sine creaturis influxum sufficientem nullum est absurdum qd eum attemperet cum creaturis vt illis communicet perfectionem agendi, et qd de facto concurrat concursu insufficienti, qa ex hoc n pōt inferri qd Deus n habeat potentiam ad influxum sufficientem.

Colligitur ex dictis n solum entia spiritualia sed etiam corporea, vt ignis et calor, vere efficere, qd ad illorum præsentiam vnde habeat producuntur effectus, sed a Deo conservatis assistens ōībus

emissens ubique corporibus, quam ponit Avicenna, e merum figmentum ut ostb clarius in lib: de Ca.

ARTICULUS II.

Utrum Causæ secundæ agant sine actuali concursu Causæ primæ?

Prima sententia affirmat, e Durandi in 2do dist: 1 quæst: 5 e dist: 37 quæst: 1, ubi docet Deum concurrere cum causis 2dis quasi mediate solum conservando earum virtutem n immediate cum illis producendo effectus, hæc sententia damnatur erroris a Suarez disp: metaph: 22 sect: 1 num: 2 e 3, qa e contra communem sensum Scholasticorum e Patrum.

2da sententia negat, e communis Philosophorum ac Theologorum, quos vide apud Suarezem loco citato.

Dicendum e causas 2das n agere sine actuali concursu causæ 1mæ. Prob. 1mo: creaturæ pendent immediate a Deo in conservari, ergo etiam in fieri. Conseq. prob. ideo pendent in conservari a Deo immediate qa st entia per participationem, e nisi hæc ratio admittatur n pt alia assignari a Durando, sed etiam in fieri st entia per participationem e etiam in fieri pendent immediate a Deo. Antis conceditur, alioquin neq mediate Deus concurreret ad effectus causarum 2darum, e cursus prob: qa ad perfectum dominium Dei in creaturis spectat ut possit illas pro voluntate destruere, sed hoc n posset nisi eas conservaret immediate, ergo qa id qd destruitur ab alio, vel destruitur qa ab illo ponitur aliqd incompossibile e hac ratione destruitur calor producendo frigus, vel destruitur suspendendo influxum necessarium ad eius conservationem, neq pt assignari alius modus destruendi, sed quædam creatura n posset a Deo destrui priori modo, nam in spiritualibus v: g: in Angelo n pt assignari quod sit illud incompossibile cum Angelo qd producitur dum ille annihilatur, ergo debet dici 2dum ergo qd est influxus necessarius ad conservandum omnium creaturarum.

Prob. 2do: qa sine immediato concursu Dei ad effectus causarum 2darum n pt explicari quomodo Deus impediat earum effectus etiam positis omnibus requisitis in actu 1mo, ut cum tres pueri in fornace Babylonis n comburerentur ab igne combustis alijs qui aderant, nam si Deus n concurreret immediate ad combustionem sed solum servando virtutem causæ n esset ratio cur conservata virtute ignis n sequeretur effectus, qui tn miraculose n sequebatur.

Dicendum 2do eandem 1mam concurrere cum causis 2dis una e eadem indivisibili actione.

Supponendum e, qd diximus in phys: de actione importari formam in recto e in obliquo modum connexionis cum agente, qd o: actio Dei e creaturæ sint eadem secundum formam importatam in recto prob. qa ad eundem effectum ad quem concurrit causa 2da concurrit etiam Deus e eadem forma quæ dependet a causa 2da dependet etiam a Deo, difficultas e de modo actionis seu connexionis formæ cum agente, utrum sit idem modus immediate terminatus ad Deum e ad causam 2dam. de hoc ergo modo intelligitur assertio e prob: modus actionis quo effectus connectitur cum causa 2da dependet a Deo ergo n dependet per alium nexum seu modum superadditum ergo seipso ergo idem e modus actionis quo effectus connectitur cum causa 2da e cum causa 1ma. Maior prob. qa modus ille e ens per

×Minor pbatur: ille ē ens per participaōem, quia sicut unio substantialis n̄ pt uniri per aliam unionem, neq relaō praedicamentalis referri per aliam relaōem, ita neq modus actionis connecti pt cum agente per alium modum actionis superadditum. Confirmatur quia causa 2da subordinatur primae ita ut cum illa constituat unam causam adaequatam ergo idem modus actionis pt immediate terminari ad utramq tanquam ad unam causam adaequatam.

Obijcies 1mo: n̄ repugnat ut aliqua causa 2da agat sine concursu primae ergo pt a Deo produci causa 2da quae ita operetur.

Rx nego ant. implicantia ē quia n̄ pt dari ens creatum quod n̄ sit ens per participaōem in quo fundatur necessitas concursus cum causa 2da, ut supra dictum ē.

× si Deus concurreret — Obijcies 2do: ad oēs actiones causarum 2darum sequeretur quod cum illis operando plus operetur quam cum solus ē sine illis operetur. Consequens ē absurdum. Sequela probatur quia dum operatur cum causa 2da n̄ solum ipse operatur sed etiam facit ut causa 2da operetur.

Rx quod cum Deus concurrit simul cum causa 2da, ille concursus n̄ ē maior ex parte Dei quam esset ille quo solus ē sine causa 2da produceret effectum, ratio ē quia dependentia concursus effectus cum Deo ē causa 2da ē una eademq. imo huiusmodi concursus acceptus prout ē a Deo ē minor quam esset alius qui terminaretur ad solum Deum, nam prout ille intelligitur procedere a Deo per se n̄ ē adaequatus ē sufficiens ad effectum sed debet ulterius intelligi procedere a virtute creaturae, concursus vero qui esset a solo Deo prout ē a Deo ē adaequatus ē sufficiens ad effectum. In alio tamen sensu dici pt quod Deus concurrendo cum causis 2dis plus operetur quia sc.: tunc ē concurrit ad effectum producendum ē conservat virtutem causae 2dae, quare si accipiatur concursus Dei in ordine ad effectum tantum tunc n̄ ē maior, si vero accipiatur duplex concursus Dei circa effectum ē circa causam 2dam ē maior quam concursus solus circa effectum qui tantum a Deo produceretur.

Obijcies 3tio: totus effectus producitur a causa 2da quod intelligibiliter ē a Deo totus pt: quia cum producitur calor ut octo ab igne n̄ pt dici quod aliquid caloris producatur ab igne aliquid a Deo. Confirmatur 1mo: quia quotiescunq causa ht virtutem sufficientem ab ea tantum pendet immediate effectus, alias ē causa esset frustra, sed causa 2da ht virtutem sufficientem ad effectum, quia ad effectum finitum sufficit virtus finita ergo. Confirmatur 2do: ad unam ē eandem actionem n̄ possunt immediate concurrere duo agentia nisi utrumq sit partiale ac proinde insufficiens ē imperfectum, sed hoc repugnat Deo ergo n̄ concurrit immediate ad actiones causarum 2darum. Maior probatur: quia causa partialis ē illa quae ita producit effectum ut sine concursu alterius n̄ produceret.

Rx quod aliud ē produci totum effectum, aliud produci totaliter, produci totum effectum ab aliqua causa ē quod nihil sit in effectu quod ab illa causa n̄ producatur, ut cum duo trahunt navim singuli efficiunt totum motum, quia n̄ pt assignari una pars motus quae sit ab uno alia quae sit ab alio, produci effectum totaliter ab aliqua causa ē ita ab illa sola produci ut eius actio sola sufficiat sine concursu alterius, unde motus navis licet sit totus ab uno trahente n̄ ē tamen totaliter ab uno sed solum partialiter, quare n̄ semper

ē idem esse causam

e idem ee causam partialem effectus atque producere partem illius, sed actionem dico effec=
tum ee totum a causa 2da, sed non totaliter, quia etiam totus a Deo. Ad primam confirmationem
respondeo quod causa 2da habet virtutem sufficientem in suo ordine, id est in ordine causae 2dae,
non vero sufficientem simpliciter, ideoque quia cum omnis effectus existens per participationem primi
entis non possit ee sine dependentia ab illo, ut patet ex dictis, neque porro ex finitate effectus licet
inferre quod sufficiat sola causa virtutis finitae, nam etiam substantia rationalis et Angelus est quid
finitum et tamen ad eos producendos non sufficit virtus finita. Ad 2dam confirmationem res=
pondeo causam primam et 2dam ee ordinis diversi, quaestio vero est de nomine, utrum causae
diversi ordinis concurrentes ad eundem effectum dicendae sint partiales an totales?
communis tamen modus loquendi est, ut notat Suarez disp: 22 num: 23, ut dicantur totales in suo
ordine, sicut alibi diximus causam materialem ee totalem in suo genere licet ad causandum
requirat concursum efficientis et aliarum causarum, neque est absurdum quod Deus licet habeat
virtutem sufficientem ad producendum effectum, se solo attemperet concursum suum
cum causa 2da, ita ut concursus ille licet sit a Deo non sit sufficiens, ut patet ex dictis, in forma
dist: maiorem, cum ad eandem actionem concurrunt duo agentia eiusdem ordinis utrumque est
partiale, ut duo trahentes navim, agentia diversi ordinis, concedo, nam tunc utrumque est totale
in suo ordine.

Obijcies 4to: actio Dei est prior actione creaturae, ergo ab illa distinguitur.
Respondeo nomine actionis Dei interdum a S. Thoma et alijs intelligi actum divinae voluntatis quo
vult concurrere cum creatura, ut notat Capreolus in 2do dist: 1 quaest: 2 art 3 ad 7 contra
[illegible] et in hoc sensu non est dubium actionem Dei ee priorem actione creaturae, quia
huiusmodi voluntas est principium et causa actionis creaturae, proinde non proprie actua=
lis concursus Dei, sed dici solet concursus ad intra et principium actionis ad extra; si vero
loquamur de concursu Dei ad extra recepto in creatura, dist: Antecedens, actio Dei est prior [ac]=
tione creaturae prioritate reali et causalitatis, nego, quia est una et eadem indivisibilis
actio, ut sit prior ~~realis~~ prioritate secundum subsistendi consequentiam, concedo, talis enim haec
reperitur etiam inter ea quae non distinguuntur realiter ut inter rationale et animale, ideoque quia
non valet ista consequentia, datur actio Dei qua producit effectum, ergo datur actio creaturae ad
eundem effectum, cum tamen contra recte inferatur, datur actio creaturae, ergo etiam actio Dei
ad eundem effectum.

Dices: actio Dei ut actio Dei est non est actio creaturae ut actio creaturae, ergo dis=
tinguuntur inter se.

Respondeo dist: Antecedens, si per eam particulam reduplicetur solus Deus qui connotatur
ab actione Dei, concedo Antecedens, si vero reduplicetur etiam eius actio, nego Antecedens, simili ratione
alibi diximus veram ee hanc propositionem lac album ut album non est dulce, si redu=
plicetur sola albedo quae connotatur et importatur in obliquo ab albo, contra vero falsam ee
si reduplicetur ille.

Obijcies 5to: creatura essentialiter pendet a Deo, sed non pendet essentialiter a causa 2da,
ergo dependentia a Deo et causa 2da non est una et eadem, alioquin de eadem verificarentur quod esset
essentialis et non esset essentialis creaturae.

Respondeo supponendo

R. supponendo Actionem procedere de dependentia quoad existentiam nam Theologi docent creaturas etiam secundum esse etiam suum ee possibile pendere a Deo qui e origo e fons ois ee pta ut si implicaret Deus sequeret per locum intrinsecum e a priori implicare etiam creaturas, sed Actio n procedit de hac dependentia quoad ee etiam, cum a. dicit creaturam essentialiter dependere a Deo n e sensus qd dependentia sit de esta creaturae, nam alibi probatum e modum actionis e dependentiae ee illi superadditum e poe manere eundem effectum variato modo dependentiae, sed sensus e qd creatura ht talem esstiam quae n pt existere sine aliqua dependentia a Deo, dixej sine aliqua dependentia ut accipiat indeterminate, vel, vel pro dependentia a solo Deo vel pro dependentia a Deo simul e cãa 2da, nam eundem effectus fieri poit vel a Deo solo vel a Deo simul cum cãa 2da, pter qd eadem creatura pt existere sine hac aut illa dependentia determinata, sed n pt sine aliqua indeterminata vel hac vel illa. In fõa ad argtm dico: ma: creatura essentialiter pendet a Deo, dq creatura ex sua esstia ht ut n poit ee sine dependentia a Deo determinata nego, indeterminata sedeo, sicut qu aptitas ex sua esstia ht n poe existere sine aliqua figura indeterminata licet poit sine hac aut illa determinata, e nego deinde seq: qa dependentia creaturae a Deo simul e cãa 2da e dependentia determinata, quae proinde e accidentalis creaturae.

Colligitur ex dictis qua rõe impugnandi sint qui dicerent effectum dependere a Deo e a cãa 2da per diversos modos actionis quorum unus terminatur ad cãam 2dam, alter ad Deum, nam ex hoc sequeret modum actionis cãae 2dae n pendere immediate a Deo, qd contra Durandum integro impugnavimus, colligitur etiam quomodo impugnandi sint qui dicerent Deum duplici actione concurrere ad effectum, altera quae sit eadem cum actione creaturae, altera quae sit a Deo solo, nam multiplicant hoc actiones sine fundo, cum ad salvandam dependentiam creaturae a Deo satis sit unus tm modus actionis qui respiciat immediate tanquam principium immediatum Deum simul e cãam 2dam.

ARTICULUS III

Utrum Causae secundae praedeterminentur a Deo ad agendum?

Vidimus Deum concurrere ad effectum cum causis 2dis concursu simultaneo e concomitanti, seu eadem indivisibili actione, quaerimus hoc articulo: utrum antecedenter e in aliquo priori ante actionem determinet a Deo cãa 2da per aliquam entitatem physicam, illi impressam quae propterea dicit praedeterminatio, sine qua praedeterminatione cãa 2da n sit complete potens operari e qua posita ita sit infallibiliter operatura ut cum illa n poit coniungere negationem operationis?

Affirmant Thomistae, Bagnes, 1 parte quaest: 14 art: 13, Aluarez de auxiliis divinae grãae lib: 3 disp: 18 e alii.

Fundamentum e duplex, primum qa nullum principium activum pt ee minoris actualitatis quam effectus, unumquodque e: agit in quantum e in actu, sed virtus e pota

p

sed virtus est potentia causa 2dae, ergo ex se minoris actualitatis quam eius operatio, quae est actus 2dus, quia non admixtam potentialitatem quam non habet actus 2dus, ergo non est completum principium operationis nisi prius compleatur per praedeterminationem sive actualem promotionem ad agendum; 2dum, quia causa 2da est instrumentum Dei, sed omne instrumentum debet a causa principali praevia motione moveri, ut patet in serra et ceteris instrumentis artium.

2da sententia negat physicam praedeterminationem tam in causis necessariis quam liberis, est Molina 1 parte quaest: 14 art: 13 disp: 6 et usque ad 12, Suarez disput: metaph: 22 sect: 2 et in opusculis lib: 1 de concursu Dei cap: 6, 7, et 8, ubi pro se affert Cajetanum, Capreolum et alios, eandem sequitur Vasquez, Valentia et multi Theologi et Philosophi, vide Conimb. 2 phys: cap: 7 quaest: 13 art: 2, Rubium ibidem tract: 4.

Quaestio haec celebris est apud Theologos de gratia efficaci, a nobis tamen philosophice tantum tractabitur et in ordine ad operationes naturales.

Dicendum est 1mo in causis necessariis non dari physicam praedeterminationem. Probatur: frustra et sine ulla necessitate ponitur physica praedeterminatio: satis patet evertendo fundamenta sententiae oppositae: contra 1mum est, quia physica praedeterminatio non est actus 2dus et operatio, sed potentia vel complementum potentiae, quod est minus actualis quam sit ipsa operatio causae 2dae; quare non valet fundamentum adversariorum etiam posita physica praedeterminatione causa 2da non est principium completum operationis.

Dices: huiusmodi praedeterminationem esse aliquid per modum motionis actualis similis motui qui ab artifice imprimitur instrumento.

Sed contra 1mo, omnis actio sive motio actualis debet habere terminum, sed in casu nostro non potest assignari, nam terminus illius motionis non est operatio creaturae, tum quia una actio non producitur per aliam, tum quia promotio physica recipitur vel ab agente cuius operatio est aliquando transiens, ut cum ignis calefacit lignum, quare esset in eodem subiecto promotio et eius terminus, neque potest assignari pro termino qualitas aut aliquid aliud distinctum ab operatione, quia de quo est inquirere, an deinde ut compleat potentia et virtus causae 2dae, quia huiusmodi qualitas esset minus actualis quam operatio ipsa; 2do ideo causa 2da ex se est minus actualis quam operatio, quia ex se est tamen in potentia, sed etiam per actualem promotionem constituitur tamen in potentia ad operandum, operatio est deinde sequitur, ergo etiam posita actuali promotione est minus actualis; 3tio motus v.g.: qui est principium caloris et motor, est actus 2dus potentiae motivae et tamen per adversarios est minus actualis quam productio caloris et ideo dicunt indigere physica praedeterminatione, idem in nostro de actuali promotione quae habet ut actus 2dus potentiae divinae et tamen minus actualis quam operatio creaturae.

Ex dictis colligitur sensum eius propositionis agens agit in quantum est in actu non esse quod agat in quantum est actuale ad eius operationem, quia hoc implicat, sed esse quod agat in quantum existit actu vel in se vel in sua virtute, ut omnes communiter interpretantur.

Contra 2dum fundamentum est 1mo, quia creatura proprie non est instrumentum Dei, ut infra describitur; 2do multa instrumenta cum operantur non recipiunt motum et promotionem a causa principali, ut patet in semine quod est instrumentum plantae, in calore quod est instru=

qui e instrumentum ignis.

Probandum 2do in causis liberis n dari physicam praedeterminationem. Prob. 1mo ex Arist. 3 Ethic. cap: 5 ubi ait actiones bonas e malas esse in hois potestate, earumq principia in nobis, id e, in nra potestate, ut exponit S. Thomas, Averroes e alii, cuius hoc probat Arist. qa a actiones bonas legibus hortamur, atqui, inquit, quae neq spontanea st neq st in nobis agenda hortatur nemo quisq. hortatur hoiem ut esuriat, sed si daretur physica praedeterminatio principium bona operandi n esset in nra potestate, qa ponere vel auferre illam praedeterminationem, sine qua n possumus operari, n penderet a nobis, ac proinde n esset hortandi ad actiones virtutis, sed solum rogandus esset Deus ut nobis imprimeret praedeterminationem ad eas actiones. Eodem lib. cap: 3 docuerat consultationem esse de rebus quae in nra st potestate e habent incertum exitum, i. 2norum cap: 6 e 7 docet dari rerum contingentiam itemq rerum ad utrumlibet n dari potentiam e etiam determinatam, quae oia falsa esset posita physica praedeterminatione.

Prob. 2do ratione: qa physica praedeterminatio tollit libertatem ergo n datur in causis liberis. Ant. prob: causa libera e quae positis oibus praerequisitis pot operari e n operari, sed posita physica praedeterminatione, quae per adversarios praerequiritur, n pot voluntas n operari ergo posita praedeterminatione voluntas n e libera.

Respondent 1mo posita phys. praedeterminatione voluntatem in sensu diviso e per se ipse consideratam pose n operari e esse indifferentem, qa quantum e ex se hbt facultatem n operandi, in sensu vero composito, id e accepta simul cum praedeterminatione n e indifferens.

Sed contra 1mo, qa tunc solum sensus compositus n tollit libertatem nec facit necessitatem absolutam cum e in potestate operantis talis compositio, ut v: g: cum ambulo licet in sensu composito n possim n ambulare, tn qa in mea potestate e componere e coniungere potentiam cum ambulatione n tollitur libertas sed libere ambulo, ubi

F.n movet libere

vero cum compositio n e in potestate operantis tollitur libertas, ut cum aliquis alio impellente movetur n libere, qa compositio eius motus cum motione dependet a voluntate, motibus sed compositio physicae praedeterminationis cum voluntate ex qua compositione oritur necessitas operandi n e in potestate voluntatis, qa physica praedeterminatio imprimitur voluntati a Deo independenter ab illa ergo necessitas operandi in sensu composito praedeterminationis cum voluntate tollit libertatem e e necessitas absoluta. 2do n pot n operari in sensu diviso n sufficit ad salvandam libertatem, seqr enim qa regulatus ab alio libere moriatur qa in sensu diviso a iugulatione pot n mori e tn nihil quaesumq esset libera qa in sensu diviso a sua necessitate pot n operari. 3tio falsum e qd voluntas in sensu diviso a praedeterminatione pot operari e n operari licet sit indifferens ad operandum, nam in sensu diviso solum hbt n pose operari, qa per adversarios sine physica praedeterminatione n pt operari ergo seiuncta a physica praedeterminatione voluntas n e libera sed necessitata ad operandum.

Respondent 2do alii etiam posita praedeterminatione operationem voluntatis futuram liberam, qa in illectu supponitur iudicium repraesentans obiectum indifferens.

Sed contra, 9o

Sexta, q̃a licet voluntas n̄ determinet ab obto sibi aliunde, sic, a pdetermi=
natione antecedenti determinata n̄ h̄t indifferentiam & libertatem, sicut si quis haberet
vinculum indifferens circa ambulare, & ab alio compelleret ambulare, n̄ ambula=
ret libere licet n̄ determinaret ab obto.

Respondent 3tio satis ẽẽ q̃d voluntas ante receptionem pdeterminaois
potuerit elicere actũ contrariũ ipsi.

Sed ctra jmo, q̃a hoc n̄ sufficit ad saluandum q̃d voluntas sit libera quan=
do operatur, nam beati etiamsi ante visionem Dei potuerint amare vel n̄ amare
Deum, tn̄ n̄ amant libere, q̃a posita visione Dei n̄ st indifferentes ad amandum
& n̄ amandum; 2do potentia n̄ra sua libera pt elicere actum necessarium, ut si actus
necessitet & cogat a Deo ad eliciendum actum amoris & tn̄ ante illam necessitatem
erat indifferens; 3tio, ut pt ex dictis, ante physicam pdeterminationem voluntas e=
rat necessitata ad n̄ operandum, & falsum ẽ q̃d poet elicere actũ contrariũ ipsi.

Objicies jmo: Arist. in lib. de causis propont: j & 3 docet virtutem divinã
ẽẽ virtutem oium causarum, q̃a se: iungit causis 2dis cum suis effectibus, sed hoc n̄ pt
saluari sine pdeterminatione, &c.

R. jmo lib. de causis n̄ ẽẽ Arist., ut pt ex eius inscriptione; 2do in eo lib: nihil
tale habet, nam jma propos: eius libri ẽ q̃d causa jma concurrat ad oem operationem causæ 2dæ
modo quodam sublimiori, q̃a ablato influxu causæ jmæ n̄ ẽ operatio causæ 2dæ, secus ctra abla=
to influxu causæ 2dæ adhuc pot ẽẽ operatio causæ jmæ, ex quo n̄ deducitur pdeterminatio;
propos: vero 3a ẽ q̃d virtus causarum 2darum dependet a virtute causæ jmæ, q̃d nos etiam
supra probavimus, q̃a ab illa conservatur, sine illa pdeterminatione; 3tio etiamsi admitte=
rent propositiones ut adferunt, posset explicari q̃d virtus divina sit virtus oium causa=
rum eo q̃d virtus creata sit quædam participatio divinæ virtutis, & ex eo q̃d virtus creata
conservetur, & adjuvetur in agendo a causa jma, dicitur q̃d ab illa iungitur cum suis effectibus.

Objicies 2do: Arist. lib. 7 phys: tt: j ex illo principio q̃d oe q̃d movetur ab alio
movetur colligit dari jmum motorem immobilem qui moveat oia agentia & n̄ movea=
tur ab alio, et lib: 8 tt: 33 docet oe agens naturale agere nisi ut motum a jmo motore,
sed hoc n̄ pt verificari sine pdeterminatione, &c.

R. discursum Arist. quo probant jmum motorem n̄ fundari in pdeterminatione
occulta & vix mente perceptibili nedum sensu, sed in dependentia quam docet sensus &
experientia habere hæc inferiora respectu motuum & generationum a coelo, & q̃a Coe=
lum etiam ab alio movetur, ne detur processus in infinitum devenienduм ẽ ad jmum
motorem immobilem; ad locum vero 8 phys: dico Arist. ibi n̄ loqui de Deo ut ẽ causa
vitalis oium rerum sed solum prout ẽ jmus motor Coeli, ex eo n. q̃d oe q̃d movetur ab alio
movetur, q̃d aliud sit proximum movens vel ultimum probat dari ẽ jmum motorem
Coeli immobilem, et colligit hoc explicatio ex exemplo ibi allato, docet n. q̃d sicut lapis mo=
vetur manu mediante baculo ita ut baculus sit movens proxime lapidem, manus vero
seu homo sit ultimum movens q̃d a nullo alio moveatur, ita debemus in Coelo assignare
n̄ solum movens proxime ipsum Coelum sed etiam aliquod movens ultimo, mediante
vero Coelo

vero Coelo movente agentia inferiora quorum motus et generatio pendent a Coelo.

x agunt Objicies 3tio: causae 2dae ~~debent~~ motae a 1ma a qua etiam excitantur et applicantur ad agendum et illi subordinantur in agendo, per haec omnia non potest salvari sine phys: praedeterminatione, motio enim, excitatio, applicatio est aliquid physicum saltem naturae actione causae 2dae etc.

R. causas 2das dici agere motas a 1ma, vel quia agunt per virtutem a Deo acceptam, a quo pendentem in fieri et conservari, vel agunt motae, id est, ab ista causa 1ma cum illis concurrente, qui modus loquendi videtur sumptus ab instrumentis artium quae non agunt nisi mota ab artifice cui subordinantur, verum paritas inter causas 2das et huiusmodi instrumenta non est in omnibus, sed solum in hoc, quod sicut instrumenta non possunt agere sine artifice cui subordinantur, ita causae 2dae non possunt agere sine causa 1ma concurrente cui subordinantur tanquam causae ordinis superioris, ex quo patet quod omnes causae quae non possunt agere nisi concurrente alio cui sunt aliquo modo subordinatae dici possunt ~~mo~~ agere motae ab illo; dicuntur etiam causae 2dae applicari ad agendum a 1ma non proprie et absolute sed improprie et quasi applicentur, ut loquitur S. Thomas 1 parte quaest: 18 art: 5, quia praebet illis virtutem sine quo non agerent, potest hoc ulterius explicari hac ratione, cum quis inchoat actionem per illam ipsam actionem inchoatam dicitur applicari ad agendum, et quia inchoata actio non solum pendet a causa 2da sed etiam a 1ma ideo dicitur ab illa applicari ad agendum; dicuntur excitari a 1ma causa, vel quia accipiunt naturalem inclinationem ab illa atque virtutem agendi, vel quia Deus concurrit cum creaturis ad ponendas conditiones requisitas ad agendum ut approximationem etc., dicuntur subordinari causae 1mae, quia causae 2dae sunt inferioris ordinis et non possunt operari nisi concurrente 1ma, contra vero causa 1ma potest operari sine concursu causae 2dae, et ideo supra diximus actionem causae 1mae esse priorem actione causae 2dae secundum subsistendi consequentiam, ut dicatur esse aliqua subordinatio non pura concomitantia inter illas duas causas.

Dices: tamen non explicato potest etiam dici quod causa 1ma agat mota et applicata, etc.

R. per illas locutiones significari aliquam imperfectionem in modo agendi, ut esse inferioris ordinis, pendere in esse, subordinari etc., ut patet ex dictis, et ideo non potest applicari Deo.

Objicies 4to: nisi daretur phys: praedeterminatio voluntas in quibuscunque circumstantiis ante operationem esset simpliciter indifferens ad operandum et non operandum et nunquam deberet operari. Consequens probatur: quia tunc non esset maior ratio cur potius operaretur quam non operaretur, tum quia nunquam potest sequi actio determinata nisi prius causa determinet.

R. nego consequentiam; ad eius probationem dico proprium esse causae liberae ut antecedenter ad operationem non sit maior ratio cur potius operetur quam non operetur, quia in hac indifferentia consistit libertas, sed per ipsam operationem operando debet se determinare, ex quo etiam patet solutionem esse eandem probationem consequentiae: nam de ratione causae liberae est ut ab illa possit sequi actio determinata etiamsi prius non determinet, alioquin non ageret libere,

quamvis a.

quamvis ea antecedenter ad operationem non sit maior ratio cur voluntas inclinet se potius ad unam partem quam ad oppositam, sed sufficiens ratio inclinandi ad unam partem, est: quia est causa libera quae positis omnibus requisitis ut agere habet etiam posse non agere.

Dices: etiam sublata phys: praedeterminatione dabitur operatio causae liberae necessaria ex suppositione antecedenti, ergo propter eam rationem non potest negari phys: praedeterminatio. Resp. etiam inter praerequisita ad operationem causae 2dae voluntas Dei quia vult concurrere, sed contra hanc voluntatem Dei non potest causa libera non operari, quia non potest impedire voluntatem Dei efficacem, ergo posito aliquo praerequisito operatio causae liberae est necessaria.

Respondeo ad 2dam: voluntatem et decretum Dei quo vult concurrere cum causa libera non esse determinatum ad unam partem sed indifferens, id est decretum quo decernit efficaciter quantum est ex se concurrere vel ad hanc vel illam partem prout creatura voluerit, quare per illud decretum ponit Deus quodammodo in manu creaturae suam dispositionem paratam ad utramque partem ut sit in potestate creaturae eam determinare et applicare in actu 2do ad unam partem potius quam ad aliam, ratio huius est quia Deus offert et parat concursum suum causis 2dis proportionatum et accommodatum earum naturis, unde si sint liberae et indifferentes offert illis concursum indifferentem, si sint necessariae et determinatae determinatum.

Quaeres: in quo consistit determinatio qua causa 2da libera determinat se ad unam partem potius quam ad aliam?

Respondetur in ipsa actione creaturae prout se tenet ex parte ipsius creaturae quae est causa particularis [illegible] creaturae [illegible] accepta secundum [illegible] modum [illegible] agendi, [illegible] est determinatio eiusdem actionis prout se tenet ex parte Dei qui est causa universalis, nam quamvis sit eadem actio utriusque, tamen quia creatura est causa particularis habens functionem exigendi quod Deus per illam actionem operetur ad hanc partem potius quam ad aliam, ideo causa 2da se ad illam determinavit non quod illam antecedat, importet causalitatem et prioritatem sed potius subordinationem, hoc est: est proprium potentiae liberae quod prout se tenet ex parte causae subordinatae et inferioris dicatur esse ultima determinatio ad illam actionem, ~~[illegible]~~ [illegible] a posteriori decreto indifferenti sine quo voluntas creata non est proxime potens operari. Nec obstat quod voluntas sua determinatio futura est ex suppositione huius gratia habet aliud decretum absolutum quo praefiniat et velit actus bonos in particulari et velit permittere actus malos, quaestio est Theologica et ultra limites nostros.

Obicies 5to: si phys: praedeterminatio est prior operatione creaturae in genere causae efficientis et posterior in genere causae materialis quatenus disponit operationem causae 2dae ad dispositionem requisitam ad recipiendam phys: praedeterminationem, ergo eadem operatio pendet in genere efficientis, ergo est absolute prior et antecedens et consequenter non tollit libertatem.

Resp. authores qui admittunt phys: praedeterminationem docere illam esse absolute antecedentem, ut patet etiam ex ipso nomine praedeterminationis, quare si diceret esse prior et posterior in diverso genere non esset praedeterminatio quam ponunt authores, et ita non distamus, ergo non potest poni praedeterminationem ex ratione prioritatis et posterioritatis quod esset superflua, nec ulla eius necessitas potest assignari, ut patet ex dictis.

Obicies 6to:

Objicies 6to: multa Scripturæ loca quæ non videntur sine phys: prædeterminatione explicari, Proverb. 21 cor Regis in manu Domini, et quocunque voluerit inclinabit illud. Job 12 qui immutat cor principum, Jerem: 10 non est in homine via eius et a Domino gressus eius dirigentur, Joan. 6 nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum.

Resp. cum Suario loco citt: non esse hæc intelligenda de motione prædeterminante, sed de motione excitante suaviter et alliciente voluntatem humanam eo modo quo ipse scitur in talibus circumstantiis ponat futurum ut faciat, de qua motione loquitur S. Augustinus his verbis: ostendis ramum viridem ovi et trahitur, ostendis nucem puero et trahitur, ita etc. nemo non dicit ostensione rami vel nucis puerum aut ovem prædeterminari ita ut posita illa ostensione non possit non trahi.

Colliges 1mo ex dictis non solum phys: prædeterminationem receptam intrinsece in voluntate et causis 2dis esse impossibilem, sed etiam moralem quam appellant, id est aliquid extrinsecum habens talem connexionem cum voluntate hic et nunc ut illo antecedenter posito non possit operatio non sequi, sive non possit cum illo nunquam negatio operationis, nam hæc etiam moralis prædeterminatio tollit libertatem, 2o: aliquid antecedenter determinat voluntatem ad unam partem nec illam relinquit indifferentem, colliges 2do definitionem causæ liberæ quæ sc: positis omnibus prærequisitis potest agere et non agere, esse intelligendam in sensu composito cum illis requisitis, etc. ita ut possit componere negationem operationis cum omnibus requisitis ad operandum et etiam operationem ipsam, alioquin non distingueretur sufficienter causa libera a necessaria, quæ etiam causa necessaria in sensu diviso, id est separato et ablato aliquo requisito potest non operari.

ARTICULUS IIII

Utrum causa secunda determinetur a Deo ad producendos effectus in individuo? Proponi solet eadem quæstio sub aliis terminis: utrum idem effectus numero qui producitur ab una causa potuerit naturaliter produci ab alia, v.g. idem numero filius productus a Petro potuerit produci naturaliter ab alio homine?

Affirmat Suarez disp: 5 sect: 3 num: 7 et disp: 29 sect. 2 num: 11, Toletus 8 phys: quæst. 7, Conimb. 2 phys: cap. 7 quæst: 13 art: 2, qui docent eundem numero effectum potuisse naturaliter produci a qualibet alia causa eiusdem speciei cum ea a qua de facto producitur, et addunt a Deo determinari causam 2dam ad producendum hunc effectum in individuo et non alium, cum soleant recurrere ad hunc et non ad alium.

Sed contra 1mo, quia non est Philosophorum recurrere ad Deum tanquam ad causam particularem effectuum naturalium, et propterea Aristoteles 1 metaph: tex. 2 cap. 2 irridet Anaxagoram quod more malorum Poëtarum qui tragoediæ nodum nesciunt dissolvere, induceret quasi per machinam quandam intelligentiam ad producendos effectus naturales, Anaxagoras, inquit, tanquam machina utitur intellectu ad mundi generationem et cum dubitet quam causam necessario esse, tunc eum attrahit; 2do in aliis Deus determinat a causa 2da vel ad producendos tales effectus in specie, quia ab igne determinatur Deus ut sibi concurrat ad calorem potius quam ad frigus, a voluntate determinatur ut concurrat potius ad unam partem quam ad aliam, ut patet ex dictis, ergo etiam ad effectus in individuo determinatur

Deus a causa 2da.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

Neq. a cōa rōa n̄ rtra, y 3tio nulla ē necessitas recurrendi ad Deum in hac determināoe &c. Q̄s patebit infra tum ex solutione obtionum, tum ex probaoe nrae sētiæ.

Scotus in 2 dist: 20 quæst: 2 Okam & alij existimant determinaoem q̄d ab agente producat hūc numero effectus potius quam alium desumi a mā cui agens ē applicatum & quantitate, tempore & alijs similibus circumstantijs, ita vt quocunq. ignis applicaret huic mā in hoc tempore produceret eundem numero calorem.

Sed rtra ē p̄mo q̄a n̄ ē maior rāo cur dicamus determinari effectum in indiuiduo ab hac mā & alijs circumstantijs potius quam ab efficiente, nam sicut effectus rtinetur in potentia mā ita etiam rtinetur in virtute efficientis, &. sicut ab illis dicitur hūc numero effectus rtineri solum in hac numero mā, ita dici p̄t rtineri solum in hoc numero efficiente, adde q̄ cā efficiens ē p̄mum principium seu p̄mum determinatiuum effectus ad esse, & maxime rforme illius nāe q̄d ab efficiente sumat determināoem effectus producendi in indiuiduo n̄ a mā tm̄, neq. dici p̄t q̄d huiusmodi determināo sumat a tempore & alijs circumstantijs, tum q̄a tempus, locus & aliæ circumstantiæ extrinsecæ tribuunt effectui solam denominaoem extrinsecam neq. ab illis ita dependet effectus vt ab efficiente, indiuiduaº a. effectus n̄ rsistit in denominaoe extrinseca & debet desumi potius ab eo a quo effectus magis dependet, tum q̄a eodem tempore p̄t agens esse applicatum diuersis materijs in quo casu producet effectus numero diuersos, & ab eodem tempore n̄ p̄t sumi indiuiduatio identitas numerica effectus.

Propter has raoes alij dicunt determinaoem ad effectus in indiuiduo sumi ab indiuidualī efficientis & mā, ita vt hic ignis v: g: sit determinatus rōe suæ indiuiduaois ad producendos hos numero effectus in hac mā cum certa serie & ordine, ideo q̄d vnum actum debeat producere prius deinde aliud, in alia vero mā idem numero ignis p̄t producere alios effectus numero diuersos, ita docet S. Thomas quodlib. 5 art: 8 vbi dicit q̄d mutato altero parente n̄ fuisset idem filius, Capreolus in 2 dist: 20 quæst: 2 art: 3 ad arg:ta Scoti, Ferrariensis 4 rtra gentes cap: 83, Vasques tom. 1 in 3 parte disp: 74 sect: 7, Pererius lib: 8 cap: 15, Fonseca 5 metaph: cap: 2 quæst: 14.

Dicendum ē cāas 2das rōe suæ indiuiduaois ee determinatas ad certam seriem effectuum in indiuiduo ita vt hæc numero series effectuum possit ee naliter tm̄ ab hac numero cā & n̄ ab alia. P̄t p̄mo ex Arīe qui 3 phys: tt: 15 ait in nā nihil ee inordinatum & naam ee cāam ordinis, & 3 Coeli tt: 24 ait ordinem ee proprium naae, & maxime rforme principijs Artis & Philosophiæ rtrarium in K, & ex suis intrinsecis principijs recte ordinata & rsequenter q̄a cāæ 2dæ rtinent intrinsecis principijs sunt certo ordine determinatæ ad seriem effectuum in indiuiduo. P̄t 2do rōe: nāa instituit virtutes & potentias actiuas p̄ effectus producendos sua vt producant effectus, & debuit illas ea rāoe instituere qua requirebat ad producendos effectus, aliequin defecisset in medijs necessarijs ad finem sibi propositum, sed nisi hæc virtus sit instituta cum determinaoe ad certam seriem effectuum in indiuiduo n̄ ē instituta ea rāoe qua requiritur ad agendum, q̄a sine hac determinaoe n̄ eēt maior rāo cur hæc virtus produceret hunc effectum potius quam alium & sine illa determinaoe n̄ p̄et agere, ergo requiritur

q̄d virtus agentis

quod virtus agentis debuit a natura indibui cum determinatione ad certam seriem effectuum
in individuo, neque dicas non potuisse a natura tribui hanc determinationem intrinsecam
causae, quia si dicamus tribui sua individuatione quomodocunque eam esse determinatam ad cer-
tam seriem effectuum nullum sequitur inconveniens et omnia salvantur, ergo non est ratio cur dicamus non
potuisse hanc determinationem tribui causae intrinsecam et extrinsecis non intrinsecis.

Et hoc: differentia specifica determinat rationem genericam causae ad effectus
tales specie, ergo etiam differentia individualis determinat rationem specificam ad tales
effectus in individuo. Antecedens patet, quia differentia specifica equi coniuncta cum potentia genera-
tiva generice accepta eam determinat ut non possit producere nisi equum.

Dices disparitatem esse, quia effectus specie diversi excedunt perfectionem differentiae
specificae unius causae, effectus vero plures numero non excedunt perfectionem talis causae in individuo.

Sed contra, quia sunt aliqui effectus qui non excedunt perfectionem specificam alterius
et tamen ab illo non possunt produci, et quia aliquis effectus in specie non potest ab alio produci non quia
excedit illius perfectionem specificam. Antecedens patet, quia musca non excedit perfectionem hominis neque
Angeli et tamen non potest ab illis produci. Quod si dicas disparitatem esse, quia differentia specifica cuiusque
virtus est limitata, eodem modo dicam differentiam individualem esse limitatam ad certam
seriem effectuum et ad rationem illius determinari et limitari causam. Confirmatur: differentia indi-
vidualis etiam in sententia adversariorum determinat rationem causae specificam ad certam seriem
effectuum individuorum ut excludat aliquos effectus illius speciei a potentia illius causae individuo in omni
sententia et aliquo modo determinativa rationis specificae ad aliquos effectus in individuo, ergo potest
etiam optime determinare ad hanc numero seriem in qua aliqui tamen effectus continentur et alii.
Antecedens patet: nam equus v. g. non potest producere seipsum neque illum a quo genitus est neque equum iam mor-
tuum, quare sicut ab obiectis excedit potentiam generativam huius equi esse a natura institutam ut non pro-
duceret nisi equum immo producibilem et distinctum ab hoc equo, ita dicere possumus similiter
de obiectis, quia a natura virtus cuiuscunque causae in individuo sit instituta cum limitatione
et determinatione ad certam seriem effectuum in individuo et non ad alios.

Obiicies imprimis potest idem effectus numero successive conservari a pluribus agentibus et
etiam produci. Antecedens patet, quia calor productus in aqua ab uno igne potest idem numero conservari ab
alio, et lumen productum in cubiculo a flamma et igne lucernae idem semper conservatur etiamsi
flamma lucernae per actus mutetur.

Respondeo negando paritatem, quia determinatio in virtute et potentia agentis ad certam seriem
effectuum quoad primam productionem est necessaria, quia si ea una ad quem virtus causae est instituta
non haberet hanc determinationem etiam postquam est applicata non haberet in se rationem necessa-
riam ad producendum effectum de novo, quia non esset maior ratio cur produceret potius unum effec-
tum quam alium et ideo nullum produceret, determinatio vero ad effectus in individuo quoad
conservationem non est necessaria, quia cum effectus conservandus supponatur existere, postquam agens v. g.
ignis est applicatus aquae in qua existit hic numero calor est maior ratio cur hunc potius conservet
quam alium et ideo non est necesse ponere determinationem in causis, sed sufficit determinatio in effectu exi-
stente qui debet conservari et quod sit applicata causa conservans. Quod dixi de calore dicendum est etiam de lumine,
licet est etiam probabile oppositum scilicet non posse idem numero lumen conservari ab alio agente praeter-
quam ab illo

quam ab illo a quo primo productum ob peculiarem rationem qua non militat in calore et similibus, producere, quia cum effectus possit existere et existit aliquando sine conservatione a causa ut calor etc., quae ipsum conservant a causa tamen extra vim contrarii ut infra probabimus etc. quod huiusmodi effectus possit terminare actionem quae sit solum conservatio nunquam fuerit productus, lumen vero cum non possit existere absque conservatione a causa ideo non potest probari quod possit terminare actionem quae sit solum conservatio cum non requirat ad sui existentiam quod actio illa qua primo fuit productum requiratur ad eius conservationem et illa sublata non possit manere, et ideo si auferatur causa a qua primo fuit productum hoc lumen non potest probari quod idem numero lumen possit ab alia causa per aliam actionem conservari, iuxta quam doctrinam dicendum est in cubiculo semper variari et mutari lumen licet a nobis non advertatur sicut variatur flamma lucernae a qua lumen producitur.

Obiicies 2do: potest idem effectus a pluribus causis corrumpi ergo etiam produci.

Respondeo retorquendo argumentum, idem effectus in specie aqua v.g. potest ab agentibus specie diversis corrumpi ut ab igne, ab aqua etc. ergo etiam produci ab agentibus specie diversis; Respondeo negando sequelam; disparitas patet ex dictis, quia determinatio ad corrumpendum hunc numero effectum non est necessaria in causa, quia per hoc quod quaecumque causa corruptiva sit applicata huic effectui existenti qui debet corrumpi est sufficienter determinata ad hunc et non ad alium corrumpendum, contra vero determinatio in causa ad primam productionem effectus in individuo necessaria est [illegible].

Dices: etiam post applicationem causae corruptivae v.g. aquae frigidae ad ignem remanet indifferentia cur in tot 8 gradus caloris qui sunt in igne corrumpatur prius unus quam alius etc.

Respondeo primo in sententia eorum qui ponunt gradus qualitatis heterogeneos facile potest assignari maior ratio cur unus prius corrumpatur quam alius, in ea enim sententia octavus gradus est perfectior et non potest conservari neque produci nisi suppositis aliis 7 etc. et de reliquis, quare octavus ex natura sua debet prius corrumpi quam septimus et hic prius quam [illegible]; 2do in sententia ponente gradus homogeneos dici potest quod sicut gradus ex sua individuatione habet ut unus producatur prius quam alius ita ab eadem individuatione habet ut unus corrumpatur prius quam alius, et quamvis difficile sit assignare quisnam in particulari sit ille qui debeat prius corrumpi, quia id colligendum esse ex posteriori est et ea quae videmus accidere de facto, verum cum non possimus discernere utrum prius corrumpatur ille qui fuerat productus primo loco an alius, attamen tamen potest aliqua probabilis coniectura ex iis quae in aliis experimur, nam sicut cum plura corpora non possunt esse simul in aliquo loco v.g. octo [illegible] in uno scamno, quia si adveniente uno de novo debet alius ex iis qui sederant expelli, potest et expellitur ille qui primo ingressus est scamnum, ita adveniente gradu frigoris in [illegible] videtur probabile quod prius corrumpatur gradus caloris qui primo loco fuerat productus, et sicut in aliis res veteriores et antiquiores prius pereunt, ita etiam antiquior gradus videtur prius corrumpendus, nam cum necesse sit ponere determinationem in natura ad hoc ut unus corrumpatur prius quam alius, nec dicamus quod natura instituendo qualitatem corruptivam alterius desit in mediis necessariis ad huiusmodi corruptionem prius [illegible] videmus in aliis videmus philosophandum est probabiliter gradum prius productum prius etiam corrumpi, neque hoc infert illam heterogeneitatem in gradibus, sicut quamvis una pars motus debeat esse prior quam alia non propterea partes motus sunt heterogeneae.

Obiicies 3tio: non est essentiale huic effectui in individuo ut producatur ab hac numero causa, alioquin

ita, aliogr in zeg per diuinam potem poet ab alia produci, & ptr ñaliter ee ab aliq cau-
Rno dependere e produci ab hac numero ca ñ ruenire ei taliter ñcessario
sui, qa alibi probauimq actualem dependentiam ee modum distinctum ab effectu, & sed
habere exigentiam ñalem vt sit ab hac numero ca ruenit huic effectui intrinsece
e ratione sua indiuiduationis, pnde etiamsi per diuinam potiam produceret ab alia ca adhuc
haberet exigentiam vt ñaliter sit ab hac numero cad, qr haberet eande indiuiduatione.

Opones 4to: quicquid ruenit rnoi specifica ruenit etiam inferioribq sed calor
secundum ratiom specificam ruenit ee productiuum caloris absoluta ñ huig aut
illig indiuidui sed cuiuscunq caloris & etiam quicunq calor in indiuiduo e productiuus cuiuscunq caloris. Confirmat: potia intellectiua terminat per se ad ratiom coīs intellectionis & ptr producere quamcunq intellectionem.

R. maiori distinguo: cntingo ñ quicunq calor in indiuiduo e productiuus cuiuscunq caloris, requirit qd sit productiuq cuiuslibet, qa ipse etiam e aliquis calor
qd si dicant ab indiuiduatione limitari ratiom specificam caloris, ita vt in tali indiuiduo sit productiua solum caloris distincti ab indiuiduo producente, neq illigat
calor proxime productiuq sui prout limitatq e contractq ab indiuiduatione ratione cuig
distinguitr ab indiuiduis producendis, ita nos dicimq ab indiuiduatione limitari ratiom
specificam vt sit productiua solum horum indiuiduorum e ñ aliorum, huig vel
e ñ alterig, ita vt ñ illigat calor proxime productiuq sine indiuiduatione ita contrahente e limitante. R. 2do directe, e 1mo e aduertendum qd cum dicit aliquid ruenire
rnoi coīi e specifica ñ e sensq qd rno illa possit ee a parte rei cum illo solum sine alijs, v: g: cum dicit aīali in coīi ruenit tm ee sensibile ñ significat qd possit a parte
rei aīal cum sensibili tm sine alia differentia inferiori, sed solum significat qd ad hoc
vt rno illa stet sub rceptu coīi aīalis sufficit solum sensibile, quamuis vt ponat a
parte rei requiratr etiam rnale vel irrnale, e sensibile quidem qd requiritr ad hoc
vt res sit sub rceptu coīi aīalis dicit ruenire aīali determinate, e ceteraliter, cetera vero ruenirent aīali indeterminate e per indifferentiam, qa aīal e indifferens
ad ee vel cum hac vel cum illa differentia specifica, ex quo ptr aliquid ruenire
determinate inferioribq qd ñ ruenit superiori, nam aīali ñ ruenit determinate rnale qd tm ruenit hoi. aduertendum 2do qd cum dicit potia terminat per se
ad ratiom coīem sensq e qd quantum e ex se requirit necessario aliqd ex illis qa
rtinentr sub rne coīi quocunq sit, ideo maneret intellectq si vna tm intellectio eet possibilis,
qa quantum e ex se aliquam tm requirit e potia adhuc eet ctilis e bene sic instituta
a ñra, ex his ptr solutio ad obonem, nam cum dicit rnoi specifica caloris ruenit
ee productiuum caloris in coīi seu cuiuscunq caloris sensq solum e qd ad hoc vt calor stet sub rceptu coīi caloris requiritr solum qd sit productiuq alicuiq caloris
quicunq ille sit, licet ñ possit a parte rei poni calor cum isto praecato solo, sed debet poni
cum aliqua indiuiduatione determinante ad producendos certos calores in indiuiduo
e ñ alios, vnde calori in coīi ruenit determinate tm ee productiuum alicuiq caloris
quicunq ille sit, per indifferentiam vero eidem ruenit ee productiuum horum

indiuiduorum

individuum vnum vel alterum, neg. quia est indifferens ratio specifica caloris vt ringat
cum hac vel illa individualitate quarum vna determinat ad hac individua produ=
cenda alia ad alia, ad argumentum ergo dist: ma: quicquid conuenit rationi specificæ deter=
minate conuenit etiam inferioribus, concedo ma: quicquid conuenit rationi specificæ per in=
differentiam et indeterminate nego ma: et dist: deinde min: eodem modo calori secun=
dum rationem specificam conuenit esse productiuum cuiuscunque caloris determinate nego min:
cuiuscunque caloris indeterminate, id est huius vel illius et sic de cæteris semper sub disiunc=
tione, vel sic do min: et nego conseq: sicut rationi generica animalis conuenit posse esse rationale vel
irrationale, indeterminate per indifferentiam et sub disiunctione, quæ tamen homini non conuenit,
quia homini conuenit essentialiter rationale quod determinat ad vnam partem et tollit illam indiffe=
rentiam, eodem modo rationi specificæ caloris conuenit posse producere vel hunc vel alium
calorem indeterminate et sub disiunctione quæ tamen non conuenit individuis quia hoc indivi=
duo determinatur ad producendos hos tantum ~~calores~~ numero calores et non alios, et ideo supra
dixi quod aliquid sit per indifferentiam conuenire superiori quod non conuenit inferioribus, ad=
hoc vt ratio aliqua sit sub recepta communi non requiritur aliqua determinatio, sed aliquando de=
terminate, quæ tamen requiritur ad hoc vt sit sub recepta particulari et inferiori, nam ad cal=
candum receptum eorum animalis non requiritur determinate quod sit rationale, quia in equo calcare
illud receptum, sed ad calcandum proprium receptum hominis requiritur determinate rationale,
ita ad calcandum receptum eorum caloris non requiritur determinate hoc individuum
determinatum ad hos numero effectus, quia in alio individuo calcaretur illud receptum, sed
ad calcandum receptum proprium huius caloris A v.g. requiritur determinate hoc
individuum quod supra probatum esse determinatum ad hos effectus numero et non ad alios.

Dices: calori in communi conuenit determinate esse productiuum alicuius caloris
quicunque ille sit, ergo etc. Et assignari quid aliud determinate importet ratio illa communis
quod illud etiam debet conuenire cuicunque inferiori.

Respondeo rationes aliquas communes quæ significant aliquid indeterminatum,
huiusmodi est ratio productiua caloris, cum enim productiuum proximum vt supra dixi=
mus, importet essentialiter individuationem, nihil enim producit et agit nisi sit individua=
tum, hinc est quod ratio caloris in communi quatenus productiua principium debeat notare
individuationes plures indeterminate tamen et sub disiunctione, nam non est productiua nisi
in individuis, sicuti agens non est actiuum nisi approximatum et sublata approximatione
non potest agere, quare, si quærat quid sit illud quod determinate conuenit calori in communi res=
pondendum est quod illi conueniat eam rationem aliquam quæ conuenit cum quocunque individu=
duo vel hoc vel illo semper sit productiua alicuius caloris, quare esse productiuum
caloris et non frigoris illi conuenit determinate, esse vero productiuum huius vel illius caloris
in individuo conuenit illi indeterminate et sub disiunctione quia sub disiunctione etiam
notat et significat plura individua quæ debent producere alios calores, in forma ergo
argumentum dist: ma: calori in communi conuenit determinate esse productiuum caloris et non fri=
goris concedo ma: conuenit determinate esse productiuum alicuius caloris nego ma: quia ille aliquis
calor accipitur indeterminate vt supra dixi, ad confirmationem respondeo modo nam cum

dicit illectus

quoniam illectus in coi terminat per se ad racem coem illectionis sensus, & ad hoc ut illectus stet sub illo respectu coi sufficit si terminet ad aliquam illectionem ex ipsa stinentibus sub rac coi quaecumque illa sit, nec est necesse ut ad hoc ut illectus stet sub respectu coi requirat determinate oes illectiones, quae de facto sunt sub illa rac coi, nam si aliqua ex illis eet impossibilis imo si una tm illectio eet possibilis illectus n eet plus minus ut eo qui nunc est adhuc staret sub respectu illo coi, cum ergo illectus in coi terminet per se ad quamcumque illectionem indeterminate n est necesse ut quilibet illectus in particulari terminet per se ad quamcumque illectionem, sed illud per ordinem indeterminate n sufficit, sed illectus in particulari et in individuo requirit determinate has illectiones et n alias, ratio est qa respicit individua illectionis cum ordine ne n adesset in medys necessarijs ad finem ppter quem instituit illectum, ut ipse ex dictis, et ideo debet respicere haec individua determinate, nam uno illorum ablato tolleretur ordo si recte videretur, ratio a. disparitatis cur individuum sit determinatum ad has illectiones numero vero rac specifica, quamvis haec etiam requirat ad agendum, non ind ex eo qd individuum est quid magis determinatum quam rac specifica, imo haec ab illa determinatur et trahitur, ideo potius videtur tribuenda determinatio ad hos effectus numero referendam individuationem eius quam in racem specificam.

Dices: n solum pota visiva in coi se extendit ad oes colores sed etiam quaelibet pota visiva in individuo, et similiter n solum pota calefactiva in coi se extendit ad oes calores producendos sed etiam haec pota in individuo.

R. disparitatem esse, qa pota visiva est indita a natura ut in singulis individuis inserviat ad videndos oes colores, nam cuicumque animali in individuo debetur bona et aequalis pota videndi oes colores, n est a. aequale singulis individuis pota calefactiva posse producere oem calorem imo est illud impossibile, tum qa si hic calor potest producere oes calores posset etiam ipsum et alium a quo genitus est, tum qa n fuisset indita haec pota calefactiva cum ea determinatione quae est necessaria ad eius finem et ut possit operari.

Dices iterum relatio praedicamentalis in individuo v.g. haec paternitas respicit racem coem geniti ab hoc hoie indeterminate, ideo vel hunc vel illum genitum sub disiunctione, n respicit determinate hunc genitum in particulari, qa idem illo n posset esse, ergo etiam haec pota calefactiva eadem numero respicit racem caloris indeterminate n hoc individuum determinate.

R. disparitatem esse, qa satis erat ad finem ppter quem relatio est instituta a natura ut eo modo respiceret indeterminate racem coem, illud est satis erat ut sit ordo semper et unio inter patrem et filios actu existentes, ad finem vero ppter quem instituta est haec pota calefactiva n est satis respicere indeterminate, ut ipsum eundem effectum si haec pota haberet solum hoc produceret per producere aliquem calorem nullum fortasse produceret qa n eet maior ratio unius quam alterius et ideo debuit habere racem individualem determinatam ad producendos hos tm effectus et n alios et hos etiam cum certo ordine, ideo unum prius alium posterius ut tollat oem indifferentiam quae impediret operari.

Obijces 15to: Theologi in materia de Incarnatione docent B. Virginem fatis

SS. PP.

SS. PP. meruisse de congruo Incarnationem non quoad substantiam ipsius, quod Verbum uniret sibi naturam humanam, sed quoad circumstantias, id est quod tali tempore nasceretur ex tali familia etc. et B. Virgo meruit fieri mater Christi et Christum generare; ex quo scilicet arguitur: B. Virgo meruit generare Christum cuius humanitatem haec numero humanitas non exigebat naturaliter esse ab hac Virgine, et consequenter idem dici poterit de aliis effectibus, ipse est: hic numero effectus non exigat naturaliter esse ab hac causa et individuo, quod est neg: nam si haec numero humanitas et Christus naturaliter deberet generari a Virgine, merita Virginis impetrassent solum a Deo ne faceret miraculum et non impediret miraculose ut Christus nasceretur et generaretur ex illa Virgine ex qua naturaliter debebat nasci, quod est inconveniens et absurdum.

Confirmatur et explicatur: ulterius merita Christi Domini fuerant ratio per quam collata fuit gratia B. Virgini ad merendum et bene operandum, quia ante merita Virginis praesupponebat Christus eiusque operationes et merita, sed Christus cuius humanitas erat ex se et ex sua individuatione determinata esset ab hac Virgine quia ante merita Virginis supponebat Christus ab illa generandus, quia non potuit Virgo mereri generationem Christi.

R. argumentum hoc Theologicum non esse ad rem, certum est quod humanitas Christi non exigebat naturaliter generari eo modo et ea generatione qua genita est de facto, id est ex matre sine Patre, ideo potuit B. Virgo suis meritis impetrare huiusmodi generationem, nec hoc fuit mereri solum generationem Christi quoad modum sed etiam quoad substantiam, quia meruit hanc numero generationem quae non distinguitur realiter a ratione actuali et specifica generationis, et licet humanitas Christi naturaliter exigeret generari per aliam actionem a certa et individua foemina simul et a certo Patre, et probabile sit huiusmodi foeminam fuisse Virginem ipsam, tamen hac generatione particulari et quasi a Matre tantum non exigebat Christus naturaliter ab illa generari, et ideo potuit ante merita Virginis fieri et supponi hic Christus absque eo quod supponeretur generandus generatione extraordinaria a Virgine ipsa, et in instituendo ordine signorum in primo signo ante merita Virginis supponebatur hic Christus cum hac humanitate in qua non est naturalis exigentia ut sit per hanc generationem extraordinariam a Virgine, deinde in 2do signo illius ex meritis Christi fuisse collata gratia B. Virgini per quam illa meruit generationem hanc extraordinariam quam de facto habuit, in quo nulla involvitur implicantia, quia haec generatio particularis et extraordinaria quae est praemium et merces meritorum Virginis non supponitur illi deberi naturaliter ante merita.

Obiicies 6to: communiter fideles agunt gratias Deo quod talibus et non aliis orti sint parentibus Christianis scilicet non Ethnicis, in hoc tempore et non alio, quod existimant idem numero individuum potuisse nasci ab aliis parentibus.

R. fideles agunt gratias Deo pro beneficiis quae iuxta cursum naturae sequuntur, sic agimus gratias Deo pro serenitate, pro annona et messe copiosa, quae tamen non semper fluunt a Deo praeter cursum naturae, et ratio est quia cum Deus potuerit instituere alium ordinem causarum in quo non fuisset haec serenitas neque messis copiosa, agimus illi gratias quod voluerit hunc potius ordinem causarum in quo suo tempore serenitas quam alium instituere,

sic etiam

sic etiam potuisset Deus producere alium hominem a quo alia series individuorum
processisset qua posita ego non habuissem esse, et ideo possum gratias agere Deo quod voluerit
illum producere a quo processit haec series in qua ego contineor productionis a talibus partibus.

Dices: sequeretur ex nostra sententia quod praedestinati qui de facto nascuntur ex reprobis paren=
tibus nunquam fuissent si genus humanum in statu innocentiae perstitisset. Consequens est ab=
surdum quia praedestinatio illorum hominum tunc falleret. Resp. quod licet in statu innocentiae nulli
fuissent reprobi et consequenter neque filii qui ab ipsis naturaliter debebant generari.

R. quidam absolute asserere quod multi praedestinati qui nunc nascuntur ex reprobis non fu=
issent nati in statu innocentiae, nam, ut docet S. Thomas quodlib. 5 quaest. 8 illi qui
nascuntur ex adulterio et ex patre habente plures uxores non fuissent nati in eo statu, quia adul=
terium ibi non fuisset, nec ea propterea sequitur quod praedestinatio Dei falleret, quia Deus praedestinavit
homines sub scientia futuri eventus et quod natura humana esset casura, et ideo praedestinavit illos
quos vidit futuros in natura lapsa; alii vero absolute asserere quod nulli praedestinati qui nunc
nascuntur ex reprobis non fuissent nati et hoc dicunt esse falsum, quia parentes qui nunc sunt
reprobi in statu innocentiae fuissent praedestinati et ita prout filii potuissent ex illis gene=
rari.

Obycies primo: si datur haec series effectuum a nobis explicata sequitur dari processum in
infinitum in causis per se subordinatis. Consequens est contra Philosophum 2 metaphys. tex. 5 et aliis.
Resp. quod nullum individuum determinatum exigit naturaliter esse immediate a Deo sed ab alio
individuo eiusdem speciei et hoc ab alio et sic in infinitum, similiter nullum est indivi=
duum cui non sit naturale producere aliud individuum ita ut huic etiam sit naturale
aliud producere et sic in infinitum quam tam a parte ante quam a parte post est processus in inf.

R. 3plicem processum in infinitum posse in causis per se subordinatis assig=
nari; primo in causis diversorum ordinum, ut causa universalis et particularis; 2do in causis
diversarum specierum quarum prima sit causa 2dae, 2da 3tiae etc., ut rationale est causa admira=
tivi, admirativum risibilis; 3tio in individuis eiusdem speciei quorum unum exigat
naturaliter ab alio produci; processus in infinitum in primis duabus repugnat, quia in illo
sequitur dari infinitum actu a parte rei, quia omnes illae causae subordinatae debent actu
existere ut producant illum effectum, ut patet in causa universali et particulari, in rationali, admirativo
et risibili; in 3tio vero non est absurdum dari huiusmodi processum, quia licet unum indi=
viduum naturaliter petat esse ab alio eiusdem speciei tamen ad hoc ut causet non est necesse ut
sit ab illo neque praesupponit illud existere; unde Adam quamvis naturaliter peteret esse
ab alio homine, tamen creatus a Deo potuit producere et generare alios homines, ac proinde non
sequitur ex huiusmodi processu in causis subordinatis dari infinitum actu a parte
rei ut inferenti patet.

Dices: si nullum individuum determinatum exigit esse a Deo determi=
nate etiam species non exigit esse immediate a Deo quod est absurdum ut probavimus in lib.
de coelo. Sequela patet: quia species non est extra omnia individua neque potest produci extra individu=
um et postulat eodem modo produci quo individualiter.

R. nego seq., nam species postulat creari immediate a Deo in aliquo individuo
indeterminato

indeterminato, ex quo fit ut possit aliquid convenire singulis et toti collectioni indivi-
duorum quod non conveniat illi individuo determinato, quare in argumento committitur fallacia
a sensu distributivo ad collectivum, ut si quis posset ferre 50 libras, et esset illi propositum 51
pondera unius librae verificaretur quod posset quodcunque distributive et determinate illorum
ponderum ferre, et nihilominus totam hanc collectionem ferre non posset.

Obijcies 2o: haec numero materia non exigit naturaliter dependere ab hac numero forma,
nam de facto idem individuum materiae pendet successive a pluribus formis, et etiam idem
effectus potest esse a pluribus causis efficientibus, neque est determinatus ad unam tantum.

Respondeo sicut eadem numero materia potest in servari pendere a pluribus formis successi-
ve, ita etiam aliqui effectus possunt servari successive, stante virtute transeunte a pluribus
efficientibus, ut supra diximus de calore, et si quidem quis non ponit, ut probabile est de lumine,
in ipsa peculiari ratione, ut supra diximus, sicut hoc numero efficiens habet determinatam
seriem effectuum quos ordinabile est producere et non alios, ita haec numero materia habet
certam seriem formarum quas potest recipere et non alias, praeterea sicut hic numero effectus in prima
sui productione non poterat esse nisi ab hac efficiente, ita materia in prima sui creatione exigebat natura-
liter pendere ab hac numero forma licet in servari possit pendere etiam ab alijs, quare est
eadem paritas efficientis et materiae. Quod dixi de materia et efficiente dici etiam debet de forma, nam
sicut in prima productione idem effectus potest esse naturaliter solum ab hac causa, ita etiam haec forma
in prima introductione respicit naturaliter hanc determinatam materiam, quod etiam verum
est in rationali, quae a materia non pendet, quia sicut haec numero anima naturaliter exigit re-
cipi in ista materia, et unio inter materiam et animam rationalem est naturalis et recipitur in materia, sequitur
quod haec numero unio exigat naturaliter hanc numero materiam cum talibus dispositionibus,
sicut coetera forma materialis et ratione individuationis determinatur ad certam materiam, quare
etiam haec materia ita disposita exigit naturaliter hanc unionem, quia ista dicit correlativa,
hoc posito sic ostenditur argumentum: haec unio requirit naturaliter hanc numero animam, alioquin esset
indifferens et per aliquid superadditum deberet determinari ad illam requirendam, et etiam
haec anima naturaliter respicit hanc unionem cum qua in materia debet introduci, haec enim omnia
semper sunt correlativa, et mediante hac unione sequitur quod respiciat in materiae introduc-
tione hanc numero materiam cui unio illa est naturaliter determinata et affixa, quod est eadem
ratio in nutritione viventis cum iam supponitur forma recepta in materia et adiungere sibi alias par-
tes materiae, sed haec numero forma non respicit determinatam materiam cui in nutritione uniatur,
nam quicunque cibus vel alius eodem modo convertitur in substantiam viventis et eius materia unitur de
novo formae ratione, hoc quia debetur ratione huius iam producti ut quocunque cibo proportionato
possit nutriri.

Obijcies ultimo: Deus non est determinatus ad seriem effectuum in individuo, quia neque causa secunda.
Respondeo distinguendo antecedens, et quod Deus est eius omnipotentia et quod absolutum a creaturis, ita ut si omnes creatu-
rae implicarent adhuc tamen esset hic Deus cum eadem omnipotentia eius quam de facto habet, cuius est
possibile producere, quicquid non implicat, quod conveniret Deo etiam si omnes creaturae implica-
rent, quorum nulla est necessitas ponendi necessariam connexionem huius omnipotentiae cum talibus crea-
turis, sicut vero virtus est posita ab creaturae individuatae per ordinem ad hos effectus numero, ita
ut sit haec potentia

vt sit haec causa apta producere hos effectus in individuo et si effectus esset impossibiles etiam hac numero esset impossibilis, alioquin non perveniret tota causa creata instituta a natura veniens ad finem, vt patet ex dictis, quare dum Deus agit vt agens supernaturale, vt cum initio creavit naturam se determinat libere ad hunc effectum in individuo potius quam alium, cum vero operatur vt agens naturale, obediens naturae exigentiam rerum, vt cum mereat Adam radicem in natura disposita determinatur ad hanc etiam in individuo creandam ob ipsam naturae exigentiam huius materiae habentis tales dispositiones, quia tunc vult se accommodare naturis rerum, similiter etiam cum initio creavit ignem in loco naturali produxit in illo potius hoc vbi quam aliud, quia hic ignis prae exigebat hoc quam aliud.

Dices: cum Deus operatur vt agens naturale determinatur ad effectum in individuo a sola natura et ideo non ex sua indifferentia, ergo idem in causis efficientibus creatis.

Respondeo nego sequelam, nam est maior ratio, cum oriatur illa determinatio a sola natura et non ex indifferentia Dei qui secundum se est absolutus ab omni creatura, in efficientibus vero creatis quae possunt individuari per ordinem ad effectus individuales, maior est maior ratio qui ipse.

Colligitur ex iis quae diximus causam efficientem rationem tam individuationis sibi debere minare non solum certam seriem effectuum sed etiam certam seriem actionum et dependentiae effectuum ab agente, nam sicuti modus inexistentiae dependentiae effectus ab agente, seipso respicit hoc numero agens et ideo non potest respicere aliud numero distinctum ita per eandem rationem non potest haec modus dependentiae terminatus seipso ad hunc effectum ad alium terminari, quamvis idem effectus possit supernaturaliter diversa dependentia pendere a Deo, supernaturaliter tamen hic numero effectus non potest nisi per hanc numero actionem et dependentiam produci, ex quo vlterius confirmari potest maxime, nam hic numero effectus naturaliter non potest produci nisi per hanc numero actionem et haec numero actio non potest esse nisi ab hoc agente, ergo hic numero effectus non potest naturaliter esse nisi ab hoc agente.

ARTICULUS V.

Vtrum effectus corruptus possit naturaliter reproduci?

Prima sententia affirmat, est Scoti in 4 ~~quaest~~ dist: 43 quaest: 3, Hurtadi disp: 5 de physicis sect: 4 et aliorum qui docent solum ex decreto extrinseco Divini vt effectus corrupti non reproducat, nam quantum est ex natura earum potest reproduci.

2da sententia negat, est S. Thomae 4 contra gentes cap: 80, Ferrariensis ibidem, Durandi in 4 dist: 44 quaest: 2 a num. 2 de generatione cap: ij quaest: 3 art: 3, Suarez disp: 5 sect: 3tia.

Dicendum est effectus corruptos non posse naturaliter reproduci. Probatur primo ex Arist: qui cap: de oppositis docet a privatione ad habitum non dari regressum, et 5 phys: t: 37 negat redire eandem numero sanitatem, 2do de generatione t: 70 docet homines et animalia non reverti in seipsa vt iterum generentur. Probatur 2do ratione, quia natura naturaliter intendit certam et determinatam seriem effectuum cum certo ordine, ita vt idem effectus non contineat bis in virtute causae, ergo potentia naturalis non potest eundem effectum reproducere. Consequentia est certa. Antecedens probatur: quia si idem effectus bis contineretur in virtute causae non esset ratio cur non contineretur

etiam centies

etiam centies millies aut saepius, sed hoc est extra finem et bonum universi, cuius bonum est
ut multa participent esse et varietas et vicissitudo rerum et effectuum pertinet ad pulchri=
tudinem universi quae est eius bonum &c. Confirmatur: nam qualiscumque maria intentione intenta=
dit perfectionem universi, debet tribuere causis eam virtutem quae possit inservire ad eius
perfectionem et pulchritudinem obtinendam, et debet illis tribuere virtutem non producendi
eundem effectum sed semper diversos. Confirmatur 2do: quia si bis aut saepius fieret idem
effectus produci, nulla ratio esset cur non produceret semper eundem; hoc autem est extra communem sensum
et rationem hominum sapientum.

Obiicies 1mo: agens potens conservare effectum per 3 horas potest illum conser=
vare in 1ma et in 3tia tantum; et si supponamus quod in 2da fuerat effectus corruptus, poterit
in 3tia eundem reproducere.

Respondeo: si in 2da hora corrumpatur effectus non potest ab illo agente in 3tia hora produci
licet potuisset conservari si antea non esset corruptus; ratio est quia potentia et virtus agentis est
instituta cum hac limitatione ut possit eundem effectum semel tantum primo producere, ut
patet ex dictis supra, semel tantum potest eundem effectum extrahere de non esse ad esse; quare si
effectus iste 2do extrahendus de non esse ad esse non participat rationem formalem sub qua respi=
citur a virtute agentis, et ideo non potest virtus tunc in illum influere, quia non attingeret nisi conti=
nuata in tribus horis solum servaret.

Dices: si Deus hodie produceret de novo aliquem effectum ex iis qui continentur
in serie naturali universi causarum et qui post 10 annos v.g. esset producendus a causa naturali, posset is produ=
cere equum qui naturaliter post 10 annos esset producendus ab alio equo; in hoc casu
equus hodie productus a Deo et deinde corruptus posset post 10 annos iuxta seriem
et ordinem in quo continetur ab alio equo naturaliter produci &c.

Respondent Conimb. concedendo eundem effectum posse a causa naturali iterum repro=
duci si primo fuerit productus a Deo supernaturaliter, sed negant posse eundem reproduci
quando ab agente naturali primo fuit productus; sed illud primum non videtur verum, quia
potentia naturalis fuit a natura instituta cum limitatione ad effectus primo producibiles tantum, et haec
ratio omnium est pulchritudo et affectus ut supra diximus; sed effectus semel productus a Deo non
participat amplius rationem primo producibilis, et ad illum non extenditur amplius potentia naturalis;
neque dici potest quod natura ordinaverit potentiam naturalem ad effectus primo producibiles naturali=
ter, nisi a potentia naturali licet fuerint ante producti supernaturaliter, quia operatio naturae est intelligen=
tis et sapienter operantis, nemo autem sapiens instituit et ordinat media ad effectus faciendos
in circumstantiis quas supponit impossibiles, quia frustra esset huiusmodi media; ac proinde
natura non potuit ordinare et instituere potentiam naturalem ea ratione ut posset operari supposi=
ta supernaturali productione alicuius effectus. Adde quod natura cum non cognosceret supernatura=
lem potentiam, pro eodem habebat effectum absolute primo producibilem atque producibilem a potentia
naturali, quare debuit instituere causam naturalem solum in ordine ad effectum primo producibilem
absolute, nec limitare cum illo addito a potentia naturali; sed talis limitatio erat superflua.
Respondeo ad argumentum: in eo casu potentia naturalis produceret suo tempore effectum qui in
serie naturali sequebatur immediate post illum qui fuit a Deo supernaturaliter productus,
v.g. si 2dus

v: g: si 2dg equus in serie naturali fuisset a Deo ante productus Bucephalus v: g: post primum
equum produceret immediate illum qui erat 3tius omisso 2do, ergo ideo ista cum in
serie naturali ?tineantur solum effectus primo producibiles eo ipso quod aliquis effectus est semel
productus non amplius in illa serie seu potius mutatur, et fit alia series in qua equus qui
nullo facto miraculo fuisset 2dus in alia serie nullo modo ?tinetur, nam post mira-
culosam illam productionem equus qui aliter fuisset 3tius est 2dus inter eos qui sunt primo
producibiles a potentia naturali.

Objecies 2do: cum una aqua dividitur in duas corrumpitur prius individuum
quod erat ante divisionem et si iterum dua aqua uniantur redit idem individuum quod
erat prius &c.

Respondeo redire idem individuum secundum omnia quae sunt de conceptu individui
completi, ratione, quia non redit neque reproducitur eadem approximatio et idem numero ubi
prout alibi diximus in ?tinuo homogeneo est de conceptu individui completi, quod si
?viter postquam iterum duae aquae sunt unitae dicuntur esse eadem aqua numero quae
erat prius ante divisionem illud est esse eadem numero quoad entitatem et incomplete,
ut alibi explicavimus, non eadem numero complete.

Objecies 3tio: S. Augustinus et alii SS: PP: referunt de Pellicano quod filios
mortuos proprio sanguine vivificet, et Artes de admirandis auditionibus refert
in Sicilia esse stagnum cuius aquis animalia iam mortua reviviscunt, et Plinius
narrat vi medicamentorum multos fuisse ad vitam revocatos, certe membrum
divisum unitur aliis viventibus iterumque animatur de novo beneficio medicamentorum.

Respondeo a SS: PP: referri id quod narratur de Pellicano non tanquam verum sed
tanquam ab aliis traditum, Conimb: a loco citato docent illud esse fabulosum, animalia
a. quae immersa in stagnum Siciliae reviviscebant vere non erant mortua sed stupe=
facta et mortuis similia, ac proinde vi illarum aquarum liberabantur solum a stupore
et revocabantur ad vitam, quod narratur a Plinio de mortuis ad vitam revocatis vi me=
dicamentorum vel fabulosum est et mendacium, vel certe daemonis praestigiis aliquan=
do effectum est ut qui vere non erant mortui applicatis medicamentis liberarentur a
stupore et deliquio morti simillimo, ut propterea viderentur ad vitam revocati.

Difficilius est quod additur de partibus viventium quae abscissa aliquando vi-
vunt, pro quo est advertendum non hoc modo quae antea informabat, ab ista vi me-
dicamentorum iterum uniri, quia ideo requirunt dispositiones naturales quas solum
potentia nutritiva potest inducere, quod si partes viventis abscissa non separantur ab aliis, ut ac=
cidit in insectis et quibusdam imperfectioribus, quarum partes post abscissionem adhuc mo=
ventur et vivunt ut patet in cauda lacertae lumbricis et similibus, huiusmodi partes recen=
ter abscissa si iterum approximentur facile per viscositatem quam habent, iterum
uniuntur, partes vero animalium perfectorum quae abscissae desinunt animari non possunt
iterum vi medicamentorum ab ista informari, quod etiam dicendum est de nasis Tro=
x. Tropia civitas in regno Neapolitano. pienisibus, quamvis enim pars carnis abscissa iterum uniatur, non tamen iterum informatur
ab ista sed ut docent Conimb. quod quamvis eadem numero virtute potentia nutritiva post iterum
ab eadem ista

ab eadem fieri uniformem, et tunc ex hoc licet arguari ad reproductionem totius effectus.

Colliges ex dictis non ex decreto intrinseco Dei, sed ex natura individuationis earum idazum provenire ut idem effectus naturaliter non reproducatur quia cum opera naturae sint opera intelligentis et sapientis, quemadmodum sapiens proposito fine eligit et ordinat media ad illum necessaria, ita natura instituit media proportionata ad finem, et in hoc tamen differunt ab alijs sapientibus, quia illi ordinant media ad finem ordinatione extrinseca voluntatis, natura vero instituit media intrinsece et ex se ordinata ad finem suum ergo finis naturae est bonum et perfectio universi quae per se est expetibilis debuit instituere tales causas quae possent ad hunc finem inservire, ergo bonum et perfectio universi est varietas et vicissitudo effectuum ex qua provenit pulchritudo debuit instituere causas quae semel tantum in tota serie producerent eundem effectum et nequaquam possent eundem reproducere.

Quaeres: an effectus corruptus possit supernaturaliter reproduci?

Resp. quod pertinet ad entia permanentia partem affirmativam esse de fide, quia virtute divina omnes homines iidem resurgent. Durandus negat posse reproduci eundem effectum si fuerit annihilatus et destructus quoad omnes partes, oppositum tamen est probabilius et verius, neque potest huius rei ulla adferri implicantia, nam si virtus infinita Dei potest rem ex nihilo creare et primo producere, cur etiam post annihilationem non possit eandem rem producere.

Quod pertinet ad entia successiva dico durationem non posse reproduci, caetera vero entia successiva posse, ratio quia duratio seipsa est taliter et determinata ut coexistat tali tempori et non alteri, cuius una pars est taliter et prior altera, si non posset illa eadem esse posterior et coexistere tempori posteriori, quia destrueret eius essentiam, in alijs vero nulla reperitur implicantia si supernaturaliter reproducantur.

Dices: si Deus ageret ex necessitate naturae non posset plus agere quam potest nunc cum libere agit, sed tunc non posset rem annihilatam reproducere, neque enim agentia naturalia possunt suos effectus reproducere, Deus autem tunc ageret ad modum agentis naturalis.

Resp. nego maiorem, nam si Deus ageret necessario non posset producere utramque partem sicut potest nunc cum agit libere, nego etiam minorem: nam si Deus haberet virtutem infinitam quamvis ageret necessario posset plus quam possunt agentia naturalia virtutis finitae et limitatae.

Dices 2do: si motus reproduceretur esset discontinuus et consequenter non esset unus sed duo motus.

Resp. totum motum non debere continuari cum seipso, ac proinde falsum est quod si iterum reproduceretur esset discontinuus, nam esset unus et idem motus in diverso tempore existens habens omnes suas partes continuatas, sicut si eadem quantitas poneretur in duobus locis non esset discontinua a seipsa sed esset una quantitas existens in duplici loco continuata secundum omnes partes.

Dices 3tio: ubi est taliter affixum huic loco potest replicari et poni supernaturaliter in alio loco, ergo etiam duratio affixa huic tempori potest supernaturaliter replicari et poni in alio tempore.

Resp. esse contra

R. Sententia docens ubi posse replicari procedit ex suppositione quod idem corpus possit
esse simul in pluribus locis, supposito enim quod idem corpus sit simul in pluribus locis,
v. g. Romae et Florentiae, quaeritur utrum tunc ubi Romanum replicet et ponat
Florentiae. Nos quidem affirmativam partem diximus in physicis esse probabile,
tum quia de ratione unionis est concomitantia extremorum, sed corpus unum extremum est uni-
tum, erit etiam alterum si nihil obstet, tum quia ratio formalis quam tribuit entibus ubi, corporis
compositi esse in aliquo loco, nihil est aliud quam unio qua est unita quantitati
existenti in illo loco, sed etiam ubi Romanum est unitum quantitati Petri exis-
tentis Florentiae, ergo si ubi Romano non repugnat hic effectus formalis essendi Florentiae
debet illi communicari ab ea unione, quod autem non repugnet patet quia nulla affert implican-
tiam, nam quod dicit repugnare quod ubi Romanum essentialiter est affixum huic loco
non urget, quia ubi esse affixum huic loco solum notificat quod essentialiter et per se non possit
correspondere nisi huic loco, neque significat quod illud ubi per se solum et per se debet esse
in hoc loco, nam ut alibi diximus, denominatio essendi in loco praeter ubi intrinse-
cum notat etiam locum extrinsecum, propterea Arist. 4 phys. t. 45 negat ultimum
coelum secundum se totum esse in loco, quia non habet ambiens extrinsecum, quamvis habeat ubi in-
trinsecum, quare ubi intrinsecum secundum se solum ratio inadaequata essendi in loco,
ac proinde non potest dici quod hoc ubi sit affixum huic loco in hoc sensu, quod ipsum sit totalis et
adaequata ratio formalis tribuens esse in hoc loco, quod et ratio formalis inadaequata constituens in tali
loco possit replicari et poni in alio loco non est quid novum et inauditum, sed receptum a Realibus
qui volunt rationem formalem constitutivam in loco esse notativam et importare in recto
rationem quandam notando locum extrinsecum, idem docent multi ex Thomistis qui negant
ubi intrinsecum, quae videtur innovari a S. Thoma 3 parte qu. 76 art. 5 ubi docet illa acci-
dentia corporis Christi esse in Sacramento quae sunt ei intrinseca, quae esse in loco est accidens per compa-
rationem ad extrinsecum rationem, ideo esse accidens quod [struck] in ordine ad constitutionem
intrinsecam, et aequalem per notationem extrinseci continentis, ideo Christus non est in Sacramento sicut in loco; Autho-
res vero qui negant ubi per quod Christus est in coelo et alia similia accidentia non esse in Sacramento neque posse
alibi poni intelligendi sunt de ratione adaequata per quam Christus constituitur in coelo et de ubi intrin-
seco accepto simul cum notato loci extrinseci, et eodem modo qui docent certum esse quod ubi
non possit replicari et poni alibi intelligendi sunt de ubi quod ponatur esse ratio adaequata essendi in loco, ut
volunt illi qui ponunt ubi absolutum, vel si ponatur notativum, ut a nobis ponitur, intelli-
gendi sunt non de ubi per se sed de toto notativo et ratione adaequata.

Ad argumentum in forma nego sequelam, ad probationem concedo ubi replicatum, cum eius subiectum
existit simul in locis diversis, quod non implicat, implicat autem idem subiectum existere simul
in temporibus diversis, quia cum haec sint essentialiter prius et posterius implicat in iis exis-
tere simul.

Dices saltem duratio hesterna per aliam durationem sibi superadditam posset replicari
hodie, quamvis eius subiectum non existat simul in tempore hesterno et hodierno, lex enim plenius
patet scilicet esse durationis hesternae satis est quod illa fuerit heri, quod possit replicari etiam hodie
dum existat per durationem superadditam, sicut replicatur etiam ubi Romani per hoc quod sumpserit
de S. Roma

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg

ee Romæ etiamsi replicet Florentiæ.

R. durãoem hesternam n̄ pōe replicari per aliam durãoem in illo receptam, sicut neq unum ubi per aliud ubi in illo receptum, rãoe, qa durão ipsa hodierna quæ eet ordinata eẽntialiter ad actuandam et replicandam durãoem hesternam n̄ eet in bonum ubi et subsistẽ, oẽ a. accidens ẽ eẽntialiter institutum a nã̃a in bonum subsĩa &c. &c. Alteror ubi: qa durão hesterna replicata hodie per durãoem hodiernam tam nullam tribueret hodiæ denominatẽm ubo neq eet bonum sbto illam hodie habere; at quid ẽ inserviret, n̄ ẽ eadem rão cum ubi Romanum replicat Florentiæ per aliud ubi receptũ in sbto, qa ubi illud Florentinum ẽ bonum ubo ẽ ad illud efficiendum ordinat, et illud denominat ee Florentiæ, licet idem sbtu sit etiam Romæ; præterea probabile ẽ qd n̄ poit dari processus in infinitum in formis eẽntialiter subordinatis in ordine ad se efficiendum, nam, cum impossibile sit dari infinitum actu a parte rei, si possibiles eet formæ in infinitum quarum una eet eẽntialiter ordinata ad efficiendam aliam, et ipsa poet effici rursus ab alia eẽntialiter ordinata ad eam efficiendam sequeretur aliqua forma deberet necessario semper carere aliqua efficiente, quæ ad illam ordinata, ne det infinitum actu, sic tam durão quam ubi qd deberet in alio recipi eet eẽntialiter ordinatum ad illud efficiendum, et qa n̄ ẽ maior rão uniusquam alterius, ipsum etiam poet ab alio effici usque in infinitum, quare si unum ubi poet aliud recipere vel una durão aliam daret processus in infinitum in formis eẽntialiter subordinatis in ordine ad se efficiendum, qd diximus implicare, qd si alicui rationes istæ n̄ videantur probabiles et insufficientes ille tenebit dicere durãoem poe n̄ omnino implicare sufficienter probaret hoc implicare, qa cum durão sit modus n̄ pt modificari per aliũ modum, nam ut supra probavimus, oẽa entia unius compositi sunt in loco per unionem ubi quantitatis et tn̄ sunt in uno composito sunt alij modi qui propterea modificantur a modo ubicationis, deinde unum ubi pt fundare relaõem quæ ẽ prorsus ad aliud ubi, neq obstat qd relao ẽ ubi sunt diversi gnris ẽ tribuunt denominaões diversas, durãoes sive duo ubi sunt eiusdem gnris ẽ tribuerent eadem denominatẽ ut durandi ẽ eadem loco, nam duæ qualitates v.g. habitus et illectus sunt eiusdem gnris ẽ tn̄ una modificat aliam, at ẽ durão hesterna et durão hodierna n̄ tribuerent eandem denominatẽm, nam hæc tribueret illi ee hodie, qd ipsa ex se n̄ habebat.

QVÆSTIO VI

De Causa instrumentali, et principali Generationis.

ARTICVLVS I

In quo consistat ratio Causæ instrumentalis?

Supponendum est cum artium instrumenta notissima sint, ideo per analogiam et proportionem ad illa explicari in alijs ratiõem instrumenti, 2do de Anima t: 5o calorem vitalem quem Philosophus nutritivo comparat temoni qui est instrumentum gubernatoris ad regendam navim,

2 de generatione

2do de generatione t. 54 et 55 reprehendens antiquos qui negabant formas substantiales omnem actionem referebant in accidentia primis, inquit, faciunt ut ignis serra et unicuique instrumentorum attribuat causam eorum quae generantur; item polit: cap: 3 instrumenta oeconomica explicat per comparationem ad instrumenta artium, ut in artibus, inquit, necesse est subesse propria instrumenta, ita et in re familiari, ex quo colligi solet servos esse domini instrumenta animata, et servis ipsis alia instrumenta inanimata, quare ratio causae instrumentalis in causis naturalibus in eo debet constitui in quo fundatur proportio cum instrumentis artium, ita ut illa quae in ordine ad effectus naturales habent proportionem cum instrumentis artium sint causae instrumentales, illa vero quae proportionem artificis sunt causae principales, et haec certa est apud omnes, difficultas in explicatione in quo fundetur huiusmodi proportio et in quo debeat desumi, in qua re varii sunt authores.

S. Thomas 1 parte quaest: 45 art: 5 docet causam principalem esse illam quae sua actione immediate attingit effectum, instrumentalem vero esse quae immediate producit rationem aliquam futuram effectui causae principalis, quod declarat exemplo, nam serra proxime solum causat scissionem ligni impellendo et loco movendo partes intermedias, ad quam scissionem resultat forma artificialis scamni quae est opus artificis et causae principalis.

Sed contra, quia serra etiam in ordine ad scissionem ligni habet rationem instrumenti quamvis immediate illam attingat, si enim quaerat quo instrumento scissum est lignum, respondetur serra, et artifex est causa principalis illius scissionis, ergo non est de ratione instrumenti, ut non immediate sua actione producat aliquid futurum effectui causae principalis.

Secundo alii dicunt instrumentum esse id quod agit motum ab alio, quia instrumenta artium agunt mota ab artifice.

Sed contra, quia etiam causae principales agunt motae, ut docet Aristoteles universaliter de omnibus causis usque ad motorem primum immotum, tum quia paries non causat calorem nisi fundatus, intellectus non agit nisi moveatur per speciem impressam, et tamen neque paries est instrumentum fundentis neque intellectus speciei, tum quia, ut infra dicemus, semen est instrumentum plantae in generatione, ut infra patebit, et tamen agit motum a planta quae est causa principalis, neque enim est assignari quomodo semen mandatum terrae moveatur a planta producente, quae est etiam destructa.

Tertio alii existimant instrumentum esse illud quod agit per virtutem non propriam sed acceptam ab alio, sicut instrumenta artium agunt per impulsum et motum acceptum ab artifice, addunt vero creaturae habere a Deo acceptam virtutem, quia tamen habent illas debitam et iuxta exigentiam suae naturae, ideo non sunt proprie instrumenta Dei, dupliciter potest haec sententia explicari, primo ut agere per virtutem non propriam et acceptam ab alio sit idem atque agere per virtutem alterius, id est quae perfectaliter est instituta ut sit alterius et ut illo mediante aliud agat, quemadmodum dici solet calor agere in virtute alterius non in virtute propria, quia quamvis non recipiat inse aliam virtutem superadditam, quia tamen calor perfectaliter est quid alterius, ideo in illius virtute dicitur agere.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg

dicitur agere in virtute illius, et haec sententia ita explicata a nobis infra probabitur. 2do potest ita explicari ut agere per virtutem acceptam ab alio sit agere per virtutem superadditam instrumento, et quaerit illi indebita, et ideo dicunt quod ut plurimum instrumentum nihil agit sed sola virtus in illo recepta, ut patet in sectione ligni serra, et solum est ea materialiter et subiective impulsus, et hic solus est virtus adaequata et sufficiens ad talem sectionem, interdum tamen non sola virtus sed etiam instrumentum agit, ut patet non solum lumen gloriae sed etiam intellectus agit in productione visionis beatificae, quae cum sit actio vitalis, debet pendere a principio vitali, quod non est aliud quam intellectus.

Sed utraque pars tenet 2do de generatione cit. ideo reprehendit antiquos qui solum admittebant accidentia sine forma substantiali, quia hac ratione ponunt solum calorem instrumentalem generationis esse principalem, et accidentia secundum. Item in cap. instrumentales generationis, sed haec non agunt per virtutem superadditam et acceptam ab aliquo, ut calor ignis est virtus superaddita substantiae, et sic de ceteris elementis. Et apud Aristotelem non idem est instrumentum et quod agit per virtutem acceptam ab aliquo, cum virtus ipsa apud illum est instrumentum. 2do generatione animalium cap. 4 paulo ante medium docet quod anima vegetativa utitur caliditate et frigiditate tanquam instrumentis ad nutritionem et augmentationem, quae accidentia sunt virtus activa, quod non materialiter recipit virtutem, et cap. 2 et 3 docet quod semen in generatione viventis est instrumentum generantis, et semen non agit per virtutem inditam et acceptam ab alio, quia haec non sunt [illegible] quod haec non videtur esse instrumenti.

Dicas semen instrumentum in latiori acceptione, id est, quatenus significat id quod substituitur loco alterius, sicut scriptura publica quae substituitur loco contractus personarum dicitur instrumentum, ita semen substituitur loco generantis absentis, et dicitur instrumentum.

Contra, imo quia haec responsio non tenet ex quae diximus de calore et ceteris accidentibus quae ab Aristotele dicuntur instrumenta per comparationem ad se non, ut patet 2 de generatione cit.; deinde Aristoteles probat semen esse instrumentum generantis ex aequali instrumentorum artium, ut patet in dicto cap. 2 de generatione animalium, quaecunque aut natura aut arte efficiuntur, ab eo quod actu est fiunt ex eo quod potentia tale est, semen ipsum tale est, quae verba ita explicantur ab Averroes: res artificialis fit per instrumentum quod movetur a [illegible] agens ipsius artis, quae est actu forma rei factae, et ea est similitudo artis sequitur ergo quod in generatione naturali semen habet vim instrumenti et a quo semen procedit habet vim ipsius motoris artis, ubi per analogiam ad instrumenta artis non ad chirographum probat semen habere rationem instrumenti. 3tio scriptura publica dicitur instrumentum per analogiam et proportionem ad instrumenta artis quatenus sicut malleus est instrumentum quo fit scamnum ita scriptura est instrumentum quo creditor cogit debitorem ad solutionem pecuniae, cum hoc tamen discrimine, quod scriptura non ex natura sua sed ex voluntate et intentione hominum habet vim movendi et cogendi debitorem, et ideo dicitur instrumentum morale iuxta ea quae alibi diximus de causa morali, et infra magis explicabitur, malleus vero ex natura sua habet, non ex sola intentione, formam artificialem habet aptitudinem ut inserviat ad fabricandum scamnum, et ideo est instrumentum artificiale, quare si semen, ut recedit ab adversariis, dicitur instrumentum sicut dicitur scriptura publica, ipsum etiam erit per analogiam ad instrumenta artium.

Contra eandem

Contra eandem sententiam quia motus et impulsus quem recipit instrumentum tantum
est instrumentum quo artifex facit suum opus, sed huiusmodi impulsus non agit per vir-
tutem acceptam ab alio ergo in hoc non consistit ratio instrumenti. Minor patet. Maior probatur
motus et impulsus mallei est causa principalis scamni ergo est instrumentalis, neque dicas
motum illum nullo modo esse causam scamni sed solum virtutem causae, nam ut patet ex dictis,
accidentia ut calidites frigiditas et quae sunt virtutes activae substantiae ab Arte ponuntur
inter instrumenta et causas instrumentales.
Quarto aliqui dicunt per hoc distingui instrumenta artium ab artifice quod illa
subordinantur alteri tanquam id quo alter operatur et agit, artifex autem est id quod agit et cui
tribuitur actio, nam malleus non facit scamnum sed artifex malleo, quare in caeteris eti-
am causis ut seruetur analogia et proportio cum instrumentis artium illa erit in-
strumentalis quae in agendo ita alteri subordinatur ut sit id quo aliud agit et operatur,
illa vero cui tribuitur actio tanquam id quod agit erit causa principalis, duo ergo requiruntur
ad rationem instrumenti, imo subordinatio ad aliam causam, secundo ut se habeat solum ut quo sive ut
medium quo principalis causa agit, ex defectu secundae conditionis creaturae non sunt proprie et
in rigore instrumenta Dei, quia in agendo non se habent ut quo sed illis tribuitur actio et sunt
id quod, ut sol producit hominem, ignis producit alium ignem etc. quia vero creaturae
in agendo aliquo modo subordinantur Deo, ut explicatum est supra, propterea habent ali-
quam proportionem cum instrumentis artium imperfectam tamen et secundum quid,
ideo interdum dicuntur instrumenta Dei a S. Thoma, sed minus proprie et secundum
quid tamen, et quia ratio subordinationis quae requiritur in ratione instrumenti dat latitudinem, aliqua e-
sunt magis proprie alia minus proprie instrumenta.
Probatur haec sententia ex Arte qui 2 de generatione citatus agens de antiquis qui solas
formas accidentales admittebant, potestates, inquit, attribuunt corporibus per quas generent
valde instrumentaliter auferentes eam quae secundum formam causam, ergo reprehendit multi-
plicantiam docet infra in hoc reliquere, simile, inquit, faciunt ut si quis serrae et uni-
cuique instrumentorum attribuat causam eorum quae generantur, quasi diceret im-
plicat productionem esse extra rationem instrumenti si illi tribuatur actio et gene-
ratio, ergo secundum Artem ratio instrumenti in hoc consistit quod non sit id quod agit sed
solum id quo aliud agit, et 2 de Anima citatus ut explicet calorem esse Animae instrumenta,
sicut temo est instrumentum gubernatoris, calor, inquit, est id quo vivens alit,
sicut temo id quo gubernat navis, ergo ratio instrumenti consistit in hoc quod sit id
quo efficitur opus.
Probatur 2o ratione ratio causae instrumentalis desumenda est per analogiam et pro-
portionem ad res per se instrumenta artium distinguuntur ab artifice sed distinguuntur
per hoc quod ita sint in agendo subordinata artifici ut solum habeant rationem medii quo ille
agit. Ergo etc. Maior patet ex dictis supra. Minor patet quia non potest assignari alia differentia
quam authores invenerint esse propriam instrumenti et quae conveniat omnibus ut patet ex
dictis. Confirmatur quia in ordine ad hanc differentiam Artes et caeteri authores signi-
ficant in aliis rationem instrumenti ut patet in exemplis supra positis ergo in hoc
consistit differentia

videtur differentia instrumenti a causa principali, quae ultima sententia vera est tenenda.

Obijcies 1mo: tum Suarez disp: 17 sect: 2 num: 4 ita aliqua instrumenta, quae se habent ut quo et quibus tribuitur actio et de. Sufficit: cum sacerdos consecrat vel cum absol= vit poenitentem actum, et tunc est instrumentum, et tamen Sacerdos dicitur consecrare etc.

Resp. consecrare, absolvere etc huiusmodi duplicem importare actionem, alia est prolatio verborum, alia est conversio substantiae panis in corpus Christi, quae fit virtute prolationis verborum; in ordine ad primam actionem, hoc est, verborum prolationem, sacerdos se habet ut causa principalis et ut quod; in ordine vero ad conversionem panis mediante ea prolatione verborum sacerdos se habet solum ut quo et ut instrumentum. Quare cum ergo sacerdos dicitur consecrare, absolvere etc intelligitur solum de verborum prolatione, non de effectu qui ad illam se= quitur, scilicet est qui convertit panem in corpus Christi, qui absolvit poenitentem a reatu peccati, qui baptizat etc.

Obijcies 2do forma substantialis est id quo totum agit et operatur, docente Aristotele, et tamen proprie non est neque mutatur, sed hoc mediante, ita ut sed formae substantiales non sunt instrumenta ergo ratio instrumenti non consistit in hoc quod sit id quo in agendo.

Resp. id quo aliud operatur dupliciter posse accipi, 1mo ita ut sit constitutivum essentia= liter causae principalis sive principij quod operatur, 2do ut praesupponat causam principalem iam constitutam et illi superaddat solum tanquam potentia formalis et proxima ad operandum, et in hoc 2do sensu dicitur instrumentum et est id quo aliud operatur, hoc est, id quo aliud iam constitutum essentialiter operatur; forma vero substantialis non est huiusmodi, sed constituit essentialiter compositum substantiale quod est principium utique operationis, et ideo dici solet solum potentia radicalis ut distinguatur a potentia formali et proxima.

Obijcies 3tio nostra sententia non explicat rationem cur actio et effectus alicui tribu= atur ut causae principali et non instrumentali ergo etc.

Resp. hic a nobis quaeri in quo consistat ratio instrumenti in communi seu quid sit esse instrumentum, non vero quaerimus rationem propter quam res in particulari sint instrumenta et se habeant in agendo solum ut quo, quare satisfacimus quaestioni si recte explicamus quid sit esse instrumentum, et si assignamus aliquam rationem quae conveniat omni et soli instrumento, quamvis non explicemus propter quid res in particulari participet illam rationem a nobis assignatam, quod si denique quaerat in particulari: cur accidentia, malleus etc se habeant in agendo solum ut quo, ratio est desumenda ex propria et peculiari cuiusque conditione rerum singularum, v.g.: accidenti non tribuitur actio et effectus, quia actiones sunt suppositorum, ex Aristotele met: cap: 1mo rerum subsisten= tium, accidens autem non subsistit, malleo vero et instrumentis artium non tribuitur effectus operis artificiati, tum quia ut docet Aristoteles 2 de generatione animalium cap: 1 efficiens dicitur id a quo primo est principium unde motus et actio, sed malleus et caetera instrumenta artium non sunt huiusmodi, nam motus mallei per quem fit scamnum attemperatur et regulatur se= cundum mensuram ipsius artificis, ergo malleus non est efficiens, sed quod efficit scamnum, tum quia effectus tribuitur illi quod est in actu, non ab eo quod est in potentia, scilicet secundum ipsum effectu et ea per se loquimur artifex a ratione idea operis quam habet in mente est in actu, hoc est habet in actu formam

actu formam operis faciendi, mallei vero est tantum in potentia, et ex quo probat eo loco, sicut semen est instrumentum plantæ generantis, tum quia non in semine residet planta et actu forma rei generandæ, sed eam illa eiusdem speciei, tum quia planta quæ produxit semen attemperavit in illo virtutes activas et combinationem accidentium prout requirit ad producendam aliam plantam, sicut artifex attemperat motum mallei prout requirit ad efficiendum scamnum.

Dices semen non attinget generationem plantæ, sed solum producit accidentia quibus disponit materiam ad generandam plantam in qua dispositionum productione se habet ut causa principalis, Deus vero immediate introducit formam substantialem, ergo semen in ea generatione non est instrumentum.

Resp. non posse dici quod planta producatur immediate a Deo solo tanquam causa particulari non concurrente semine nisi ad productionem dispositionum, et hac ratione verum est dicere plantam a Deo solo produci et non ab alia planta mediante semine tanquam instrumento, quod repugnat, quia nunquam vivens produceret sibi simile cum tamen perfectissimum sit viventibus illud producere ut docet Aristoteles 2 de anima textu 38.

Colligitur ex dictis formam et virtutem activam causæ esse illud in quo, per quod et in quo causa operatur et agit, et ideo forma et virtus et illecti, voluntas, sensus et similiter dicuntur instrumenta, per quod alterius est in quo sensu dicatur instrumentum agere in virtute alterius, id quod agere ut virtus et forma qua aliud agit ita ut dicatur agere in virtute alterius intransitive, tunc enim alteri accipit terminus aliquis intransitive cum significatum illius est significatum, ut si dicatur regnum Hispaniæ terminus ille regnum accipitur intransitive quia significat idem aliquis terminus Hispaniæ, et idem est Hispania et regnum, tunc vero accipitur terminus intransitive quando significatum illius differt ab alio cui terminus ille tribuitur, ut si dicatur regnum Philippi accipitur transitive, non illo regnum, neque est Philippus et regnum, cum ergo dicitur accidens agere in virtute alterius accipitur significatum illius virtus alterius intransitive prout significat idem atque aliis terminus accidens, neque est virtus in qua accidens agit et aliquid distinctum ab accidente et illi superaddita, sed est ipsum accidens.

ARTICULUS II.

Utrum accidens producat immediate substantiam?

Prima sententia negat, est Scoti in 4 dist. 12 quæst. 3 et in 1 dist. 37, et in 2 dist. 1 quæst. 1, Occami in 2 quæst. 23, Trombettæ, Antonii Andreæ 3 met. qu. 11, Hurtadi disp. ex phys. sect. 3, Durandi et aliorum apud Suarium disp. 18. Fundamentum est quia nulla causa potest esse imperfectior effectu, nam effectus debet in virtute causæ contineri, ut patet ex vulgari axiomate, nemo dat quod non habet, et vel debet contineri in causa formaliter ut continetur in causa univoca et æqualis perfectionis, vel eminenter ut continetur effectum causa æquivoca et perfectiori quam sit effectus, ergo causa debet esse vel perfectior vel æque perfecta atque est effectus.

Secunda sententia affirmat, est S. Thomæ in 4 dist. 12 qu. 1 art. 2 quæstiuncula 2 et 1 parte qu. 5 art. 3 et 4 et sequentibus, quem sequuntur Capreolus, Caietanus, Ferrariensis et Thomistæ communiter, eandem sententiam docet Averroes 7 met. com. 31, et plurimi physici ac alii.

Fundamentum

Fundamentum q̃ qa forma substantialis producit praesentibus accidentibus, imo si
n adsint accidentia n producit, et sicut dicimus qd ignis producit calorem, qa illo
praesente producit, ita debemus dicere qd forma substantialis producit ab accidentibus, qa
solum producit illis praesentibus.

Notandum e primo propositionem illam Scoti qd nulla causa pot esse imperfectior
effectu varias habere solere limitaones, aliqui existimant verificari solum de causa per
se n de causa per accidens, alij docent solum verificari de causa principali n de instru=
mentali, de prima illa limitatione infra agendum erit, qd ptinet ad 2dam mihi videt
non necessaria, et rao e, qa ut patet ex dictis instrumentum e virtus qua mediante causa
principalis operat et producit effectum, ac proinde instrumentum ht raonem medij et effectus
raonem finis, medium a. ut medium semper e minus bonum effectum quam finis,
tum qa medium n expetit nisi solum qa finem, qd si haberet aequalem bonitatem
et pfectionem cum ea quam ht finis posset medium ut medium expeti per se sicut expe=
tit finis, tum qa medium ut medium ordinat ad finem, id a. quod aliud ordinat e
minus bonum et pfectum, alioquin eo habito cessaret agens ab operare, nec per illud
tenderet ad acquirendum aliam bonitatem aequalem cum in medio illam iam acqui=
siverit aequivalentem, ut a. illigat secundum quam raonem medium ut medium debe=
at esse imperfectius fine e advertendum qd duo st gra mediorum, alterum qd est taliter
e ex na sua ordinat ad finem e hoc semper entitative e est taliter e aliquid imperfec=
tius suo fine, qd na cum procedat recto ordine n ordinat qd e pfectius ad imperfectius ne ?ra;
alterum genus mediorum e qd n est taliter e ex na sua sed solum ab agente extrinseco
ordinat ad finem per denominaoem extrinsecam ab actu voluntatis ordinante,
vel ab aliqua alia actione, ut si quis instrumento aureo utat ad faciendum scam=
num ligneum, e hujusmodi media quamvis materialiter e entitative possit esse pfectio=
ra fine, formaliter tamen quatenus media st n conenit illis ea major pfectionis rao, qa qua=
tenus media st formaliter ht tm conducibilitatem ad finem qua semper e minus bo=
na e minus expetibilis quam finis, unde si a malleo auferat qd sit aureum e solum
relinquat qd conducat ad finem e sit aptus ad faciendum scamnum adhuc habebit
raonem medij e assumi poterit ut medium ad finem, qa illa pfectio entitativa cu=
rerit n convenit malleo quatenus medium e formaliter sed ut haec raone formaliter dicit solum
conducibilitatem ad bonum e ad finem quae semper e minus expetibilis quam sit finis
ipse, instrumentum a. e medium naale, id e, ens a na institutum ut instrumentum
prorum e medium alterius ad consequendum finem semper e ex genere mediorum quae taliter
ter e ex na sua ordinat ad finem, ipsa na a n ordinat unum ad aliud nisi intrinsece
e instituendo illud essentialiter tale quale e necessarium ad finem, e consequenter in=
strumentum naale debet esse entitative aliquid imperfectius fine e effectu ut patet ex dictis;
dixi media quae a na intendunt e expetunt pure ut media essentialiter ordinari ad finem
hujusmodi st oia illa quae se ht ut pure potia, ut illectus e similes quae dicunt relaonem
transcendentalem ad effectum, nam alia st etiam quae a na intendunt ut media sed
tamen n expetunt pure quatenus media et hujusmodi st illa quae propter raonem poia
ht aliquam

hnt aliqm afectionem ipsi e v:g: aqua ceteraq substa compleba quaeq suam afectione substalem intendunt primario a naa, verum qa afectio aque e tanta vt ptit etiam pro-
ducere in se frigq e ceteras proprietates, ideo intendit aquam etiam cum hac afectione
vt poit producere in se frigq sed hec intentio e 2daria naa, qa quamuis aqua n habe-
ret afectionem producendi frigq adhuc tn intenderet per se e naa sq suam propriā
bonitatem e afectionem.

Notandum 2do qd accidens si agit in productione substa n agit nisi
vt instrumentum, rao e qa n subsistit per se e ideo n pt illi tribui generao substie
tanquam caa principali, actiones e. st suppositorum e nos supra explicauimus
in hoc sentire rabem caa principalis, tum qa accidens e a naa institutum vt
sit virtus e instrumentum substie, qa e substia creata e finita e limitata n pt
habere sibi identificatas oes suas afectiones e oem virtutem sicut ht substia infini-
ta, ideo a naa st instituta accidentia quasi ceteris virtus e sequenter instrumenta
quibus compleat e afeciat in rae alterius quare ex hoc capite qd accidens sit imper-
fectius substia n repugnat, qa qt in generao substiali agat instrumentaliter et hoc
e agere solum vt medium e sequenter vt aliquid imperfectius effectu qui ht raem finis.

Notandum 3tio ex dictis colligi disparitatem cur accidens possit ins-
trumentaliter producere substiam e n poit vt caa principalis, rao e qa producere
instrumentaliter aliquem effectum e ad illum se habere vt medium ad finem,
e qa medium n debet ee afectius fine potuit sapienter a naa institui accidens
vt instrumentum ad producendum effectum afectiorem se, 2tra vero caa prin-
cipalis presertim quae caa per se ht raem finis cui, in generao e productione
perfectius e effectus ht raem finis cuius gratia, qa existentia effectus v:g: filius n solum
e bona filio producto sed etiam patri producenti, nam in filio seruat naa
specifica patris qua re quo sine dubio e bona patri saltem accepto secundum
raem uniuocam, idem ait in causis aequiuocis, vt cum viuens producit sangui-
nem, chylum e simila qua ordinant ad seruandum indiuiduum finis qo
est comparatiuum finis cuius gratia semper e quid melius e afectius saltem in
apprehensione operantis, e rao e qa finem cuius gratia v: g: sanitatem n volu-
mus qa sed qa e bona nobis e finis cui, 2tra vero finis cui amat qa ipse vnde
docet S. Thomas 1.2dae quaest: 26 art: 4 qd licet sit idem actus quo volo bonum
e quo volo bonum amico, tn ille actus prout terminat ad amicum e amor
beneuolentiae e amicitiae, prout vero terminat ad bonum e amor concupis-
centiae, nam illo actu amo amicum qa se e bonum in ordine ad amicum,
e sequenter pluris facio amicum quam bonum qd illi volo, cum e ada ordine
recto procedat e pluris aestimet id qd afectius e pluris est, nunquam appetit aliquid afec-
tius tanquam finem cuius gratia in ordine ad finem cui imperfectiorem, ac proinde
cum caa principalis per se ht raem finis cui e eius effectus ht raem finis
cuius gratia nunquam naa instituit caam principalem per se imperfectiorem
suo effectu cum ergo nec ti accidens est caa principalis n poit producere substiam
Ex nec ft

negat ut caa instrumentalis negat esse ipsa caa imperfectius effectus repugnat caa principali quae per se agit, quia huiusmodi caa est simpliciter in completive effectus, non tamen repugnat instrumento esse quid imperfectius effectu, quia hic ratio est medii.

Notandum etiam principium quo probat Scotus nullam caam posse esse imperfectiorem effectu esse in omni modo loquendi, quod nemo dat quod non habet, ac proinde omnis caa debet continere effectum vel formaliter vel eminenter, ipsa non videtur dari alia continentia, nam sicut vas parvum non potest continere aquam vel aliud corpus maius se, ita proportionaliter neque caa imperfectior videtur posse continere effectum perfectiorem, super huiusmodi principium non est satis firmum, nam continentia effectus in caa non potest in eo consistere quod caa sit vel perfectior vel aeque perfecta ac est effectus, nec recte explicatur per analogiam ad continentiam localem in vase, tum quia similes modi loquendi usurpantur etiam de caa materiali et potentia passiva, nam etiam materia dat esse effectui cum hoc sit proprium omnium earum quae sunt materiales dicuntur eo quod vi potentia materia illud a. quod efficitur ex aliquo quantum est ex modo loquendi debet continere in eo ex quo conficitur non minus quam illud quod fluit ex aliquo, et tamen materia est imperfectior forma, tum quia Angelus est perfectior musca et tamen non potest illam producere neque illam continet in se tanquam in caa, similiter una albedo est aeque perfecta atque alia et tamen illam non continet, quod nos a posteriori colligimus, quia posito Angelo vel applicata albedine non producitur musca neque alia albedo, quare continentia effectus in alio tanquam in caa non videtur solum in hoc quod illud aliud sit perfectius vel aeque perfectum ac est effectus, sed praeterea requirit ut illud quod continet effectum sit tale ut eo posito sequatur effectus, quare potius per analogiam et proportionem ad fontem continentem localiter aquas explicanda est continentia effectus in caa, solet enim saepe caa appellari fons et origo, analogia a. videtur in hoc quod sicut posito fonte aqua quae sequuntur in loco immediato ad fontem in quo antea non erat dicuntur exire e fonte et in illo prius continebantur, ita posita caa sequitur effectus existens qui antea in se non existebat dicitur effectus ille exire e caa et in illa prius contineri, neque est paritas in omnibus, nam aquae quae exeunt a fonte prius in se existebant et localiter continebantur in fonte, effectus vero ante non existebat in se neque continebatur localiter in sua caa, sed paritas solum consistit in eo quod diximus, quod sicut posito fonte aquae quae ante existebant in se sequuntur in loco immediato ad fontem in quo ante non erant, ita posita caa effectus sequitur existens qui antea in se non existebat, quare continentia effectus in caa colligitur a nobis solum a posteriori, ex eo enim quod experimur sequi effectum ad aliquid a nobis positum colligimus quod illud continebat in sua virtute talem effectum a priori enim non potest huiusmodi continentia investigari, quod patet in calore in lumine ex quo possumus inferre quod sit aptum producere calorem, etiamsi a posteriori non experiamur quod eo posito sequatur calor, neque similitudo et univocatio sufficienter ostendit hanc continentiam, nam albedo est similis alteri albedini et tamen eam non continet, quia experimur quod ea posita non sequitur alia albedo, continentia ergo effectus in caa nihil est aliud quam quod aliquid sit tale ut eo posito sequatur effectus quod a. in particulare sit tale et habeat talem virtutem non potest aliunde colligi quam a posteriori ut diximus, et quidem non illud quo posito sequitur effectus sit perfectius dicitur continere effectum eminenter, si aeque perfectum

ad effectum

ad effectum dicitur continere formaliter, si vero sit imperfectior dicitur continere virtualiter, hoc est habere talem virtutem ut ea posita sequatur tales effectus, ac proinde praeter continentiam formalem vel eminentialem dandam etiam esse virtualem non potest negari, si experiamur quod posito aliquo imperfectiori sequatur effectus perfectior, ut infra magis patebit.

Dices aliud esse causam esse maior perfectior vel aequalis et sufficiat ad continentiam effectus, et hoc recte probatur exemplis supra allatis, aliud vero esse quod perfectum effectum qui sequitur praesente aliquo imperfectiori et simul aliquo perfectiori vel aeque perfecto in re semper tribuendus sit effectus tanquam causae ut patet, quod effectus semper contineatur in causa vel formaliter vel eminenter, et hoc videntur asserere qui negant accidens producere substantiam, quia semper in generatione substantiae est praesens alia substantia vel aeque perfecta vel perfectior, quia semper saltem Deus est praesens existens generatori.

Sed contra primo, quia non est necesse ut omnis causa quae dicitur continere effectum contineat illum vel formaliter vel eminenter, ut patet in maiori, neque est peculiaris necessitas quod causa efficiens contineat effectum formaliter vel eminenter, quia hoc non probatur nisi ex modis illis loquendi qui cum applicentur etiam materiae vel arte [illegible] similes, ut supra diximus et in ordine ad hoc aequivalentes esse, non probant huiusmodi continentiam formalem vel eminentialem, neque etiam probant de efficiente, quare gratis omnino assumitur quod causa debeat continere effectum vel formaliter vel eminenter; secundo contra, quia illud quo posito sequitur effectus, nihil obstat semper esse causa illius effectus, sed posito aliquo imperfectiori tamen saepe sequitur, et si nihil obstat imperfectius posse causare effectum perfectiorem. Maior si negetur, non est ratio quae probet quod causae non agant, si est maior illa non est vera dicimus quod sicut Deus agat ad praesentiam aliarum causarum, sicuti ab adversariis dicitur quod saepe positis accidentibus Deus solus ad eorum praesentiam producit substantiam, ut infra magis patebit. Minor patet multis experientiis quas infra afferam, sed nihil obstat quod imperfectius sit causa instrumentalis effectus perfectioris, si quid est obstaret maxime quia omnis causa debet continere effectum vel formaliter vel eminenter, sed hoc gratis assumitur ut diximus. Tertio esto requiratur quod omnis causa contineat effectum vel formaliter vel eminenter certe hoc non debet verificari nisi de causa adaequata, nam etiam in sententia adversariorum habitus quamvis sit imperfectior actu cum ab actibus producatur, fatentur esse causam partialem et simul cum intellectu conflat unam causam adaequatam perfectiorem effectu, potest concurrere efficienter ad actum, sed non accidentia concurrant immediate ad generationem substantiae, salvatur quod causa immediata adaequate accepta contineat substantiam eminenter et debet concurrere. Consequentia patet. Minor probatur, quia Deus et author naturae concursu ordinario concurrit immediate ad omnem effectum causae secundae et si accidentia concurrant ad generationem immediate simul cum Deo constituent unam causam immediatam quae adaequate accepta est perfectior substantia genita, quia includit Deum perfectiorem.

Notandum ultimo quod nisi accidentia producant immediate et instrumentaliter substantiam saepe in generationibus rerum naturalium recurrendum erit ad Deum sine necessitate, et negandum est aliquas esse causas quae ex communi hominum consensu maxime existimantur agere et causare

agere sine causa, hoc autem non est philosophicum. Supra diximus ex Aristotele esse inconveniens
Probatur ex 8 phys: tt: 15, ubi Aristoteles docet irrationabilem esse sententiam quae nullo fundamento
asserit et sine necessitate, et de hoc dicentem inquit, oportet non affirmare solum
sic esse causam ipsius dicere et non ponere neque censere ullam sententiam irrationabilem, sed aut
inductionem aut demonstrationem adferre. Probatur sequela multis instantiis, imo
in generatione animalium imperfectorum quae ex putrida materia fiunt, ut cum aestate deci=
dente pluvia generentur ranae, ex putri mures etc., tunc enim non datur alia substantia
a qua possit procedere causa generationis viventis nisi Deus, aqua enim et terra sunt imperfectiores
rana vivente; 2do cum calore fimi aut etiam furni excluduntur pulli ex ovis,
neque enim substantia fimi aut ignis potest producere vivens et generantes se producunt hi
pulli a Deo tanquam a causa particulari si accidentia non possunt; 3tio in generatione
plantae semen enim est imperfectius planta producta, et propterea enim non potest illi tribui generatio, neque
datur alia substantia perfectior planta nisi Deus, neque dici potest plantam produci a Sole, tum
quia nunquam planta generaret aliam, cum tamen naturalissimum sit viventibus generare
sibi simile, tum quia daretur actio in distans, tum quia planta est nobilior et perfectior Sole; 4to in
generatione viventium et animalium perfectorum, cum enim foetus qui generatur, recedit
a praesens substantia patris et dispositiones accidentales et alia posita a patre non attingant
generationem substantiae tanquam instrumenta patris, sequitur quod pater non sit causa filii,
sed vel sola mater vel Deus simul cum matre, hoc autem est contra communem omnium sententiam,
omnes enim existimant se esse genitos a suo patre et a filio deberi reverentiam et honorem
patri tanquam causae; 5to cum attritione silicis et chalybis generatur ignis, quia sub-
stantia silicis et chalybis inclinant natura sua ad frigus intensum non potest continere in se
ignem, sequitur quod a Deo producatur.

Dicendum est ab accidentibus tanquam a causa instrumentali produci imme=
diate substantiam. Docet Aristoteles 2 de generatione, et 2 de Anima tt: supra citt:, ubi accidentia
comparat instrumentis artium, et sicut ab artifice mediante instrumento
attingitur opus artificiatum, ita a substantia mediantibus accidentibus tanquam in=
strumentis immediatis attingitur generatio substantiae.

Probatur 2do: substantia genita requirit immediate ad aliquam causam efficientem, sed
si dicamus accidentia esse huiusmodi causam immediatam nullum sequitur inconveniens, et ex
alio capite nunquam recurrimus ad Deum, ergo ita est dicendum. Consequentia patet, quia non est philoso=
phicum, imo est valde inconveniens sine necessitate recurrere ad Deum et
etiam non est periculum alicuius absurdi in opposito. Minor probatur, imo quod si accidentia cau=
sent immediate substantiam nunquam sit recurrendum ad Deum, patet quia semper in generatione
adsunt accidentia; quod vero ex hoc nullum sequatur absurdum, probatur: si aliquod sequeretur maxime
quia causa immediata et instrumentalis est imperfectior effectu, non contineret effectum, et daret quod
non haberet in se, quod causa instrumentalis sit imperfectior effectu non est absurdum, imo potius
est necessarium, quia medium ut medium est imperfectius fine, ut patet ex dictis; deinde nego
quod accidentia non contineant virtualiter substantiam, quia positis accidentibus substantia sequitur,
in quo consistit continentia virtualis, ut supra explicatum.

Probatur 3tio:

Arg. 3tio: illud quo posito sequitur aliquis effectus est causa efficiens et habet rationem ultimi determinativi, sed positis accidentibus sequitur forma substantialis ita ut accidentia habeant rationem ultimi determinativi ergo etc. Maior probatur tum quia hac ratione solum probatur causas 2das agant et non Deus solus ad illarum praesentiam, quia si: posito igne sequitur calor in ligno, ita ut ignis illegat se ultimum determinativum et ipso exigit ut sequatur calor, tum quia in hoc residet necessitas causae efficientis ut sit aliquid existens quod ultimo determinet caeteras concausas pertinentes existentes ad talem effectum, et adeo definitur primum principium unde motus, hoc est primum determinativum existens, ubi illud primum est idem ac esse tale determinativum quo posito tollitur omnis indifferentia in alijs concausis ad talem effectum, quod est idem ac esse ultimum determinativum, et quod relinquit ullam indifferentiam unde quia diximus in quaest. de causa efficiente. Minor probatur quia posito debito calore et siccitate in ligno sequitur ignis ita ut positis illis accidentibus illegatur materia ab illis determinari ad recipiendam formam ignis et ipsa accidentia illegant exigere ut sequatur forma ignis ergo habent rationem ultimi determinativi.

Respondetur etiam positis conditionibus sequitur effectus et tamen conditiones non sunt causa.

Sed contra est, quia conditiones in hoc distinguuntur a causa efficiente quod ipsa non habent rationem ultimi determinativi, nam approximatio licet requiratur in igne ad hoc ut sequatur calefactio, tamen quia ipsa secundum se est indifferens ad calefactionem vel frigefactionem, nam posita approximatione cum aqua sequitur frigus, posita vero cum igne sequitur calor, non est ultimum determinativum ad calorem sed non est approximatio sed ignis qui ex se non est indifferens sed determinatus ad calorem, licet requirat approximationem tanquam complementum et tanquam id in quo residet ratio ultimo determinans, neque dicas posito igne per se non sequitur calor in ligno addita deinde approximatione statim sequitur calor ergo approximatio est ultima determinatio, nam approximatio est quidem ultima ratione temporis sed non est ultima in ratione determinationis seu determinantis, quia habet ex se indifferentiam ad calorem vel frigus, iam vero accidentia et dispositiones debitae igni non sunt indifferentes ut ad ipsas sequatur vel ignis vel aqua sed sunt determinatae ad ignem, ac proinde non habent rationem conditionis sed efficientis et ultimo determinativi.

Dices 2do: satis esse quod accidentia sint dispositiones materiales quibus positis substantia generatur immediate ab alia substantia.

Sed contra, quia eadem ratione dici posset quod causae 2dae sunt solum aliquod requisitum quo posito solus Deus agit, nam sicut dicunt adversarij quod accidentia sint dispositiones sive aliquod requisitum ex parte materiae quo posito exigit ut alia substantia immediate producat formam substantialem et illa exigentia accidentium non est virtus productiva formae substantialis, ita dici potest ignis fit aliquod requisitum exigens ut divina potentia Deus producat calorem, ita ut illa exigentia ignis non sit virtus activa, et eodem modo solvi poterunt rationes quae probant quod causae 2dae agant.

Arg. 4to: si accidentia producant immediate substantiam concurrente Deo concursu ordinario et tamen non sequitur quod causa adaequata substantiae immediate sit imperfectior effectu, quod habetur in sententia adversariorum secundum quam est quod accidentia producant immediate substantiam [illegible]:

quia praeterea

ea propter negant adversarii quod causa sit imperfectior effectu, quod docet repugnare causae adaequatae tantum. Ans. potest: quia causa immediata substantiae adaequate accepta includeret etiam Deum, ac proinde includeret aliquid effectu substantia genita.

Dices: non solum causa adaequata simpliciter, sed etiam causa secunda adaequata in suo ordine debet esse vel perfectior vel aeque perfecta ac effectus, quia ex perfectione effectus colligimus perfectionem causae secundae.

Sed contra, quia accidens non est causa adaequata in ordine causae secundae, nam per illa tanquam per instrumentum agit etiam causa principalis creata, et solum erit quod causa principalis habeat vel aequalem vel maiorem perfectionem quam effectus, ut verificetur quod causa adaequata in ordine causae secundae non sit imperfectior; neque dices quod causa immediata adaequate accepta non potest esse imperfectior effectu, quia hoc gratis asserunt et non potest probari, quare non est hoc principium dicendum, recurrimus ad Deum recurrimus sine necessitate, cum vero ex perfectione effectus dicimus colligere perfectionem causae secundae non est sensus quod aequalem vel maiorem perfectionem quam habet effectus debeamus inferre esse in eius causa immediata et instrumentali, quae cum sit medium potest esse imperfectior effectu, utrum vero in alio sensu sit vera illa propositio infra patebit.

11. Ad fundamentum Scotistarum ex dictis, causa et instrumentalis debet esse imperfectior effectu et satis est ut contineat vel habeat in se effectum virtualiter tantum, et ut sit talis ut ea posita sequatur effectus, in quo consistit virtualis continentia, hoc autem omnia conveniunt accidentibus.

Obiicies primo: accidens non potest principaliter producere substantiam, ergo neque instrumentaliter. Consequentia probatur: ideo accidens non potest producere substantiam principaliter, quia est illa imperfectius entitative, sed etiam si agat instrumentaliter est imperfectius etc.

Respondeo nego consequentiam et nego propositionem eadem qua assumit ad probandum, sed ideo accidens non potest producere principaliter substantiam, quia non est id quod agit cum non sit suppositum per se subsistens, sed solum est id quo seu virtus et potentia qua mediante substantia agit, in quo consistit ratio instrumenti.

Dices: ex eo etiam capite quod accidens est imperfectius substantia repugnat ut sit causa eius principalis, quia causa principalis non potest esse imperfectior effectu, sed etiam si agat instrumentaliter est imperfectior etc.

Respondeo maiorem esse veram si intelligatur de causa principali per se non per accidens, ut infra patebit, ratio autem eius rei non est ut assumunt adversarii, quia omnis causa debet esse vel aeque perfecta vel perfectior effectu, sed quia principalis causa per se in intentione naturae habet rationem finis cui et effectus rationem finis cuius gratia, ut supra explicavimus, accidens vero est causa instrumentalis in intentione naturae est tantum medium et ideo nulla est ratio cur non possit esse imperfectior effectu, immo ex hoc infertur quod debeat esse imperfectior, quia natura non ordinat unum ut medium ad alterum nisi sit illo imperfectius, quando postulat rectus ordo, quare ad argumentum negatur consequentia et disparitas patet ex dictis, alii aliter solvunt hoc argumentum, si accidens esset causa principalis non posset producere substantiam, sed ex eo quod sit causa instrumentalis non additur illi maior vis et perfectio et non potest producere substantiam etiam ut causa instrumentalis. Respondeo implicare quod accidens sit causa principalis et id quod agit, quia implicat ut sit suppositum per se subsistens, facta vero illa suppositione impossibili sequeretur utrumque quod posset et non posset producere.

producere substantiam posset gaudere, quia facta illa suppositione impossibili, quod posito accidente sequeretur substantia in quo inesset ratio causae efficientis, ut supra diximus, et ex alio capite non esset producere substantiam, quia ex eo quod esset causa principalis, praecipue per se et non per accidens deberet esse finis eius et substantia producta finis eius propter quam proinde deberet accidens esse effectus substantiae, quod est falsum.

Dices: si Rex praecipiat servo ut nomine Regis paret lautam coenam, neque illi tribuat pecuniam ad eam parandam, servus ille carens pecunia non potest illius parare nomine Regis quem non exprimo, et si accidens nomine proprio est ut causa principalis non potest producere substantiam, neque etiam poterit nomine substantiae esse ob eius instrumentum, si aliam virtutem ab ea non recipiat.

Respondeo disparitatem esse inter servum et accidens, nam servus non ipsa pecunia Regis qua coena emitur, accidens autem est virtus qua substantia producit aliam substantiam, sicut ergo pecunia ex institutione hominum est id quo ab hominibus res emuntur, quamvis non possit emere principaliter et facere contractus, ita accidens quamvis non possit agere principaliter in productione substantiae, potest tamen esse instrumentum et id quo producitur substantia.

Dices: pecunia ex institutione hominum redditur principaliter aequivalet rei emendae, et si servanda est paritas etiam accidens principaliter producit substantiam.

Respondeo pecuniam consideratam in ordine ad emptionem habere analogiam cum instrumento et cum accidente producente instrumentaliter substantiam, quia sicut pecunia est id quo emitur, ita accidens est id quo generatur substantia, in aliis vero neque pecunia neque accidens habet rationem instrumenti neque se habet ut quo, sicut enim pecunia principaliter est pretium et principaliter aequivalet rei emendae, quod non est aliud quam negare ut sit pretium et aequivalere, ita accidens principaliter est virtus et instrumentum, quod non est aliud quam negare ut quod esse virtutem et instrumentum, potest tamen principaliter causa agere ut quod convenit alteri.

Obijcies: perfectio producere immediate substantiam vel est perfectio vel imperfectio, si primum est tribuenda accidenti et non substantiae, si secundum non debet tribui Deo.

Respondeo: producere substantiam immediate, sed instrumentaliter est imperfectio, quia importat esse realiter medium et consequenter aliquid imperfectius effectu, et ideo hoc non convenit Deo qui agit quidem immediate, sed principaliter.

Dices: si tota perfectio causae immediatae residet in hoc quod ab illa immediate sit tota actio, sed tota generatio est immediate a Deo et tota etiam etiam immediate ab accidente, et perfectio causae immediatae quae convenit Deo convenit etiam accidenti, deinde per hoc verbo quod Deus sit causa principalis et accidens instrumentalis est merum vocabulum, nec potest explicari quam imperfectionem habeat accidens ex eo quod sit causa instrumentalis quam idem non haberet si esset causa principalis.

Respondeo esse immediate productivum substantiae est respectu analogo communi Deo et accidenti, sicut causa prima principali et instrumentis, et quia respectus analogus non praescindit a differentiis inferiorum, ideo ille respectus communis non praescindit a perfectione causae primae et imperfectione propria instrumenti, sed cum applicatur Deo determinatur ad significandam et importandam solum perfectionem, cum vero applicatur accidenti importat imperfectionem instrumenti determinate, sed illud deinde quod esse instrumentum vel causa principalis est

merum voca=

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

merum vocabulum, facultas soluta ex dictis, nam esse instrumentum naturale dicit ac tale ens quod natura recte se applicatur operando potuit instituere ut medium ad effectum tanquam ad finem, quod est causam principalem per se, et est tale ens quod natura recte et sapienter operando potuit instituere ut finem cuius est medium, et medium semper est minus bonum quam finis, propterea idem est esse instrumentum naturale atque esse aliquid imperfectius effectu et fine; tum ergo ideo ut accidens propter suam imperfectionem non potest instrumentaliter producere substantiam ut potius per se haec propter imperfectionem suis, quia potest a natura institui ut medium et instrumentum, quia est imperfectius substantia; cum vero dicit quid haberet amplius accidens si ageret ut causa principalis, respondendum quod haberet simul esse accidens et substantia, esset accidens quia supponitur, esset substantia quia esset causa principalis quae non potest esse imperfectior effectu, nam causa principalis per se est finis cui est effectus finis cuius gratia, sicut si quaeras quid haberet amplius pharmacum si esset finis cui est non medium sanitatis, statim respondere licet quod haberet simul esset pharmacum et homo, esset pharmacum, quia supponitur, esset homo, quia est id cui bona est sanitas, quare sicut pharmacum esse medium et non finem cui respectu sanitatis non est merum vocabulum sed significat pharmacum esse tale ens quod solum dicit ad sanitatem et spectat solum est amari ut ad illam ducens, non vero ut ens cui sit bona sanitas, ita dici potest de accidente.

Obycies 3tio: accidens producit immediate aliud accidens, ergo etiam substantia immediate producit aliam substantiam.

Respondeo experientia, negatur; quod in externo [illegible] non producitur accidens immediate a forma substantiali, aqua enim applicata manui nisi in se habeat frigus non frigefacit manum, ut patet in aqua calida, quare non frigefacit manum nisi mediante frigore, et ex quo oritur disparitas de productione accidentis et substantiae, ideo enim dicimus quod in [illegible] externo accidens producitur immediate ab accidente non a forma substantiali, ~~nam~~ quia praesente forma substantiali sine accidente v: g: aqua sine frigore manus non frigescit, praesente vero aqua frigida semper frigescit, ex alia vero parte forma substantialis saepe producitur cum sit praesentia solum accidentia sine alia substantia cui possit sine absurdo tribui illa productio, ut patet ex dictis.

Obycies 4to: calor minus intensus v: g: ut tria non potest etiam instrumentaliter calorem producere intensiorem se v: g: ut 4 ut 6 etc. ergo neque potest producere instrumentaliter substantiam. Consequentia probatur: ideo non potest producere calorem intensiorem, quia hic est perfectior, sed multo perfectior est substantia, ergo etc.

Respondeo quod ratio cur a calorem ut tria non possit produci calor intensior non est, quia hic est perfectior, sed ratio, modo est a posteriori, quia nullum habemus experimentum quod praesente calido tantum ut tria producatur calor ut quatuor, experimur quod praesentibus accidentibus tamen producitur substantia quamvis non adsit alia substantia cui possit tribui causa productio; ideo ratio a priori est quia calor ut tria est a natura institutus ut sit dispositio [illegible] substantiae calidae ut tria, sine dubio enim inter omnia mixta datur aliquod cui sit debita [illegible] trium graduum caloris cum 5 gradibus frigoris, et hoc appellamus substantiam calidam ut tria; cum autem cognoverit quod intelligentis est instituentis media

proportionata

proportionata ad finem debuit natura instituere calorem et siccitatem cum virtute agendi solum in bonum eius substantiae, e visse virtus et instrumentum illi, quia substantia bonus solus calor et siccitas, nam calor et quaevis alia intensior est dispositio ad corruptionem eius substantiae et ad generationem alterius calidae et siccae, ergo calor et siccitas debuit a natura institui ut virtus productiva solum caloris et siccitatis quia hoc erat necessarium ad finem ad quem instituebatur, et ideo non potest producere calorem et siccitatem aliquem intensiorem. Etc.

Dices: calor et siccitas existens in igne est virtus ignis et tamen non potest producere calorem intensiorem et ut octo quamvis hic sit debitus et bonus igni, ergo ratio allata nulla est.

R. in igne esse plures gradus, sit e. gradum substantiae calidae et 8 in quo convenit cum aere, gradum substantiae calidae et siccae in quo convenit cum mixto cui debetur solum calor et siccitas, et quia huiusmodi calor et siccitas est a natura institutus ut virtus huius gradus communis igni et illi mixto qui appellatur substantia calida et sicca, ideo quamvis existat in igne non potest producere nisi calorem et siccitatem quia agit solum in bonum ignis quatenus participat rationem substantiae calidae et siccae, praeterea natura cum intendat ad unum determinatum non potuit efficere ut calor et siccitas in uno subiecto haberet unam virtutem aliam in alio, et consequenter fuit ut illi tribueret potius vim productivam qua inserviat utrique substantiae calidae et siccae quam quia a natura huiusmodi calor institutus est ordinatus, ideo calor et siccitas etiam positus in igne non potest producere calorem intensiorem etc.

Dices: ignis quatenus exigit calorem et siccitatem habet gradum eundem cum substantiis calidis et siccis, ergo etiam habet alium gradum eundem cum alia substantia calida et sicca cum dimidio et calida et sicca cum dimidio dimidii et sic in infinitum, quia ignis exigit omnes hos gradus caloris. Consequens autem est absurdum, quia repugnat processus in infinitum in praedicatis essentialibus, ut docet Aristoteles 7 metaphysices.

R. gradum substantiae calidae et siccae convenire igni et ceteris esse analogum, quia convenit illi secundum ultimas differentias, nam ignis ut ignis est exigit calorem et siccitatem ut octo in quo calore continetur calor et siccitas et sic non est absurdum in aliqua entitate esse assignabiles finitos in infinitum gradus analogos, quia sicut calor ut 8 divisibilis secundum intensionem in partes finitas in infinitum et singulae illae partes conveniunt ceterorum alicui substantiae saltem possibili, ita differentia ultima ignis potest cum omnibus substantiis habere imperfectam et analogicam convenientiam, est autem absurdum dari infinitos gradus univocos in una substantia et actu, qui tales sint ita inter se subordinati ut operationes gradus superioris supponant ab operationibus gradus inferioris, ut sensationes animalis supponunt ab his quae vegetativae, nam ante differentiam ultimam darent infiniti gradus univoci et eius operationes supponerent alia infinita operationes praecedentes, quod implicat.

Obiicies 5to: virtus productiva accidentis in aliquando est substantia, ut patet cum aqua producit in se frigus, ergo etiam virtus productiva substantiae debet esse substantia. Consequentia probatur: quia quo effectus est perfectior eo etiam perfectior virtus productiva.

R. quod non sola productiva accidentium et proprietatum in substantia non est identificatum

tificata, item eq. fōā substali agit, processus in infinitum in accidentibus, nam pōa productiva frigoris in aqua est accidens, et hac deberet produci per aliam pōam acci- dentalem et sic in infinitum. Quare resto antecedens, nego seq., ad eius probationem dico id tenere solum infertur ex eo quod effectus est perfectior etiam virtutem esse perfectiorem cum comparamus virtutes inter se quae aeque aliter et primario sint ordinatae ad effectus, non contingit in casu nro, quia substantia non est primario ordinata ad producendo accidentia, sed solum ex secundaria intentione naturae, et ratio huius est quia licet substantia sub ratione virtutis productiva accidentium non importet tantam perfectionem quantam importat virtus productiva substantiae, tamen sub alia ratione sub quo primario intendit et sub qua est per se expetibilis importat maiorem perfectionem quam hēt accidens.

Dices: substantia est immediate passiva, ergo etiam est immediate activa.

R. primo nego totum, quia probaret immediate in se suas proprietates, et nexus mat. imme- diate recipit quantitatem et mediante quantitate accidentia, ita fōa substantialis imme- diate producit suas proprietates in composito et ijs mediantibus agit in externo obiecto. R. 2do nego seq., si intelligatur quod sit immediate activa in productione substantiae, disparitas est quia si mat. pateret et reciperet fōam mediante aliquo accidente non faceret unum per se cum illo, ut probatum est in physica, nullum vero absurdum sequitur si producat substantiam mediantibus accidentibus, immo hoc est necessarium ut supra dictum.

Obijcies 2do: intellectus videtur pōa spiritualis, quae debet producere effectum spiri- tualem, ergo etiam pōa quae producit substantiam debet esse substantia.

R. disparitatem esse quia accidens et fōa substantialis materialis conveniunt in modo essendi, utrumque enim est dependens a mat., intellectus vero si esset materialis non conveniret in modo essendi cum intellectione spirituali, et quia modus operandi sequitur modum essendi, si operatio et effectus est spi- ritualis et independens a mat., etiam pōa debet esse talis, et ratio ulterior est quia intellectio cum terminetur ad obiectum universale et abstractum a mat., sine dubio debet esse spiritualis et independens a mat., alioquin non esset proportionata obiecto, quia si intellectus in quo recipitur et a quo dependet intellectio tanquam a subiecto esset materialis, sequeretur quod etiam ipsa intelle- ctio dependeret a mat. et ab aliquo materiali, ac proinde dependeret et non dependeret a mat., nulla autem contradictio sequitur si substantia producatur instrumentaliter a pōa accidentali.

Obijcies ultimo: Aristoteles 1 de generatione [illegible] 4 & [illegible] 77 ait quod omnium agens agit prout est in actu et omnium patiens prout est in potentia, quo infert quod omnium agens agere in simile, ut calidum et omnium [illegible] calefacit ibidem, tam calidum ut omnium, ergo Aristoteles existimat quod agens debeat habere vel maiorem vel aequalem perfectionem cum effectu.

R. ab aliquibus explicari Aristotelem quod agens principale agit in quantum est in actu, id est in quantum hēt vel maiorem vel aequalem perfectionem cum effectu, quae explicatio intelli- gitur de causa principali et quae hēt eadem [illegible] [illegible] verissima, et quare non agit ibi Aristoteles de causa instrumentali, quod si aliqui contendant doctrinam Aristotelis esse [illegible] de causis perfectioribus contra- rium multis instantijs, nam [illegible] sape producit [illegible] maiorem se, et [illegible] ge- nerat filium perfectiorem, quod [illegible] doctrinam illam [illegible] [illegible] et intelligenda quod agens agit in quantum est in actu, hoc est in quantum [illegible] virtutem proportionatam

effectui produ=

effectui producendo, illa c. e virtus proportionata effectui quaponita sequitur effectus, ut a posteriori et experientia colligens, eum unde licet hoc sit perfectior musca non tamen virtutem proportionatam illi effectui, quia nunquam experimur quod ab homine producatur, quare viceversa. Ad tertium ad probandum quod simile non agat in simili non fundatur in illo principio quod nulla causa potest esse imperfectior effectu, sed probatur a posteriori et experientia et absurdis, quia idem posset seipsum intendere in infinitum.

ARTICULUS III.

Utrum substantia non solum mediantibus accidentibus sed etiam per aliquem influxum immediate concurrat ad generandam substantiam?

Affirmat Suarez disp: 18 sect: 2 num: 27, existimat enim quod ignis cum generat ignem ex ligno sibi propinquo non solum agat mediante calore tanquam instrumento, sed etiam quodam alio influxu immediate procedente a forma substantiali concurrat ad eam generationem, in ijs vero casibus in quibus non adest alia substantia corporea respectata a qua possit esse ille concursus immediatus, ut cum in attritione generatur ignis ex rana ex putri docet concursum illum suppleri a Deo, fundamentum est quia accidens est imperfectius substantia, et non potest per se solum illam producere, quia causa adaequata non potest esse imperfectior effectu.

Negat S. Thomas et alij superiori art: citt: pro 2da sententia.

Dicendum est a substantia solum mediantibus accidentibus produci aliam substantiam sine alio concursu qui immediate procedat a forma substantiali. Probatur iisdem argumentis quibus supra usi sumus, substantia requirit immediate ad aliquam causam adaequatam, sed si dicamus sola accidentia esse causam immediatam adaequatam nullum sequitur absurdum, neque est recurrendum ad Deum ut fit in opposita sententia, ergo ita est dicendum. Consequentia patet: quia aliter recurrit ad Deum sine necessitate. Minor probatur: quia si aliquod esset absurdum maxime quia causa immediata adaequata esset imperfectior effectu, sed ut supra probavimus, causa immediata potest esse imperfectior effectu etiam adaequate accepto dummodo sit [illegible] finis [illegible]. Confirmatur: quia causa immediata etiam adaequate accepta quamvis sit imperfectior effectu potest illum continere virtualiter et non est necesse ut sit perfectior effectu. Confirmatur 2do: si accidentia tamen concurrente Deo cum illis concursu ordinario et generali immediate producant substantiam sine alio influxu immediato formae substantialis adhuc salvatur quod causa immediata adaequate accepta non sit imperfectior effectu et non requirunt alium influxum a forma substantiali. Antecedens patet: quia tunc causa immediata adaequata est Deus simul et accidentia.

Probatur 2do: planta, herba et aliae similes substantiae quae agunt mediante semine ab ipsis decisio et separato non habent necessariam virtutem et potentiam concurrendi per immediatum influxum ad producendam substantiam et idem dicendum de alijs. Antecedens patet: quia huiusmodi substantiae debent esse separatae et abesse a semine cum ex eis nata generatur planta vel alia substantia et nunquam possunt concurrere immediate ad illas generationes, quia non potest dari actio in distans, ex quo sequitur quod frustra natura illis dedisset potentiam influendi immediate cum ex alio capite potuerit impeditum ne illa potentia

unquam

nunquam reducat ad actum, qa instituit ut planta semper sit absens a maa semi=
nis ex qua generat substia.

Obycies jmo: ex praesentia sequit, qd substia sit caa remota et per accidens,
qd e absurdum. Sequela pbt: qa solum per accidens, itepper accidentia caat aliam substiam.
Confirmat: si Deus produceret bm e servaret ignem n concurrendo immedte cum eo ad
calefactionem, eet caa caloris remota e per accidens, Ergo idem dicendum de substia
si n cucurrit immediate.

Rdeo per accidens multipliciter accipi; jmo accipit pro eo qd vere
n e caa, sed solum e coniunctum cum vera caa, quo modo Philosophus dicit caam per acci=
dens aedificandi; 2do caa caa dicit caa per accidens, ut Avus respectu Nepotis; 3tio ic
qd caat per virtutem contingenter sibi advenientem, ut aqua calida dicit per accidens
calefacere manum, id e, per aliquid qd advenit aquae accidentaliter e contingenter, cum
vero substia caat per accidentia nbi per se e ex intrinsecis principiis debitae, e caa
per accidens, qa cum hujusmodi accidentia sint virts et aliquid illius substiae, sequit
qd tunc caaret per aliquid suj, neque etiam sequit qd substia sit caa remota, qa in=
ter ipsam et effectum n intercedit alia caa simpliciter e ut quod, sed solum virts
e pota qua producit effectus quae n tollit ratem caae proximae, se pot simul cum
caa principali facit unam caam ut quod completam et proximam; ad confirmaem
pt disparitas, qd tunc inter Deum et calorem mediaret alia caa principalis et ut
quod, id e ignis, et Deus eet solum caa caae.

Obycies 2do: multa accidentia n producunt substiam nisi sint coniuncta
stiae et formae substiali, calor e. n producit sanguinem aut carnem aut ossa nisi sit
in aiali et coniunctus stiae, Ergo etiam formae substiales concurrit immedte influxu simul cum
accidentibus ad productionem substiae. Conseq: ptt, qa per similem experientiam supra
intulimus immedte influere in productione substiae.

Rdeo in hac re varias esse sententias, aliqui existimant stiam vel immedte per
se ipsam vel per aliam potentiam activitatem distinctam a calore et jmis qualitatibus
concurrere, si velit cum illis ad generandum sanguinem, carnem e cet. hi Authores
afferunt disparitatem, cur tribuant hanc concursum immedtum stiae ad hos effectus
e n ad alios, qa hi, ut ptt experientia, nunquam producunt nisi praesente stia, alii vero
ut rana, planta, e producuntur praesentibus solis accidentibus absque eo qd adsit alia substia
cui tribuat, et ea generatio; alii existimant ad productionem carnis, sanguinis
e cet. concurrere solum immedte jmas qualitates, sed qa ad hos effectus illae requirunt
talem temperiem quae nunquam contingit nisi moderentur ab stia, ideo jmae quali=
tates separatae ab stia e extra nunquam producunt carnem e cet. sumit haec re=
sponsio ex Aristotele: 4o ubi reprehendit antiquos qui caam nutritionis et augmentationis
ponebant esse ignem, e addit qd coctio et augmentatio n fit a calore nisi quatenus contineat
et attemperat ab stia, e ideo dicit: sic calorem in nutritione comparat temoni, stiam vero gu=
bernatori navis, n potest hanc responsionem rejicere, adversarius, nam si temperies dispositio=
num sufficiens ad formationem sanguinis e carnis posit dari extra viventis etiam in illorum

untia deberet

sententia deberet tunc produci sanguis, sed Deus deberet supplere caelestatem [illegible] supplet plantae aut ranae caelitatem [illegible] cum dispositionibus.

Quaeres an substantia producatur immediate ab accidentibus quae sunt in agente, an ab accidentibus quae sunt in passo et materia in qua introducitur forma, v.g. dum fit ignis ex ligno, an forma substantialis producatur immediate a calore ignis concurrentis et producentis, an a calore recepto in materia ligni?

Respondeo produci ab accidentibus et dispositionibus quae sunt in passo tanquam a causa immediata, ratio quia aliquando producitur forma substantialis cum accidentia sufficientia non existunt in agente sed solum in passo, ut cum producto calore per motum in ligno aut alio subiecto generatur ignis, nam motus non existit in eo instanti generationis, neque videtur motus a natura institutus ut sit immediatum instrumentum in productione ignis, neque in agente sit tunc aliud accidens assignari productivum ignis, nisi ille calor fuisset in subiecto immediate productus a solo Deo, et tunc producentur ignis. Ergo solum illa accidentia quae sunt in passo immediate et proxime attingunt productionem substantiae, quare eadem accidentia habent rationem dispositionis quatenus praeparant materiam et expellunt accidentia opposita, et habent rationem instrumenti activi quatenus sunt virtus substantiae a qua illa fuerunt introducta in materia ut formam substantialem ibi producerent; neque dicas quod cum ignis etiam est praesens passo disposito tunc concurrit ipse etiam per accidentia sibi intrinseca, nam si accidentia recepta in passo sufficerent ad productionem formae substantialis, ut patet ex dictis, frustra poneretur illam debere virtutem concurrere immediate etiam accidentibus quae sunt in agente, nam in reliquis constat quod si in uno est virtus adaequata et sufficiens ad effectum, natura non multiplicavit in aliis virtutem ad eundem effectum; advertendum est quod accidentia quae sunt in agente sunt instrumentum remotum et concurrunt mediate ad productionem substantiae quatenus agens per accidentia sibi intrinseca producit alia in passo a quibus immediate deinde attingitur generatio substantiae.

ARTICULUS IIII

Utrum accidens agat instrumentaliter in productione alterius ~~[illegible]~~ accidentis.

Dicendum est agere instrumentaliter, est sententia S. Thomae in 1 p. quaest. 3 quaest. 3 art. 3 et aliorum apud Conimb. 2 phys. cap. 7 quaest. 18 art. 3, contra Scotum in 4 dist. 12 quaest. 3. Probatur: accidens in productione accidentis subordinatur substantiae ut virtus est id quo illa agit. Ergo in productione accidentis agit instrumentaliter. Consequentia patet, siquidem in hoc consistit ratio instrumenti. Antecedens probatur: quia accidens est aliquid entis ens est quod alterius neque per se subsistit. Ergo in productione accidentis non se habet ut quod neque ut aliquod principale sed ut quo alterius est solum ut quo. Probatur 2o ex Aristotele de sensu et sensili cap. 4 docet quod ignis non agit nisi ut calidus. Ergo actio quam habet ignis ut calidus tribuitur igni non calori. Ergo in ea actione non se habet principaliter.

Obiicies primo: accidens in productione accidentis agit in propriam bonum, sed ea ratione ~~[illegible]~~ servatur et propagat secundum speciem. Ergo agit ut causa principalis. Consequentia patet. Respondeo: in ea productione accidens est finis cuius gratia, ut diximus, recenter causae principali

cāa principali.

Rx aliud ē qd cāa principalis per se hāt semper rōem finis cuiꝰ aliud
ēē id qd hꝫ rōem finis cui sit cāa principalis, illud primum ē verum, ē hoc 2dum ē falsum,
vt statim patebit; Rx 2do nego ans, nam accidens ēēt; aliter ē entis ens ē secundum
ōem suam rōem ē ordinatum ē institutum pp substiam tanquam pp finem vlti-
mum &c. etiam bonum accidtis ē eiꝰ creatio ē pp substiam tanquam pp finem.
n pp ipsum accidens, nam, vt aduertit Fasquez, 2da dispi: quamquam aliqua medi-
a dicant fines intermedij proprie tn n hnt rōem finis, nam expetant semper
pp alium finis vero vltimꝰ ē proprie finis qa expetit pp se ē cetera pp illum,
quare creatio accidtis secundum spēm ē [~~intr~~] principaliter ē vltimo pp substiam,
ē ideo in productione accidtis [~~pt~~] n agit accidens proprie ē principaliter in bonum
propriū sed in bonum substiæ.

Obyces 2do: accidens cōstituit cāam principalem &c. ē instrumentum.
Conseq: patet ex dictis, qa propterea diximꝰ fōrm substialem n ēē instrumentum licet
in agendo se hāt vt sic, qa cōstituit cāam principalem quæ agit. Ansptz: cāa cōstituit
per virtutem cāadꝫ, sed accidtia sunt virtꝫ cāadi respectu substiæ &c.

Rx aliud ēē id qd denominat cāa principalis, aliud fōa a qua denominat,
primum ē semper substia, debet ē cāa principalis ēē per se subsistens; fōa vero a qua deno-
minat a cāa 2dae actio ē effectiuis productio, a virtute vero ē pura fōāli substia deno-
minat cāa in actu primo proxima, quare possumꝰ assignare discrimen ē fōam substia- X inter acci-
lem, hæc ē cōstituit x id qd se hꝫ vt quod ē denominat agere ē caare, ide compositum dens
substialē, accidens vero n cōstituit id qd se hꝫ vt quod, sed illud tm denominat cāam
in actu primo proximo, sicut albedo n cōstituit subtm qd denominat album sed illi
tm tribuit denominationem albi.

Obyces 3tio: ita se hꝫ ars ē idea respectu artificis sicut se hꝫ fōa substialis
respectu agentis nālis, sed fōa substialis ē cāa principalis &c. etiam ars ē idea, sed hæc
sunt accidtia &c.

Rx qd ars ē idea n eodem modo se hnt respectu artificis in oibꝫ sicut fōa sub-
stialis respectu agentis nālis, sed proportione solum in hoc qd sicut a fōa substiali
procedunt aliqua media ipsæ accidtia quibꝫ cāat effectꝫ, ita ab idea procedunt ali-
qui motꝰ in instrumentis quibꝫ artifex efficit opꝰ artificiatum, discrimen vero,
qa fōa substialis cōstituit cāam principalem a qua principaliter procedunt tam media
quam effectꝰ vltimatꝰ, idea vero n cōstituit artificem sine hōem illum qui princi-
paliter ē; itqd dicit cāa eoꝰ artificiatum, sed ideo reducit solum ad cāam instrumen-
talem, hnt etiam proportionem in hoc qd sicut fōa nālis cōstituit compositum infor-
mando materiam, ita idea cōstituit artificem in actu primo proximo informando intellec-
tum, differunt vero, qa fōa substialis ingredit ceptum suppositi, idea vero n ingredit
huiusmodi ceptum cum sit accidens.

Dices: Polycletꝰ sine arte n ē cāa principalis imo neque vere cāat statuam
ē ars ingredit ceptum cāæ principalis.

Rx ex dictis

R. ex dictis Polycletum esse id quod denominat causare et efficere statuam, sed ab arte denominari proxime potentem efficere statuam, quare negat neg:
Dices 2do: Aristot: 2 phys: tx: 30 docet Polycletum esse causam per accidens statuae, artificem vero esse causam per se, sed artifex superaddit Polycleto solum accidens, scilicet habitum et artem, ergo accidens est causa per se, et consequenter est causa principalis.
R. nego ultimam conseq:, datur enim etiam causa instrumentalis per se.
Obijcies 4to: albedo et caeteri colores dum producunt species intentionales non agunt ut instrumenta substantiae, ergo aliquod accidens potest esse causa principalis alterius accidentis.
R. nego antecedens, nam virtus productiva specierum quae est in colore est principaliter debita substantiae, substantia enim debebat posse fieri sensibilis et visibilis, et quia pro sui limitatione non potest habere omnes perfectiones et omnem virtutem sibi identificatam institutis sunt a natura colores et accidentia sensibilia quibus mediantibus tanquam instrumentis substantia produceret species ad movendum sensum, quare esse activum et motivum sensus quod est idem atque esse sensibile convenit per se substantiae, quamvis hoc non exequatur nisi mediantibus instrumentis accidentium, cum autem substantia dicitur sensibilis per accidens sensus, ergo quod eum esse substantiale per hoc percipitur, non tamen quia sensationibus exprimitur esse accidentale, ergo quod substantia sit in se non exprimitur immediate, ipsum esse substantiae, cum vero albedo separata a subiecto producit species intentionales tunc etiam agit ut virtus et instrumentum substantiae, quia connaturaliter est ejus virtus, verum quidem est quod in eo casu non sentitur substantia, quia ad hoc requiritur ut habeat aliquam connexionem vel actualem cum accidente quod sentitur per se, alioquin non magis diceretur sentiri una res quam alia per accidentia quae sensu percipiuntur, sed idem est per accidens ex eo quod illa ablata substantia cui albedo debet uniri.
Obijcies 5to: cum calor producitur per motum localem et lumen non potest assignari aliqua substantia producens principaliter, ergo motus et lumen sunt causae principales.
R. causam principalem caloris producti per lumen esse substantiam luminosam quae propterea dicitur virtualiter calida, seu habens virtutem proportionatam ad producendum calorem, dum vero producitur calor per motum localem requiritur quod ejus corpus quod calefit per illum motum etiam rarefiat, raritas autem producit calorem tanquam instrumentum corporis calidi motum localem.

ARTICULUS V.

Quaenam sit causa principalis productiva substantiae?

Difficultas hujus rei consistit in particularibus casibus in quibus non est species parentis substantia cui videatur posse tribui generatio sine inconvenienti, ut cum ex putri materia generantur animalia imperfecta, ut rana et similia.

Trahentem actionem Prima sententia est Suarez loco cit: art: superiori qui docet causam principalem in generatione animalium ex putri esse Deum qui ut author naturae debet supplere causarum naturalium actionem producere formas substantiales juxta exigentiam dispositionum, cum non detur substantia tractata, cum eum Suarez ex parte Fonseca 7 met: cap: 7 quaest: 3 qui hujusmodi generationes tribuit quidem Deo tanquam causae principali sed negat Deum immediate concurrere, sed solum

sed solum mediante Coelo tanquam instrumento.

Sed contra Suarium est, tum quia est philosophicum recurrere ad Deum tum quia possumus assignare aliam causam principalem, ut infra patebit, et sine necessitate recurritur ad Deum.

Contra Fonsecam est, quia vel Coelum est instrumentum Dei, quia pendet in suo esse et virtute quoad a Deo, vel quia Coelum sit alia peculiari subordinatione ad Deum eius instrumentum; si primum, quia etiam omnes aliae creaturae pendent a Deo in esse et in sua virtute, et si valet illa ratio omnes aliae generationes sunt a Deo ut a causa principali et a creatura ut ab instrumento; non secundum, primo quia in generatione animalium ex putri non potest assignari ista peculiaris subordinatio coeli ad Deum tanquam ad causam principalem particularem, neque est necesse quod Deus concurrat ad has generationes concursu aliquo particulari, sed sufficit concursus generalis quo Deus ut causa universalis concurrit cum dispositionibus introductis a Coelo ad hoc ut generentur ranae, ut art. superiori probatum est contra Suarium, nam sicut ad alias generationes concurrunt immediate solum accidentia cum Deo tanquam cum causa universali sine alio influxu immediato substantiae, ita ad generationem ranae sufficit concursus immediatus dispositionum cum concursu generali Dei sine alio influxu particulari; 2do quia Fonseca existimat Coelum esse instrumentum subordinatum Deo, quia Deus est nobilior rana et non potest assignari alia causa principalis nobilior nisi Deus, sed potest assignari intelligentia movens Coelum, ut infra patebit, quae est nobilior rana etc.

2da sententia est Avicennae et Themistii apud Conimb. lib. 2 de Coelo quaest. 5 art. 2 qui existimant animalia ex putri produci ab aliqua intelligentia distincta ab ea quae movet Coelum, quam Avicenna docet esse applicatam producendis formis substantialibus, sicut alia est applicata ad movendos Coelos.

Sed contra est, quia intelligentia non habet virtutem immediate causandi in corporibus aliam formam sive substantialem sive accidentalem praeter motum localem, ut docent Philosophi et Theologi communiter, vide Suarium disp. 30 met. sect. 6, Conimbricenses phys. cap. 9 quaest. 2 art. 3, ubi rationes afferunt huius rei quae in eo fundantur quod ex nullo capite colligi potest quod illis debeatur huiusmodi virtus, nam ad gubernationem mundi sufficit si habeant solum virtutem movendi localiter corpora et non datur intelligentia quae immediate producat formas substantiales vel qualitates et alias dispositiones, sed dispositiones ad formam ranae et aliorum animalium quae fiunt ex putri producuntur ab intelligentia movente Coelum quatenus per motum localem applicat Solem etc.

Tertia sententia existimat hos effectus tribuendos esse semper causis univocis et eiusdem speciei ita ut rana producta ex putri ut effectus naturae speciei a rana cui tanquam causae principali subordinantur dispositiones et accidentia quibus immediate generatur rana. Fundamentum, quia accidentia et dispositiones illi subordinantur tanquam causae principali in cuius bonum operantur, sive in cuius bonum sunt a natura instituta, sed dispositiones productivae ranae operantur in bonum naturae specificae eius conservandae etc.

Quarta sententia affirmat Coelum esse causam principalem in generandis animalibus ex putri vel agendo solum per motum et lumen, quibus producit calorem.

calorem qui e dispositio ad eas generandas, vel agendo per aliam virtutem distinctam a motu e lumine quam seminariam appellant Conimb. loco cit. et qd est determinata ad inducendas alias dispositiones quae requirunt ad formam ranae e e contra virtus seminis e determinata ad inducendas dispositiones quae requirunt ad formam plantae, ita sentit Durandus in 2do dist. 15 quaest. 1ma.

Secundo, non est causa principalis in productione substantiae a illa quae disponit materiam, sed coelum disponit materiam et introducit dispositiones requisitas ad formam ranae per calorem &c.

Quinta sententia vult in generatione animalium ex putri coelum esse causam tantum instrumentalem, intelligentiam vero eius motricem esse causam principalem.

Notandum est primo quaestionis solutionem maxime pendere ex notione et conceptu causae efficientis, quae definitur ab Aristotele principium primum unde motus, quia in hoc consistit conceptus causae efficientis ut sit primum determinativum unde profluit et incipit esse motus eiusque terminus, quod probatur quia huiusmodi conceptus non convenit alteri causae, nam materia est ex se indifferens et determinata ad plures motus et ad plures formas, quare non illi competit ab ipsa profluere et determinari motus, forma vero e terminus motus non id unde profluit motus, causa finalis licet moveat et determinet agens ad operandum non est id unde motus, sed est id ad quod tendit motus, praeterea id unde profluit et incipit motus debet supponi existens, probatur quia determinat motum ad esse de novo, huiusmodi determinativum debet igitur existens alioquin non esset maior ratio cur nunc potius esset novus motus quam antea, causa vero finalis non supponit existens dum est motus, quae est non potest illi convenire esse unde profluit motus, ex hac definitione efficientis ita explicata colligitur primo omnia illa quae ponunt aliquam determinationem ad effectum dici ex communi conceptu et modo loquendi causa efficiens, habent rationem determinativi principii unde motus in quo consistit proprius modus causae efficientis, propterea solum concurrunt ad disponendam materiam et introducendum calorem debitis formis viventium, dicitur causa; unde 2 phys. tt. 26 ait Aristoteles quod Sol et homo generant hominem, sic Aristoteles qui causat in sciente cognitionem quae determinat ad operandum, in 2 phys. tt. 29 numerat inter causas efficientes eius operis, removens prohibens ponit negationem impedimenti ad quam sequitur motus, ideo 8 phys. tt. 32 dicitur causa motus, quare omnia quae ponunt aliquam determinationem ad motum et effectum ex communi conceptu habent rationem efficientis, similiter vero dicitur causa efficiens in communi modo loquendi illa quae applicat causam ad operandum, ita qui applicaverit ignem domui dicitur combussisse domum, atque si interrogaretur quis combusserit domum responderet ignis, ridiculus esset et puteremus non satisfecisse interrogationi, coquus etiam dicitur bene vel male coxisse carnes quod bene vel male applicaverit ignem, haec applicatio virtutis causae ad operandum pluribus modis fieri potest, primo per motum localem ut cum quis applicat ignem stupae, vel cum mandat semen terrae et serit semen arboris, quod nisi committeret terrae non germinaret nec arborem produceret, quare qui serit huiusmodi semen applicat virtutem arboris terrae ut sub illa germinet, 2do cum producit id quod est virtus alterius,

ut cum Sol

ut cum Sol producit in pelvis calorem qui e virtus ignis e a na instituta pro ignem;
3tio cum aliquid recipit e sustentat accidens quod virtus alterius ut cum aqua per ca=
lorem in se receptum calefacit manum, tunc e non solum qui admovet aquam sed etiam
aqua ipsa dicit applicare calorem ad calefaciendum quatenus sustentando e servan=
do in se ipsa, nam sine ea sustentatione calor abiret in nihilum, sive destrueretur, videtur etiam
aqua ratione huius sustentationis aliquo modo admovere calorem manui; 4to introdu=
cendo primas dispositiones ad quas naturaliter sequuntur aliae, ita quae agunt per semen
disponunt materiam seminis tribuendo illi formam generativam, et alias virtutes quibus
mediantibus acquiruntur aliae dispositiones ad formam substantialem, et ideo in huiusmodi
generationibus generans e producens ignem semen habet per se rationem primi determinativi
et efficientis, quia ponit in semine primam determinationem ad quam sequuntur naturaliter
omnes aliae dispositiones maximeque ex hac intentione eligit operari e primas dispositi-
ones inducere in semen ut reliquae sequantur simul cum forma substantiali.

Notandum 2do causam principalem e quae applicat virtutem ad operan-
dum aliquando agere e operari primario a natura institutam pro illam causam, qualis e v.g.
ignis qui per calorem e siccitatem agit, quia combinatio qualitatum primario e a natura
instituta pro ignem tanquam eius dispositio e virtus activa, et haec quia solet causa per se,
virtus a [illegible] primaria intentione naturae ordinata pro agens e duplex, alia e ordinata
ita pro agens ut etiam effectus primario ordinetur ad idem agens, ut e v.g. potentia electiva
in homine, nam hoc cum sit substantia completa primario e per se expetibilis a natura, prop-
ter electio e affectio e bonum hominis eligit, natura instituisse electionem pro hominem,
potentiam vero intellectivam instituit ut medium e instrumentum ad sequendam
electionem, ita ut electio habeat rationem finis cuius gratia e hoc rationem finis cui, alia
virtus primario ordinatur pro agens quae tamen habet effectum per se expetibilem, ut e potentia gene-
rativa equi quae primario e instituta tum ut equus productus accipiat esse tum ut
equus producens servet e propaget secundum speciem, quare potentia generativa habet ratio-
nem medii esse equi producti e finis cuius gratia, sed huiusmodi esse e bonum non solum equi
producto sed etiam producentis quatenus in illo servat secundum speciem, ideo uterque
equus e finis cui, ex quo colligitur quod causa principalis per se agens quae agit per virtu-
tem sibi debitam non potest esse imperfectior effectu quia respectu illius habet rationem finis cui
qui nunquam e imperfectior saltem in apprehensione operantis quam finis cuius
gratia, ut supra e expositum, colligitur etiam cum effectus qui est per se expetibilis
ita ut virtus e potentia activa intendat a natura pro bonum naturae communis producto e pro=
ducentis, ut e potentia generativa equi e similes, tunc causa e univoca quae agit ut in ef-
fectu servetur secundum speciem, cum vero effectus non expetitur per se sed solum pro agens
tunc causa e aequivoca, ut potest in electione quae e effectus hominis, causa principalis per
accidens e illa quae agit per virtutem sibi non debitam ut aqua calida calefaceret ma=
num mediante calore debito igni non aquae, tunc e aqua se habet ut quod in agendo,
quia supra diximus aqua e quae tunc applicat virtutem calefactivam, imo sit eo=
dem modo per accidens aqua calida producere principaliter calefactionem, ut in

naturali

naa per coeteras dispositiones ad formam substantialem ranae vel alterius viventis et solum deest aliquis gradus caloris qui introduceretur ab aqua, tunc aqua poneret ultimam determinationem ad illam substantiam quae produceretur, quia, ut diximus, militat ratio cauae efficientis, immo saepe tribuitur effectus absolute illi tamen quae ponit ultimam determinationem, quare causa principalis per accidens potest de imperfecti-
ratione or effectivi, quod non [illegible] finis cui respectu effectus, sed solum habet rationem applicantis virtutem ubi non debitam; advertendum autem est quod licet ad omnem effectum semper requiratur aliqua causa principalis, non tamen semper requiritur causa principalis per se, sed sufficit causa per accidens, ratio est quia aliquando effectus sequitur solum posita causa ignobiliori et quae agit per virtutem indebitam, ut cum aqua calefacit vel ponit ultimam dispositionem ad formam ranae, nam sicut supra diximus quod sola accidentia sufficiunt ut causa immediata ad productionem substantiae, quibus positis tamen producitur substantia nec Deus tunc debet supplere aliam causalitatem quae sit immediate a substantia, idem dicendum est de causa per accidens quod sola sufficiat, quia ad eius positionem tamen sequitur effectus.

Notandum 3tio haec duo esse inter se valde diversa quod aliquod accidens sit institutum propter aliquam substantiam et quod illud accidens subordinetur illi substantiae in agendo tanquam eius virtus et instrumentum, quare etiamsi accidentia et dispositiones ad formam ranae sint propter illam instituta a natura non tamen semper agunt ut instrumentum ranae, ut in aliis etiam contingit, nam calor est institutus a natura ut faciat calidum ignem et sit in illo et tamen aliquando est in aqua et facit calidam aquam per accidens tamen et non ex intentione naturae, levitas est instituta propter ignem et ut illum moveat sursum et tamen aliquando est in exhalatione terrea eamque attollit, bonitas realis animalis est instituta propter animal reale ut per illam moveat voluntatem et appetitum, et tamen cum bonitas realis applicatur per intellectum chymerae et animali ficto tunc non animal reale sed chymaera movet voluntatem et causat finaliter [illegible], quare etiam dispositiones ranae licet a natura sint institutae ut sint instrumentum ranae tamen aliquando per accidens possunt esse instrumentum alterius, si scilicet non ~~subordinentur~~ ~~neque~~ applicentur passo a rana sed ab aliquo alio, ad hoc ergo ut dispositiones et accidentia ranae sint eius instrumentum requiritur ut aliquo peculiari modo illi subordinentur in agendo, et non est satis quod agant in eius commodum, nam huiusmodi accidentia agunt etiam in bonum effectus qui tamen non est causa ipsius neque tunc illi subordinantur huiusmodi accidentia tanquam causae principali, quare ut cognoscamus cui subordinentur accidentia in agendo tanquam instrumenta causae principali, videndum est in quo consistat huiusmodi subordinatio et qualis sit ille ordo quem habet instrumentum ad causam principalem, quod non potest melius explicari et cognosci quam si advertamus quod illi naturae et substantiae quae dicitur causa principalis conveniant attributa et conditiones causae efficientis quarum una est ut distinguatur realiter ab effectu, rana autem in coitu non distinguitur realiter ab progenie rana producto et rana in coitu in ea actione non est causa principalis neque illi subordinantur accidentia tanquam instrumenta.

Respondent

Respondent aliqui naam ranæ vt tractam ad individuum indeterminatam esse bene caam principalem, qa ita accepta distinguitr ab individuo producto.

Sed contra e, qa cum effectus e actu extra caas e existens hr necessario caam determinatam licet in ordine ad effectum in spēa assignari pōit caa indeterminata, altro ex e quty=og n ft respicere caam indeterminatam, v: g: licet vt pōim videre sufficiat aliquis oculus indeterminate tn cum video actu illa necessario e ab oculo determinato.

Rndent alij caam principalem cui subordinantr ea accidētia e ranam abstractam ad individuum determinatam qd præcessit ranam productam vel qd naaliter debuisset præcedere, qd addunt, qa prima rana potuit ex putri generari ita vt haberet nullum individuum præexistens.

Sed contra e primo qa individuum qd debuit naaliter præcedere primam productionem ranæ n ht etiam conditionem caæ efficientis vt supponatr actu existens in se, nec extra caas, qr n e caa principalis agens per illa accidētia tanquam per sua instrumenta, qd. a. de ratione caæ efficientis sit esse aliquid existens qd se hat vt primu principium vnde motus, ptt ex eius definitione qua [illegible] ita explicet, conuenit etiam fini, vt ptt ex notando primo, e ideo agens agit in quantum e in actu, vt docet Artes;

2do contra e, qa individuum illud ranæ qd n supponitr existens n applicat accidētia e virtutem instrumentalem ad producendam ranam, e n agit per illa accidētia, caa e principalis applicat instrumenta, vt ptt in artificialibus, ~~[illegible]~~ qa si aliqua eet rao cur ab illo applicarentr, maxime qa agunt in eius bonum, sed hoc n e satis, qa cum aqua calefacit agit in bonum ignis e tn cum quis applicat manum aquæ calidæ ex communi sensu n dicitr ab igne sed ab aqua calida calefieri, cum radijs solaribus producitr ignis dicitr produci a Sole e n ab igne, e Artes 7 met: tt: 28 docet mulum produci ab equo e asino n a naa communi vel aliquo individuo muli licet illa accidētia agant in bonum eius naa.

Dices satis ee qd caa principalis exercat in sua virtute e instrumento, si illegatr qd ad hoc vt accidētia alicui subordinentr tanquam caæ principali sufficiat illud extitisse in se etiamsi actu n existat cum e actio, vt contingit in planta exsiccata, qa planta ex qua producerit semen e illi tribuerit virtutem productiuam aliarum dispositionum quæ requiruntr ad generaōem plantæ illegitr sufficienter determinare e applicare semen ad agendum atq ita sufficienter illud sibi subordinet tanquam instrumentum, vt dictum e notando primo; si vero illegatr sufficere qd existant accidētia etiamsi illud qd dicitr caa principalis nunquam fuerit extra caas e existens nego Ans, qa illi n conuenit effectus efficientis neq applicat illa accidētia ad agendum, pt ptt ex dictis, pterea etiam finis vt causet debet existere in apprehensione, quare si n e necesse vt caa efficiens illegatr existens in se, e extra caas n e cur definitio efficientis n conueniat caæ finali.

Notandum 4to constare experientia qd cælum mediante lumine vel alijs influentijs producit in inferioribus calorem e alias dispositiones requisitas ad ~~dispositiones~~ generaões rerum, vnde Artes 2 de generaōe tt: 56 docet qd Sol accedendo cāat generaões

generaões

generatões rerum et recedendo corruptiones, ac proinde, vere novo acce=
dente, vigent generatões rerum et in aestate crescente calore resp̃ tiemat, quare
negari n̄ p̃t quod coelum sit cāa efficiens in generatõibus inferiorum, ponit e. ali-
quam determinatõem et dispositionem ad eas requisitam, verum quia coelum n̄ a
se ipso sed ab intelligentia movet eo modo quo maxime convenit ad gubernatõem divi-
deo ht ratõem instrumenti applicati et attemperati ad agendum ab ipsa intelligentia,
sicut e. artifex applicando ignem ad opus est cāa principalis operis et ignis ita ap-
plicatus et attemperatus est instrum artificis, ita intelligentia applicando coelum et mo-
tu regulato attemperando eius influxus prout requirit ad rerum generationes
est cāa principalis et coelum est instrumentum; 2o a. advertendum quod licet intelligen-
tia in sua substantia n̄ sit quid physicum et sensibile tn̄ est cāa physica generatõum in
inferioribus, quia ad illas concurrit per motum physicum coeli, et etiam cāa per se in
generatõibus aīalium ex putri et aliorum quae n̄ hnt aliam cāam particularem, quia
quaedã intelligentia movet et attemperat virtutes coeli prout requirit ad eas generatões
ex intentione ut hi effectus sequant, hoc e. et ignium intelligentiae quae ht naturalem
inclinatõem ad gubernanda haec inferiora mediante coelo, e. e. bonum vniversi quod huius-
modi generatões fiant, tum quia aliter nãa n̄ providisset cāam per se et ex intentio-
ne aliquibus substantiis completis quae tn̄ a nãa per se expetunt, propterea S. Tho-
mas 7 met: lect: 6 docet ea quae generant licet dici possint casualia respectu inferiorum
respectu tn̄ coeli et intelligentiae n̄ fieri casu sed ex intentione. 3tio cāa per se ex Phil:
5 metaph: cap: 7 est illa quae supposito cursu rerum nalium determinata et sem-
per vel ut plurimum faciat suis temporibus tales effectus, et ideo per se causat calo-
rem in diebus canicularibus licet per accidens possit impediri, sed intelligentia movendo
coelum et applicando eius ea virtutes semper vel ut plurimum causat huiusmodi ge-
neratões aīalium ex putri quare est illarum cāa per se. Minor patet: quia posita productione
istius ex elementis intelligentia movendo et attemperando coelum ita alterat et miscet
elementa, hoc est, vapores et exhalatões ut sequant ex illa mixtione generatões horum
aīalium.

Dicendum e. primo cāam principalem in productione substantiae n̄ esse naturam
specificam univocam cum effectu. Probatur primo quia Philus huiusmodi cāam n̄ admittit,
nam 7 metaph: cap: 8 agit contra Platonem qui praeter ideas singulares ponebat etiam ideas
separatas ut salvaret quod ois generatio est a similibus, Philus vero ait licet generatõem mu-
li esse ab univoco n̄ recurrit ad ideam coem univocam, quae sit cāa principalis in ea
generatione, sed ait equum et asinum convenire cum mulo in gñre proximo innomi-
nato, quia Philus existimavit naturam coem univocam in omnibus univocis agentibus accidenta-
liter esse cāam efficientem, nam si huiusmodi cāam admisisset facile potuisset repre-
hendere Platonem etiam sine ideis separatis omnia esse a simili et ab univoco, quia semper sub-
stantia producit a nãa univoca cum effectu neque fuisset necesse recurrere ad genus inno-
minatum.

Probatur 2o: quia cāa immediate productiva substantiae subordinat naturae ideis
tanquam

tanquam causa efficienti. Ergo huiusmodi natura communis est causa principalis. Ans probat:
quia illi subordinantur, maxime si sit quasi illam instituta, per hoc non est satis ut illi subor-
dinentur tanquam efficienti. Maior patet: quia non est alia ratio assignari. Minor patet primo, quia
id quod ad aliquid institutum, ut ipsum habet causam finalem et finem cui respectu illius
institutum, ut patet ex definitione causae finalis. Ergo hoc non est satis ad statuendam causam
efficientem; 2do accidentia illis instituta quasi effectum vel ipsis mediantibus sequatur est obie-
ctum et tamen effectus non est causa efficiens. 3o homo alijs ut aliquid causet per aliquam virtu-
tem non est satis quod ista virtus sit quasi ipsum instituta. Ergo neque satis est hic in efficientibus. Adiungitur:
bonitas actualis realis est instituta quasi actualis reale. Et tamen cum applicatur ab intellectu chymerae
non est actualis reale. Sed chymera causat finaliter; quantitas est instituta ut materia per illam recipi-
at alia accidentia et tamen cum quantitas est separata tunc materia non recipit accidentia per quan-
titatem; confirmatur: natura communis non habet conditiones requisitas ad causam principalem efficien-
tem, quia non distinguitur realiter ab individuo producto, vel si assignetur natura communis abstrac-
ta ab individuis quae debuerunt realiter efficere individuum productum tunc si
primum individuum illius naturae produceretur ex putri alium individuum non fuisset in sua
actu existens, quod tamen requiritur ad causam efficientem; Confirmatur: 2do non sunt multiplican-
dae causae sine necessitate, sed nulla est necessitas ponendi naturam communem ut causam efficientem,
ut patebit ex solutione obiectionum etc.

Dicendum 2do in generatione animalium ex putri coelum non esse causam principalem,
Probatur: quia coelum habet analogiam cum vasibus artium et ad ignem qui applicatur et attemperatur
ab artifice, prout requiritur ad opus, sunt causae instrumentales non principales. Ans probatur: quia
movetur ab intelligentia motu regulato et temperato prout requiritur ad inducendas
dispositiones necessarias illis generationibus, sicut ignis applicatur et attemperatur ab ar-
tifice, quod dixi de coelo verificatur, sive coelum agat in inferioribus per motum et
lumen producendo calorem et per alias influentias, et quibus diximus in lib. de coelo,
sive agat per virtutem seminariam quam ponit Syrapsius datam coelo ad hunc finem
ut ea mediante fiat causa in inferioribus generationes huiusmodi animalium, quaecunque
est virtus coeli applicatur ab intelligentia materiae inferiori per motum ex intentione
horum effectuum, quanquam probabilius existimo non dari in coelo virtutem semi-
nariam distinctam a lumine, motu et influentijs alijs, nulla est enim necessitas illam
ponendi, sed effectus omnes qui dependent a coelo salvari possunt per alias virtutes.

Dicendum 3tio in generatione animalium ex putri causam principalem per se
esse intelligentiam cui subordinatur coelum ut instrumentum, probatur ex Aristotele 2do generatione t: 54.
ubi Aristoteles reprehendit antiquos qui omnem causam generationis referebant in elementa
eorumque qualitates, quos dicit ait facere sicut qui causam operis artificiati revo-
carent in sola instrumenta, ostendit requiri agens superius quod moveat et temperet elementa
prout requiruntur ad has generationes, et tandem t: 55 huiusmodi agens superius docet esse
coelum quod ab intelligentia ductum et reductum miscet et attemperat mediante calore
et caeteris influentijs elementa prout requiruntur ad has generationes. Probatur 2do illa est causa
principalis per se quae ex intentione effectus applicat et attemperat virtutes activas
prout requiritur

prout requirit ad effectum, sed huiusmodi e intelligentia respectu generationum ex putri
Ergo. Maior patet: quia huiusmodi applicans et attemperans virtutes activas habet ana-
logiam cum artifice in qua analogia mittit ratio causa principalis. Minor probatur
quia: quod intelligentia moveat et attemperet virtutes caeli prout requirit ad generationes ho-
rum animalium probatur: quia adducendo et reducendo Solem causat mixtionem exhalationum et va-
porum, ex qua mixtione disponit natura ad formam ranae et similium animalium, quod vero ex
intentione eorum effectivum moveat Coelum probatur: quia hoc est maxime congruum intelligentiae
gubernatrici inferiorum, tum quia aliter natura non providisset causam per se huiusmodi
viventibus per se intentis. Confirmatur: quia est aliqua planta et alia quae generatur ex putri-
quorum dispositiones non applicantur ex intentione eorum effectivum ab alia causa quam intelli-
gentia applicando Coelum per motum et causa disponens materiam ex intentione eorum
effectivum aliter natura non providisset causam per se integram speciei quam tamen per se a natura in-
tendit. Antecedens patet: quia dispositiones illae nunquam applicantur neque possunt applicari a causa
univoca mediante semine et elementa contraria mixta disponunt materiam ex in-
tentione propagandi speciem suam non ex intentione disponendi ad formas horum animalium.

Obycies primo: illa est causa principalis in cuius bonum motiva operantur, sed acci-
dentia in productione talium operantur in bonum naturae specificae, ergo natura specifica est causa etc.

R. nego maiorem, nam instrumenta etiam operantur in bonum effectus, ceterum illa maior
est definitio causae finalis et finis cui non efficientis, quamvis enim causa principalis
per se habeat in agendo rationem finis cui, non tamen econtra quod habet rationem finis cui in aliqua
actione est causa efficiens, ut contingit cum desunt aliae conditiones requisitae ad causam
efficientem, de quibus supra.

Dices: accidentia et dispositiones subordinantur non solum tanquam virtute activa
naturae specificae, quia sunt in bonum illius naturae et habent efficacitatem quia habent aliquid illius
Ergo illi subordinantur tanquam causae principali.

R. nego consequentiam, nam ex illo antecedente solum potest inferri quod accidentia sub-
ordinentur naturae specificae tanquam causae finali non tanquam efficienti, quia illud non suffi-
cit ad hoc, sed requiruntur aliae conditiones ut probavimus.

Obycies 2do: cessante motu Coeli adhuc posset fieri aliqua generatio sine
Coelo, et causa generationis in inferioribus etiamsi non subordinetur intelligentiae neque ab illa
applicetur. Antecedens patet: quia Coelum adhuc produceret calorem et influeret prout requirit
ad generationem mixtorum.

Respondetur: antecedens, adhuc posset fieri aliqua generatio per se et ex intentione
nego
naturae, per eandem transeat, nam Coelum non est ordinatum a natura ut quiescendo dispo-
nat in inferioribus materiam, unde post diem iudicii cum Coeli non movebuntur cessabunt
in inferioribus generationes, ut docet S. Thomas in 4 dist: 48 quaest: 2 art. 2, ex quo ultimo
modo respondetur ad id quod obycitur quod si ignis non moveatur virtute propria et
terra descendat deorsum posset in aliquo loco misceri haec elementa et dispo-
ni prout requirit ad generationem mixtorum, etiam independenter a Coelo et
intelligentia, et sic fieri huiusmodi generationes, respondetur quod elementa non esse

per virtutem

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

per virtutem ordinatam a nāā ad illos effectus, sed cum moveant ex intentione ac=
quirendi locum n̄alem casu ē per accidens ea ratē miscent, alia vero cum calore
Solis elevant, ē inter se miscent. Coelum ē Intelligentia attemperat virtutes ē qualita=
tes elementorum ex intentione ut generent huiusmodi aīalia, q̄a hoc ē ignorum
ē exemiens eāā gubernatrici inferiorum &c.

Obijcies 3tio: ex nrā sententia sequit q̄d cum ex semine deciso generat arbor
cāā principalis est Intelligentia n̄ arbor illa q̄ua produxit semen. Consequens ē absurdum.
Seq; p̄ts q̄a Intelligentia mediante Coelo disponit m̄aam seminis ad generatōem arboris.

R. Coelum ē Intelligentiam in productione arboris eē cāam vn̄lem ē indifferen=
tem qua a pōtā generativa ē coeteris qualitatibus, quae st in semine, determinat ad
hunc effectum potius quam ad alium, arbor vero a qua semen fuit decisum ē cāā parti=
cularis ē disponens m̄aam ex intentione talis effectus quatenus communicavit semini eam
pōtam ē ceteras qualitates ad quas n̄aliter sequit combinatio ē temperies disposti=
onum debita fōā arboris, quare Sol producendo calorem in illa m̄aa n̄ magis deter=
minat ad hanc combinatōem qualitatum ē ad hanc fōām substantialem quam ad aliam, sed
determinatio ad combinatōem dispositionum debitam fōā arboris illigit provenire ab ar=
bore, quae communicavit semini pōtam determinatam ad eas dispositiones, ē ideo Sol ē cāā
vn̄lis, arbor vero cāā particularis, ē agens ex intentione talis effectus.

Dices: si Deus immediate produceret in terra semen n̄cis ex illo nasceret
arbor, ē tunc n̄ eēt alia cāā disponens nisi Intelligentia mediante Coelo q̄ in eo casu Intelligen=
tia eēt cāā particularis.

R. in eo casu Deum futurum cāam particularem quatenus creans particu=
lari ~~quatenus~~ in eo semine produxit virtutem seminalem ē consequenter eam sibi sub=
ordinavit a qua virtute determinat m̄aa ad alias dispositiones debitas arbori, Sol
vero concurreret ut cāā vn̄lis.

Dices 2do: etiam ille qui cerit ē mandat terrae semen arboris ponit aliquam
determinatōem requisitam ad generatōem, sicut Intelligentia mediante Coelo ponit ali=
quid requisitum, ē etiam ille qui cerit ē cāā producens arborem, hoc a. ē absurdum, quia
nemo n̄. dicit q̄ rusticus producat triticum aut arborem.

R. rusticum serentem semen arboris tritici &c eē cāam principalem gene=
rationis sequentis, q̄a cum ponat aliquam determinatōem ad eas generatōes ht̄ ratōem pri=
ncipij primi motus, ut p̄z ex dictis, ē tn̄ cāā particularis, quia ipse solus ponit oīa requisita
ad eam generatōem, sed simul etiam arbor ex qua fuit decisum semen ponit dispo=
sitiones aliquas mediante virtute quam communicavit semini, ē etiam rusticus cāā per
accidens, q̄a applicat ad agendum virtutem seminis debitam arbori n̄ sibi ē ordinatam
ē institutam a nāā ad arborem, imo etiam virtus ē pōtā motiva qua rusticus terrae
committit semen n̄ ē ad hunc finem a nāā instituta, ac proinde rusticus ē cāā per
accidens, hoc ē agens per virtutem n̄ debitam sibi ad hunc finem ē ex hac intentione
nāā ut erat, nec in hoc ē ullum absurdum, nam si quarenti quis producat triticum
aut arborem n̄ respondet rusticus, ideo est q̄a in ea interrogatōe supponit quaerit cāā per se
n̄ per accidens

n per accidens, interdum vero cum ex circumstantijs constet non quaeri causam per se, ut si quaeratur: quis fecit hanc sylvam Petrus vel Paulus, quia ex circumstantijs constat esse quaesita solum causa per accidens, quae applicavit semen ad producendam sylvam.

Obijcies 4to. omnis causa per se agit in bonum suum, sed coelum et intelligentia est causa per se generationum inferiorum, et animalium ex putri, ergo debent esse eius bonum, hoc autem falsum, quia non potest explicari quomodo generationes ex putri cedant in bonum coeli et intelligentiae. Confirmatur quia huiusmodi generationes est quid bonum intelligentiae et coeli intentum a natura solum propter illa, quod est falsum, quia animalia ex putri et subitò corrupta sunt per se expetibilia.

Respondeo generationes de quibus egimus cedere in bonum coeli et intelligentiae, non quia per illas acquirunt bonum aliquod intrinsecum, sed [illegible] quia causa gubernativa maxime congruum et conveniens est causare illas generationes, sicut mundus superior per modum gubernationis iungitur cum inferioribus, simili ratione docet S. Thomas de potentia qu: 7 art: 7 [illegible] quod Deus in productione creaturarum non acquirit aliquod bonum sibi intrinsecum, unde actio Dei est maxime liberalis atque hoc ipsum est maxime conveniens divinae bonitati, sic gubernare haec inferiora est maxime conveniens et congruum corpori gubernativo. Ad confirmationem Respondeo praeter aliquod bonum esse expetibile propter se, est etiam propter aliud, ita individuum equi productum expetitur propter se a natura, eo quod sit etiam in illo servari producentis saltem secundum speciem, quia hoc etiam intendit; quare animalia genita ex putri licet sint per se expetibilia, possunt tamen earum generationes expeti a natura ut congruae et convenientes coelo tanquam corpori gubernativo.

Obijcies 5to. causa applicans virtutem ad agendum non est causa physica sed moralis, tum quia hic quaeritur causa principalis physica productiva substantiae, ergo non debet assignari intelligentia applicans virtutem coeli ad agendum in inferioribus, quae est solum causa moralis. Maior probatur, tum quia causa applicans virtutem [illegible] quantum alterius causae efficientis est solum causa secundum hominum existimationem, et non physice; tum quia causa moralis et physica distinguuntur inter se, sed non distinguuntur nisi in hoc, quod causa physica per se producit effectum, causa vero moralis applicat virtutem alterius efficientem.

Respondeo causam physicam et moralem multipliciter posse accipi, primo causa physica dicitur illa quae est causa rei in genere naturae seu rei naturalis, et moralis huic contraposita est ea quae est causa rei in genere morum, id est bonitatis vel malitiae moralis a qua homo denominatur bonus vel malus moraliter; 2do causa physica accipitur pro causa ~~[illegible]~~ ad quam ex natura sua, et non ex libera voluntate et institutione [illegible] consequitur effectus, ut est ignis ad quem naturaliter sequitur calor, causa moralis huic opposita est causa ad quam non ex natura sua sed ex libera voluntate et institutione alicuius sequitur effectus, ut est chirographum et scriptura publica, quae licet per se et physice causet species sui visibiles et illis mediantibus visionem, est tamen per accidens et ex institutione libera hominum causat in debitore cognitionem sui debiti, qua determinatur ad solvendum, quam solum ex libera hominum institutione et voluntate scriptura est signorum manifestativum debiti, et ideo huiusmodi scriptura causat solutionem pecuniae moraliter, id est ex hominum institutione et voluntate, idem contingit in omnibus alijs quae dicuntur causae morales, ut intuenti patebit. Similiter quaedam

causae gradu

cdare grãm moralem n ex naa sua sed ex institutione Dei hñt virtutem mouendi voluntatem diuinam ad infundendam gratiam ad illorum psentiam, e tñ hoc discrimen inter caam moralem respectu Dei e caam moralem respectu nri, qd haec sem= per caat per se physice aliquid e per accidens deinde caat moraliter effectum, vt exemp. de chirographo e scriptura quae per se caat sp̃es e visionem per accidens a. solutionem, caa vero moralis respectu Dei nihil caat physice in Deo, imo si recte aduertas etiam caa moralis in pmo sensu caat effectum libere seu dependenter a libera voluntate, ita voluntas quae e caa actus in gnre moris libere illum caat, e similiter cui tribuitur bonitas vel malitia moralis eius actionis ad quam dedit psilium ex voluntate libera dedit huiusmodi psilium, quare vniuersaliter caa moralis prout ptradistinguitur a caa physica e illa ad quam solum ex libera voluntate, e institutione alicuius sequitur effectus, ne iā instantia poterit afferri in ptrarium, generaões a. aĩalium ex putri n sequuntur ad Intelligentiam applicantem virtutem Coeli ex institutione e voluntate libera hoium sed ex naa illarum virtutum e dispositionum quas applicauit, quare n e caa moralis sed physica, in fõã ad argtm nego ma: caa e applicans virtutes ad quas ex naa ro= sequitur effectus n e caa moralis, ptrarium, seu physica, e ad pmam probaõem maioris dico huiusmodi caam pt dici caam secundum veram existimaõem pro. qsecundum existimaõem quã pformet olto, imo ex hoc retorquetur argtum, qa si secundum hoium existimaõem eet caa e vere n caaret hoies decipierentur se n e recedendum, ad 2am probaõem maioris patet ex dictis.

Obycies 6to: Artes 7 metaph: tt: 30 docet oia fieri ab vniuoca e propterea in generaõe muli recurrit ad genus coẽ mulo, equo e asino qd caa principalis e naa coĩs vniuoca cum effectu.

R. qd Artes ait oia fieri ab vniuoco vt Intelligeret n semper effectum fieri a caa vniuoca secundum ee specificum, sed a caa vniuoca secundum modum operandi, cum e caa aequiuoca in operando ht similitudinem cum vniuoca, qa sc: applicatis produxerit easdem dispositiones ad fõam substantialem quae producerentur a caa vniuoca si fõam illam deberet generare raõe modi operandi dicitur caa vniuoca, e in hoc insistit genus proximum coẽ mulo, equo e asino, qd sc: equus e asinus pot applicare e sibi sub- ordinare tanquam instra dispositiones e accidentia similia ijs quae applicarentur a mulo si generaret similem effectum, explicauerat hoc totum Artes tt: 29 vbi cum potu= isset dubitaõem cur aliqua fiant ab arte e a naa vt e sanitas respondet eadem ee qa aliqua hñt in se principium eiusdem motus qui fit ee ab arte, quare apud Artem fieri ab vniuoco e fieri simili motu e mediantibus similibus dispositionibus quibus effectus fieret a caa vniuoca, e propterea excludit Ideas Platonis, qa satis e caa dis= ponens materiam simili modo atque disponeret a caa vniuoca.

Obycies vltimo: Coelum vt subordinatus Intelligentiae e caa per se e ex inten= tione ĝtium quae fiunt ex putri qa n pt dari alia caa per se illorum aĩalium. Sed pbtr: qa per se e incertibilis cum effectu, hoc e a. absurdum, qa dantur aliqua aĩalia quae generantur ex semine e ex putri, vt mures e alia similia.

R. nego seq:

Rx nego seq:, ad cuius probaõem dico aliud esse qd caa per se debeat necessario et ex intentione naã cãare aliquos effectus posito cursu et institutione rerũ nãalium, aliud qd illa cãa debeat effectus eius ppri ex intentione naã cãare, p illud primum esse verum et hoc 2dum falsum, nam, ut supra diximus ex Arte, cãa quæ ut plurimum cãat effectus e caa per se et tn per accidens aliquando impedit, imo, ut supra diximus, aliquando effectus pendet solum a cãa per accidens e qua agit n ex intentione illius effectus.

Ex dictis colligitur hæc regula gnralis pro investiganda cãa principali cuiuscunq rubrica in particulari, qd sc: disponens mãam ad fõam substantialem semper est cãa principalis, qd e intelligendum de cãa efficiente n fõaliter se de effectiva, unde cum a pluribus causis producunt dispositiones plures etiam sunt cãæ principales partiales tn eiusdem effectus, interdum vero absolute cãa principalis dicitur illa quæ ponit ultimum complementum dispositionum, ut cum stupa a Sole prius exsiccata deinde calefit et comburitur ab igne, interdum vero dicitur cãa principalis illa quæ ponit post dispositiones ad quas nãaliter reliquæ sequuntur, ut contingit in ipsius aquat mediante semine patrio huius rei, qa id qd ponit determinaõem aliquam ut sequatur motus et primum principium ipsius motus e cãa efficiens, per quod disponit mãam ad fõmã huiusmodi determinaõem, et ita tradit hanc regulam Arist: 2 de generatione tx 53: alterans, inquit, et transformans mãam magis cãa e et in omnibus sic cuiusmodi hoc dicere, efficiens cãam, sicut explicant Averroes lib: 7 met: com: 31 et lib: 12 com: 18, Zymara theoremate 114 et alij.

Obijcit tertio qa disponens mãam e aliquando imperfectius effectu producto, ut si calida aqua, vel alia elementa producant dispositionem ad fõam viventis, videtur a. absurdum qd cãa principalis sit imperfectior effectu, imo qd ex perfectione effectus n possemus cognoscere ~~ea~~ perfectionem cãæ, et dicere possemus, inquit Scotus, mundum fuisse productum a Musca, ideo qa ex eo qd Deus sit cãa rerum omnium n posset inferri infinita eius perfectio, cum S.t Thomas 1 parte quæ 46 art: 1 in corpore dicat recte ab antiquis attributam esse infinitatem primo principio, qa considerabant ab illo oia effluere.

Rx n e absurdum qd cãa principalis per accidens, hoc est quæ agit per virtutem a naã n ordinatam ad illam cãam sit imperfectior effectu, ut cum elementa producunt eū substanti per combinaõem accidentium debitam viventi, et ratio e, qa huiusmodi cãa per accidens n e finis eius respectu illius virtutis et actionis, ad primum absurdum qd inferebat, dico ex maiori perfectione effectus n recte inferri vniuersaliter maiorem perfectionem cãæ, nam Angelus licet sit perfectior n pt producere equum quam pt equus imperfectior, imo neq pt in corporibus producere immediate illam qualitatem quam pt rubrica metallis, neq dices qd licet n valeat argtum affirmativum qd cãa perfectior posit producere effectus perfectiores valet tn negativum qd effectus perfectior n posit produci a cãa imperfectiore, qa hæc e petitio principij et oppositum supra probatum, ergo posito disponente imperfectiore statim producit effectus perfectior, ut si a qualitatibus ponat ultimam dispositionem ad fõam viventis, nec ulla e necessitas tunc recurrendi ad Deum vel aliam cãam, quia illa sufficit,

neq propterea

nec propterea dici pt mundum fuisse productum a Musca, qa haec n ht virtutem proporti-
onatam ad hunc effectum, qd a posteriori colligitur ex experim, qa ita Musca n producit diver-
sos effectus cuiuscumq speciei quae sit in mundo, adeo tn ex maiori pfectione effectus collig
maiorem pfectionem caae, cum comparantur inter se caae agentes per virtutem pprio
ordinatam ad ipsam caam, nam qa huiusmodi caae hnt raoem finis cui in agendo
& aguntur in bonum proprium effectus pfectior, debet ordinari & tribui enti pfectiori tan-
quam fini cui sit bonum, propterea substia pfectiori debent pfectiores proprietates,
qa hoc est bonum substiae & meliori substia magis bonum debetur si recte procedat
ad idem absurdum. Ex argtm quo pbr infinitas Dei ex effectibus sumeri in illo genere
qd cs caa debeat continere effectum vel formaliter vel eminenter, nam pt advertit Suarez de
Deo tract: 3 cap: 9, vel infinitas Dei inferretur ex effectibus qui de facto st & qa hi st finiti
n pot inferre infinitam pfectionem in Deo, sed solum pfectionem maiorem finita, vel infer-
retur ex effectibus pbilibus pfectioribus & pfectioribus in infinitum, & tunc qui negaret Deum
ee infinitum negaret etiam ee pbiles huiusmodi effectus, sicut Durandus & alij negantes
pbiles spes rerum pfectiores & pfectiores in infinitum, alia ergo rae probanda e ex effec-
tibus infinitas Dei, qd fiet si ex effectibus pmo probetur qd Deus sit a se, qa si de se fit, ab alio fit,
& n dat processus in infinitum in causis per se subordinatis, ut probat Arist 2 metaph: cap: 2,
quare deveniendum e ad aliquam pmam caam quae n sit ab alio, ad sit a se ac proinde necessa-
rio existat, posito a. qd Deus sit a se, & erit ens necessarium, pbr qd sit pfectissimus & infinitus, hac
rae: ens necessarium & qd nullam ht caam ht necessario oem pfectionem quam pt habere
in sua entitate, sed pt habere oem pfectionem in rae entis, n ex oem pfectionem pbilem
ergo ht necessario oem pfectionem pbilem & sequenter infinitam, qa, ut explicat Suarez de
Deo lib: 2 cap: 1 infinita pfectio Dei consistit in hoc ut illa maior excogitari n possit; Maior
pbr: qa si ens necessarium ht aliquam limitaoem in pfectione, vel illam hb a caa vel a se ipso,
primum qa n ht caam; n 2um, qa quantum e ex se n repugnat ut hat oem pfectionem pbi-
lem, neq e maior rao unius quam alterius, ex quo pbr minor, qa identificari cum ente necessa-
rio oem pfectionem pbilem n involvit ullam repugnantiam, ergo pt habere oem sibi identificata.

Ex quo colligit infinitatem Dei n pe probari ex eo qd mensuret mensu-
ra infinita, sicut alibi probavimus ee infinite pfectam rem indivisibilem, quo ees duo
rao, pmanens ab aeterno, si corresponderet mensurae hti partes infinitas aequales uni
certae, ergo si e aliqua ee mensura vigoris & pfectionis infinitae divinae, maxime ee
creaturae pbiles pfectiores & pfectiores in infinitum, sed haec n st inter se commensu-
rabiles, neq pont constituere unam mensuram infinitam, ut alibi probavimus, ergo etc. et rao
ulterior e, qa Deus cum sit ens a se n sumit ab alio mensuram suae pfectionis, sed ipse
e mensura rerum creatarum, unde ex infinita pfectione Dei participabili a creatu-
ris magis & magis in infinitum infert ee pbiles creaturas pfectiores & pfectiores
in infinitum.

Disputao 2da.

DISPVTATIO II.

DE ALTERATIONE.

QVAESTIO I.

De ijs quae pertinent ad essentiam Alterationis.

ARTICULUS I.

Quid sit Alteratio?

Multipliciter accipitur alteratio ab Aristotele, et propterea diversas definitiones affert. 5 phys. tt: 18, et 1 Coeli tt: 25 definitur motus ad qualitatem, in qua acceptione comprehendit productio cuiuscunque qualitatis sive spiritualis, sive materialis sive intentionalis, sive alteratio sit corruptiva, hoc est cum producitur in subiecto qualitas aliam corrumpendo, ut est calefactio quae simul destruit frigus, sive sit alteratio perfectiva, id est per quam producitur subiecto et non destruitur alia qualitas, ut est illuminatio et actiones vitales, verum haec est minus propria et rigorosa acceptio alterationis, et ideo 2 de Anima tt: 56 intellectio et sensatio dicuntur non esse alterationes vel certe esse aliud genus alterationis; magis proprie accipitur pro alteratione corruptiva qualitatis materialis subiecti, ut colligitur ex ipsa nominis etymologia, nam alterari est fieri alterum quod proprie contingit cum subiectum a proprio statu naturali dimovetur, cum vero efficitur iuxta suam naturalem exigentiam potius tam dicitur fieri alterum quam fieri magis ipsum; quod si alteratio sit in primis qualitatibus sensibilibus quae sunt calor, frigus, humiditas et siccitas propriissime erit alteratio, quia per huiusmodi qualitatem contrariam non solum subiectum denominatur, sed totum fit alterum adeo etiam disponitur materia ut fiat aliud compositum substantiale, in secundis etiam qualitatibus, hoc est in ijs quae oriuntur ex primis, ut raritas, densitas, levitas et similes proprie fit alteratio, et ab Aristotele consideratur hic alteratio prout est tam in primis quam in secundis qualitatibus, cuius definitio colligitur ex tt: 23: alteratio est mutatio in passionibus contrarijs aut medijs remanente eodem subiecto sensibili, dicitur mutatio ut attingatur genus ... dicitur in passionibus contrarijs nomine passionum intelliguntur qualitates sensibiles habentes contraria quae in subiecto patiente et recipiente producuntur, dicitur aut in medijs sive per has particulas intelligantur qualitates contraria in gradu remisso, sive intelligantur qualitates mediae inter extrema opposita ab illis distinctae, ut sunt viriditas, rubor, et similes qui sunt colores medij inter albedinem et nigredinem, dicitur remanente eodem subiecto sensibili ut distinguatur alteratio a generatione et assignetur propria eius differentia, nam in alteratione debet manere idem totum substantiale, quod erat sub termino a quo alterationis et subiectum denominationis.

Articulus 2us.

ARTICVLVS II

Vtrum Alteratio sit motus continuus?

Negant Thomistae, Capreolus in 1mo dist: 12 qu: 2 art: 7 ad arg. tm Aureoli et alii apud Conimb. 1 de generatione cap: 4 qu: 2 art: 1, docent e. qualitatem necessario produci per instantia interpollata, quia qualitas non potest produci nisi in instanti et per minima quae tota simul producantur, pro qua re est advertendum quod hi Authores existimant dari minima qualitatis non quidem mathematica et omnino indivisibilia sicut est punctum, sed physica et sicut particulae quaedam qualitatis divisibiles quidem secundum extensionem et etiam secundum intensionem, sed ita parva ut in ea specie minus dari non possit, quia si minimum aliquod dividatur in duas partes neutra illarum partium potest conservari sed utraque destruetur, ex quo fit ut etiam totum simul et in instanti debeat produci et post illud instans agens quiescet per aliquam parvam morulam temporis, et postea in alio instanti producet aliud minimum qualitatis atque ita alteratio non est continua sed interrupta; alii dicunt alterationem esse discontinuam ratione subiecti quia in 1mo instanti producitur qualitas in aliqua parte subiecti quae physice est minima quia in minori non potest esse qualitas et post aliquod temporis [illegible] producetur in alia parte minima et sic deinceps.

Scotus in 2 dist. 2, Gregorius in 1mo dist: 7 quaest: 2, plerique in hoc loco cit. affirmant alterationem esse continuam.

Dicendum est alterationem successivam et continuam tam ratione subiecti quam ratione qualitatis et intensionis. Probatur 1mo ex Aristotele qui 3 phys: tt: 1 ubi dixit motum esse de genere continuorum numerat alterationem inter species motus, et 6 phys: tt: 46 docet in motu non dari primum mutatum esse [illegible] non potest dari primum minimum qualitatis. Probatur 2do: quia nulla est necessitas ponendi huiusmodi minima sive formae sive subiecti, et etiamsi ponerentur adhuc alteratio posset fieri continue, nam post primum minimum productum in instanti immediate producetur dimidium vel alia pars alterius minimi quae pars continuabitur cum minimo antecedenti et cum illo faciet unum, quia non dabitur aliquid minus minimo seu maius. Probatur 3tio ex absurdis: 1mo non potest explicari quanto tempore post primum minimum debeat agens expectare ad producendum 2dum, nam in tempore medio inter duo instantia in quibus per adversarios producuntur duo minima sunt alia instantia plura et plura in infinitum, cur ergo agens in aliquo ex praedictis instantibus non produxit secundum minimum, 2do in tempore intermedio agens applicatum passo non ageret, quod est absurdum.

Obiicies 1mo: Aristoteles 1 phys: tt: 24 negat alterationem esse motum continuum, et lib. 6 tt: 38 docet motus qui versantur circa terminos contrarios non posse inter se continuari, et lib. 8 tt: 69 docet res permanentes incipere per primum sui esse.

Respondeo ad primum quod Aristoteles docet alterationem non esse continuam, id est perpetuam ut ibi interpretantur [illegible] quia ibi agit contra Heraclytum qui successionem motum ponebat perpetuum et aeternum; ad 2dum dico quod ibi loquitur de motibus qui sunt terminati ad quem contrarios ut calefactio et frigefactio; ad 3tium dico quod loquitur de rebus permanentibus quae nequeunt a motu ut sunt substantiales et qualitates secundum gradum completum et in facto esse non vero de permanentibus

quae producuntur

quae producerent per motum.

Obiicies 2do: si intensio qualitatis est continua, sequitur in hora produci qualitatem infinitam, quia in qualibet parte horae produceretur aliqua pars qualitatis, partes autem horae sunt infinitae; similiter si remissio sit continua nunquam destrueretur totaliter ullus gradus qualitatis, quia prius destrueretur eius dimidium, deinde dimidium dimidii et sic in infinitum, ita ut semper remaneat aliquod dimidium destruendum.

Respondeo: tam in tempore quam in qualitate sunt finitae in infinitum partes proportionales, tamen quae non faciunt infinitatem; ad aliam partem argumenti respondeo: licet qualitas quaecunque secundum divisibilitatem, numerabilitatem partium sit infinita, secundum intensionem et extensionem est finita et habet terminos, corruptio autem est continua, nunt in ea non sunt partes actu distinctas et interruptas, ita nec distinguit neque numerat partes qualitatis, ac proinde per huiusmodi corruptionem transit qualitas non secundum rationem divisibilitatis secundum quam est infinita sed secundum intensionem et extensionem finitam, ut alibi diximus de motu locali quod per illum transit.

QUAESTIO II.

De intensione ac remissione qualitatis.

ARTICULUS I.

Quid sit intensio ac remissio?

Intensio definitur mutatio per quam qualitas magis ac magis efficitur in eadem parte subiecti, ut cum aqua secundum eandem partem fit magis calida. Ex qua definitione colliguntur duae conditiones requisitae ad intensionem, prima est ut sit una qualitas per quam magis efficiatur subiectum, ideo habitus eiusdem speciei sed numero diversi quamvis sint in eodem intellectu non dicuntur intendi; 2da est ut qualitas efficiatur in eadem parte subiecti, nam si addatur diversis partibus subiecti, ut si calefacto primo palmo calefiat deinde 2dus dicitur tunc extendi non intendi, et ideo partes intensivae qualitatis differunt ab extensivis, quia illae sunt unitae in eadem parte subiecti, hae vero in partibus diversis.

Ex dictis colligitur quid sit remissio qualitatis, scilicet mutatio per quam qualitas in eadem parte subiecti ex magis effecta fit minus effecta, ut cum aqua calida fit minus calida; dividitur intensio et tota latitudo qualitatis in eadem parte subiecti in 8 partes seu gradus, quae divisio sumitur per ordinem ad capacitatem subiecti quae finita est et limitata, ut infra patebit. Philosophi enim huiusmodi capacitatem subiecti diviserunt in 8 partes quibus correspondent 8 gradus qualitatis, quare cum subiectum habet qualitatem quae totam eius capacitatem expleat ita ut maiorem non possit habere, dicitur habere qualitatem in summo, et ubi ipsi explebit dimidium capacitatis dicitur habere qualitatem ut 4, si explebit unam tantum partem capacitatis dicitur qualitas ut unum etc. Et qualitas existens in partibus subiecti duplici modo se habere potest, scilicet aequaliter intensa in omnibus partibus et tunc appellatur qualitas uniformis, vel non est aequaliter intensa et tunc dicitur qualitas difformis, quia scilicet in diversis partibus subiecti est ita inaequaliter intensa

ut hic servet

qualitate

ut tn servet eandem proportionem, ut si prima pars excedat 2dam in uno gradu, et 2da excedat 3tiam itidem in uno gradu, et similiter 3tia 4tam, et sic tunc qualitas dicitur uniformiter difformiter difformis. Quae ut explicantur intelligendum est ut ciusmodi fit qualitas uniformiter difformis in ordine ad motum pyramidis, cuius basis est maior reliquis partibus quae tn uniformiter decrescunt usque ad punctum in quo desinit pyramis; quod si non servetur huiusmodi proportio in excessu unius partis supra aliam dicitur qualitas difformiter difformis, rursus si in hac difformitate servetur adhuc aliqua proportio dicitur uniformiter difformiter difformis, quod si nulla sit proportio dicitur difformiter difformiter difformis, vide solution [illegible] phys: qu: ij.

ARTICULUS II

Utrum intensio fiat per maiorem radicationem qualitatis in subiecto?

Affirmat S. Thomas j 2dae qu: 52 arti: j et 2, et cum eo Thomistae, Capreolus in j mo dist: 17 qu: 2, Soncinas quaest: 8 met: qu: 2, et alij, quibus consentiunt multi etiam ex Thomistis, qui cum illis conveniunt in hoc quod qualitas secundum intentionem sit indivisibilis, sed habeat solum partes extensivas, non uno tn modo ab his authoribus explicatur intentio.

Burleus tract: de intentione formarum, Durandus in j dist: 17 qu: 7, Hispalensis et alij apud Suarezium disp: 45 qu: j docent in intentione semper successive produci qualitatem perfectiorem et perfectiorem, ita ut adveniente perfectiore tollatur imperfectior, et similiter docent in remissione produci aliam et aliam qualitatem imperfectiorem sublata perfectiori.

Sed contra est, quia dum aqua calida reducitur ad statum naturalem intenditur in illa frigus et remittitur calor v. g. calor qui in aqua erat ut octo remittitur ad 6tum gradum, sed si calor ut 6 imperfectior tene producitur de novo non [illegible] assignari agens a quo producatur. Minor probatur: quia huiusmodi agens esset vel ambiens extrinsecum et hoc dici [illegible] quia [illegible] aquam ambiri ab aere utrinque calido quam ut sex, vel esset aqua ipsa et hoc dici [illegible] quia calorem ab aqua [illegible] virtutem illum producendi.

Dices: calorem produci per accidens ab aqua, hoc est ex necessitate naturae et [illegible] intentionem, quia non potest produci frigus intensius quin etiam remissiorem calorem producat, vel etiam in his casibus recurri posse ad Deum.

Sed contra, quia nulla est necessitas vel recurrendi ad Deum vel tribuendi aquae hanc vim productivam caloris, quia aliter potest explicari intentio, ut dicemus infra.

Secundo contra eundem modum est, quia iuxta illum a calore corrumpitur calor, a frigore frigus et similiter simile a simili, quod est absurdum, et hoc est conveniens contrarijs. Seq. probatur: quia dum calore ignis aqua fit calidior, corrumpitur per adversarios calor praecedens imperfectior et producitur alius perfectior ab eodem calore ignis. Tertio iuxta hanc modum alteratio nunquam esset continua, quod est absurdum, ut supra [illegible]. Seq. probatur: quia in hac sententia tam calor perfectior quam imperfectior est indivisibilis quoad intentionem et producitur totus simul et in instanti, sed non datur unum instans immediate post aliud, et post calorem ut unum non potest immediate produci calor perfectior ut duo.

Obijcit Burleus: in intentione qualitas remissa est terminus a quo, qualitas intensa est terminus ad quem, sed hi duo termini sunt incompatibiles, ergo etc.

Respondeo dist: ma:

R. dicti: ma: qualitas remissa e terminus a quo secundum suam entitatem positivam, nego ma: secundum privationem alterius gradus perfectioris, conc. ma: simili modo in augmentatione terminus a quo recedens non e entitas quantitatis minoris, sed privatio aliarum partium quantitatis quæ adduntur.

2us modus explicandi intentionem posita qualitate [illegible] indicatur ab Ægidio quodl. 2 qu. 15 et 1 de generatione qu. 18, qui docet intentionem fieri per minorem admixtionem contrarij seu per depurationem a contrario, ita ut fieri magis calidum nihil sit aliud quam auferre plus frigoris.

Sed contra primo quia intensio reperitur in qualitatibus quæ non habent contrarium, ut ... lumen, et etiam in illis quæ quamvis habeant contrarium non tamen compossibiles cum illo in ullo gradu, ut sunt actus amoris et odij circa idem objectum; 2do cum dicit intensio fieri per minorem admixtionem contrarij vel intelligit quod minus admisceatur qualitatis opposita secundum extensionem, et hoc dici non potest quia intensio fit in eadem parte subjecti non in pluribus partibus secundum extensionem, vel intelligit quod minus admisceatur contrarij in eadem parte subjecti, et hac ratione explicandum restat adversarijs quid sit minus contrarij ee in illa parte, an ee pauciores gradus et sic multiplicantur gradus qualitatis remissæ, quare etiam qualitas intensa poterit ee divisibilis in multos gradus, an vero ee qualitatem contrariam imperfectiorem, et ita incidunt hi authores in sententiam Burlei.

Objicies: Aristoteles 6 phys: tx: 15 ait magis et minus in intentione et remissione ee excessus plus vel minus contrarij in eodem, idem docuerat 3 top: loco 9.

R. Aristoteles non docet intentionem et remissionem consistere formaliter in maiori vel minori admixtione contrarij, sed solum docet ee mutuam connexionem inter intentionem unius qualitatis et minorem admixtionem contrarij, quod ni videtur in verbis Aristotelis dicentis magis et minus ee ex eo etc., ubi particula ex eo importat causalitatem non mutuam connexionem correspondendum e minorem admixtionem contrarij et priorem qualitate intensa in [illegible] parte magis et ut dispositio subjecti ad eam intentionem recipiendam.

Tertius dicendi modus Thomistarum qui volunt intentionem fieri per maiorem radicationem qualitatis in subjecto, ita ut maneat eadem entitas qualitatis quæ erat prius remissa, sed producatur de novo vel perfectior eius existentia, vel unio cum subjecto, vel modus aliquis terminativus [illegible] ratione cuius qualitas perfectius adhæreat subjecto et magis in illo radicatur.

Dicendum e intentionem non fieri per maiorem radicationem qualitatum in subjecto; in intentione vel qualitas acquirit perfectiorem existentiam aut unionem aut terminationem ita ut priorem amittat, vel ita ut priorem simul retineat; si 1um contra, [illegible] non potest [illegible] partes. Eidem dici potest de qualitate [illegible] adversariorum [illegible] [illegible] partes existentia, unionis et [illegible] partes qualitatis; si 2um redeunt argumenta supra facta contra sententiam Burlei quod non potest assignari agens productivum imperfectionis existentiæ aut unionis etc., in calore [illegible] aqua [illegible] [illegible] et mala et violenta aqua et cetera etiam argumenta simili modo redeunt, [illegible] [illegible] [illegible]. Confirmatur 1mo: [illegible] probabitur in Metaph: existentia non e realiter distincta ab essentia [illegible] produci

sed nova existentia

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg

nova extrinseca manente eadem qualitate; confirmatur, quia in intentione qualitas fit magis activa, et potens superare contrarium quod remissa non poterat, sed maior activitas importat maiorem entitatem quantitatis non perfectiorem modum unionis, aut terminationis. Resp. Minor probatur, quia virtus est principium formale. Respondeo entitas qualitatis tota est activa secundum totam quod qualitas est, et maior virtus importat maiorem entitatem qualitatis. Confirmatur 2o quia si in intentione produceretur solum nova terminatio qualitatis contraria v:g: calor et frigus etiam in summo non essent incompatibiles. Resp. quod ubi non repugnantia non est ex parte entitatis caloris et frigoris, nam easdem entitates cum imperfectiori intentione et in gradu remisso est formaliter in eodem subiecto, neque est de repugnantia ex parte terminationum, quia terminationes duarum qualitatum contrariarum non sunt in eodem subiecto immediato sed una immediate recipitur in calore altera in frigore, et ex adventu perfectionis terminationis in calore non deberet tolli illa terminatio a frigore. Consequentia probatur: quia compositio et incompatibilitas formarum solum est respectu eiusdem subiecti immediati neque ulla instantia afferri potest in contrarium.

Obiicies 3mo: non possunt in eadem parte subiecti esse vel assignari duae formae eiusdem speciei solo numero distinctae, et qualitas quae intenditur in eadem parte subiecti est indivisibilis et carens partibus.

Resp. nego minorem, nam in eodem ~~~~ oculo possunt et de facto sunt saepe duae species visibiles duorum colorum quae sola specie inter se differunt.

Obiicies 2do: in rarefactione minus extensum fit magis extensum non addita nova quantitate, sed addito solum perfectiori modo extensionis, et in intentione minus calidum fit magis calidum etiamsi nihil addatur qualitatis sed addito solum modo perfectiori unionis etc.

Resp. ubi quaeremus an in rarefactione addatur nova quantitas, sunt authores pro utraque parte, et rationes quidem pro parte negativa sunt, primo quia cum rarefit substantia aliqua colorata v:g: cera experimur quod post rarefactionem omnes eius partes sunt coloratae, neque tamen producitur tunc de novo color, quia non est tunc causa productiva, et si in rarefactione produceretur de novo quantitas color qui erat in priori quantitate inciperet informare quantitatem de novo productam, falsum, consequentia probatur quia cetera accidentia immediate recipiuntur in quantitate atque color transiret de subiecto in subiectum, quod implicat; 2do etiam entitas qualitatis in subiecto minori et intentior in maiori est remissior, ut infra patebit, et si in rarefactione per additionem qualitatis augeretur subiectum omnes qualitates in illo remitterentur, quod est contra experientiam, haec autem absurda non sequentur si in rarefactione quantitas acquirat solum novum modum extensionis, quia hac ratione remaneret eadem quantitas et consequenter idem subiectum immediatum aliorum accidentium, quare in rarefactione non est necesse ponere nisi novum modum et non alias partes quantitatis, contra vero in intentione est necesse ponere novas partes qualitatis et non sufficit aliquis modus, aliter qualitas in intentione non fieret magis contraria qualitates contraria etiam in summo non essent incompatibiles, non posset assignari agens productivum modi perfectioris etc., ex quibus absurdis a posteriori colligitur hanc esse naturam qualitatis ut debeat ita actuare subiectum ut in intentione addantur novae partes qualitatis, et e contra naturam quantitatis est ut ita actuet subiectum ut in rarefactione non addantur novae partes quantitatis, quod colligitur a posteriori ex absurdis.

Obiicies 3tio: essentiae sunt sicut numeri in quibus facta aliqua ~~mutatione~~ additione variatur totus numerus, et essentia

qualitatis

qualitatis non fieri additio alterius partis qua fiat eam certam. Consequenter quaelibet
pars caloris sibi certam caloris, et cum una pars additur alteri parti caloris additur una pars certae,
et proinde mutatur tota certa caloris.

Ratio autem sortis ita est intelligenda, quod sicut in numero si addatur vel detrahatur quae-
cunque pars unitas variat numerum, ita si certa detrahatur vel addatur aliqua particula certum
aliter variatur tota certa; quare illegendum est de ratione formali esse ... additione seu variatione
mutari secundum partes integrales et entitativas, nam hac ratione quantitas etiam deberet
se indivisibilis, quia quaelibet pars integralis quantitatis sit certam quantitatis.

ARTICULUS III

Utrum intensio qualitatis fiat per additionem partis ad partem?

Certum est in intentione aliquid de novo produci in corpore, tum quia intensio est motus ba-
tio radicalis ... motus est productio alicuius quod antea non erat, et intensio est productio ali-
cuius quod antea non erat; tum quia si in intentione nihil de novo produceretur, sed eodem modo posset
dicto a subiecto sicut prius non posset subiectum habere diversam denominationem et denominari magis
quale, quod impossibile est, cum idem positus sit diversa denominatio. Difficultas solum est
an intensio fiat producendo ponendo alia pars et gradus qualitatis qui additus praeexistenti in eadem
parte subiecti faciat qualitatem magis intensam.

Affirmat Scotus in 1mo dist: 17 quaest: 3 et alii apud Suarium disp: 46 sect: 1ma.
Dicendum est intensionem fieri per additionem gradus ad gradum. Probatur 1mo ex Arist.
3 Coeli tt: 9 ubi gravius inquit est gravitate gravius, et tt: 11 ubi gravitas gravitate maior
gravitate est. Probatur 2do: tum ex confutatione aliarum sententiarum, tum ex paritate extensio-
nis quantitativae et in ordine ad se quae fit in augmentatione per additionem quantitatis
ad quantitatem priorem, tum quia intensio est alteratio et motus continuus, ut probatum est,
et consequenter divisibilis in infinitum, et etiam qualitas quae in intensione producitur
in eadem parte subiecti debet esse divisibilis in plures partes. Consequens patet, quia cuilibet parti
motus debet correspondere sua pars termini.

Obiicies 1mo 4 phys: tt: 84 textu ait quod ex calido fit magis calidum nullo facto
in materia calido quod non erat calidum quando minus erat calidum; ex quo sic arguitur: si in-
tensio fit per additionem gradus ad gradum sequitur quod cum additur novus gradus caloris
subiectum habet calorem quem antea non habebat et fit aliquid calidum quod antea non erat, contra textum.
Consequentia probatur: quia non potest poni de novo aliquis calor in subiecto quin fiat calidum de novo.

R. quod Arist. ibi agit contra antiquos qui existimabant subiectum ex denso fieri
rarum, quia ex illo egrederentur aliqua corpuscula et relinquerent quasdam vacuitates,
contra vero fieri magis densum cum intra illas vacuitates iterum reciperent illa corpuscula;
contra hos arguit Arist. exemplo intentionis, nam sicut subiectum fit magis calidum etiamsi nul-
lum de novo adveniat subiectum quod antea non erat calidum, sed solum quia in eodem subiecto adveniunt no-
vae partes caloris, ita etiam potest fieri magis densum etiamsi non adveniant alia corpuscula
quae antea non erant, sed solum reducantur in eodem subiecto novae partes densitatis, quare cum
Arist. ait fieri magis calidum nullo facto in materia calido est sensum docet quod tunc nullum
subiectum adveniat

illi adveniat de novo qui calefiat, sed eidem illi qui antea erat minus calidum adduntur aliae partes caloris.

Obijcies 2do: ex hac sententia sequitur dari lumen infinitum. Sequela probatur: sit candela quae in hora per motum localem approximet se eidem parti aëris semper magis et magis, hoc posito sic arguitur: candela producit lumen in instanti et quo est propinquior illuminabili plus luminis producit; sed candela in quocunque instanti illius horae est propinquior aëri, et consequenter plus etiam luminis producit, ergo in fine illius horae produxit in aëre lumen infinitum. Consequentia probatur: in quocunque instanti assignabili illius horae candela plus et plus luminis produxit, sed instantia assignabilia sunt infinita, ergo in fine horae poterunt assignari in lumine producto partes maiores et maiores in infinitum.

Respondeo cum candela applicatur aëri successive et per motum localem tunc producit in lumen in tempore et non in instanti, ratio est quia eandem spatio et distantia ab aëre in quo candela est simul et permanenter pro instanti assignabili in motu fuit etiam tempore antecedenti sed successive, quicunque enim mobile prius est successive et acquirendo unam partem spatii deinde aliam in toto illo spatio sibi aequali in quo est simul et permanenter in instanti ut explicavimus in physica cum ageremus de motu; cum ergo candela in tempore antecedenti ad instans assignabile fuerit successive in eadem distantia ab aëre in qua simul et permanenter in instanti sequitur quod in tempore antecedenti et successive produxerit totum lumen in aëre quod potest producere in illa distantia, et consequenter in instanti sequenti in quo est eandem distantiam ab aëre, nihil in illo producit quia iam produxit totum quod potest in ea distantia, in forma ad argumentum dico: maior candela producit lumen in instanti si primo applicetur passo in instanti, secus si supponatur in tempore antecedenti in eadem distantia fuisse in eadem distantia applicata passo nego maiorem; hoc autem supponitur in casu nostro, ut patet ex dictis.

Dices: saltem in quocunque instanti est verum dicere quod candela plus et plus luminis produxerit in illa parte aëris, sed instantia sunt infinita, ergo in fine horae verum est dicere productas esse partes luminis maiores et maiores in infinitum.

Respondeo sicut in quocunque instanti est verum dicere candelam esse magis approximatam, ita etiam est verum dicere quod magis et magis lumen produxit in aëre, sed magis et magis solum per partes proportionales quae non faciunt infinitum, ut si candela in primo instanti distet ab aëre duos palmos producit lumen ut 4, si magis approximet et distet solum uno palmo producit lumen ut 7, si per semipalmum producit lumen ut 8, cum dimidio etc. in infinitum quia enim approximatur per partes proportionales spatii, temporis, motus etc. ita per partes proportionales auget lumen quod producit.

Obijcies 3tio: id quod additur alteri debet actu esse ab illo distinctum, alioquin idem adderetur sibi ipsi, sed gradus qualitatis additi primo sunt actu inter se distincti, et consequenter dantur partes actu in numero in intensione qualitatis.

Respondeo unus gradus qualitatis non additur alteri proprie, sed ita ut remaneat alter gradus in esse alterius distincti, sed remanet solum secundum entitatem quae post intensionem est una qualitas in qua possunt assignari plures et plures gradus, ut alibi explicavimus de quantitate, et quidem quod alteri additur intrinsece ponitur et ab illo distinctum.

Obijcies 4to:

Obijcies 4to: quod augetur debet perdere esse, sed primus gradus non augetur remanet enim, neque totum perditur, ergo per additionem partis ad partem non fit augmentum quod augeat et intendat.

Respondeo augeri eidem atque aliquid preexistens facere cum aliquo superaddito unum magis quam erat illud praeexistens, sicut una quantitas efficiur fieri ex magis quam sola fieret unum effectiuum quam erat sola, quare primus gradus augetur per additionem alterius, quia facit cum illo qualitatem intensiorem.

Obijcies 5to: una pars habetur formaliter a quantitate ergo non potest qualitas in eadem quantitate et parte subiecti habere plures gradus et partes.

Respondeo negando consequentiam, quia alibi probatum est quod entia materialia habent partes independenter a quantitate licet non habeant unam extra aliam nisi extensiue in ordine ad locum, et unitas cum ordine quo partes intensiuae qualitatis existentes in eadem parte subiecti et cum immediate interse vniuntur, illae vero quantitatis in diversis partibus vniuntur cum ordine, nam primus palmus caloris vnitur 2do mediate.

Obijcies 6to: quantitatis extensiuo, quod sit per additionem partium, potest esse maior et maior infinite; ergo etiam intensio qualitatis poterit esse maior et maior in infinitum, quod est absurdum.

Respondeo negando consequentiam, quia intensio est per ordinem ad capacitatem subiecti quae finita est, potest quidem etiam intensio semper esse finita, similiter extensio quantitatis in augmento quod est in ordine ad efficiendum viuentis non potest esse in infinitum sed est limitata, quia effectio viuentis requirit solum certam et finitam extensionem quantitatis, quare potius potius maior intensio qualitatis est comparanda cum extensione quantitatis non viuentis, quae fit in augmentatione viuentis, neque cum extensione quantitatis in ordine ad locum vel aliam extensionem.

Obijcies 7mo: quod aliquid ponderis est magis est etiam est magis graue, sed maius pondus fit non ex additione gravitatis in eadem parte subiecti, sed quia adduntur partes gravitatis extra alias partes, ut si aquae minori addantur aliae partes aquae fit tota aqua maioris ponderis et maior et intensior gravitas non fit ex additione gravitatis in eadem parte subiecti, et idem dicendum est de intensione aliarum qualitatum.

Respondeo negando consequentiam, quia densitas et magnitudo subiecti licet non faciat virtutem agentis magis intensam et magis actiuam, ideo quod possit producere qualitatem intensiorem caeterum, id est, ut quaelibet quantumuis magnus non potest producere nisi calorem ut 4, augetur tamen illam virtutem extensiue, quia potest agere velocius et ad maiorem distantiam, ignis enim magnus citius calefacit aquam et ad maiorem distantiam quam paruus quamuis utergue sit calidus ut octo, idem contingit in virtutibus motiuis, nam dua aqua licet vna secundum magnitudinem et extensionem sit maior, habent aequalem gravitatem quoad extensionem, habent eandem naturam ad quam sequitur gravitas, sicut ignis paruus et magnus habent aequalem calorem ut 8, magna tamen aqua est maioris ponderis, quia magis grauitat, velocius mouetur deorsum et facilius superat resistentiam contrarii quam aqua parua, unde quando Philosophi non eadem ponunt ponderis atque grauitatis, neque ponderis maius atque grauitatis maior, pondus enim magis dicit talem aquam ratione velocius mouetur et facilius superat resistentiam contrarii, quia ratione magnitudinis et densitatis subiecti grauitas vere est inclinatio ad centrum deorsum et tunc est maior grauitas

cum inclinat

cum inclinat ad locum propinquiorem centro, propterea plumbum est gravius ligno, quia parvum plumbum mergitur in aqua et descendit ad locum inferiorem, magna vero navis non mergitur, licet navis sit maioris ponderis quam parvum plumbum, quia si simul moverentur et descenderent citius et velocius descenderet navis quam parvum plumbum, quare ad argumentum nego maiorem, et aliquid maioris ponderis est et magis grave.

ARTICULUS IIII

Utrum intensio conveniat qualitati secundum se an per ordinem ad subiectum?

Sensus quaestionis est utrum determinata intensio v: g: ut duo conveniat qualitati secundum se ipsa ut calor v: g: habeat intensionem ut duo et sit aptus facere calidum ut duo in quocumque subiecto ponatur sive maiori sive minori, an potius intensio ut duo conveniat calori in ordine ad subiectum ita ut in uno subiecto faciat calidum ut duo et in alio idem calor faceret calidum ut tria.

Notandum est primo qualitatem secundum se et praescindendo a subiecto non esse determinatam ad habendum tot partes entitativas et non plures neque ad tantam intensionem et non maiorem, immo praescindendo a subiecto qualitas non habet intensionem neque potest dici esse intensa ut octo neque ut 4 etc. nam ipsi entitati qualitatis secundum se non repugnat ut fiat semper additio aliarum et aliarum partium, ut patet ex paritate quantitatis quae ex se non est determinata ad tantam extensionem partium, nam quantum est ex se posset semper esse maior et maior, a subiecto vero determinatur, nam vivens ut exerceat effectus suas operationes requirit quantitatem cum tanta extensione non cum maiori, ita etiam determinatur ad intensionem qualitatis ratione a subiecto quod est capax tot partium qualitatis et non plurium, propterea accidens est essentialiter ordinatum ad subiectum tanquam ad finem et mensuram suae perfectionis. Et dicendum est quod ideo qualitas potest habere tantam latitudinem partium quia subiectum est illius latitudinis capax, et vice versa ideo subiectum est capax tantae latitudinis quia qualitas potest illam habere, quia qualitas praescindendo a subiecto non habet ullam intensionem formalem secundum quam dicatur esse intensa ut octo, i.e. expleat totam capacitatem subiecti vel ut 4 si expleat dimidium capacitatis, sed praescindendo a subiecto habet solum intensionem radicalem, hoc est plures partes entitativas et radicales quae tamen neque sunt ut octo neque ut 4 etc.

Notandum 2do capacitatem naturalem ~~qualitatis~~ subiecti respectu qualitatis est finitam et limitatam ita ut non possit recipere nisi certam et determinatam entitatem qualitatis; patet primo a posteriori: quia si subiectum est summe frigidum non potest recipere gradum caloris nisi deperdendo unum frigoris, et signum est quod non potest recipere nisi determinatam entitatem qualitatis sive illa sit partim unius partim oppositae sive tota eiusdem qualitatis. Patet 2do a priori de qualitatibus quae sunt dispositiones ad formam substantialem, nam quia recipit huiusmodi qualitates tanquam dispositiones et media ad formam, sed forma substantialis non exigit nisi determinatam entitatem qualitatum, cum enim ignis convenit ad certum gradum caloris non potest amplius calefieri, ideo non potest recipere qualitatem nisi determinatam; in aliis vero quae non sunt dispositiones sed ornamenta et perfectiones subiecti ut lumen et similia, determinatur materia et subiectum ad tantam intensionem ab efficiente quod maiorem non potest producere, propterea

lumen Solis

lumen Solis erit ut octo et in summo, quia lumen maius ab illo agente non est productum.

Notandum 3tio pro maiori vel minori magnitudine et extensione subiecti esse in eo vel maiorem vel minorem capacitatem qualitatis, ratio quia cum subiectum magis et magis extensum qualitas etiam in illo magis extenditur et ad plures partes subiecti diffunditur, unde pauciores partes qualitatis remanent simul in eadem parte subiecti, in subiecto vero minori qualitas videtur quodammodo magis stringi et stipari, unde plures partes remaneat simul in subiecto, sicut cum vas est maius aqua magis extenditur et minus replet capacitatem vasis, cum vero vas est minus et angustius aqua magis stringitur et vas totum replet, ex quo fit quod qualitas quae posita in subiecto minori explet totam eius capacitatem et facit intensionem ut 8 si poneretur in subiecto maiori non faceret intensionem ut 8, quia non sufficit ad explendam totam eius capacitatem, sicut aqua quae replet totum vas parvum non sufficit ad replendum totum vas maius, et similiter in homine augmentum usque ad septem palmos quantitatis est completum effectum, quidemque in elephante esset incompletum et imperfectum, quia elephanti debetur maior quantitas, quare possunt duo esse aeque intensa ut octo et tamen si verum sit minus altero habebit minus entitatis qualitatis quam aliud.

Notandum 4to intensionem convenire qualitati per ordinem ad capacitatem et potentiam naturalem subiecti, quod est in ordine ad capacitatem respectu agentis naturalis, haec est finita et limitata, proportionatumque dividitur a Philosophis in 8 partes quae correspondent 8 gradibus caloris, potentia vero et capacitas obedientialis, quae respectu agentis supernaturalis nullum habet terminum, sed qualibet entitate qualitatis recepta potest semper alias et alias partes recipere a Deo ac proinde nunquam potest tota expleri, et ideo qualitas per ordinem ad potentiam obedientialem subiecti nunquam est intensa ut octo, quia hoc significat esse qualitatem quae explet totam capacitatem, immo neque potest esse ut quatuor, quia cum subiectum ratione capacitatis obedientialis possit semper recipere plus et plus qualitatis non potest assignari dimidium illius qualitatis quae totam illam capacitatem expleret et per eandem rationem non potest esse extensa ut 4 neque ut hoc.

Notandum ultimo qualitatem extensam non posse realiter [illegible] indivisibilium, quia huiusmodi indivisibilia non dantur neque in quantitate neque in substantia, tum quia etiam iis admissis certum est quod qualitas extensa habet solum proportionem cum subiecto extenso, et ideo ad illud solum fuit a natura ordinata, indivisibilia vero qualitatis non dantur, sed proportionata subiecto indivisibili et praecise atque ideo naturaliter non in illo recipiuntur, et tamen punctum capacitatem naturalem ad eius indivisibilia primo recipienda, quia sicut subiectum naturaliter recipere intensionem qualitatis divisibilis ut 8, ita punctum potest recipere intensionem qualitatis indivisibilis usque ad 8 gradum quamvis haec intensio indivisibilis sit diversa specie et ratione ab intensione qualitatis extensae, quod dixi de puncto dicendum est etiam de substantia spirituali, ut Angelus vel Anima rationalis quae non habent capacitatem naturalem ad qualitates materiales, et ideo nullam ab his habere possunt intensionem formaliter, habent tamen potentiam et capacitatem naturalem finitam et limitatam ad qualitates spirituales ut sunt habitus naturales intellectus et voluntatis quia per infinitatem capacitatis subiecti non possunt augeri semper magis et magis et infinitum sed solum usque ad certam latitudinem, quare illa entitas habitus qualitatis satis facit in substantia rationali intensionem formaliter ut quam illa habet naturalem capacitatem, quod si addantur

a Deo aliae partes

a Deo aliae partes supra capacitatem naturalem, subiecti non facerent intensionem formaliter, quia adderentur in ordine ad capacitatem obedientialem, sicut contingit in qualitate respectu excurrente [illegible] subiecti quae in illo recepta per potentiam obedientialem non facit intensionem formaliter, quia haec, ut diximus, est solum per ordinem ad capacitatem naturalem, similiter in [illegible] non dat capacitas naturalis ad habitus supernaturales, ut sunt habitus charitatis, fidei etc. et ideo hi proprie non faciunt intensionem, quod si quando dicitur habitus charitatis esse ut 4 vel ut 6 etc. dicitur minus proprie et solum per comparationem ad habitum naturalem ut 4 vel ut 6, ille, scilicet habitus charitatis, dicitur esse ut 4 quia est entitatis aequalis alteri entitati habitus naturalis quae in subiecto naturaliter capaci faciat illud intensum ut 4, seu explet 4 partes capacitatis naturalis.

Dicendum est intensionem non convenire qualitati secundum se sed in ordine ad capacitatem naturalem subiecti, est sententia Caietani 1. 2. quaest. 52 art. 2 et in Scotum in 1 dist. 17 qu. 3, sensus huius est quod qualitatem posse habere tot determinatas partes et non plures quod est intensam ut octo, non convenit qualitati secundum se sed in ordine ad subiectum quod plures partes non potest naturaliter recipere. Probatur primo a paritate, effectum augmentum viventis v. g. hominis vel alterius non convenit quantitati secundum se, sed per ordinem ad exigentiam hominis qui ad exercendas suas operationes tot partes quantitatis requirit, non plures, ergo etiam est effectus extrinsecus intensum non convenit qualitati secundum se sed per ordinem ad capacitatem subiecti. Probatur 2do quia ob affectionem convenit [illegible] in ordine ad subiectum et per illam afficiat subiectum, ergo etiam potest habere tantam intensionem, sive tantam latitudinem partium et non maiorem convenit qualitati per ordinem ad subiectum quod illam solum intensionem potest recipere, et non maiorem, per quod fit ut summa intensio sit illa quae explet totam capacitatem subiecti, illa sit ut unum quae explet unam partem capacitatis etc.

Ex doctrina huius sententiae soluuntur argumenta Thomistarum quibus impugnant intensionem per additionem gradus ad gradum, obiiciunt enim primo ex illa sententia sequi quod est qualitas detur infinita. Sequela probatur, sit lignum bipalmare uniformiter calidum ut unum, tunc sic argumentor, illud est infinitum actu in quo possunt assignari partes aequales uni certae in infinitum, sed in ligno bipalmari uniformiter calido possunt assignari infinitae partes caloris ut unum aequales secundum intensionem, quia in qualibet parte proportionali eius ligni est calor ut unum et partes proportionales possunt assignari in infinitum etc.

Respondetur dictis in physica ad infinitum requiri infinitas partes aequales uni certae quae sit mensura totius, quae quia replicata adaequate constituat totum, partes autem caloris ut unum sita in diversis partibus proportionalibus subiecti non sunt mensura totius intensionis neque constituerent vel facerent intensionem, quia haec fit cum partes qualitatis sunt in eadem parte subiecti, quare non valet lignum [illegible] bipalmare, est tam in primo quam in 2do palmo calorem ut unum, ergo est calidum ut duo, quia non mensuratur intensio ut duo a partibus qualitatis quae sunt in diversis partibus subiecti, sicut etiam dicimus quod si dividatur columna latitudinis palmaris secundum longitudinem in partes proportionales in infinitum, assignabuntur infinitae partes secundum latitudinem aequales, quae tamen non faciunt columnam latitudinis infinitae, quia non sunt in columna sita secundum extrema latitudinis, quare non constituerent et mensurarent latitudinem infinitam, sed solum sunt sita secundum longitudinem, quare ratione non constituunt latitudinem maiorem palmari.

Dices: auferatur

Dices: auferatur calor ut unum in 2do palmo et ponatur totus in primo, in hoc casu erunt infiniti gradus caloris ut unum in eodem palmo et facient infinitam intensionem. Antecedens probatur: tot sunt gradus caloris in primo palmo quot sunt partes proportionales primi palmi, quia quaelibet erat calida ut unum, sed hae partes sunt infinitae, ergo in primo palmo sunt infiniti gradus caloris etc.

Respondeo ex dictis quod calor qui erat ut unum in parte proportionali 2di palmi non erit unum si ponatur in primo palmo quia subiectum est maius et habet maiorem capacitatem quam habent partes proportionales minores palmi, ac proinde calor qui explebat unam partem capacitatis in subiecto minori et erat ut unum non explebit unam partem capacitatis in palmo et subiecto maiori; quare ad probationem antecedentis distinguo maiorem: in primo palmo sunt tot gradus caloris ut unum et hoc et qui sunt ut unum respectu palmi nego maiorem; qui sunt ut unum respectu partium proportionalium quae sunt minores palmo, sed quia hi non sufficiunt ad intensionem infinitam, quia sicut ad faciendam intensionem finitam debent plures partes qualitatis esse in eodem subiecto, ita ad faciendam intensionem infinitam debent esse partes infinitae aequales et ut unum respectu eiusdem subiecti, ac proinde gradus caloris ut unum respectu partium proportionalium 2di palmi licet sint omnes ut unum non est mensura intensionis illius quam faciunt in palmo.

Dices 2do: calor qui erat in 2do palmo potest poni in subiecto minori et minori in infinitum, ex quo sic argumentor: calor qui erat in palmo intensus ut unum ponatur in subiecto minori, facit intensionem maiorem quam ut unum, sed potest poni in subiecto minori et minori in infinitum, ergo potest facere in infinitum intensionem maiorem et maiorem intensione ut unum, ac proinde infinitam. Maior probatur, quia quo magis decrescit subiectum eo maiorem intensionem facit in illo eadem qualitas, quia subiectum minus habet minorem capacitatem.

Respondeo distinguo minorem: potest poni in subiecto minori et minori in infinitum quod semper habeat capacitatem naturalem ad totum illum calorem nego, quod aliquando subiectum erit ita parvum ut non possit naturaliter recipere totum illum calorem sed solum aliquas eius partes, nec [illegible] quare aliquae tamen partes illius caloris explebunt totam capacitatem naturalem subiecti illius valde parvi et ipsa sola facient intensionem ut octo, reliquae vero partes quas recipit per capacitatem obedientialem non facient ullam intensionem formalem, unde si totus ille calor ponatur in subiecto minori et minori nunquam faciet intensionem maiorem quam ut octo, quia sunt tantum octo partes capacitatis naturalis subiecti cuiuscunque in ordine ad quas fit intensio formalis, et quo subiectum erit minus eo pauciores partes caloris sufficient ad explendam totam eius capacitatem naturalem et faciendam intensionem ut 8; ad probationem maioris distinguo: antecedens quo magis decrescit extensio subiecti eo maiorem intensionem facit in illo eadem qualitas cum ordine ad capacitatem naturalem concedo, cum ordine ad capacitatem obedientialem nego.

Dices 3tio: calor qui erat in palmo ponatur in puncto et sic argumentor: calor qui sufficit ad intensionem ut unum in parte proportionali palmi sufficit etiam ad intensionem ut unum in puncto, quia punctum est minus quacunque parte proportionali et est minoris capacitatis, sed calor qui erat in palmo sufficiebat ad intensionem ut unum in infinitis partibus proportionalibus

proportionalibus et etiam sufficit ad infinitos gradus ut unum respectu puncti, et in puncto erunt infiniti gradus ut unum respectu eiusdem ubi, seu puncti, et consequenter infinita intensio.

Respondeo nego maiorem, quia punctum non habet capacitatem naturalem ad qualitatem extensam quae erat in palmo, et ideo si haec in puncto ponatur nullam facit intensionem formalem, ut patet ex dictis, verum quidem est quod in calore existente in palmo possunt assignari infinita indivisibilia caloris quae omnia in casu argumenti ponerentur in puncto, sed quia hoc non habet capacitatem naturalem nisi ad certa et finita indivisibilia quae sufficiunt ad intensionem ut octo et ad explendam totam eius capacitatem naturalem caetera non facerent in puncto intensionem formalem, ut supra est explicatum de partibus caloris extensis.

Dices quarto si calor qui est uniformiter ut unum in ubi palmari ponatur indivisibiliter totus in toto et totus in qualibet parte eiusdem ubi faciet intensionem infinitam, probatur: si calor qui est ut unum in ubi palmari ponatur totus in ubi semipalmari faceret illud calidum ut duo, rursus si poneretur in dimidio semipalmi faceret illud calidum ut 4 et quo ubi esset minus et minus faceret magis intensum, sed ista intensio maior et maior in infinitum nunquam attingeret ad illam quam faceret idem calor positus indivisibiliter in qualibet parte ubi, ergo ille calor positus indivisibiliter in ubi facit intensionem maiorem quacunque finita. Minor probatur: quia illa intensio fieret a calore posito in ubi divisibiliter ita ut pars caloris esset in parte ubi determinati, haec vero fit a calore qui totus ponitur in qualibet parte ubi.

Respondeo dicendo negando quod si idem calor ponatur in ubi minori et minori in infinitum non facit semper intensionem maiorem et maiorem in infinitum, quia tandem deveniretur ad ubi adeo parvum quod non posset naturaliter recipere totum illum calorem, quare etiam positus in ubi indivisibiliter et totus in qualibet parte non facit intensionem maiorem quacunque finita, sed in eo casu totum ubi palmare collective acceptum erit calidum ut unum, singulae vero partes prout maiores vel minores assignarentur fierent magis vel minus calidae ratione diversae capacitatis, quia si assignarentur adeo parvae ut tota illa entitas caloris excederet earum capacitatem naturalem intensio fieret ab iis tantum partibus caloris quae naturalem explent capacitatem et non ab aliis.

Dices ultimo saltem sequeretur quod calor qui est uniformiter ut unum in ubi palmari positus in puncto faceret intensionem materialem infinitam, probatur: in puncto essent infinitae partes caloris aequales secundum intensionem et ut unum respectu partium proportionalium palmaris ubi quae in puncto faciunt intensionem materialem et intensio illa materialis habet infinitas partes aequales et est infinita. Confirmatur: intensio materialis quantitative cum multae partes sunt una intra aliam sive in eodem ubi et maior est intensio quam plures partes sunt una intra aliam, sed cum eadem qualitas ponitur in ubi minori semper sunt plures partes formaliter una intra aliam et in ubi minori et minori in infinitum sunt plures et plures partes formaliter in infinitum una intra aliam et consequenter tunc intensio saltem materialis est infinita.

Respondeo primo quod intensio materialiter accepta nihil est aliud quam entitas qualitatis praescindendo ab ubi, quare si entitas caloris uniformiter ut unum in ubi palmari est finita eadem posita in puncto erit etiam finita et consequenter finita erit intensio materialis.

Respondeo 2do quod

R. Ideoque partes caloris quae sunt ob unum respectu partium proportionalium subiecti palmaris non sunt aequales secundum entitatem, ac proinde neque secundum intensionem materialem, quia in parte minori subiecti sufficit minor entitas caloris ad faciendam intensionem ut vnum, et ideo non potest facere infinitam entitatem et intensionem materialem, neque obstat quod sint aequales secundum intensionem formalem et ob unum respectu partium proportionalium subiecti, quia accepta secundum hanc rationem non potest mensurare entitatem et intensionem materialem qualitatis quia sunt partes entitatis, sicut partes columnae proportionales licet sint aequales secundum latitudinem non inferunt infinitam entitatem columnae, quia secundum entitatem sunt proportionales, cum columna dividatur secundum longitudinem in partes proportionales una minor altera entitative.

Ad confirmationem R. quod cum eadem qualitas ponitur in subiecto minori et minori in infinitum ponuntur plures et plures partes proportionales una intra aliam, quia solum partes extensionales in infinitum in ea qualitate, ex eo quod plures et partes proportionales ponantur una intra aliam non infertur infinita intensio materialis, sicut ex eo quod in quantitate plures et plures partes proportionales ponantur una extra aliam non infertur infinita extensio.

Colligitur ex dictis intensionem importare affectionem subiecti, hoc est proprie quod intendi, fieri magis calidum etc., qualitas vero solum intenditur ut quo quatenus est id quo subiectum intenditur et afficitur, et ratio est quia intensio convenit qualitati per ordinem ad subiectum, ita ut esse qualitatem intensam ut unum vel ut duo sit idem formaliter atque esse qualitatem quae expleat vel unam vel duas partes potentiae et capacitatis naturalis subiecti, ex quo etiam colliges quomodo haec duo differunt inter se esse magis et minus atque suscipere magis et minus, nam magis et minus proprie significant extensionem, magis vero vel minus significant subiectum habere in eadem parte affectionem vel imperfectius formaliter, ut esse magis vel minus calidum, propterea si accipiatur calor in abstracto non potest dici quod sit magis calor unus quam alius, licet subiectum magis ab uno afficiatur quam ab alio.

ARTICULUS V.

Utrum gradus qualitatis sint heterogenei an homogenei?

Duplex assignari potest diversitas ratione cuius gradus inter se gradus heterogenei et diversae rationis, alia est essentialis et specifica secundum quam duo gradus essent diversae speciei, alia est individualis ita ut licet duo gradus sint eiusdem speciei tamen secundum individualitatem unus sit alio perfectior, et hoc posito, ut gradus sint heterogenei secundum rationem individualem non sufficit distinctio numerica, alioquin omnia quae inter se differunt numero essent heterogenea, neque sufficit dissimilitudo in ordine ad productionem et corruptionem eo quod unus exigat produci prius quam alius, nam, ut supra probatum est, ex duobus ignibus unus postulat produci prius quam alius et omnia circulationis coeli postulat esse prior alia, et tamen nemo dicit quod duo ignes vel duae partes motus coelestis sint heterogeneae, sed requiritur dissimilitudo et diversitas in ordine ad subiectum, ideo quod unus gradus ex se ipso tribuat subiecto maiorem affectionem quam possit tribuere alius, et ideo authores qui ponunt gradus heterogeneos solent dicere quod gradus extra pura faciant subiectum calidum ut duo etiam si in eo non adsit quam affectionem possit tribuere unus, immo etiam si duo primi gradus concurrent simul non facerent calidum ut duo quia non possunt affectionem dicti gradus, ratione huius maioris vel minoris affectionis dicunt gradus esse inter se subordinatos ita ut 2dus non possit produci nisi posito primo, qui etiam est dispositio materialis ad producendum

Secundum, sed de

2dum e sic de reliquis.

Prima sententia affirmat gradus esse individualiter heterogeneos ita Fracastorius lib. de sympathia et antipathia cap: 6 quem sequuntur Suarez disp: 4 6 sect: 1 num: 30, Hurtadus disp: 5 de generatione sect: 2da.

2da sententia negat, e Scoti dist: 17 qu: 4, Fatquez in tomo 1 in 1 2dæ disp: 82 cap: 6, Conimb. 1 generationis cap: 4 quæst: 2 art: 7 aliorumque; hi docent 1mum et 2dum gradum differre solum secundum diversa rationes, quia 1mus sit ille qui cum producitur non invenit in subiecto alium gradum, 2dus vero est qui invenit in subiecto alium gradum et sic de cæteris, sicut in exercitu 1mus miles est qui nullum habet ante se, 2dus vero qui supponit 1mum &c.

Dicendum est 1mo gradus qualitatis non esse heterogeneos secundum rationem specificam et essentialem. Probatur 1mo ex Arist. cap: de qualitate circa finem, ubi docet ea quæ comparantur inter se secundum magis et minus non differre essentialiter. Probatur 2do: quia tales rationes plures gradus qualitatis non facerent unum per se, quia ex pluribus qualitatibus specie diversis non potest fieri unum per se. Probatur 3tio: vel quilibet gradus est divisibilis in alias partes vel est indivisibilis; si 1mum sequitur dari partes esse infinitas imo et infinitas species qualitatis in qualibet intensione, quia quælibet pars unius gradus cum sit diversæ speciei non potest cum alijs continuari et actu ab alijs distincta; si 2dum contra ea quæ supra probavimus qualitatem non componi ex indivisibilibus neque produci in instanti sed per partes et successive.

Dicendum 2do gradus qualitatis non esse heterogeneos secundum rationem individualem. Probatur 1mo: quia nulla est necessitas ponendi huiusmodi dissimilitudinem et diversitatem inter gradus qualitatis, quia sine illa possunt omnia salvari, ut patebit ex solutione obiectionum. Non est ponenda ergo sine necessitate non est ponenda multiplicatas perfectionum in rebus. Probatur 2do: dissimilitudo ista si daretur in gradibus deberet sensu percipi, sed non percipitur, ut patet experientia. Maior probatur: tum quia diversitas rei sensibilis, ut patet in omnibus alijs, sensu percipitur, ita percipimus aliquam substantiam esse mollem, aliam duram, aliam unius figuræ aliam alterius, imo etiam in eadem linea spirali quæ per modum unius videtur percipimus diversitatem in partibus figuræ, tum quia sicut sensu percipimus diversitatem dum subiectum ex remisso fit intensum, ita etiam illud quod additur est diversum et dissimile, deberet sensu percipi eius diversitas. Probatur 3tio: si gradus essent heterogenei agens calidum ut octo produceret simul octo gradus caloris. Consequens est contra experientiam &c. Sequela probatur: quia dum 1mus gradus caloris producit in passo alium 1mum sibi æqualem, 2dus est etiam applicatus eidem passo et nullum est impedimentum ad agendum, ergo simul produceret 2dum et sic de reliquis. Confirmatur: quia 1mus gradus per adversarios est dispositio ad 2dum, sed ultima dispositio ad formam et forma sunt simul in subiecto, ut patet in omnibus alijs, ergo simul cum 1mo deberet etiam esse 2dus. Confirmatur 2do: quia ex eo sequitur unum sensu calidum ut duo esse duplo intensius quam calidum ut unum, sed hoc esset falsum si gradus essent heterogenei. Sequela probatur: quia in quocunque additione caloris supra 1mum gradum semper producitur calor perfectior quam duplo perfectior, nam 2dus gradus cum sit perfectior 1mo continet perfectionem 1mi et aliquid amplius, ergo adveniente 2do gradu subiectum non habet solum perfectionem duplo maiorem sed etiam aliquid amplius.

Obijcies 1mo: nisi gradus qualitatis essent heterogenei sequeretur augmentum intensivum esse

tensiuum ie

tensivum est accidentale qualitati sicut est augmentum extensivum; consequens est absurdum ergo et. Minor probatur: quia per intensionem qualitas fit perfectior quam fiat per extensionem et fit magis activa. Sequela probatur: quia augmentum est accidentale qualitati quod partes ipsius sint in eadem vel diversa parte subiecti.

Respondeo: quod etiam si augmentum intensivum dici possit accidentale qualitati augmentatae secundum suam entitatem quia non convenit illi secundum se, sed in ordine ad subiectum, tamen aliquo modo minus accidentale quam sit augmentum extensivum, ratio est quia extensio sive qualitatem sive extensam est effectus formalis quantitatis, ut alibi est probatum, ac proinde convenit qualitati ratione alterius formae accidentalis; intensio vero sive compositio integralis ipsius qualitatis in eadem parte subiecti non est effectus formalis alterius formae.

Obiicies 2do: in quantitate datur aliquod continuum heterogeneum, ut est linea spiralis quae constat partibus semper magis et magis curvis, ergo etiam in qualitate datur continuum heterogeneum secundum intensionem.

Respondeo imo retorquendo argumentum: in quantitate datur continuum homogeneum, ergo etiam in qualitate; 2do nego consequentiam: quia in quantitate habemus necessitatem, ut probatum est supra, quam non habemus in qualitate.

Quaeres: an saltem possit dari qualitas continua heterogenea aliquo modo?
Respondeo affirmative; nam si esset aliquod obiectum coloratum magis et magis perfectum secundum partes in ratione colorati et hoc proponeretur videndum successive et per partes, visio illa esset una continuative et haberet partes aliquo modo heterogeneas, quia per unam partem visionis videretur pars una obiecti minus perfecti, per aliam vero partem visionis videretur pars obiecti magis perfecti, et partes visionis differrent per diversitatem obiectorum, neque ex illis fieret una visio intensior, quia ad hoc requiritur ut plures illae partes essent circa eandem partem obiecti, et ad hoc ut fiat in subiecto qualitas intensior debent omnes gradus esse in eadem parte subiecti.

Obiicies 3tio: si gradus essent homogenei agens calidum ut unum posset intendere illud calidum ut 7. Consequens est absurdum et contra experientiam. Sequela probatur: nam in hac sententia gradus et octavus gradus sunt eiusdem rationis et perfectionis, quo posito sic argumentor: agens calidum ut unum potest producere unum gradum caloris et illud calidum ut 7 potest adhuc recipere unum gradum; ergo si agens calidum ut unum applicetur subiecto calido ut 7 poterit in illo producere unum gradum caloris et ita illum intenderet usque ad octavum, quia octavus gradus est eiusdem rationis cum primo qui potest ab agente calido ut unum produci.

Respondeo quod agens naturale dicit ordinem et habitudinem ad passum, unde activum et passivum sunt correlativa, non tamen virtus productiva alicuius effectus respicit quodcunque passum quod sit capax talis effectus, sed determinatum agens sive determinata virtus activa est limitata et determinata ad certum subiectum cum aliquibus conditionibus, ut contingit in aliis terminis potentiae activae et passivae, ut supra probatum est; nam hoc agens numero respicit solum certam et determinatam seriem effectuum, immo producibilium et quare non valet si dicatur hoc agens potest producere talem effectum et hoc subiectum potest recipere, ergo potest talem effectum recipere ab hoc agente, sed requiritur ut hoc subiectum habeat eas conditiones quae requiruntur ad hoc ut possit recipere ab hoc agente, afferri possunt pro hac re multae
instantiae.

indifferentia, ita e forma substantialis e immediate productiua caloris, et lignum e capax caloris
n tn forma pt immediate producere calorem in ligno, gravitas lapidis pt eadem immediate
motum deorsum et lignum pt recipere motum deorsum et tn gravitas lapidis n pt causare
immediate huiusmodi motum in ligno sed solum in lapide, magnes mediante qualitate
transmissa in ferro pt illud ad se trahere et mouere localiter et quamuis eadem qualitas
recipiatur in aere, et aer sit capax motus localis eiusdem rationis cum motu ferri tn magnes
mediante qualitate transmissa n pt mouere localiter et trahere ad se ~~ferrum~~ aerem, sicut ergo
forma substantialis, gravitas et alia similes virtutes actiuae n possunt producere immediate
suum effectum in quocunque subiecto, licet alioquin illud sit capax similis effectus, sed sunt a natura
limitata et determinata ad agendum immediate solum in subiecto proprio, ita calidum vt
vnum n pt producere vnum gradum caloris in quocunque subiecto quod sit capax vnius gradus,
sed e a natura limitatum et determinatum ad illum gradum producendum solum in
subiecto priuato omni calore, et a. calorem a natura ita limitatum et determinatum vt n possit
agere nisi in subiecto habente hanc dispositionem vt sit imperfectius in ratione calidi colligitur a posteri=
ori et experientia, sicuti colligi solent naturae rerum, et licet ex eo capite quod octauus gradus sit
eiusdem rationis cum primo n repugnet quod calidum vt vnum producat octauum, re=
pugnat tn ex alio capite, scilicet ex natura caloris quae e determinata ad agendum solum in
subiecto imperfectiori, sicuti quamuis ex eo quod motus localis in ligno et in lapide sint eiusdem
rationis n repugnet quod grauitas lapidis immediate moueat lignum, repugnat tn ex natura
grauitatis quae e a natura instituta cum hac limitatione vt n possit immediate mouere deorsum
nisi proprium subiectum quo mediante pt etiam caetera mouere, quod nos colligimus a posteriori et experientia,
in forma ad argumentum nego sequelam; ad eius probationem dico quod agens calidum vt vnum pt producere vnum
gradum caloris solum in subiecto sibi proportionato quale e solum illud quod est priuatum omni
calore, vt patet ex dictis.

Dices 3tio: Aristoteles, de generatione t. 76 docet vnumquodque agere prout e in actu et pati
prout e in potentia, sed calidum vt vnum e in actu vnius gradus et calidum vt 7 e in potentia ad vnum gradum
eiusdem perfectionis cum primo, ergo agens calidum vt vnum debet agere in calido vt 7 producen=
do in illo vnum gradum caloris.

R. sensum Aristotelis esse quod agens in tantum agit in quantum e in actu et illud patitur prout e
in potentia proportionata cum tali agente, sed calidum vt 7 n e in potentia proportionata ad agens
calidum vt vnum, quia e effectus calidum, et vt supra probaui, ut sit potentia proportionata agenti calido
requirit hanc dispositionem vt sit imperfectior quam agens in ratione calidi, sicut potentia pas=
siua quae immediate moueatur ad grauitatem lapidis vt sit illi proportionata requirit hanc
dispositionem vt intrinsece habeat illam grauitatem.

Dices 2do: agens et passum sunt improportionata solum in ordine ad effectum
suae formae quae sc: sit alteri illorum improportionata, sed agens calidum vt vnum et
subiectum calidum vt 7 n est huiusmodi, siquidem e proportionatus vnius gradus caloris, ergo &c.

R. nego maiorem propter rationem et instantias supra allatas.
Obijcies 4to: si gradus essent homogenei subiectum intensius n esset magis actiuum, consequens e
absurdum, ergo &c. Sequela probatur quia intentitas caloris quae posita in subiecto palmari facit calidum vt
vnum n pt

unum n. pt producere nisi calorem ut unum, sed eadem entitas caloris posita in subiecto minori facit illud intensius, et etiam obiectum intensius n. pot producere nisi calorem ut unum, quia eadem entitas caloris sive sit in maiori sive in minori obiecto semper habet eandem activitatem et virtutem, quia proprie dicitur imperius virtus activa qualitatis et eius entitas.

Resp. sicut ea qualitatem magis vel minus perfectam et intensam n. desumi ab entitate sua praecise sed in ordine ad obiectum ita etiam magis vel minus activam n. desumi ab entitate sua praecise sed in ordine ad obiectum ita ut quo plures partes capacitatis explet eadem qualitas in subiecto, eo etiam maiorem entitatem explentem plures partes capacitatis passi pot producere, quod colligitur tum a posteriori et experientia, tum a priori et [illegible] quia ea quae est ordinata activitas qualitatis, cum ita nata instituta ut instrumentum et virtus substantiae prout subordinata substantiae et sic requirenti calorem intensiorem debet sic illum producere ut eius instrumentum, cum vero subordinata ut instrumentum substantiae minus calidae, minus debet sic producere, alioquin n. operaretur in eius bonum et ad eius servandam perfectionem, quia vero eadem entitas caloris pt diverso modo explere capacitatem obiecti et in uno esse intensior in alio remissior, sequitur quod pot subordinari modo substantiae calidiori, modo minus calidae, quare habemus fundamentum dicendi quod activitas et virtus activa caloris est a natura instituta et determinata ad certum gradum non ratione entitatis praecise sed per ordinem ad obiectum et ad substantiam cui tanquam instrumentum subordinatur, quare si calor poneretur extra obiectum n. esset activus quia n. esset determinatus ad tantam activitatem in gradu certo quia talis determinatio desumitur ab obiecto ut diximus, ideoque dicendum est si poneretur in Angelo aut in alio obiecto naturaliter incapaci, quia huiusmodi obiectum n. pt determinare calorem ad certam intensionem producendam.

Obiicies 3to: si gradus et homogenei requiruntur, quod etiam plures formae substantiales eiusdem rationis et plures quales [illegible] possitae in eadem parte obiecti faciant intensionem. Consequens est absurdum et [illegible].

R. nego seq.: aliud est quod in qualitate capaci intensionis fiat intensio per additionem partium eiusdem rationis, aliud quod quotiescunque in eadem parte obiecti additur uni formae alia eiusdem rationis semper fiat intensio, quod hoc 2dum est falsum, quia n. omnes formae sunt capaces intensionis, aliqua enim habent perfectionem quae consistit in indivisibili, ita ut quamvis multiplicentur n. intendantur, hoc vero huius rei est mensura est ex natura rerum particularium vel ex fine diverso ad quem ordinantur, vel quod in sua ratione individuali sit ita completa ut ulterius compleri n. pot, v.g. plures cognitiones eiusdem obiecti positae in eodem intellectu n. faciunt unam cognitionem intensiorem, quia intensio est in ordine ad capacitatem finitam et limitatam obiecti, ut supra est explicatum, intellectus autem si pt simul habere plures cognitiones n. est determinatus ad aliquas tantum et n. plures, similiter plures species eiusdem obiecti quae relinquuntur in intellectu a pluribus actibus n. faciunt intensionem, quia n. eiusdem rationis, nam singulae per ordinem extrinsecum repraesentant simul actum a quo sunt productae, ut patebit in lib. de Anima, ita et illi pt dici formae substantiales pt indivisibiles secundum intensionem, quia n. auferri ab eadem parte obiecti una pars formae ignis alia remanente, sicut experimur auferri unam partem ignis aut gradus caloris alia remanente, quare sicut ex duobus punctis indivisibilibus secundum extensionem n. fit extensio, ita ex duabus formis substantialibus indivisibilibus secundum intensionem n. fit intensio.

Disputatio 3tia.

DISPUTATIO III
DE ACTIONE EIUSQUE CONDITIONIBUS
QUAESTIO I
De contactu ad actionem requisito.
ARTICULUS I

Utrum ad actionem sit necessarius contactus agentis cum passo? Proponi solet haec quaestio sub aliis terminis: utrum possit dari actio in distans?

Supponendum est ex Arist: 5 phys: tex. 22 quod illa se tangunt quae habent extrema simul sive inter quae nihil mediat nec mediare potest. Est multiplex, alius est contactus quantitativus immediatus immediatione suppositi, alius immediatus immediatione virtutis tantum, primus est cum inter agens et passum non mediat nec mediare potest aliud corpus, ut cum ignis est immediatus et proximus ligno quod calefacit; 2us est cum agens distat quidem a passo, sed eius virtus diffusa per medium tangit et est proxima passo, quo modo coelum quod secundum se distat a terra, dicitur illam tangere immediatione virtutis, quia transfundit in aere calorem quo mediante tangit et calefacit terram; alii addunt contactum immediatum immediatione actionis, qui contingit cum agens per virtutem sibi intrinsecam immediate producit aliquid in passo distanti, quin producat in propinquo dummodo in propinquo aliquid aliud producat, quomodo auctores, qui volunt formam substantialem produci immediate a substantia, dicerent quod substantia Solis immediate producit aurum et alia metalla in visceribus terrae, nec tamen agit in distans, quia in aere et corporibus intermediis producit calorem et lumen, atque ita actio Solis continuatur in medio quod sufficit ut dicatur Sol tangere terram in qua generat aurum immediate immediatione actionis; sed utrum sufficiat huiusmodi contactus infra videbimus, dabitur etiam alius contactus qui non solis corporibus sed etiam rebus spiritualibus convenit et dicitur contactus virtualis qui tunc contingit cum duo sunt sibi praesentia secundum virtutem activam non solum secundum entitatem.

Prima sententia negat ad actionem requiri contactum, pro qua Conimbricenses suo lib. de Ana sect. 4 cap. 4 Scoti in primo dist: 37 quaest: unica, Occami ibidem et aliorum; quanquam Scotus existimat requiri contactum saltem ~~non~~ immediatum immediatione actionis.

2da sententia affirmat, est S. Thomae 1 parte qu: 8 art. 1 et Thomistarum communiter, Suarii tom. 1, Conimbricensium 7 phys. ~~de generatione~~ cap. 2 quaest. 1 et aliorum.

Dicendum est primo non posse naturaliter dari actionem in distans. Probatur primo ex Aristotele, qui hic tex. 1, 3 et 45 expresse hoc docet, 7 phys: tex. 9 inductione idem probat, 1 meteor. summa 1 cap. 2 ait mundum inferiorem debere esse contiguum superioribus lationibus ut possit recipere actionem coelorum, 2 de Ana tex. 74 reprehendit Democritum qui asserebat si inter nos et coelum intercederet vacuum, nos visuros formicam quae moveretur in coelo, hoc autem reprehendit Aristoteles quia tunc non daretur agens in oculum distantem non agendo in medio. Probatur 2do ex experientia constat si inter agens et passum intercipiatur medium incapax actionis ab illo agente, impediri etiam actionem in

casu in quo ablato illo obstaculo intermedio agens agit, ut si inter Solem et aërem cubiculi interponatur fenestra lignea et opaca incapax, illuminatur aër cubiculi, et illuminatur; ex eo solum quod actio non continuatur in medio non potest esse in remoto et distanti. Probatur 3° quia si posset dari actio in distans non esset ratio cur natura tantopere fugiat vacuum, nam haec solum potest afferri quia vacuum impediret ne corpora inferiora reciperent actionem et influxum Coeli, si enim non esset necessaria actio in medio et sine illa posset esse actio in distans vacuum non impediret actionem Coeli in inferioribus &c. Probatur 4°: si agens naturale posset agere in distans non agendo in medio posset agere ad quamcunque distantiam etiam infinitam, quia non esset major ratio cur posset agere in distans per unum palmum potius quam per duos et sic in infinitum. Consequens autem est absurdum et contra experientiam; neque dicas finitatem et limitationem virtutis activae esse rationem quare possit agere solum in tanta distantia non in majori, et ideo agens majoris virtutis potest agere in majori distantia, nam ideo agere ad majorem distantiam est majoris virtutis quia agens ad majorem distantiam agit in pluribus partibus medii, neque alia ratio potest afferri, unde agens ad distantiam infinitam supponeret virtutem infinitam, quia deberet agere in medio infinito; sed si agens agit in distans non agendo in medio haec ratio nulla est, et nulla est ratio quare agens finitum non possit agere ad quamcunque distantiam. Confirmatur quia intellectus qui potest cognoscere obiectum distans potest illud cognoscere in quacunque distantia, et finitum relationis quia potest referri ad terminum distantem refertur et fundat relationem ad terminum in qualicunque distantia.

Dicendum 2do ad actionem non sufficere contactum immediatum immediatione actionis eo modo quo supra explicavimus. Probatur experientia supra allata, nam si ad agendum in remoto satis esset sola immediatio actionis, hoc est quod absque alia actione continuata in medio Sol interposita fenestra lignea adhuc deberet illuminare aërem cubiculi. Consequens est contra experientiam &c. Sequela probatur quia Sol in fenestra continuat calefactionem, unde si a tergo fenestrae applicetur manus sentit in illa calorem, ergo si satis est quod in medio agens continuet aliam actionem ad hoc ut alium effectum possit producere in remoto Sol deberet illuminare aërem cubiculi.

Dices requiri quod in medio producat aliquid ordinatum ad effectum producendum in remoto, nam Sol potest immediate producere aurum in visceribus terrae, quia in medio aëre producit calorem quo disponit terram ad formam auri; calor vero productus in fenestra a Sole non est ordinatus ad lumen quod debeat produci in cubiculo.

Sed contra primo, quia si post fenestram esset corpus quod densitatem opacum, mediante calore producto in fenestra rarefieret atque ita fieret diaphanum et dispositum ad recipiendum lumen, ergo saltem in eo casu Sol produceret in fenestra aliquid ordinatum ad lumen producendum in cubiculo, nam sicut calor a Sole productus in aëre est ordinatus ad formam auri producendam in terra, quia ille calor introducit in terra dispositiones ad formam auri, ita calor a Sole productus in fenestra producit raritatem et diaphaneitatem in corpore existente a tergo fenestrae quae dispositio ad recipiendum lumen. 2do si in terra ultima dispositio ad formam auri non produceretur a Sole sed ab alio agente in eo instanti in quo Sol applicatur tunc etiam a Sole produceretur forma auri immediate

dummodo

dummodo ab eodem calefieret aer intermedius. Et si post tenebras aer fiat diaphanus ab alio agente poterit a Sole illuminari dummodo ab eodem calefiat tenebrosus, contra ista a peri.

Obijcies 3mo: magnes trahit ferrum distans, succinum paleas, Bufo trahit mustelam invitam et reclamantem non attracto aere propinquo, ergo datur actio in distans.

Resp. hos et similes effectus fieri mediantibus qualitatibus per aerem transmissis ad ferrum et alia corpora quae trahuntur, et quamvis huiusmodi qualitates recipiantur in aere intermedio non est necesse ut in illo efficiant motum, quia qualitates illae natura sua sunt determinatae ad movendum tale corpus et non aliud, ut colligitur a posteriori, quare virtus agentis semper et fluens passo et agens et illi immediatum saltem immediatione virtutis, ad qualitates innumeras revocandum est, id quod experimur etiam in magnete qui fugat et repellat a se ferrum mediantibus qualitatibus a Septentrionali vel alia Coeli parte transmissis sub motu in magnete vers illam Coeli partem, similiter etiam ratione circumagit heliotropion et alia herba heliotropium. per similes qualitates transmissas fiunt alii quamplurimi effectus qui videntur fieri in distans, ita Basiliscus occidit eos quos viderit etiam in distantia, a fascinatoribus laeduntur pueri, a Torpedine pisce laeditur manus piscatoris, a lupo causatur raucedo in venatore.

Quaeres: cur lupus si prius videat causet raucedinem quam non causat si prius fuerit visus a venatore, et cur Torpedo laedat manum piscatoris per filum et arundinem?

Respondeo primi causa si lupus prius videat et advertat se videri sibi timet et fugam meditatur et defensionem, ac proinde necesse est excitare ad oculos et emittere spiritus noxios quos movet et emittit si prior videat venatorem, tunc et audacter et iracunde conspicit eum intuentum venatorem, porro spiritus et vapores a lupo emissi sunt talis naturae, ut a b his capite eruerent humores ad fauces et ita causat raucedinem, ratio 2di est quia qualitates emissae a Torpedine natura impediunt spiritus vitales et ideo obstupefaciunt et laedunt manum piscatoris, caeterosque pisces quos emissis huiusmodi qualitatibus reddit immobiles, neque laedunt filum et arundinem, interdum qualitates per antipathiam quam habent cum alio causant in illo vel ad eius praesentiam aliquos effectus quos in aliis non causant, propterea cadaver occisi effundit sanguinem praesente occisore, ut testatur Delrius in commentarijs ad Octaviam Senecae versu 117, nam vehemens odium quod tale est debuit praecessisse ut sequatur ea sanguinis effusio, relinquit in corpore occisi qualitatem quae antipathiam et improportionem habet cum occisore a qua derivatur et ab alia qualitate transmissa ab occisore praesenti dilatando vulnera educit sanguinem, quia qualitas illa non potest longo tempore servari ideo non contingit effundi sanguinem nisi occisor accedat ad cadaver intra 24 horas post occisionem aut intra 7 tempus ut docet Marsilius Ficinus in Platonis Symposium cap. 7. per eandem rationem tympanum hinc ex corio agni inde ex corio lupi inflatum dissolvitur cum pulsatur corium lupinum, ut docet Cardanus de subtilitate, si tangatur corium agni vel nullum vel exiguum reddit sonum, quia ex corio lupi pulsato transmittuntur vapores crassiores in obtusum corium agni quibus dissolvitur propter improportionem et antipathiam quae est inter illa corpora. interdum per sympathiam et proportionem causantur effectus in aliquo qui in alijs non causantur, propterea dum una ex chordis unisone attemperatis tangatur altera et propinqua sonat, corda enim unisona pulsata a cytharoedo dum sonat ad certum aequalem movet aerem qui ea ratione agitatus perveniens ad aliam cordam unisonam habet

cum illa propor-

cum illa proportionem moventia ad eam movendam et ad efficaciam concurrunt, sicut post pul-
sum campanæ aër commotus ob proportionem quam habet cum campana pulsata et rationem
illa tinniat, quod non contingit in propinquis licet ad eas etiam aër agitatus, simili ratione expli-
cari possit verum esse quod narratur de iis quos venenato morsu inficit aranea apulus vulgo pha-
langium seu tarantula tarentina sive de Apulia, hi enim non curantur nisi assidua saltatione
quam ad certos tybiæ sonos et certo colore viso inire dicunt, quia color ille vel sonus habet pro-
portionem et sympathiam cum homine infecto, ita ut mediantibus speciebus sensibilibus nati apti
illum excitare ad saltationem; de veneno huius phalangii vulgo etiam narratur quod tamdiu
vexat hominem læsum quamdiu vixerit phalangium quod læsit, eo enim extincto deficit omnis
vis veneni in homine infecto, quare videtur ab absente servari huiusmodi venenum, sed hæc
et alia similia fabulosa sunt et casu aliquando acciderunt, si tamen acciderunt; nam neque scripto-
res qui de vi admiranda huius veneni scripserunt mentionem huius rei fecerunt, ut Carda-
nus lib. 9 de subtilitate, Scaliger exercitatione 181 in Cardanum, Matthiolus lib. 2 in Dioscori-
dem cap. 17, et alii referunt occisum fuisse interdum phalangium dum actu vulneraret et
tamen eius veneni vim et molestiam tribus sequentibus annis durasse, quare merito pro fabu-
loso id censetur habetur.

Obiicies 2do aliqui effectus producuntur in remoto qui non producuntur in medio, ergo est
actio in distans. Antecedens probatur quia Sol producit calorem in aëre quem non producit in orbibus coeles-
tibus proximis, producit metalla in visceribus terræ quæ non producit in aëre; stupa ad aliquam
distantiam ab igne comburitur absque eo quod aër interpositus ignescat, flante vento manus pro-
pe ignem calescit cum tamen aër qui semper mutatur non possit calescere; fundus vasis dum ab igne
aqua fervescit sentitur frigidus; fulmen liquat aurum intacta crumena, absumit vinum
illæso dolio etc.

Respondeo quod agens dum producit effectum in remoto quem non producit in propinquo
propter eius incapacitatem et indispositionem semper producit in propinquo virtutem qua
mediante agit in remoto, ita Sol mediante lumine producit calorem in aëre, lumen ve-
ro recipitur etiam in orbibus coelestibus licet non causet in illis calorem quia non sunt capaces huius-
modi; eodem modo Sol producit metalla in visceribus terræ mediante calore producto in aëre
intermedio, qui cum non habeat alias dispositiones ad formam metalli, ideo non recipit huiusmodi
formam; idem dicendum de influentiis quæ per orbes coelestes transmittuntur ad hæc inferiora
in quibus causant effectus quos non causant in coelo propter eius incapacitatem; ad eandem rationem combu-
ritur stupa distans ab igne et non aër intermedius quamvis etiam aër calefiat, nam ab igne
transmittuntur exhalationes ignitæ quæ propter defectum aliarum dispositionum in aëre illum
non ignefaciunt sed stupam tamen quæ est siccior; flante vento non mutatur totus aër calefactus, me-
diante ergo illo qui remanet manus calefit; fundus vasis, ut docet Aristoteles sect. 24 probl. 8,
initio magis calefit quam aqua sed cum aqua incipit calefieri partes tenuiores et magis
calidæ ascendunt, crassiores vero et frigidiores descendunt et ita infrigidant fundum vasis;
ob eandem rationem fit ut pomum circumvolutum linteo lino vel filo coquatur illæso linteo
vel filo, et in papyro oleo perfusa coquuntur pisces et in eadem comburuntur suffimenta papyro
illæsa, quia scilicet humiditas quæ ex pomo vel oleo vel suffimentis imbibitur in papyro vel linteo
retinente et

continente et frequenter corpora contenta exsiccant et magis patiuntur ab igne quam capsa;
cum vero humiditas corporis contenti fuerit ab igne consumpta etiam linteum et papyrus com=
buruntur; fulmen cum sit exhalatio tenuis ignita cito pertransit corpus in quo non invenerit re=
sistentiam, unde illi non adhaeret tamdiu ut possit huiusmodi corpus destruere, cum vero in=
venerit resistentiam ut eam reperit diutius adhaeret corpori resistenti et ideo cito tran=
siens per poros crumenae non resistentis eam non laedit sed destruit aurum quod est solidius
et magis resistens, eodem modo fulmen transiens per poros dolii consumit vinum quod propter
humiditatem et frigus magis illi resistit, interdum cum dolium est densius et magis resis=
tens diutius illi adhaeret fulmen eo destructo condensat et stringit partes proximas vini
a quibus condensatis continentur alia ne diffluant.

Obiicies 3tio: imaginatio residens in capite movet appetitum qui est in corde,
nam dum aliquod bonum imaginamur statim illud appetimus et appetitus deinde movet potentias
executivas quae sunt in aliis membris ergo datur actio in distans.

Respondeo cum Suario et Conimb. locis citt. quod licet illa potentia sint loco distantes tamen
sunt quasi causa principalis omnium actionum existens omnibus partibus corporis, quod sufficit ne
actio sit in distans, sicut est interdum causa et ut passo sit praesens virtus et instrumentum
licet causa principalis sit remota, ita etiam causa est intervenientia causa principalis
licet instrumentum sit distans. Respondeo 2do negando imaginationem agere in appetitum et hunc
in potentias executivas, sed per naturalem sympathiam cum imaginatio operatur excitat etiam
appetitus ad amandum bonum et fugiendum malum imaginatum, et operante appetitu
potentia executiva movet spiritum et sanguinem ad eas partes quae providentur indigere, prop=
terea in timore sanguis accurrit ad roborandum cor et ideo partes extimae frigent et pallent,
in verecundia sanguis accurrit ad tegendam quodammodo faciem quae illa videtur maxi=
me offendi, quare nunquam est actio in distans, sed operante una potentia alia etiam quae radi=
catur in eadem anima simul cooperatur vel simul compatitur per naturalem sympathiam, propterea
etiam dum quis cum otiosus si alium viderit oscitantem provocatur ad oscitandum, quia medi=
antibus speciebus ab alio oscitante transmissis aliquis otiosus apprehendit oscitationem tanquam
bonam qua apprehensione posita excitatur appetitus et potentia executiva ad oscitandum;
alii dicunt ab oscitantibus transmitti spiritus noxios quos aliquis oscitando conatur repellere,
haec eadem sympatia inter potentias clarius apparet in efformatione foetus in utero matris, nam filii
saepe procreantur similes non parentibus sed picturae vel alteri quam mater saepe inspexerit, ita ex pa=
rentibus albis natum filium nigrum narrat Avicenna lib. 9 de animalibus, quia mater picturam
nigram saepe viderat, et Aristoteles problem. 12 sect. 12 docet ideo in aliis animalibus magis quam in
homine filios esse similes parentibus, quia homines habent plerumque varias imaginationes, cum alia animalia
soleant imaginari quae habent ante oculos, et Genesis 30 oves quibus a pastoribus obiiciebantur virgae
detracto ex parte cortice multicoloris, legimus peperisse oves maculosas et diversi coloris,
unde et difficultas explicatur cur matres cum uterum gerunt si aliquid vehementius appe=
tant quo carent et certum locum sui corporis tangant macula et nota rei concupitae generetur
in prole in simili loco ac parte corporis quod pertinet ad rem nostram quomodo est tunc non datur actio
in distans sed deberi fit, quia per naturalem sympathiam quam habet appetitus cum potentia executiva

posito illo

porbo ille appetitu matris fit aliqua mutatio vel in semine quo generatur fetus vel in sanguine quo nutritur, et quia partes tactae a matre habent naturalem proportionem cum similibus partibus prolis, ideo sanguis ea ratione alteratus accurrit ad partes prolis correspondentes partibus a matre tactis et ibi propter earum teneritudinem et naturalem eandem proportionem generat eas maculas et notas, sicut quando appetimus cibum quem non habemus, posito illo appetitu potentia executiva movet salivam ad palatum loco cibi quem appetimus.

Obycies 4to: Angelus alloquitur alium Angelum distantem, quae locutio fieri non potest sine actione, quia per illam alius Angelus immutatur, ergo saltem agens immateriale potest agere in distans.

Respondeo quaestionem de locutione Angelorum ad Theologos pertinere; ut tamen tollatur apparentem difficultatem duplex est responsio, prima in quam inclinat Suarez disputatione metaphysica 18 sectione 8 num: 44 quod scilicet unus Angelus non possit alium alloqui nisi sit illi praesens secundum substantiam, quia debet in illo aliquid producere quo suum conceptum manifestet; alii dicunt quod unus Angelus possit alloqui etiam distantem, quia tunc nihil in illo producit sed solum volendo ut alius intelligat suas cognitiones et conceptus ponit conditionem sine qua alius non poterat huiusmodi conceptus cognoscere etiamsi illorum species haberet, quare nulla datur actio in distans.

ARTICULUS II.

Utrum agens naturale immediate agat in totam sphaeram activitatis?

Sphaera activitatis est spatium intra quod agens immotum potest agere, appellatur autem sphaera, quia huiusmodi spatium est circulare et sphaericum semper, cum agens quantum est de se agat aequaliter ex omni parte; sensus ergo quaestionis est an calor productus in manu distante producatur ab igne immediate per calorem sibi intrinsecum an potius per calorem transfusum in medio?

Ratio dubitandi pro parte negativa est quia si agens ageret in partibus distantibus suae sphaerae ageret in distans, id est, in corpus cui agens non est immediatum neque immediatione suppositi neque immediatione virtutis.

Dicendum est quod agens principale per virtutem sibi intrinsecam agit immediate in totam sphaeram activitatis ita tamen ut etiam medium concurrat per virtutem in se receptam, haec sententia Suarez disputatione 18 sectione 8, et explicatur exemplo ignis qui per calorem sibi intrinsecum immediate calefacit manum distantem, sed aer etiam intermedius calefactus concurrit cum igne ad calefaciendam manum.

Probatur prima pars ex duobus experientiis, dum occluditur os fornacis qui adsunt experiuntur minorem actionem et minus calefiunt quam antea, quod non posset contingere si ignis fornacis ageret in distans solum mediante calore transfuso in aerem, quia non est probabile quod statim atque occluditur os fornacis corrumpatur calor in aere, cum praesertim aer sit ei subiectum immediatum et saltem per aliquod tempus remaneret idem calor in aere qui erat antea, ergo eodem modo deberent agere. Secunda si ignis ageret solum mediante calore recepto in aere, aeque calefieret ille qui est ad latus fornacis atque ille qui per lineam rectam stat ante os sive orificium fornacis, sed hoc est contra experientiam. Sequela probatur quia aer calefactus aequaliter calefacit secundum omnes partes et ex nulla parte impeditur, ignis vero cum impediatur a lateribus fornacis magis agit per lineam rectam in qua cum sit os fornacis non habet impedimentum, eadem experientia evidentiore in hominibus

magis &.

magis e illuminant partes aëris quæ et per lineam rectam opposita Soli quam partes quæ st ad latus fenestræ, quia huiusmodi partes ad latus n illuminant immediate a Sole, sed tm per lumen transitum in medio. Obi. 2do o rae: ignis necessario agit immediate in aliquas partes distantes sua sphæra, & in oes agit immediate. Conseq. pb: tum quia n maior rao unius quam alterius, tum quia si ignis agit immediate in aliquas partes remotas dici poterit quod tota eius sphæra extendat usq ad illas. Atis pb: quia sphæra activitatis n ht ƒmam partem, sed quæcunq sit pars in qua ignis immediate agit illa e divisibilis in plures partes quarum una sit remotior alia propinquior igni & si ignis agit immediate in aliquam partem sua sphæræ agit necessario immediate in aliquas partes remotas.

2da pars solius pbt: quia medium ht in se virtutem activam & debet agere & etiam medium concurrit simul cum agente principali, qd docet Toletus hic q: 78, ubi explicat ab igne calefieri rem distantem, quia immediate ab illo calefit aër, ab aëre a. corpus distans ab igne, qd e intelligendum ita ut aër concurrat simul cum igne ad calefaciendum corpus distans ea rae qua supra e explicatum, idem docet 2 de Aia q: 73 e 3 phy: q: 12.

Ad raem dubitandi in contrarium respondeo negando seq: quia dum agens principale agit in parte remota etiam medium per virtutem in se receptam concurrit ad eam actionem qd tales n e actio in distans, sed, ad quam n concurrat aliqd agens qd tangat immediate passum, quare tunc ex agente principali e ex medio fit unum agens totale, qd secundum aliquam sui partem, sc. secundum medium e proximum e immediatum passo, sicut ignis bipalmaris comburit proximum lignum etsi n secundum oes sui partes e proximus, nam secundus palmus ignis distat a ligno.

Dices in productione qualitatis n activæ n pt medium concurrere, ut cum ignis in parte remota aqua producit raritatem, quia raritas producta in medio n e productiva alterius raritatis in remoto.

Rn tunc simul cum raritate produci in medio calor vel alia qualitas activa quæ sit virtus e instrumentum ad producendam raritatem in remoto.

Dices 2do: ex dictis sequi qd agens posset habere sphæram infinitam, qd e absurdum. Seq. pbt: medium simul agit cum agente principali & crescente medio crescit etiam virtus activa & etiam crescet sphæra activitatis & si igni addat aër in infinitum sphæra crescet in infinitum. Confirmat: ignis potest comburere e ignefacere lignum sibi proximum e cum hoc 2do igne pt comburere aliud lignum e cum hoc unum aliud e sic in infinitum & ipsius ignis potest extendere suam activitatem in infinitum.

Respondeo neg: seq: nam semper agens minus producit in medio qualitatis quam hat in se e etiam medium ipsum minus producit in parte sibi vicina quam hat in se, quare semper decrescit virtus activa in medio quo medium e remotius ab agente principali, atq ita tandem devenit ad partem medii adeo remotam ut tam parum qualitatis e virtutis activæ hat ut illa n sit sufficiens superare resistentiam contrarii in obto proximo: qd dum ignis calefacit primum palmum aëris d in eo producit calorem ut 7 in 2do palmo producit calor ut 6 e in 3tio etiam minus caloris produci e sic de cæteris, quare tandem terminat sphæra activitatis, qd verum e n solum in agentibus quæ hnt

contrarium.

ctrarium sed etiam in alijs vt e agens luminosum qa hoc etiam e qit vniformiter difformiter, hoc e plq luminis producit in parte propinqua quam in remota, et cum sit virtutis finitæ et limitatæ ad certam solum distantiam pt agere, et n vlterius.

Ad confirmationem. Rdeo venire tandem ad aliqd lignum v:g: ad 100 in quo pmus ignis n agat per virtutem quam ht in se eo qd illud sit extra sphæram pmi ligni, sed solum aget per virtutem caloris alteri comunicatam, neqe absurdum qd aliqd agens n immediate, sed solum per virtutem alteri comunicatam possit extendere suam actionem in infinitum qa hoc e per accidens ex eo qd ligna comburenda sint disposita vnum post aliud in infinitum.

Obijcies 1mo: ex dictis sequi dari actionem in distans &c. Seq. pbatur: sit ignis bipalmaris applicatus ligno ex vna parte, pmus palmus distans a ligno n agit in eundem palmum ignis, qa supponit vniformiter calidus, tn pmus palmus agit in lignum pt patet qa si divideret ignis et auferet pmus palmus minor esset actio et calefactio in ligno & pmus palmus agit in distans.

R. ignem bipalmarem agere tanquam vnum agens qd etiam verum e, si essent duo ignes palmares distincti, pmus e. correspondet singulis partibus illius ignis propria actio distincta ad quam n concurrant aliæ partes, atq ita n sequit dari actionem in distans, qa totus ignis acceptus per modum vnius agentis e præsens immediate passo quamvis n secundum oes partes.

Obijcies 2do: in aliquibus casibus medium n recipit virtutem acceptam ab agente, vt pt in speciebus et lominibus quæ producuntur a sole ob oculos immediate, nullis speciebus productis in medio.

R. spes intentionales existentes in medio, esse productivas aliarum specierum vt ptet, qa spes in speculo reflectunt ve ius obiecti spes. a. reflexa n sunt producti nisi ab illis quæ existunt in speculo, vt infra magis patebit.

Quæres an agens naturale agat simul in tota sphæra sua activitatis, ideo an in eodem tempore quo agit in partibus propinquioribus agat etiam in oibus partibus remotioribus sphæræ?

Aliqui negant et dicunt qd agens naturale agit simul pmus in certa et determinata parte suæ sphæræ quam vocant pmam sphæram seu sphærulam activitatis, deinde agit in partibus remotioribus. Fundantur qa aperto ostio fornacis statim ad certam distantiam sentitur calor qui tunc n sentitur in partibus remotioribus quem tn postea sentiunt, ergo dicunt ignis agit simul pmus in certa et determinata parte suæ sphæræ deinde in alijs.

Probabilius mihi videtur qd agens ~~suæ~~ simul agat in tota sphæra sua activitatis n quidem vniformiter secundum intensionem sed ita vt plus agat in partibus propinquis quam in remotis, v:g: tota sphæra sit 10 palmorum dico qd eo tempore quo producit vnus gradus in 1mo palmo simul etiam producit ~~etiam~~ aliquid caloris sed multo minus in 10 palmo et in reliquis intermedijs, et cum successive intendit calor 1 palmi successive etiam intendit in reliquis partibus remotioribus, quare actio ignis e quidem successiva secundum intensionem, sed n semel secundum extensionem, ratio huius rei e qa agens qd n ht contrarium simul et in eodem instanti agit in tota sphæra v:g: Sol in eodem instanti quo illuminat

partes vicinas

partes viciniores illuminat etiam remotiores sua sphaera, ut constat experientia, licet etiam agentia quae habent contrarium simul agunt in tota sphaera activitatis. Consequentia probatur eo instanti quo Sol agit in partibus propinquioribus et sufficienter applicatus ad agendum saltem remisse in omnibus partibus remotioribus, neque extensio sphaerae impedit ne omnes eius partes simul illuminentur. Et etiam ignis pro eo tempore quo agit in partibus propinquioribus et sufficienter applicatus ad agendum saltem remisse in omnibus partibus remotioribus suae sphaerae, neque extensio passi et sphaerae impediret ne in omnes partes simul sit actio ignis; neque dicas per resistentiam contrarii non posse actionem ignis esse simul in omnibus partibus suae sphaerae, nam sicut Sol cum potest agere in partibus propinquioribus potest simul etiam et remisse agere in omnibus partibus remotioribus suae sphaerae, ita etiam ignis cum potest sua virtute resistentiam contrarii in partibus vicinioribus potest simul superare resistentiam in omnibus partibus remotioribus suae sphaerae sed minus in remotioribus quam in propinquis. X superare

Ad fundamentum oppositum R. aperto ostio fornacis calorem non sentiri statim in partibus remotioribus sicut in propinquioribus propter eius parvam intensionem, nam, ut docet Aristoteles de sensu et sensili, differentiae parvae sensibiles non percipiuntur; tempore vero sequenti intenditur magis calor in iis partibus remotioribus et propterea tunc sentitur.

Dices pro tempore illo brevissimo quo ignis agit in primo palmo calor est ita parvae intensionis et non potest superare resistentiam 2di palmi, ergo pro illo tempore ignis non agit in 2do palmo.

R. ignis concurrit immediate cum medio ad agendum in partibus remotioribus, quare calor primi palmi quamvis valde remissus poterit agere in 2do palmo adiutus ab igne qui sufficienter etiam applicatus 2do palmo et habet virtutem superandi pro illo tempore aliquam resistentiam in 2do palmo et partibus remotioribus, quemadmodum lumen productum a Sole in primo palmo adiutum ab eodem Sole in eodem instanti agit etiam in 2do palmo.

Dices 2do: motus localis fit successive ratione spatii extensi, ergo etiam motus alterationis. R. nego consequentiam, disparitas est quia motus localis recipitur in mobili, quod per immediatum suppositi correspondet partibus spatii; motus vero alterationis non requirit immediatum suppositi agentis cum passo nec recipitur in agente sed in passo.

Quaeres 2do: an agens naturale saltem prius natura agat in partibus vicinioribus sphaerae quam in remotioribus. R. affirmative, tum quia non potest in partibus remotioribus agere non agendo in vicinioribus, et contra potest agere in vicinioribus etiamsi impediretur ad agendum in remotioribus, tum quia partes propinquiores medii concurrunt ex genere causae efficientis simul cum agente principali ad agendum in remotioribus, ut supra probatum est.

ARTICULUS III

Utrum Agens naturale agat uniformiter difformiter?

Agere uniformiter difformiter est minus et minus agere in parte remotiori cum aliqua proportione et uniformitate, ut supra explicavimus.

Dicendum est agens naturale inaequaliter applicatum passo agit uniformiter difformiter, illud patet ratione de productione accidentium non formae substantialis quae cum non suscipiat magis et minus non fit hoc modo produci. Probatur primo experientia, ipsa experimur globum minus esse in parte propinquiori vertex luminosum et minus in parte remotiori, unde magis accedimus ad lucernam.

ad lucernam vt legam librum vnde quem distantes legere n poteram, quo magis distarj ab igne minus caloris perciperj. Ergo agens naale aget vniformiter difformiter. Pbtr

2do rone: agentia corporea ad agendum requirunt contactum, vt supra probatum e, Ergo quo strictior e magis immedus fuerit contactus eo maior e actio, sed cum partibus propinquioribus passi contactus agentis e strictior e magis immedus quam cum remotioribus, Ergo in illis maior e actio quam in partibus remotioribus.

Ex dictis infero 1mo qd agens nunquam producit in passo extrinseco tm qualitatis quantum ht in se, qz quo magis recedit ab agente semper e in eo minus e minus qualitatis, hoc e, probatum, quia sufficienter vniformiter difformiter e ideo post punctum contactus quo magis recedit ab agente, qz contactus e magis imperfectus e magis mediatus, ergo actio e qualitas e minor, qz si passum est intime penetratum cum agente tunc agens in vnione illo ageret posset producere tm qualitatis quantum ht in se, qz n est impeditum distantia e recessu ab agente; infero 2do qd partes agentis remotiores a passo minus in illud agunt quam partes propinquiores, ratio e qz sunt minus applicatae, sit v: g: ignis 10 palmorum vel etiam sint 10 ignes palmares coniuncti sed agentes per modum vnius causae totalis, licet oes agant vna e eadem actione quae fit a singulis partialiter, tn illa actio n procedit vniformiter ab oibus partibus ignis e 10us palmus ignis remotior a passo n concurrit producendam tantam intensionem qualitatis ad quantam concurrunt partes propinquiores, qz cum actio fiat vniformiter difformiter minus intensam qualitatem pt producere 10us palmus ignis in eodem passo quam producant partes remotiores, ordinem in ordine ad illam maiorem intensionem passum e extra sphaeram 10mi palmi ignis.

Obijcies: ex dictis sequitur qd agens naale nunquam pt assimilare sibi passum, qa n pt in illo producere tm qualitatis quantum ht in se. Consequens a e absurdum.

Rn etiamsi agens nunquam assimilet sibi passum perfecte in ee accidentali tn pt illud sibi assimilare in ee substantiali qd e finis vltimus agentis, v: g: quamuis ignis alidq vt octo n possit in passo producere octo gradus caloris, pt tn producere tm caloris quantitatis e ad productionem formae ignis, quae forma deinde immediate producit in passo usque ad complendam calorem vt octo, idemque dicendum e de alijs formis substantialibus e accidentibus quae sunt illis in alia

QVAESTIO II

De ijs quae agunt et patiuntur.

ARTICVLVS I.

Vtrum simile agat in Simile?

Tractat hanc quaestionem Aristoteles hic a tx: 46 vsque ad 53 vbi reiectis antiquorum opinionibus statuit thesis qd agens e patiens debent aliquo modo ee similia aliquo modo dissimilia; similia quidem secundum materiam e obiectum quam appellat genus, dissimilia vero secundum formam, qz n e intelligendum de dissimilitudine secundum formam substantialem, nam e: qd aqua magis frigida agit in aliam aquam minus frigidam, sed e intelligendum de dissimilitudine

secundum

secundum qualitatem activam qua e principium virtus agendi in aliud, multiplex potest esse dissimilitudo secundum etiam e qualitatem activam, primo in specie et certa, ut cum calidum agit in frigidum; 2do in gradu et intensione qualitatis, ut cum aqua magis frigida agit in aliam minus frigidam, e has quidem dissimilitudines sufficere ad actionem satis constat experientia; difficultas e: utrum simile possit agere in simile etiam quoad gradum dummodo sit dissimile quoad densitatem, magnitudinem et alia huiusmodi quae iuvant ad agendum:

Affirmat Toletus hic quaest: 13, negat Suarez disp: 18 sect: 4, Conimbricenses hic cap: 9 quaest: 2 art: 3 et alii apud ipsos.

Dicendum e primo quod simile non potest agere in aliud simile secundum qualitatem et gradum caeterasque conditiones. Probatur ex Aristotele hic tt: 48: simile, inquit, e omnino indifferens impassibile e non pati aliquid a simili, quam sententiam Aristoteles ibi probat multis rationibus; primo quia non e maior ratio cur unum sit activum potius quam alterum; 2do si similitudo, ut volebant antiqui, e conditio necessaria ad agendum sequitur quod idem posset agere in seipsum, quia non potest esse maior similitudo quam eiusdem ad seipsum, ex quo infert Aristoteles nihil futurum aut incorruptibile aut immobile, nam intendendo in se qualitatem se tandem destruit. Confirmatur primo quia hic tt: 51 docet Aristoteles quod omne agens agit ut assimilet sibi passum, sed cum passum iam e simile cessat hic finis actionis ergo etiam cessat actio. Confirmatur 2do: quia Aristoteles in lib. de motu animalium et Averroes 4 phys: com: 73 docet quod actio fieri debet in excessu et victoria agentis supra passum.

Probatur 2do: quia si simile ageret in simile agens remissum deberet intendere passum in summo, hoc autem e contra experientiam [illegible]: nam calidum ut duo postquam assimilavit sibi passum in esse calidum ut duo adhuc illud intenderet ut tria et ab eo iam calidiore posset primum agens intendi usque ad tria, et rursus hoc posset illud intendere ut 4 et sic usque ad calorem in summo.

Dicendum 2do quod simile in qualitate et gradu licet dissimile in densitate et magnitudine non potest agere in sibi simile. Probatur agens agit ut assimilet sibi passum, sed calidum v.g. non potest agere ut assimilet sibi passum in densitate et magnitudine, sed in gradu et intensione caloris, cum illud iam e simile in gradu et intensione caloris non agit quamvis in reliquis sit dissimile, quia tunc cessat finis actionis. Probatur 2do quia sequerentur eadem absurda quae supra intulimus; primo quod aer calidus ut duo cum sit rarior posset intendi usque ad tria a ferro itidem calido ut duo sed densiore et aer postquam calidior e posset intendere calorem in ferro et hoc rursus calefacere aerem usque ad 4tum gradum et sic per omnes gradus usque ad 8; 2do in ratione calidi non minus e activum calidum ut duo rarius vel parvum quam sit aliud calidum ut duo densius vel magnum ergo non e maior ratio cur unum sit activum potius quam alterum, quia agens agit inquantum e actu et passum est in potentia et in potentia. Confirmatur: ex eo quod aliquid sit magis extensum vel magis calidum densius vel magnum non e magis activum, quia attributa maior quoad intensionem requirit eo maiorem perfectionem formalem seu intensivam virtutis activae non ad maiorem perfectionem materialem et extensivam eiusdem virtutis, ut supra probatum est. Confirmatur 2do: quia calor ut duo subordinatus cuilibet calori ut duo tanquam dispositio e instrumentum eadem ratione et eandem e propagandum ergo non habet virtutem productivam nisi caloris ut duo, alioquin non haberet virtutem proportionatam fini ad quem e

ad quem contribuit, nam producendo calorem intensiorem disponit ad productionem alterius rei, et corruptionum substantiæ calidæ et duo.

Obijcies 1mo. Arist. 8 phys. t. 80 docet in maiori magnitudine esse virtutem maiorem, et agens maius est magis activum, et potest agere in agens minus.

Respondeo agens maius aut densius ratione maioris magnitudinis aut densitatis potest agere celerius et in maiori distantia quam potest agens parvum et rarum licet æqualiter intensum, experimento. quod citius et etiam in maiori distantia aqua calefit a magno igne quam a parvo licet ob[...] sit calidus ut octo, et plures candelæ æqualiter lucidæ simul coniunctæ illuminent partes remotiores cubiculi quas una sola non illuminabat, ratio huius rei non est ex parte subiecti ut aliqui volunt, vel quia a magno igne plures exhalationes ignitæ transmittuntur in aquam, vel quia magnus ignis minus recipit ab aqua, nam rationes istæ non possunt luminosis accommodari quæ tamen agunt ad maiorem distantiam si sint maiora, ratio ergo est quia in agente maiori et densiori reperiuntur plures partes materiæ quam in minori et raro, ita etiam est in illo plures partes entitativæ qualitatis et virtutis activæ quæ se adiuvant ad agendum, sed cum plura agentia concurrunt et se iuvant ad agendum citius et facilius agunt, ut patet, tum in pluribus trahentibus navim, tum quia cum agens magnum interposito impedito non potest agere nisi per angustum foramen experimur quod parum agit, quia cum actio fiat per lineam rectam et omnium proximam partes agentis quæ sunt ad latera non possunt agere sed agunt illæ solum quæ per lineam rectam correspondent foramini, quare pauciores partes tunc agunt quam si nullum esset impedimentum et ideo tarde et ad magnam distantiam agunt, quia ergo in agente maiori et densiore sunt plures partes qualitatis activæ quæ se iuvant ad agendum, ideo possunt citius agere et ad maiorem distantiam quam potest agens parvum et rarum in quo sunt pauciores partes qualitatis, ex quo etiam sequitur quod agens maius et densius habet maiorem sphæram activitatis, quia agentia naturalia agunt uniformiter difformiter agens maius et habens maiorem sphæram plus qualitatis producit in partibus remotis nisi vicinis quam producat agens parvum et habens minorem sphæram sed semper producit minus qualitatis quam sit in ipso agente, quod dixi de magnitudine dicendum est etiam de densitate, ac proinde magnitudo et densitas maior id praestant, ut agens agat ad maiorem distantiam et celerius, non vero ut producat qualitatem intensiorem, unde cum Arist. ait in maiori magnitudine esse maiorem virtutem intelligendum est de maiori virtute non in ordine ad producendum effectum intensiorem sed ad agendum celerius et in maiori distantia.

Dices cum Toleto: agens magis activum potest agere in aliud minus activum, sed calidum densius est magis activum quam aliud æqualiter calidum sed rarius, ergo simile potest agere in simile dummodo sit densius.

Respondeo ex dictis agens magis activum sumi dupliciter, 1mo quia potest producere effectum intensiorem quam aliud agens, 2do quia potest producere celerius et in maiori distantia, si maior sumatur in 1mo sensu est vera, in 2do est falsa.

Obijcies 2do. duæ pilæ, volubiles utraque omnino similes in duritie, densitate et cæteris si mutuo collidantur, franguntur, omnium necessario potest in alteram agere, terrum transmittere, ergo simile potest agere in simile.

Respondeo cum cantu

R. in casibus allatis agens non producit in passo aliquid in qualitate simile,
nam phialae collisae non producunt in se duritiem aut densitatem in qua conveniunt cum
divisionem partium, et speculum quod habet species obiecti producit illas in alio speculo species
non habet, quare in his casibus simile formaliter et repraesentative acceptum non agit in alio si-
mile sed solum simile materialiter et specificative.

Dices: manus calida et quae sentit aquam calidam et quae recipit ab illa actionem et calorem.
R. si sensatio tactus fiat per species intentionales nihil sequitur contra nos etiamsi totum
concedatur, nam calor et quod qui est in aqua non producit in manu calorem sed speciem caloris qua
manus caret ad sensationem caloris, quod si alio modo fiat sensatio negandum est. Atque sed de his in lib. de Anima.

Obijcies 3tio: ferrum candens producit ignem in stupa et tamen non est ignis, glacies plus
frigefacit quam aqua, calor coniunctus cum siccitate magis calefacit quam coniunctus humidi-
tati, unde siccitas dicitur lima caloris quasi acuat calorem ad magis agendum, ergo agens
est denique vel habet alias circumstantias quae iuvant actionem ut producere qualitatem in-
tensiorem quam habet in se.

R. in poris ferri candentis esse particulas ignis, nam vel aer qui erat in illis vacu-
itatibus vel partes tenuiores ferri per maiorem dispositionem fuerunt in fornace transmu-
tatae in ignem, ut colligitur ex scintillis quae exsiliunt dum ferrum candens malleo percutitur
huiusmodi, et particulae ignis comburunt stupam applicatam ferro, glacies vero videtur ma-
gis frigefacere, vel quia celerius agit, vel quia non impeditur a contrario sicut impeditur agens rariori
ne. esset quantumque, ad 3tium dico quod calor coniunctus cum siccitate citius agit et ad ma-
iorem distantiam, non tamen producit calorem intensiorem quam habet coniunctus cum humiditate,
sed si agens calidum et siccum comburit et ignefacit quod non facit aqua etiam ferventissima,
ratio est quia illud producit etiam siccitatem quae est dispositio ad ignem quam non habet ferventissima aqua.

Obijcies 4to: duae candelae aequaliter lucidae simul iunctae producunt in medio
lumen intensius quam est in una tantum illarum, ergo ex multiplicatione agentium similium potest
produci effectus intensior.

R. negando antecedens, oppositum enim patet ad sensum quia nunquam tantum luminis apparet in
medio quantum est in una ex illis candelis, et quidem verum est quod addita 2a candela au-
getur sphaera activitatis, et cum agentia agant uniformiter difformiter, ab utraque ea simu-
la simul iuncta producit plus luminis in partibus medij propinquioribus quam produ-
cerent ab una tantum, sed nunquam producunt in medio lumen intensius quam est in una ex his candelis
ut ad sensum patet, idem dicendum est si adderentur plures et plures candelae in infinitum.

Dices: luna plus luminis producit quam partes coeli proximae solum quia
est densior, nam etiam partes proximae coeli eodem modo illuminantur a Sole, et quamvis
luna habeat in se aliquid luminis, illud tamen est exiguum et multo intensius est id quod recipit a Sole
tum luna ipsa tum partes coeli proximae.

R. aliud esse quod luna producat in alio plus luminis quam habet in se, aliud quod in luna vi-
deatur et reflectatur lumen quod non videtur nec reflectitur in proximis coeli partibus, illud primum
est falsum, et hoc 2dum est verum et adhoc confert maior densitas Lunae.

Obijcies 5to: multi homines simul concurrentes non solum velocius movent navim

sed etiam post

sed etiam pot illam movere simpliciter eam usque tamen non potest media regio aëris frigefacit vapores et aquam usque ad congellationem ut patet in nive et glaciene, et in aqua frigidior est, plures actiones intensiores intendunt habitum. Ergo simile agit in simile.

R. quod trahentes navim sunt causa aequivoca respectu tractionis, causa autem aequivoca cum sit dissimilis, ideo nunquam agit in simile, neque habet illam determinationem quam habet causa univoca, ut patet a posteriori, et eodem modo actus est causa aequivoca habitus ad alia instantiam neque aërem media regionis producere in aqua maius frigus quam habet ipse, sed iste intentionem frigoris, quae est in nive et grandine, debet provenire vel a natura aquae vel ab aliis corporibus frigidis in ea regione existentibus.

ARTICULUS II

Utrum idem possit agere in se ipsum.

Partes ultra antiquos admittentes actionem similis in simile, dixerunt tanquam absurdum quod idem ageret in se ipsum, multiplex autem potest esse actio eiusdem in se ipsum, altera corruptiva, altera perfectiva, et partes quidem loquuntur de actione corruptiva, quia probat esse absurdum quod idem agat in se ipsum, quia hoc ratione nihil esset incorruptibile, nos autem de actione perfectiva etiam hic agemus.

Quod pertinet ad primam advertendum est esse duplex genus rerum, alia sunt homogenea et constantia partibus eiusdem rationis et habentibus eandem dispositionem, ut est aqua et caetera elementa, et aliqua etiam mixta ut aurum, metalla et quartum est, atque in toto homogeneo una pars non potest agere in aliam neque in totum actione corruptiva, imo neque totum in se ipsum, quia tam est partes huiusmodi partes et inter se et cum toto sunt similes, neque illam habent contrarietatem, sed simile non agit in simile. Ergo etc. De toto etiam patet quia cur natura debuit tribuere virtutem quae est in malum et destructionem illius; alia res sunt heterogenea et constantes partibus diversae rationis et quae requirunt diversas dispositiones, ut sunt animalia et viventia, quorum est calor naturalis qui resolvit et consumit humidum radicale, ex qua actione sequitur senectus et mors animalis, et alibi etiam explicavimus et calore cordis et cerebrum quia sua frigiditate moderare in toto heterogeneo potest una pars agere in aliam actione corruptiva non tamen per se et ex intentione naturae, sed solum per accidens et ex necessitate materiae, nam calor vitalis est institutus ad nutritionem et bonum animalis et tamen ex necessitate materiae resolvit et consumit eius humidum radicale, quia non potest vacare nutritioni nisi consumendo etiam humidum radicale, ut diximus in quaestione de natura.

Dicendum est primo quod idem non potest agere in se ipsum actione corruptiva nisi per accidens et ex necessitate materiae ratione partium diversarum. Probatur quia natura nulli tribuit virtutem quae sit per se instituta ad malum ipsius, nullus autem finis naturae, ex quo colligi potest in rebus esse huiusmodi virtutem. Ergo nihil agit in se ipsum actione corruptiva per se et ex intentione naturae.

Dicendum 2do quod idem non potest agere in se ipsum actione perfectiva univoca cum forma per quam agit. Probatur ijsdem argumentis quibus probatum est quod simile non potest agere in simile, praeterea idem intenderet se ipsum semper usque ad summum, et hoc enim frigus non est necesse ut accederet ad ignem, sed ex eius calor quem habet posset se ipsum intendere et quaerere frigore intendi, unde superflue essent actiones agentium extrinsecorum, et eodem modo posset applicari caeteris aptis qualitatibus.

Dicendum 3tio quod idem potest agere in se ipsum actione perfectiva aequivoca cum forma per quam agit.

per quam agit. Ita ipsa viventia producunt in se actus vitales, ut sensationes, intellectiones et similia, nam de ratione actus vitalis est ut recipiatur in eo a quo procedit.

Obijcies 1mo: si idem ageret in seipsum actione effectiva aequivoca sequeretur idem esse simul in actu et in potentia respectu ejusdem, quatenus agit quia agit in quantum est actu, in potentia vero quatenus patitur, quia passum in tantum patitur in quantum est in potentia.

R. non esse absurdum si idem sit simul in actu virtuali et in potentia formali, ideoque actu habet virtutem productivam formae et effectus aequivoci cujus formam habet privationem, et hoc sequitur ex nostra conclusione.

Obijcies 2do agens et passum sunt relativa, ergo idem non potest esse agens et patiens, quia refertur ad seipsum. R. agens et passum esse relativa idem cum adsunt caetera requisita ad relationem, tunc enim sunt in illis relationes praedicamentales; neque dicas actionem et passionem esse relationes inter se oppositas, nam actio et passio sunt rationes fundandi relationes oppositas non relationes, ut alibi explicavimus, agens per actionem non refertur ad passum sed potius modus actionis receptus in forma et termino refert illum transcendentaliter ad agens.

Obijcies 3tio ex Aristotele de juventute et senectute cap. 3 et 3 Coeli tt. 62, ubi docet duobus modis ignem extingui, 1mo a contrario, et hanc appellat extinctionem violentam, 2do a seipso et hanc appellat marcorem et senectutem, quia sicut animalia deficiente nutrimento et calore vitali sine ulla extrinseca violentia moriuntur, ita ignis deficiente alimento et pabulo sine actione contrarii extinguitur, ut cum deficiente oleo extinguitur lucerna, ergo secundum Aristotelem cum ignis extinguitur per marcorem corrumpit seipsum.

R. Ignem, ut docet Aristoteles 4 meteor. sum. 3 cap. 2, combustibilia sunt aut inflammabilia aut carbonabilia, inflammabilia sunt quae immittunt flammam, flamma autem, ut habetur eodem loco, est fumus accensus, fumus vero, ut idem docet Aristoteles, est exhalatio terrea admista cum vapore unctuoso et crasso in quo multum sit humidi aerei, nam humidum aqueum difficile superatur ab igne, ut patet in ligno viridi; carbonabilia sunt illa in quibus sunt partes terreae magis crassae et minus unctuosae, quia licet haec habeant aliquid humidi aerei et unctuosi non ita facile accenduntur, sed ipsa etiam accenduntur. Hoc posito ut alligatur quomodo ignis extinguatur per marcorem sciendum est duo requiri ad hoc ut ignis luceat et splendeat, primo requiruntur exhalationes terreae admistae cum vapore humido aereo et unctuoso, hujusmodi enim exhalationes sunt pabulum et alimentum flammae, 2do requiritur aer cum illis vaporibus quos hic apud nos habemus, nam aer aqueus frigidus, solutus a vaporibus admistis, reddit ne partes rei combustibilis statim convertantur in ignem et etiam impedit ne ignis tam cito se revocet ad suam puritatem naturalem et evolet sursum, ratione etiam frigoris et humiditatis aer densat exhalationes terreas sive fumum et facit ut unitae adhaereant partibus propinquis ignis atque ita inflammentur et splendeant, sublato nutrimento dicitur ignis per marcorem extingui, et subtracto et impedito aere dicitur extingui per suffocationem, sicuti moritur animal impedita respiratione qua calor corporis temperabatur, hoc 2do modo extinguitur lucerna vel candela cum superponitur coperculum impediens novam aeris successionem et etiam carbones cum nimio aere operiuntur, quocunque ex his modis nunquam agit in seipsum actione corruptiva, nam cum deficit pabulum, id est, cum novae partes exhalationis crassiorum non amplius subministrantur, aliae jam accensae reductae ad puritatem et raritatem naturalem non videntur et sursum evolat.

Et ideo dicitur

et ideo dicitur ignis extingui, cum potius hac ratione ignis perficiatur et reducatur ad statum naturalem quam extinguatur; communiter vero dicitur extingui, quia non apparet amplius; impedita etiam quasi ignis respiratione et accessu aëris impeditur humidum aëreum requisitum ad ignitionem, et partes iam ignitae cum non impediantur a frigore vaporum qui erant cum aëre admixti, ocissime reducuntur ad raritatem naturalem, unde non videntur, et avolant, ignis enim cum est in statu naturali non videtur, ut patet in igne qui est in concavo Lunae; addo etiam posse ideo per suffocationem extingui ignem, quia exhalationes quae propter impeditum commercium non possunt multum attolli in ignem ipsum incumbunt et cum difficile ipsae recipiant dispositionem ignis potius in illum agunt eumque extinguunt; quare nunquam sequitur quod ignis agat in seipsum actione corruptiva.

Ex dictis colligitur primo flammam lucernae continuo fluxu variari, sicut variatur aqua fluminis, ut docet Aristoteles loco citato: de iuventute et senectute; ratio, quia exhalatio terrea quae a lychno subministratur et vapor humidus et unctuosus qui ab oleo ascendit semper successive secundum alias et alias partes accenduntur.

Colligitur 2do flammam lucernae quam videmus non esse ignem purum, quia est admixta cum exhalationibus terreis cum vapore unctuoso et crasso, nam cum ignis et flamma fuerit assecuta raritatem et puritatem sibi naturalem non lucet amplius neque videtur, ut patet in igne qui est in concavo lunae; ex quo ulterius patet cur flamma figuram habeat ad modum coni et pyramidis, quia scilicet partes exhalationis accensae tenuiores et leviores currunt magis ascendunt, crassiores vero et minus purae remanent deorsum, et ideo in parte inferiori magis dilatatur et in superiori magis acuminatur figura flammae.

Colligitur 3tio cur interdum per insufflationem extinguatur ignis, ut patet in candela, interdum vero accendatur, ut patet in carbonibus vel in candela statim extincta; ratio est, quia insufflando in candelam accensam dissipantur partes ignis et flammae, unde non potest accendere novas exhalationes; per insufflationem vero in carbones retinentur partes puriores ignis ne evolent et versus illos impelluntur partes aëris et vaporis admixti, quae sic miscendo sibi cum exhalationibus et partibus subtilioribus carbonum ut fiat materia apta ad recipiendum ignem; quia vero interdum in carbonibus exhalationes puriores et ignificabiles fuerint iam consumptae, hinc est quod in illis aliquando per insufflationem non excitetur flamma.

Obiicies 4to: lapis qui ab agro a quo excidit Bononiensis appellatur, expositus Soli retinet et servat lumen, deinde per aliquod corpus absente Sole ipsum lumen paulatim deficit et corrumpitur, ex quo sic arguitur: non potest assignari a quo corrumpatur lumen in praedicto lapide nisi corrumpatur a seipso, ergo idem potest agere in seipsum actione corruptiva. Respondetur negando antecedens: quia non potest dici quod corrumpatur a contrario, quia lumini non est contrarium, neque 2do quod corrumpatur ex defectu influxus et servationis a Sole, quamvis per aliquod tempus fuit servatum absente Sole.

Respondent aliqui quod a calore Solis producitur vel excitatur in lapide virtus productiva et servativa luminis (sicuti a stomacho excitatur in piper virtus calefactiva) quae virtus et manet et servatur in lapide donec eius calor a contrario non corrumpatur.

Sed contra est, quia hac ratione si lapis servaretur in loco calido ubi non posset frigefieri semper in eo perseveraret ea virtus et consequenter etiam lumen, quod est contra experientiam, quod si dicas

virtutem illam

virtutem illam deficere etiam praesente calore a quo fuit producta, tunc sequitur quod illa corrumpatur etiam a contrario neque ex defectu causae conservantis, quod est contra ipsa.

Dicent alii virtutem illam conservativam luminis excitari in lapide non a calore sed a lumine recepto in lapide.

Sed contra est, quia manente lumine semper esset et excitaret illa virtus, et ex alio capite quia lumen deficeret ex defectu illius virtutis prius deberet esse corruptio virtutis quam luminis, hoc autem est impossibile, quia manente lumine semper esset illa virtus ab eo excitata.

Tertio admittendo experientiam cui alia similes addi possunt, nam species visibiles per aliquod tempus servantur ablato obiecto, propterea si baculum secundum extremam partem ignitum velociter circumagatur in gyrum apparet in aere circulus ignitus, et ratio est quia species visibiles ab obiecto provectae dum transiret per partes illius circuli aliquamdiu permanent et repraesentant obiectum in ipsis illius partibus etiam si ibi non sit praesens; secundo qui attente aspexit obiectum valde lucidum vel rubeum vivum etiam clausis oculis vel in aliam partem versis ad breve tempus illud videt, ut testatur Aristoteles 2 de Anima t. 138 et in lib. de somniis, quia species exceptae per aliquod tempus servantur in oculo etiam absente obiecto; ad has experientias dico lumen in lapide Bononiensi et species relictas in medio vel in oculo relinqui ex defectu influxus causae conservantis scilicet luminosi vel obiecti, sed quia corrumpuntur successive, ita ut in instanti in quo est verum dicere nunc non est causa conservativa luminis sit etiam verum dicere in tempore immediate sequenti corrumpetur lumen, sed dum partes priores corrumpuntur remanent in lapide adhuc aliquae partes luminis quae successive deinde deficiunt, ex quo fit lumen non corrumpi a seipso.

Dices: ergo potest pro aliquo tempore existere sine causa conservante, potest semper sine illa existere donec a contrario corrumpatur, ut fit in inductione, nam calor perseverat in manu procul ab igne semper donec a frigore destruatur, et ratio est quia non est maior ratio cur tanto tempore potius servaretur sine influxu causae conservantis quam maiori; ergo si lumen potest in lapide servari per aliquod tempus sine influxu luminosi poterit semper.

Respondeo distinguendo: quod potest existere secundum totum sine causa conservante, concedo antecedens; quod potest existere solum secundum aliquas partes dum aliae priores successive corrumpuntur, nego; hoc est non absolute manere sed corrumpi successive, ita dicunt aliqui corrumpi virtutem impressam in proiecto, ex quo apparet disparitas inter lumen et calorem, quia calor secundum se totum servatur in manu procul ab igne, lumen vero non servatur in lapide procul a Sole.

Dices 2: eodem extinguitur lucerna non remanet lumen per aliquod tempus in cubiculo sed statim desinit apparere, ergo lumen non corrumpitur successive ablato luminoso.

Respondeo lucernam extingui in tempore non in instanti, saltem per accidens, quia per motum localem imponitur operculum, et ideo toto illo tempore quamvis brevissimo quo extinguitur lucerna corrumpitur lumen successive, ita ut in instanti terminativo illius temporis totum lumen sit corruptum in cubiculo, et ideo deinde non apparet; dici etiam probabiliter potest cum aliis ad obiectionem de lapide Bononiensi quod huiusmodi lapis habet multas partes sulphureas, ut colligitur ex odore et ex eo quod eius lumen apparet valde debile et quasi sulphureum, quae partes accenduntur cum Soli lapis exponitur et deinde remoto a Sole paulatim extinguuntur vel ab ambiente extrinseco vel deficiente pabulo.

Obiicies ultimo

Obijcies ultimo: Arist. 5 met. tex. 17 definit potentiam activam esse principium motus in alio quatenus aliud est, alibi vero esse dicat omne quod movetur ab alio movetur, ergo idem non potest agere in se ipsum actione effectiva equivoca.

Resp. Aristotelem docuisse definiri potentiam activam proprie dictam, hoc est illam quae est activa actione proprie sumpta, qualis est actio inter qualitates contrarias et quae distingui solet ab emanatione; illud vero principium omne quod movetur ab alio movetur non est intelligendum de mobili animato et viventi cuius proprium est moveri a seipso, cum caetera dicantur ab Aristotele moveri a generante, de quo suo loco disputabimus; vel si extendatur etiam ad viventia satis est si omne quod movetur moveatur ab alio saltem per accidens vel tamquam a removente prohibens, vel ab obiecto vel alia ratione.

ARTICULUS III

Utrum idem agat in seipsum dum intenditur qualitas per antiperistasim?

Antiperistasis graece idem est atque circumobsistentia qua unum contrarium alteri obsidet, intenditur qualitatem circumobsidentem contrario et experientia, nam hyeme dum aere valde frigido intenditur calor in aqua puteali, aestate vero dum aer ambiens est valde calidus eadem aqua fit frigidior: difficultas est in assignanda causa huius intensionis, neque enim haec potest esse contrarium extrinsecum, ut per se patet, neque forma substantialis aquae, quia calor qui intenditur non est illi connaturalis, tum quia forma substantialis aquae in aestate dum poterat iuvari a calore extrinseco aeris non potuit promovere in se tantam intensionem caloris, ergo multo minus potuit in hyeme, quare videtur dicendum quod calor exiguus qui eo tempore erat in aqua seipsum intendat et quod idem agat in seipsum actione univoca, contra eaque statuit.

Primus modus explicandi eam difficultatem est Cardani lib. de subtilitate versus finem, qui negat hyeme aquam esse calidiorem quam sit aestate, sed nobis ita videri propterea quod hyeme sumus frigidiores et ideo facilius advertimus calorem, contra in aestate cum sumus calidi facilius sentimus frigus.

Sed contra primo quia Aristoteles 2 meteor. cap. 5 docuit nubes per antiperistasim generari fulmina, primo meteor. sum. 3 cap. 1 et problem. 2 sect. 1 et problem. 13 sect. 4 ait intensionem contrarii fieri per antiperistasim; 2do non solum manus sed etiam lingua et stomachus sentiunt hyeme aquam putealem esse tepidam et tamen lingua vel stomachus eo tempore non est frigidiores, immo si in aestate aliquis ex ea manus frigefiat illa etiam sentit aquam esse frigidiorem quam esset hyeme, 3tio aqua recens extracta e puteo hyeme quasi fumat, ut hic ait, cuius non potest explicari quod sit aliud nisi partes aqueae tenuiores et leviores sursum ascendentes, quae maior levitas non potest provenire nisi a maiore calore, ergo hyeme aqua putealis est magis calida.

2dus modus est Marsily hic quaest. 18 qui existimat a calore et frigore caeterisque qualitatibus sensibilibus emitti species quasdam tangibiles quae incidentes in contrarium obsidens reflectuntur versus aquam, sicut species visibiles reflectuntur in speculo et ab huiusmodi speciebus reflexis asserit hic Author produci illam intensionem caloris et frigoris, qua ratione vitatur quod idem agat in seipsum actione univoca.

Sed contra quia sicut species visibiles coloris non possunt producere colorem, ita neque species

tangibiles fri=

tangibiles frigoris et caloris si carent n. eet productiva frigoris et caloris; 2do sicut
species visibiles n. producunt cum obtum tangit oculum et illi immediatum, ut patet in lu=
mine recepto in oculo, requirent enim aliquod medium distinctum ab agente in quo
recipiantur antequam sint in oculo; ita neque species tangibiles possunt ab aqua produci
cum immediata tangit aerem frigidum; 3tio illae species si carent eet instrum.
qualitatis a qua sunt productae, et si qualitas n. e productiva maioris intensionis
quam sit in se neque poterunt species quae sunt eius instrum.

Tertius modus e Complutensium tract. de actione art. 3, qui docet ideo fieri, quia ppt
impedimentum contrarii qualitas n. potest extendere actionem in totam suam sphaeram, et ideo
illam convertit in obtum proprium; addit Toletus hic quaest. 14 circumobsistente contrario
qualitatem se intendere in proprio obto ut melius resistat contrario.

Sed contra e 1mo, quia hic modus dicendi admittit quod agat idem in seipsum acti=
one univoca, quod supra ostendimus ~~esse absurdum~~ ee impossibile; 2do vel virtus producti=
va huius maioris intensionis in proprio obto e naturalis illi qualitati vel n. e naturalis;
si primum, tunc obsistat contrarium sive n. semper illam produceret, quia agens naturale agit
quantum potest; si 2dum, ergo n. potest ad praesentiam contrarii illam producere, quia contrarium potius cor=
rumpit quam tribuat virtutem agendi alteri contrario; et argumentum Suarez disp. 18 sect. 9.

Quartus modus e Philoponi 1mo meteo. sum. 2 cap. 1, Bucaferri, Zimarae et Suarez
loco citt., Conimb. hic cap. 9 quaest. 1, qui advertunt 1mo intensionem in antiperistasi
frequenter fieri in corporibus calidis et frigidis, ut colligitur ex Arist. loco citt. cap. 13; 2do ad=
verterunt intensionem maiorem qualitatis quae fit in antiperistasi aliquando esse naturalem obto,
ut cum aliquando intenditur frigus in aqua, aliquando e innaturalem, ut cum hieme intenditur calor in eadem
aqua; 3tio in aqua coeteris elementis commixtis, quae sunt aquae nostri, contineri multas exhalationes
calidas calore e influentia Solis tempore aestivo e terra genitas, tum etiam transmis=
sas ab ignibus subterraneis, colligi nos potest ex fumo qui hieme exhalat ex aqua et etiam ex
calce cum infunditur aqua; ea quae exhalationes sunt valde heterogeneae e aliquae sunt aliis calidiores, le=
viores et rariores, ut patet in flamma quae propterea habet figuram pyramidalem, quia exhalationes crassiores [serotiores]
subsidunt, leviores e tenuiores ascendunt sursum, leviores autem e quae sunt etiam calidiores, quia
maior levitas provenit a maiori calore, facilius evolant et transpirant, quod illis impediat et
retrahat transpirationem a contrario obsistente, quia sunt aliis partibus calidiores e magis activae ob sui tenui=
tatem facile se illis insinuant e applicant ad agendum ideo calefaciunt alias partes
tenuiores easque sibi assimilant in calore, e hae magis calefactae simul agunt in alias partes
aquae frigidiores, atque hac ratione calor intenditur in aqua ppter antiperistasim absque eo quod idem agat in
se ipsum, sed exhalationes calidiores intendunt alias partes minus calidas, quia impediuntur a contrario
ne transpirent, et ideo in antiperistasi maior ~~dicitur~~ calor fieri a contrario per accidens; intensio vero
qualitatis naturalis obto, v.g. frigoris in aqua, fit in antiperistasi ex eo quod exhalationes calido=
res n. impeditae a contrario transpirant et evaporant, quibus sublatis, tunc aqua reducitur se ad sui=
um frigiditatis debitum, quam reductionem antea impediebant exhalationes calidiores aquae
inclusae; ad eandem reductionem iuvare possunt exhalationes terrae frigidiores quae in aqua
remanent inclusae, immo maior intensio frigoris in obto cui illud n. est naturale fit interdum
solum ab exhalationibus

solum ab exhalationibus et vaporibus frigidioribus, ut contingit in aestate cum aër in cryptis et locis
subterraneis fit frigidior, cum enim tunc exhalationes calidiores evolaverint illa quae remanet
inclusa in äere fit frigidior, et cum natura sua utpote terrea exigant naturaliter frigus reducunt
se ad intensionem frigoris maiorem et ita frigefacta magis etiam frigefaciunt äerem qui
propter suam tenuitatem et permeabilitatem est facile passivus.

Dices: äer cubiculi in aestate vehementer a Sole calefactus si claudatur fenestra,
remittit multum de calore et fit frigidior, sed tunc nullae videntur exhalationes et vapores fri-
gidi mansisse in cubiculo, sed hi fuerunt antecedenter a Sole calefacti et ideo non tam refrige-
rabant cubiculum, praeterea plures et partes äeris calidi in cubiculo quam vaporis et ex-
halationis frigidae praesertim in cubiculis altius e terra elevatis quo difficile ascendunt huius-
modi exhalationes, deinde multo intensior est calor äeris quam frigus exhalationum, propterea exha-
lationes debent ab äere calefieri quam ipse äer frigefieri a vaporibus.

Respondeo in äere esse multos vapores et exhalationes natura frigidas quae interdiu a Sole ca-
lefactae ascendunt sursum, verum noctu cessante actione Solis vel alia de causa frigefacti et re-
ducti ad statum naturalem descendunt citius vel tardius prout magis vel minus fuerint frigidi
et graves, hi autem simul cum äere sunt in cubiculis in quibus occlusis fenestris cessat vehementia ac-
tionis Solis, ita vapores et exhalationes revertunt se ad frigus naturale et hac ratione possunt äerem frigefacere;
neque obstat esse multo plures partes äeris calidi quam exhalationes frigidas, quia äer propter maiorem
tenuitatem est minus activus quam sint exhalationes illae densiores.

Difficultas superest explicandi quomodo frigus impediat exhalationes calidiores ne
evaporent ex aqua; aliqui cum Fracastorio lib. de sympathia et antipathia cap. 7 docent quod
omnia corpora habent peculiarem virtutem refugiendi a contrario et se uniendi ut ita vim contra-
rii unitae exerceant, propterea dicunt quod gutta aquae decidens super pulverem ne a siccitate
huiusque pulveris destruatur colligit se in globum ut ita unita contrario resistat, propterea cera et
metalla liquefacta rotundantur et ab illo tanquam a contrario refugiunt, eadem ratione dicunt exha-
lationes calidiores inclusas aqua uniri et refugere a contrario circumobsistente.

ex aqua

Alii negant huiusmodi peculiarem virtutem motricem inditam a natura ut per eam
corpora fugiant a contrario, sed experientias allatas referunt in virtutem quam habent corpora
reducendi se ad naturalem densationem, ita gutta aquae, quae si sit a pulvisculis et minutis illis
corporibus detineri et impediri ne condensetur, cum condensatur unit se in globum ex quo sit ut videatur
refugere a contrario, cera etiam et metalla liquefacta sunt rariora quam naturaliter exigant,
cum vero incidunt in contrarium frigidum ab illo condensantur et constringuntur atque ita videntur fugere
a contrario, quare has etiam rationes frigus äeris ambientis stringat et condensat partes exterio-
res aquae quae ita condensatae retardant et impediunt transpirationem exhalationibus calidioribus
in aqua inclusis, quaecunque ex his rationibus et virtutibus intercedat, debent exhalari calida
certum est intensionem caloris fieri in antiperistasi absque eo quod idem agat in aliquam
actione vivida.

Colligitur ex dictis solutio et explicatio multorum quae videmus quotidianis experimentis ut
poma, nespila et sorba domi asservata hyeme maturescant, sicut etiam hyeme matu-
rescunt lemones, poma aurea, citrea et similia quae maturantur, ut habent fructus qui mitescunt longius
et quaedam

Equidem ratio est, quia ex ratione fit calor hyeme, quia exhalationes calidae inclusae in huiusmodi pomis prohibentur ab ambiente frigore ne exhalent et ideo illa magis iuvant et ducunt ad perfectam maturitatem; 2do cur hyeme stomachus sit calidior et requirat plus cibi quam illis finibus, et hepar calidius, stomachus sit frigidior, quia calore hepatis evocatur spiritus a stomacho et hac ratione fit frigidior, ut docet Aristoteles probl: 24 sect. 1, quia hanc rationem docet febres autumnales et hyemales esse calidiores, quia calor bilis reprimitur a frigore externo ne egrediatur, contra vero in aestate, ergo propter tam rationem febres magis sunt frigore infestae; hinc etiam oritur quod qui hyeme aqua frigida lavat manus sentiunt ad longum tempus maiorem calorem quam qui lavant aqua calida, ut docet Aristoteles probl: 29 eiusdem sectionis, 3tio cur foenum non bene exsiccatum et ita depositum flammas concipiat, cur ita nimium calescens, ut refert Aristoteles de admirandis auditionibus iniecta aqua liquefiat, cur modica aqua in ardenti fornace iniecta vehementiorem excitet calorem, cur calx per infusionem aquae maxime incalescat et aliquando accendatur in flammas, quia scilicet frigus obsistens condensando partes exteriores non sinit evolare exhalationes calidiores.

4to cur pepones et alia similia soli aliquantulum exposita magis refrigerantur, igitur soli expositi minus calefiant, quia calore ambiente facilius exsiccantur et evocant exhalationes calidas, unde frigidiores quae remanent, vel etiam forte solis ... si exigat ... aliter frigus, frequentius in aliis partibus frigus intensius, quod diutius pepones permanserint ad Solem tandem calescunt, quia exhalationes frigidae quae in illis remanent non possunt resistere vehementi actioni Solis. 5to cur in nubibus accendantur fulmina et fulgura, quia scilicet in nubibus includuntur exhalationes igneae quae obstante nube frigida transpirare non possunt et ideo interea agitatae dum conantur sursum ascendere et uniuntur, cumque attenuatae a frigore redeunt recuperatae suam pristinam raritatem magno cum impetu dividunt nubes et sic fiunt fulgura, et si exhalationes fuerint crassiores et magis unctuosa magis etiam agglutinatae, generant fulmina; 6to cur aqua tepida exposita aeri frigido facilius congelatur quam frigida, quia scilicet rarefactae partes aquae per calorem dant facilem aditum frigori ingredienti et exhalationibus frigidis et siccis, hoc est terreis quae requiruntur ad glaciem, illis enim agglutinantur et uniuntur partes aquae humidiores, et ideo aqua congelatur exposita aeri tempore veris vel autumni, quia in aere libero sunt multae exhalationes terreae et nunquam condensatur in grandinem in medio, quia ubi non est tanta copia exhalationum.

Obiicies: mare in aestate est magis calidum et tamen si verum est quod diximus deberet esse frigidius, sicut etiam nix in aestate deberet diutius servari, quia tunc evaporant exhalationes calidae in illis inclusa.

Respondeo quod mare tempore aestivo secundum partes interiores est frigidius et secundum extimas est calidius et oppositum contingit in hyeme, ratio est, quia licet in aestate e mari evaporent exhalationes calidiores, tamen partes extimae non possunt resistere vehementi actioni Solis et ambientis extrinseci calidi, partes vero interiores et intimae, quia ibi non est tanta actio Solis, reducuntur ad suum frigus naturale, similiter etiam nix non servatur diu in aestate propter nimium calorem ambientis extrinseci.

Articulus 4us

ARTICULUS IIII

Quomodo lumen intendatur per actionem reflexam?

Notandum est primo luminis reflexionem fieri cum radius a luminoso procedens incidit in corpus opacum, ut speculum, paries et similia, tunc enim videtur radius ille reflecti et retrocedere versus luminosum, ita quod idem numero lumen directe productum in speculo retrocedat, sicut eadem numero pila mittens in parietem redit versus projicientem, sed quod intendit et auget lumen in aere ante speculum, ut patet sensu, hic autem sit aliqui terminus explicandi, radius qui a luminoso procedit usque ad corpus opacum dicitur radius directus, qui si perpendiculariter et ad angulos rectos incidat in corpus opacum reflectitur in seipsum et dicitur radius reflexus simpliciter, si vero radius directus incidat oblique in corpus opacum tunc reflectitur non in seipsum sed in aliam partem, ut patet ex hac figura.

Angulus qui fit ex radio directo et linea corporis opaci dicitur angulus incidentiae, qui vero fit ex radio reflexo et eadem linea corporis opaci appellatur angulus reflexionis, punctum vero in quo angulus reflectitur dicitur punctum incidentiae et reflexionis, interdum radii reflexi disgregantur, interdum uniuntur et agregantur in uno puncto extra speculum, ut patet in reflexione ad speculum concavum, punctum a. illud dicitur punctum concursus et focus speculi, quia ibi propter magnam intensionem luminis et caloris accenditur saepe ignis, in puncto a. concursus semper est majus lumen quam in alijs partibus aeris propinquioribus speculo quia major calor qui ibi sentitur non potest provenire nisi ab intensione luminis et in illo puncto ponatur aliud speculum magis illuminatur quam si poneretur in alijs partibus.

Notandum 2do quod si lumen incidat in corpus solidum et aliquantulum transparens, ut est phiala plena aqua, tunc radij tendunt ulterius sed non recta, nam in superficie corporis solidi flectuntur et incurvantur, quare tunc dicuntur refrangi, punctum a. corporis solidi ubi lumen incipit inflecti appellatur punctum refractionis, radius vero ultra tendens cum ea refractione dicitur radius refractus aut refractionis, interdum radij refractionis dispergantur, iterum uniuntur et agregantur post phialam in uno puncto quod dicitur punctum concursus ubi est majus et intensius lumen quam in alijs partibus. Fit dualiter refractio luminis et specierum visibilium quae maxime sequuntur, nam luminis quoties contingit in corpus diaphanum diversae vel raritatis vel densitatis in medio in quo lumen et species directe recipiebantur, hinc est quod nummus qui est in fundo vasis aqua pleni apparet in plana superficie aquae illi qui a latere aspicit, nam species nummi quae per lineam rectam ad plenum aquae procedebant ibi refranguntur propter majorem raritatem aeris et inflectuntur ad latus, ac proinde oculus qui est ad illud latus repraesentat nummum in plano aquae ubi fit refractio.

Notandum 3tio lumen et species visibiles non agere nisi sint terminata ad aliquod corpus opacum

corpus opacum, colligitur ex eo quod lumen non videtur nisi sit terminatum, ut docet Aristoteles 2. de anima t. 68, et patet experientia, quia dum lumen per angustum foramen ingreditur cubiculum eiusque non videtur in aere nisi cum interponuntur atomi et pulveres qui propter opacitatem sunt apti reflectere lumen, quare nisi interponerentur huiusmodi corpuscula et radius solaris egrederetur e cubiculo per aliud foramen oppositum tunc non videretur nec illuminaret cubiculum. Praeterea omnes experimur quod visio semper terminatur ad aliquod corpus opacum illuminatum, videmus enim parietes cubiculi non aerem, nec potest alia ratio assignari cur lumen quando non est terminatum ad corpus opacum non videatur nisi quia tunc non est activum neque potest suam speciem producere, ita vero cum terminatur non solum illuminat corpus ad quod terminatur sed etiam per reflexionem illuminat medium per quod transiit, eademque ratio est de speciebus visibilibus et ideo cum terminantur ad perspicua fortius agunt et faciunt ut potentia melius videat obiectum; his positis difficultas est in assignanda causa luminis intensioris quod est, ut diximus, prope punctum concursus cum lumen reflectitur, quia maior illa intensio non potest immediate produci a luminoso principali per lumen quod habet in se, tum quia daretur actio in distans, nam ad actionem illam intensiorem non potest concurrere lumen remissius quod est in medio, tum quia agens naturale agit uniformiter difformiter et luminosum principale non potest producere magis lumen in aere remoto, et tamen punctum concursus in quo est lumen intensius magis distat a luminoso quam aliae partes aeris minus illuminatae.

Primus modus explicandi hanc difficultatem est aliquorum qui negant in reflexione produci lumen intensius sed tantum apparere, quae sententia simpliciter dicta profert illecta contra sensum, ut supra probavimus, quare ab aliquibus ita explicatur quod in reflexione producatur aliud lumen in medio distinctum a lumine directo, unde non intenditur in medio sed geminatur et multiplicatur, sicut in medio multiplicantur non intenduntur species intentionales dum reflectuntur ad speculum, dum quis enim se aspicit ad speculum certum est quod non se videt per speciem directam sed solum per reflexam, ab alijs vero videtur per speciem directam si sint in spatio et medio intercepto inter speculum et alium qui videt, quare in illo eodem medio sunt simul species directa et reflexa eiusdem obiecti quae non faciunt unam solam intensiorem sed remanent distinctae, ergo etiam lumen directum et reflexum in eodem medio non faciunt unum lumen intensius sed remanent duo lumina distincta, pro quo posito non sequitur quod in reflexione simile intendat aliud simile et salvatur quomodo in medio appareat magis lumen et etiam quod agens agat uniformiter difformiter, quia lumen reflexum productum a speculo quo ~~minus~~ magis ab illo recedit semper est minus et minus.

Sed contra, quia haec sententia ponit duo lumina solo numero distincta in eodem subiecto sine ulla necessitate, praeterea ponit quod per additionem luminis in eadem parte subiecti non fiat intensio sicut fit in alijs qualitatibus, nec obstat instantia de multiplicatione specierum, nam species directa et reflexa sunt heterogeneae et diversae rationis, ut patet, quia repraesentant obiectum, directa enim illud repraesentat ubi vero est, reflexa vero illud repraesentat post speculum, quare non habent eandem repraesentativam eiusdem rationis sed heterogeneam, ideo non faciunt intensionem, quae ut alibi probavimus fit per additionem gradus homogenei, nec potest dici quod lumen reflexum et directum sint diversae rationis, tum quia sine fundamento diceretur et solum ad

vitandam

vitandam difficultatem tum quia diversitas illorum luminum deberet videri, in aliis quoque rebus sensibilibus diversitas percipiuntur.

Si quis quoque diceret cum Scoto in 2 dist. 13 qu. unica lumen in medio non esse qualitatem realem sed esse speciem intentionalem repraesentativam luminis existentis in luminoso coherenter hic quidem philosopharetur, sed assumeret falsum principium, nam lumen in medio non est ~~qualitas~~ species intentionalis, probatur: quia species intentionalis non potest producere qualitatem realem extra potentiam sensitivam, lumen vero producit in medio calorem; secundo species repraesentant etiam figuram obiecti, sed lumen non repraesentat figuram Solis, nam si quis habeat a tergo Solem erit quidem lumen in oculo et in obiecto illuminato a Sole et tamen non videbit figuram Solis; 3tio species intentionalis non videntur ut patet sed est tantum id quo oculus videt obiectum, lumen autem videtur ut experientia patet dum est in corpore opaco terminatum, quae est ratio ut etiam videantur colores qui sunt in illo corpore.

Obiicies: si inter duas candelas ex adverso positas ponatur corpus opacum apparent in medio duae umbrae quarum una proiicitur versus candelam dexteram altera versus sinistram, sed umbrae est privatio luminis, ergo duae umbrae sunt privationes duorum luminum, est umbra quae est ad partem dexteram est privatio luminis quod ibi produceretur a candela sinistra nisi obstaret corpus opacum intermedium, umbra vero sinistra est privatio ~~luminis~~ luminis quod produceretur a candela dextera nisi obstaret idem impedimentum, ergo lumina quae producuntur in medio ab his duabus candelis non uniuntur ad faciendam unam intentionem sed remanent distincta.

Respondeo: haec experientia non probat lumina multiplicari in medio neque esse privationes duorum luminum, sed solum probat quod in ea parte medii in qua apparet umbra non agit utraque candela sed illa tantum quae a corpore opaco non impeditur, ac proinde est in ea parte privatio illius luminis intensioris quod esset si utraque candela ibi ageret, neque hoc dicitur sine fundamento, nam si remanente corpore opaco approximetur illi parti medii in qua est umbra aliud luminarium experientia patet tolli eam umbram, quod si illa fuisset privatio luminis producendi a candela opposita non deberet in eo casu tolli, quia privatio alicuius solum tollitur per positionem eiusdem formae; item si extinguatur candela opposita remanet umbra, non quod vere tollatur umbra, quia non tollitur nisi per positionem luminis, sed quia partes medii vicinae, quae prius illuminabantur ex maiori illarum lumine, apparebant umbrae in partibus vicinis minus illuminatis; cum aufertur luminarium oppositum aequaliter illuminantur a candela quae remanet.

Dices: cum in casu posito extinguitur una tantum ex illis candelis, vel perit totum lumen quod erat in medio, vel illud solum quod producebatur a candela extincta, si hoc 2um sequitur quod in medio sint duo lumina, si primum, ergo extincta una videtur insensibile.

Respondeo: perire totum lumen quod producebatur ab utraque candela tanquam ab una causa totali, nam postea in tota medio producitur lumen novum realiter, non conservatur nisi ab illo efficiente a quo est productum.

Obiicies 2do: si in arte phialam aqua plenam ponantur duae candelae spatio aliquo inter se distantes videmus post phialam radios distinctos transire et apparere, ergo etiam in phiala lumina et radii sunt distincti, similiter si inter illas candelas ponatur corpus

opacum in

opacum in quo erat foramen apparent ultra illud foramen radij e directi in partibus diversis, sed etiam in medio foraminis lumina erant distincta.

R. nego sequelam nam ex hac experientia solum colligitur quod post phialam non agit utraque candela in eandem partem quia illa solum producit radium in parte dextera quae per lineam rectam opponitur puncto in quo huiusmodi radius refrangitur, et ratio est quia radius non perpendiculariter sed oblique et a latere incidens in corpus opacum reflectitur vel refrangitur non in sphaeram et agendo circulariter in omnibus partibus medij, sed solum reflectitur in partem oppositam radio directo ut ostendit allata experientia, quod evidentius patet in speciebus quae maxime accedunt ad naturam luminis, si quis enim sit ad latus dexterum speculi non videtur ab eo qui aspicit speculum in medio sed solum ab eo qui est ad latus sinistrum quia species emissae in speculum a latere dextero non reflectuntur in sphaeram et per omnes partes medij sed solum in partem sinistram oppositam illi a qua transmittitur species directa, quare natura luminis est ipsarum ex terminate et reflexe agant in sphaeram, ut agunt aliae qualitates activae, sed solum in partem oppositam illi in qua agunt directe, et ideo candela post phialam producunt radium refractum solum in parte sibi opposita non in omnibus partibus similiter etiam post foramen corporis opaci candela dextera agit solum per lineam rectam, et ideo producit radium in parte diversa ab ea in qua agit candela sinistra.

Possumus dicendi modus est quod lumen intensius in puncto concursus producitur immediate a luminari principali, sed a corpore opaco impediente ne extendat actionem suam quantum potest reflectit actionem et lumen, quod debuisset producere in partibus ulterioribus sphaerae, producit in partibus sibi vicinioribus et ita illa ibi intendit.

Sed contra est quia agens agit uniformiter difformiter, et cum ab impedimentum reflectitur deberet in ea reflexione plus luminis produci in partibus corporis medij propinquioribus medij secundo quam in remotioribus, et tamen experimur in puncto concursus magis lumen quam in partibus aeris propinquioribus speculo, et gratis omnino diceretur quod actio reflexa debeat fieri uniformiter difformiter sicut fit directa, et eodem modo deberet fieri reflexio et intensio luminis sive corpus opacum impediens ulteriorem actionem luminaris sit politum et tersum, ut est speculum, sive sit asperum, sive concavum sive planum, quod tamen est contra experientiam, imo quamvis loco corporis impedientis poneretur vacuum. Sed quia semper contraheret sphaeram agentis principalis, per quam contractionem dicunt hi Authores lumen intendi in puncto concursus, et tamen experimur quod ad speculum planum non ita reflectitur lumen ut in uno puncto fiat tanta intensio luminis quanta fit per reflexionem ad speculum concavum et maior etiam reflexio fit ad speculum politum et leve quam ad lapidem vel lignum asperum.

Obijcies: virtus finita ad plura applicata minor est in singulis quam ad pauciora se extendens fortius agit, et propterea ignis inclusus in furno vehementius calefacit quam si nullum haberet impedimentum et ageret ad maiorem distantiam, quod etiam Sol cum contrahitur per impedimentum eius sphaera magis illuminat.

R. nego suppositum quod si circa eundem ignem ponantur plures stuppae eodem modo illas combureret ac si unam tantum apponeretur, quod si plura sint quibus applicatur virtus finita habent maiorem resistentiam quam haberent pauciora tunc minus ageret ab illa virtute secundum rationem multiplicatis

multiplicationis rationum sed ratione maioris renitentiae, quare falsum est quod ratione sphaerae minoris et magis stractae posit luminosum producere lumen intensius quam si extenderetur eius actio ad sphaeram maiorem; in furno vero incluso ignis agit quidem efficacius, sed ratione detinentis multas exhalationes spiritusque ne egrediantur, quae iis simul applicata eiusdem parietes calefaciunt quam si transpirarent, quare vero eas relinqueret, sed tamen producit ignis calorem intensiorem quam produceret si non esset in furno inclusus.

Tertius dicendi modus indicatur a Suario disp. 18 sect. 3 ubi ait: a Sole directe producitur in speculo magis lumen quam in aliis partibus aeris, quia speculum propter suam densitatem levitatem et caeteras conditiones est magis aptum illuminari; lumen vero intensius productum in speculo directe producit in reflexione maiorem intensionem luminis quam exteriorem in puncto concursus et non in aliis partibus aeris, existimat ergo hic Author quod semper sit lumen intensius in speculo quam in puncto concursus, quod probat quia aliquando a lucerna ita illuminatur speculum ut videatur flammam eijcere et tanquam ignis ardere, tum quia in Coelo luna et astra quae sunt partes densiores magis illuminantur a Sole quam aliae partes Coeli rariores.

Sed contra est imprimis quod intensior datur factio in puncto concursus quam in speculo, ut sit sensus, quae non potest provenire nisi a lumine intensiore, ergo in puncto concursus est lumen intensius quam in speculo. [illegible] opacitas est impedimentum ad recipiendum lumen, ergo corpus opacum non est magis dispositum ad illuminationem quam diaphanum. Ad primam probationem Suarij respondeo quod speculum tunc videtur ardere [illegible] reflexionem candelae cum candela ponitur in puncto concursus, quia tunc, ut docent Perspectivi, ex pluribus partibus speculi reflectuntur ad oculum species et lumen candelae refusa tamen et propterea non repraesentant figuram et magnitudinem candelae, sed in diversis partibus speculi apparet unum continuum lumen, quare haec experientia non probat speculum magis illuminari quam alias partes aeris, nam si candela poneretur prope speculum in loco remotiori quam sit illius punctum concursus tunc sine dubio magis illuminaret speculum et tamen non videretur ardere. Ad secundam probationem dico quod luna et caetera astra propter maiorem densitatem sunt magis apta reflectere et terminare lumen, non tamen magis apta illuminari, imo etiam magis reflectunt lumen ubi minus recipiunt propter maiorem opacitatem.

Quartus dicendi modus est quod corpus opacum tersum et politum habet in se virtutem producendi lumen, sed huiusmodi virtus excitatur a lumine producto ab agente extrinseco, sicut [illegible] habet virtutem calefactivam quae movet excitabile.

Sed contra imprimis quia huiusmodi lumen virtuale gratis excogitatum videtur in speculo solum ad fugiendam difficultatem; [illegible] non solum reflectit lumen sed etiam species visibiles, eadem ratione deberet habere virtutem productivam specierum coloris albi, nigri et aliorum, quare haberet virtualem albedinem et nigredinem etc., sicut habet virtuale lumen, quod est absurdum; quia nullum est exemplum in natura rei eiusdem quae possit producere opposita et habeat virtutem ad ea.

Ultimus dicendi modus est quod lumen intensius productum sive in reflexione sive in refractione in puncto concursus producatur a luminoso principali mediante lumine terminato ad corpus opacum; difficultatem habere sit hic modus dicendi, quia lumen terminatum ad speculum et remanens illud quod producit in foco seu in puncto speculi sed minus intensum non potest producere aliquid intensius se, ergo dicendum illud lumen intensius quod producitur mediante lumine.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch
Baden-Württemberg

luminis remittenti terminato a speculum.

Dicendum e cum hoc postremo dicendi modo, .. stitum ex impugnatione aliarum sententiarum, tum quia difficultates contra illum proposita sunt facile solui, ut patebit ex dicendis quia nullum sequitur absurdum ex ista sententia e alio modo non sunt explicari causa productiua maioris intensionis in reflexione luminis, unde sequitur ita esse dicendum.

Pro solutione difficultatis aduertendum e quod in puncto concursus e minus luminis quam sit in principali agente, e ratio e, quia agens principale e mensura perfectionis effectus praesertim cum agit per uirtutem sibi primo e per se debitam, unde effectus non sunt excedere perfectionem huiusmodi agentis, ut supra probauimus, non sunt agens communicare passo tantum qualitatis quantum sit in se; aduertendum 2do quod lumen productum in medio e instrum luminosi principalis eique subordinatur in agendo, ex quo sequitur quod lumen productum in medio possit instrumentaliter concurrere ad producendum aliquid intensius se, ut infra patebit, sed non sunt concurrere ad producendum lumen intensius quam sit in agente principali, quia ab hoc, ut diximus, sumitur mensura effectus; duo hic supersunt explicanda, primum cur in alijs qualitatibus actiuis minus intensum etiam prout subordinatur agenti principali non producat intensius se, e tamen hoc contingat in lumine, quod si dicas calor ut duo subordinatur tamen substantia calidae ut duo e ideo non sunt producere nisi calorem debitum illi substantiae, cur etiam lumen ut duo non subordinatur tamen substantia luminosa ut 4, ita ut possit instrumentaliter producere solum lumen debitum illi substantiae; 2dum e cur in reflexione e refractione luminosum principale non agat uniformiter difformiter sed producat lumen intensius in remoto, idest in puncto concursus quam in aere sibi propinquiori, cum tamen in alijs semper agat ut agens uniformiter difformiter. pro solutione primae difficultatis duplicem assigno disparitatem, primo quia lumen magis dependet in conseruari ab eo a quo e productum quam dependeant aliae qualitates actiuae, quia ablato luminoso corrumpitur lumen in aere, calor uero conseruatur in aqua etiam sublato igne, ex quo colligitur quod lumen in esse magis subordinatur agenti principali a quo e productum quam subordinetur calor e similes qualitates suo efficienti e etiam in operando lumen debet illi magis subordinari, quia sicut res se habet ad esse ita e ad operari, propterea lumen semper agit ut uirtus illius luminosi a quo e productum, calor uero e aliae qualitates non semper agunt ut uirtus illius agentis a quo est producta, nam calor productus ab igne in aere agit ut uirtus aeris e similiter calor licet productus ab igne si combinetur cum alijs qualitatibus quae non debentur igni; tunc non e dispositio e uirtus per se debita igni sed alteri substantiae cui debetur illa combinatio, quare calor non e determinatus ut sit solum uirtus illius a quo producitur, sed indifferenter e uirtus alterius indiuidui. 2da disparitas sumitur ex fine propter quem lumen e institutum quia e ratio diuersa ab illo propter quem e institutus calor e similes qualitates calor. Cum a natura ordinatus ut uirtus e instrum substantiae ad producendam aliam substantiam, e quia inter substantias alia e calida ut duo alia ut 4 e quaelibet debuit habere uirtutem e instrumenta primo e per se sibi debita ad propagandum e conseruandum se, ideo substantia calida ut duo debebat tanquam uirtus calor ut duo qui propterea ad hunc finem e institutus ut sit uirtus substantiae calidae ut duo ad eius propagationem e conseruationem, quia uero limites uirtutis e efficacitatis desumendae ex fine e finis caloris ut debet ut inseruiat ad propagationem

e conseruationem

est vera eadem substantia calida et sicca, requirit quod calor et siccitas non deberet habere nisi efficacitatem et virtutem productivam caloris et siccitatis, quia haec satis erat ad eius finem, immo erat necessarium ut aliam efficacitatem non haberet, quia si produceret calorem et tandem destrueret et non propagaret substantiam calidam et siccam, lumen autem non est dispositio ad producendam illam substantiam sed solum est a natura ordinatum ut iuvet substantiam luminosam ad faciendum passum sibi simile in corpore illuminato, si ergo ex fine est sumenda limitatio activitatis, in lumine desumenda est a lumine existente in principali luminoso, quia hic est finis efficacitatis et activitatis in lumine ut faciat passum simile in corpore luminato lumini principali a quo producitur.

x aqua producit (in margin)

Ex quo colligitur cur quodcunque lumen remissius non possit producere quodcunque lumen intensius scilicet lumen puta quod productum a candela in speculo quod quidem in puncto remisso producere lumen intensius sed non tamen in quocunque excessu, quia mensura luminis producendi est lumen existens in luminoso principali et hoc non debet ab effectu excedi, et ideo lumen ut quod productum a candela in speculo non potest concurrere ad lumen intensius quam est in candela.

Dices: si speculum illuminatum ut quod a candela produceret lumen aliquantulo intensius quam de facto producat non produceret supra intensionem luminosi principalis quia potest producere dimidiam partem tantum eius luminis quo candela excedit lumen quod est in puncto remisso ergo deberet illam de facto producere.

Respondeo speculum eo quod non est magis tersum et politum nec magis participet de aliis conditionibus quae iuvant ad agendum non potest producere maiorem intensionem quam de facto producat, nam has conditiones magis participatas a speculo esset ratio ut eam eandem intensionem luminis haberet maiorem activitatem et posset plus luminis producere semper tamen infra intensionem luminosi principalis.

Pro solutione 2ae difficultatis est advertendum quod cum plura agentia applicantur simul ad agendum producunt in quacunque parte medii et sphaerae plus luminis quam ab uno tantum agente, ita tamen ut nunquam producant in medio plus qualitatis quam sit in agente principali, puta si duae candelae luminosae aequaliter ut quod si per modum unius agant in aëre non producerent plus luminis quam sit in candelis, immo minus, sed tamen in quacunque parte aëris plus luminis ab utraque simul producitur quam produceretur ab una tantum, quia ex illa multiplicatione agentium extenditur sphaera activitatis et producitur aliquid qualitatis in maiori distantia, cum autem extenditur sphaera activitatis in partibus propinquioribus medii semper magis intenditur qualitas producta, quia ut decrescendo uniformiter perveniat aliquid qualitatis ad maiorem distantiam necessaria est maior intensio in partibus propinquioribus agenti, aliquin decrescendo in medio intensio uniformiter perveniret qualitas ad illam parvam intensionem quae non potest ulterius agere antequam actio perveniret ad totam illam distantiam maiorem, quod potest explicari exemplo figurarum mathematicarum, nam si ab eadem basi erigant plura triangula unum maius alio semper latera trianguli maioris in aequali distantia a basi magis inter se distant quam distent inter se latera trianguli minoris, ita tamen ut nunquam magis distent quam in extremis inter quae intercipitur basis, simili modo cum extenditur sphaera activitatis

debet crescere

debet crescere intensio qualitatis productae in partibus medijs sicut crescit distantia laterum inter se cum triangulum est maius; [illegible] ex quo ratio cum una candela ex opposito additur alteri in qualibet parte aëris intermedij ~~pr~~ eaplus luminis producitur ab illis duabus quam ab una tantum produceretur, v. g. si candela dextera sola produceret in primo palmo aëris sibi propinquo lumen ut duo cum ex adverso accenditur alia candela tunc in illo primo palmo erit plus luminis v. g. ut tria vel ut duo cum dimidio, quare: tunc plura agentia applicantur ad agendum in qualibet parte aëris intermedij, hoc posito redditur ratio cur lumen intensius producatur in puncto concursus quam in alijs partibus aëris propinquioribus soli vel alteri agenti principali, nam in aëre Soli propinquo agit tantum Sol mediante lumine quod fit in eo, in puncto vero concursus agit et Sol immediate et etiam mediante lumine terminato ad speculum, unde illi puncto sunt applicata plura agentia ad agendum, quare cum dicitur actio debet procedere uniformiter difformiter distinguendum est, si accipiatur idem agens adaequatum illius actionis concedo, si non accipiatur idem agens adaequatum nego, nam si contingat ut aliquod agens versus partem propinquam medij agat solum, versus a. remotiorem agat simul cum alio agente, et tunc in remotiorem plus producatur, et agens totale illius actionis non est unum sed duo quae accepta per modum unius agunt uniformiter difformiter, ex eodem principio fit explicari cur in puncto concursus qui magis distat a speculo producatur lumen intensius quam in partibus aëris propinquioribus speculo, ratio est quia agentia quo magis applicantur et approximantur alicui passo magis in illud agunt, si agunt uniformiter difformiter, propterea dum volumus ut aqua maxime calefiat circa ollam in gyrum applicamus carbones et ignem, si hac ratione carbones sunt olla magis applicati omnes aequaliter ab illa distant et si aliter disponerentur aliqui magis distarent ab olla et essent minus applicati, iam vero dum lumen reflectitur ad speculum concavum omnes radij reflexi currunt ad unum punctum et in eo conveniunt et propterea sunt omnes illi puncto magis applicati quam reliquis partibus aëris, nam radij reflexi prout correspondent partibus aëris speculo propinquioribus distant inter se et semper magis et magis approximantur prout magis et magis accedunt ad punctum concursus in quo omnes uniuntur, agentia a. magis applicata passo magis in illud agunt quam in reliquis quibus minus sunt applicata.

Objicies: si multiplicentur plura et plura specula in infinitum quae recipiant lumen et illud reflectant futurum est ut producatur lumen in quacunque intensione, immo magis intensum ~~est~~ quam sit luminosum principale, si vero sit principium posita consequens a. est absurdum. Sequela probatur: lumen ut unum in speculo terminatum fit producere lumen intensius se, producat ergo lumen in alio speculo lumen ut duo, hoc etiam poterit producere in alio speculo lumen ut tria.

R. primo non est certum quod specula concava possint ita disponi ut unum reflectat lumen ad aliud in infinitum, hoc est quod primum reflectat lumen ad 2dum, 2dum ad 3tium et sic in infinitum, specula a. plana quae forsasse possunt ita disponi dubium est an reflectant lumen maius illo quod recipiunt. R. 2do quod specula ita disposita reflecterent semper maius lumen quam habent in se, sed infra intensionem luminosi principalis,

quo effectu agentis

qui effectus agentis principalis est limitatus instrumento, ut diximus, unde in eo casu lumen intenderetur per partes proportionales in infinitum non per aequales atque ita nunquam perveniret ad intensionem luminis principalis.

Dices: si Deus se solo produceret immediate lumen in speculo, in eo casu tunc lumen illud non ageret cum subordinatione ad Solem quia ab illo non produceretur, ergo in eo casu activitas luminis non haberet unde limitaretur.

Respondetur: lumen quod a Deo solo immediate produceretur, hoc sua individuatione esse determinatum ut naturaliter debeat produci a tali luminoso in individuo, quare etiam in eo casu illi subordinaretur tanquam causae efficienti naturali.

Ex dictis colligitur non esse absurdum quod lumen remissius pro terminatum ad speculum producat aliud lumen intensius se, dummodo non excedat intensionem luminis principalis a quo fuit productum, quae erat difficultas proposita contra ultimum dicendi modum.

QVAESTIO III
De Reactione
ARTICVLVS I
Utrum Agens in agendo repatiatur?

Agit de reactione Aristoteles hic text: 53 et 54 ubi docet ultimum et immediatum movens esse patientem et motum, quod explicat exemplo cibi qui dum caret tantum simul patitur a stomacho, aut calefit, inquit, aut infrigidatur, aut aliud quid patitur simul faciens, et 1° de generatione animalium cap: 3 idem explicat exemplo serrae quae dum secat lignum ab illo hebetatur.

Pro intelligentia huius quaestionis explicandi sunt praeter aliqui termini qui melius explicari non possunt quam exemplo aliquo particulari, reactio ergo nihil aliud quam actio exercita a passo in ipsum agentem, sicut repati est idem atque pati aliquid ab eo in quod agis, v: g: aqua calefacta a ferro ignito in illam immerso reagit in ferrum frigefaciendo; ut termini clarius explicentur, sit ferrum ignitum bipalmare et eius praeter palmus immergatur in aquam, in hoc casu tam aquam quam ferrum reagunt et repatiuntur, illud tamen quod plus agit quam patitur appellatur agens principale, quod vero plus patitur quam agat dicitur passum principale, ut in exemplo posito supponamus ferrum plus agere et esse agens principale, aquam vero plus pati et esse passum principale, in ferro autem duae partes possunt assignari, alia quae immersa in aquam frigescit et haec dicitur pars repassa, alia est extra aquam et ad illam non pervenit actio passi principalis et haec dicitur pars non repassa, sensus quaestionis est: ~~idem~~ utrum agens naturale agendo in aliud agit vicissim ab illo repatiatur secundum eandem partem et contrarietatem, v: g: utrum eadem pars ferri quae agit in aquam secundum calorem et calefacit, simul repatiatur ab aqua frigus contrarium calori, quatuor sunt conditiones necessariae ad reactionem, prima quod agens et passum conveniant in materia, hoc est habeant materiam eiusdem rationis, et docet Aristoteles hic text: 50 et 53, propterea Coelum agendo in inferioribus non repatitur ab illis quia non habet materiam.

Secunda ut agens

2do quia agens ut applicetur passo sive intra sphaeram suae activitatis habet passum mixt. Arist. lib. 2 de generatione animalium cap. 3. 3tio quia agens non habet excessum incomparabilem supra passum, ut est magnus ignis in quem inijceretur parva palea aut ala muscae, tunc enim non est probabile quod palea reagat in magnum ignem. 4to quia agens agat in passum actione corruptiva, hoc est, qua intercedit inter qualitates contrarias, nam luminosum dum agit in aërem non repatitur.

Prima sententia negativa Richardus Suisset cognomento calculator in tract. de reactione cap. 7, Maior in 2do dist. 17 et alii Nominales.

2da sententia affirmativa, est communis Peripateticorum quos vide apud Toletum lib. 1 de generatione qu. 15.

Dicendum est dari reactionem secundum eandem partem et contrarietatem. Probatur primo experientia: si ferrum ignitum immergatur in aquam calefit et ferrum frigescit, si nives manibus stringantur manus frigescunt et calefiunt nives, quae liquantur. Probatur 2do: si non daretur reactio neque daretur mixtio. Consequens est absurdum ergo etc. Maior est Aristotelis hic lib. 1 text. 89 et probatur: quia elementum agens non repateretur maneret in sua virtute et cum suis qualitatibus integris ergo non refrangeret sed mutaret aliud in se, unde per actionem unius elementi non generaretur mixtum sed aliud elementum.

Obijcies primo: si daretur reactio agens frustraretur suo fine qui est assimilare sibi passum, sed ignis agendo repateretur et amitteret aliquid caloris ut ideo agendo non posset assimilare sibi passum.

Respondeo finis agentis est assimilare sibi passum quantum potest, et quamvis non possit illud efficere sibi assimilare in esse accidentali potest tamen in esse substantiali ut supra probatum est, quare non frustratur suo fine.

Obijcies 2do: si daretur reactio nunquam actio absolveretur sed procederet in infinitum, quia dum agens agit in passum passum reagit in agens rursus agens ageret in passum et iterum passum reageret et sic in infinitum.

Respondeo nego sequelam, nam tandem ita debilitatur passum ut non possit reagere, vel certe ita agens repatitur ut non possit in passum producere amplius aliquid qualitatis sed solum possit servare productam.

Aliae obiectiones infra adferentur quae indigent longiori explicatione.

ARTICULUS II
Quid et quotuplex sit Resistentia?

Resistentia est impedimentum quo impeditur agens ne in obiectum alioquin capax introducat formam aut certe ne introducat totam formam quam introduceret nisi esset impedimentum unde colligitur quod incapacitas subiecti ad recipiendam formam non habet rationem resistentiae, ab aliquibus tamen appellatur resistentia negativa ad distinctionem resistentiae propriae et privativae quae supponit capacitatem subiecti.

Duplex est resistentia alia formalis alia effectiva, resistentia formalis est impotentia vel impedimentum inveniens subiectorum formae ad recipiendam vel certe ad facile recipiendam actionem contrarii applicati, ut a. resistentiam formalem quando resistat in genere causae effectivae, ne eius actioni se diminuta virtute formae contrariae, et multis exemplis, nam albedo resistit introductioni nigredinis ratione suae virtutem vel producendi albedinem vel destruendi efficienter nigredinem, in tenorem resistunt coelestia non agunt in coelum, aqua remota ab igne, redit se ad frigus, nec[?] ...

resistentiam

resistentiam caloris est tamen ille calor non agit in aquam, ex quo illa aqua non dicat resistentia formalis, si [illegible] provenit ab entitate formae contrariae, sub[illegible] resistentia formalis est alia est in actu primo [illegible] habitualis, alia in actu 2do sive actualis, illa nihil est aliud quam qualitas contraria in for-
mando [illegible] est [illegible] sublato [illegible] frigore ab obiecto nullum est impedimentum quominus calor produ-
catur in instanti sicut producitur lumen. Et per hoc [illegible] frigus informet obiectum illud [illegible]
impedire ne calor introducatur in instanti, [illegible] ab [illegible] in cap: [illegible] qualitas [illegible]
numeratur inter species qualitatis; resistentia formalis in actu 2do est eadem qualitas contraria [illegible]
[illegible] in obiecto [illegible] prout notat agens oppositum sufficienter applicatum quod vel nihil [illegible]
agit vel agit solum successive et cum difficultate, v:g: illo frigore est igne illi suffici-
enter applicato per hoc quod illa aqua in actu 2do resistere igni, quare resistentia formalis
in actu 2do non est [illegible] negatio actionis et passionis, tum quia resistentia in actu 2do est prior [illegible]
[illegible] non [illegible] et agens non produceret qualitatem oppositam, vera est [illegible]
non recipit et igni applicata non producit calorem, quia frigus resistit igni, frigus quod [illegible] in
obiecto est [illegible] agens oppositum applicatum est quidam negatio calefactionis, tum
[illegible] in illo resistit resistentia formalis in actu 2do, tum quia cum agens contrarium non est ap-
plicatum [illegible] est negatio actionis et passionis est tamen non est resistentia in actu 2do [illegible]
[illegible] in illa negatio.

Obiicies: cum in obiecto calido ut octo debet introduci unus gradus frigoris [illegible]
assignari quis formaliter resistat [illegible] resistentia formalis. [illegible] resistit octavus
gradus caloris, [illegible] est [illegible] quando est in obiecto, vel quando [illegible] 2dum quod
[illegible] non est in obiecto [illegible] [illegible] in illo impedire actionem contrariam [illegible]
[illegible] resistentiam formalem, tum quia quando non est octavus gradus caloris iam est [illegible]
[illegible] resistentia non [illegible] [illegible], quia quando est octavus
gradus caloris agens contrarium nihil agit et nihil illi actu resistit, quia resistentia
actualis est respectu agentis. [illegible] si aliquis dicat alios 7 gradus caloris resistere intro-
ductioni primi gradus frigoris [illegible], quia [illegible] incompossibiles cum uno gradu frigoris.

R. [illegible] in eo casu est octavus gradus caloris et alii 7 simul resistunt agenti, [illegible]
[illegible] qualitatem in obiecto [illegible] agens applicatum [illegible] [illegible]
[illegible] aut ex parte, septem vero gradus caloris licet non sint incompossibiles cum primo
gradu frigoris nec impediant ne ille introducatur, impediunt tamen ne simul et [illegible]
tempore cum primo gradu frigoris producatur 2dus qui produceretur nisi obiectum haberet 7 illos
gradus caloris, [illegible] hi etiam tunc resistunt agenti, ubi advertite resistentiam [illegible]
[illegible] in ordine ad gradum qui producitur sed etiam in ordine ad reliquos qui producerentur [illegible]
esset in obiecto forma contraria.

Si quaeratur an octavus gradus caloris resistat quando est aut quando non est.
R. [illegible] resistit quando [illegible] quidem [illegible] resistat in illo instanti in quo [illegible]
[illegible] agens primo est applicatum et non agit sed aget immediate post, [illegible] in illo
instanti esset calor in obiecto tunc introduceretur totum frigus sicut introducitur totum [illegible]
in instanti, quia nullum contrarium resistit, [illegible] tunc [illegible] actio agentis applicati
[illegible] aliquem [illegible] actu resistere, ubi advertite in illo instanti incipere actionem

frigidi est

frigidi est resistentiam caloris, sed resistentia ut incipit intrinsece est per primum sui esse, quod in illo in-
stanti non actu resistit, actio vero incipit extrinsece est per ultimum non esse, quod in illo
instanti verum est dicere nunc ultimo non est actio immediate post erit, quod dixi de primo in-
stanti exceptivo actionis dicendum est de quocumque instanti assignabili in tempore
actionis nam ideo actio frigoris applicati non est in ullo instanti sed successiva quia
calor contrarius est in obiecto; si vero loquamur de resistentia quae est in tempore actionis sic re-
probavi quod 7 gradus caloris qui remanent in obiecto tunc resistunt, octavus vero gradus
qui pro illo tempore corrumpitur, si accipiatur totus collective tunc non resistit, quia pro illo tem-
pore actionis non est amplius totus collective, dicendum de partes in obiecto; si vero accipiatur distri-
butive tempore actionis resistit, quia in quacumque parte assignabili illius temporis remanet
in obiecto aliqua pars octavi gradus quae non sit est introducere [illegible] frigoris.

Quaeres tertio, an introducendum unum gradum frigoris resistit solum unus
gradus caloris cum illo incompossibilis, et eodem tempore quo introducit unus gradus frigoris in [illegible] ab allocatione
vt 2 etiam introduci in obiecto calido ut octo, quia tunc resistit solum unus gradus caloris, hoc autem est falsum,
quia magis resistit frigefactioni calidum ut octo quam calidum ut duo, et cum maiori
difficultate et in maiori tempore introducit frigus in obiecto calido ut octo.

Respondeo primo ad [illegible] nego subsumptum, ad eius probationem dico resistentiam [illegible]
non solum in ordine ad id quod producit, sed etiam in ordine ad id quod producere possit, [illegible]
quia si in obiecto calido ut octo producerent plures gradus frigoris nisi in illo existerent 7
caloris, pauciores vero illi gradus frigoris qui producerent in obiecto calido ut duo nisi in
illo existerent [illegible] gradus caloris, ideo calidum ut octo magis resistit quia [illegible] impedit maiorem
frigefactionem.

Resistentia effectiva est impeditiva ortum [illegible] effectiva [illegible]
do [illegible] resistit contrario ne introducat alium oppositum, ut sic ignis [illegible] calorem
[illegible] aqua sibi proxima resistit contrario frigido, dari huiusmodi resistentiam effectivam con-
tra contrarium [illegible] multis experientiis: experimur enim quod aqua posita ad ignem facile et valde
leviter [illegible] deperdendo octavum et alios gradus excellentes frigoris, difficile vero et al-
de tarde ebullit et [illegible] frigus remissum ut duo vel ut unum etiam si ignis auge-
atur, haec autem difficultas maior in expellendo frigore remisso non potest esse per resistentiam formalem, quia
frigus remissum ut duo vel ut unum habet minorem resistentiam formalem quam frigus intensum
ut octo, et tamen difficilius expellitur ab aqua frigus ut unum quam frigus ut octo, quare
[illegible] resistentiam formalem admittenda est in aqua alia resistentia quae magis impediat expulsi-
onem frigoris ut unum quam frigoris ut octo, haec autem non potest esse alia quam resistentia effectiva
quae [illegible] aquae contra vim contrarii [illegible] efficienter suum frigus, et quia ad ser-
vandum effectum intensiorem requiritur maior virtus et minor sufficit ad servandum
effectum [illegible] etiam in [illegible] circumstantiis, ideo virtus aquae quae non
[illegible] contra vim ignis servare frigus ut octo et intensum sufficit ad servandum frigus ut unum
et remissum, et ideo hoc difficilius expellitur quam illud. Si dices quod [illegible] aequalem
virtutem servandi efficienter frigus contra vim contrarii [illegible] si nullum [illegible]
aqua non servaret efficienter [illegible] servandum frigus quia hoc non petit semper dependere.

Efficienter

efficientem a causa 2da; sicuti conservat lumen, frigus, calor, formae substantiales et similes
Itaque formae possunt conservari et permanere in esse absque actione causae 2dae; sicuti enim calor
conservatur in aqua absente igne, et tamen nihil est a quo possit conservari efficienter, ideo in illa
successiva corruptione huiusmodi corruptio non provenit ex defectu causae conservantis
sed a contrario, quia aqua proveniendo in actum frigus expellit calorem, et alia multa possunt ad-
ferri exempla quibus ostenditur huiusmodi resistentia effectiva contra vim contrarii, et cum varios
facultas ... possit magnam vero [illegible] cum valde remissa est illa raritas effecti-
bus [illegible], ut fit cum in follibus ... aer, formae substantiales aeris contra vim contrarij
efficienter conservare [illegible] illam raritatem et habet virtutem sufficientem ad servandam
raritatem [illegible], in aqua post ignem diutius servatur calor quam si eadem aqua ab igne dis-
taret, quia ignis servando in aqua calorem resistit et impedit ne illa recedat ad suum statum,
cum huiusmodi servandi resistentia procedit a principio intrinseco dicitur resistentia effectiva intrin-
seca; cum vero provenit ab extrinseco dicitur extrinseca, et huiusmodi principium effecti-
vum resistens aliquando est substantiale, ut cum in aqua servatur frigus a propria substantia, et
accidentale, ut cum calor servat raritatem in suo subiecto; interdum resistentia effectiva est cum quadam
renitentia, ut cum provenit a principio quod inclinat et nititur in oppositum, ita gravitas
resistit ne lapis attollatur sursum, quia inclinat et nititur descendere deorsum, et si quis lapidem
[illegible] manu retineat ne cadat et servet in eodem loco resistentia illa gravitatem
[illegible] lapidis redacta in virtutem et potentiam motivam, haec quae residet in musculis,
[illegible] vim contrahendi et relaxandi membra, et habet vim servandi eandem
relaxationem vel contractionem absque renitentiam ponderis, ideo ... in eo cum lapis
e fune suspensus servatur in eodem loco quia potentia motiva servat in brachio et manu con-
tractionem nervorum et digitorum, qua contractione manente impossibile est brachium
flectatur deorsum et ut funis exeat e manu; et quamvis semper in servanda contractione
membrorum requiratur aliquis motus spirituum qui recurrunt ad roborandum mem-
bra, ex quorum spirituum consumptione provenit defatigatio, tamen resistentia residet in ea
servatione contractionis.

Colligitur 1mo ex dictis non esse audiendos qui omnem resistentiam effectivam volunt
in eo consistere quod unum contrarium sua actione praeveniat actionem alterius et agendo in
illo diminuat eius vires, sicuti unus homo dicitur resistere alteri qui anticipato vulnere ab-
scindit eius manum; nam, ut supra probavimus multis exemplis, datur alia resistentia effecti-
va quae residet in servando effectu adversus vim contrarij, et qui detinet lapidem suspen-
sum in aere non agit in lapidem minuendo eius virtutem et gravitatem, et tamen resistit ne cadat
deorsum, et ignis servat calorem productum in aqua non producendo de novo maiorem
intensionem neque alia ratione minuendo virtutem in aqua productivam frigoris.

Colligitur 2do resistentiam effectivam in actu 1mo esse virtutem activam qua possit
servari effectus contrarij, in actu vero 2do esse ipsammet servationem.

Colligitur 3tio resistentiam effectivam commensurari et proportionari virtuti producti-
vae, ita ut agens quod potest in talibus circumstantiis tantam intensionem qualitatis producere
debet etiam eandem servare contra vim contrarij, et habet servare maiorem, sicuti quanto magis
uniformiter

uniformiter difformiter, et quod est magis agit in maiorem sphaeram, ita similes rationes servant in ista virtute servativa contra vim contrarii, et ideo, quia resistentia effectiva, et quasi loquimur de prodita virtute, et principio activo, imo ab ipsa virtute productiva.

ARTICVLVS III

Quae sit proportio resistentiae et activitatis in qualitatibus?

Qualitates activae inquantum ex se externe ut calor, frigus, humiditas et siccitas, habent resistentiam agenti contrario, ut supra probatum, quaerimus comparari sit virtus activa unius qualitatis cum virtute resistiva eiusdem, ut si quaeramus an in calore v. g. vis activa adversus frigus sit aequalis cum resistitiva, et an quemadmodum calor est magis activus quam caeterae qualitates ita etiam sit magis resistitivus, et sic de aliis qualitatibus.

Prima sententia docet reliquis paribus resistentiam esse maiorem quam activitatem, ita Calculator in tract: de reactione, ubi cum ponant tot gradus caloris quot frigoris et caetera sint paria existimat resistentiam caloris esse maiorem activitate frigoris, ex quo infert quod quamvis calidum in isto casu utpote magis activum ageret in frigidum non tamen ab illo pateretur, negaret reactionem, quia calor cum sit magis activus, est etiam magis resistitivus, eodem modo existimat non dari reactionem quando agens et passum sit aequalis activitatis, quia tunc sit etiam aequalis resistentia.

2da sententia affirmat resistentiam esse semper minorem activitate, ita ut si alicubi esset 100 pars unius gradus frigoris in quantitate valde rara et exigua, et ex alia parte sit maximus ignis, illa parva pars frigoris erit magis activa quam ignis resistitivus, ac proinde illud frigus poterit ignem frigefacere.

Tertia sententia docet quod licet caeteris paribus resistentia sit minor activitate, tamen aliquando ob disparitatem tum in intensione tum in magnitudine aliisque contrariis contingere, ut resistentia sit maior vi activa.

Pro solutione supponendum est communiter teneri quod inter qualitates calor sit maxime activus, deinde frigus, post haec humiditas, postremo loco siccitas, quod est experientia, nam cutis vehementius patitur ab igne, si vel leviter illum tangemus, quam patiatur a nive, cutis etiam a qua frigefacit quam humectatur hoc est producat humiditatem in alio corpore, nego, humectare hic accepimus pro admixtione corporis humidi cum alio corpore, ut admiscet aquam cum terra quando fit lutum, postremo cutis patitur ab humiditate, quam exsiccatur a siccitate, cutis et humectans corpora si sint in loco humido quam exsiccentur in loco sicco, quamvis non sit utiliter verum, quod quae in tempore aequali minus patiuntur a contrario sit magis resistitiva, nam plumae in aere non descendit sicuti plumbum descendit in aqua, et tamen aer est minus resistitivus quam aqua, tamen si fiat comparatio cum eadem virtute, principium illud est verum, utiliter, unde plumbum eiusdem ponderis impositum aquae et aeri citius penetrat aerem et citius per illum descendit quam per aquam, quia aer est minus resistitivus quam aqua, proportionabiliter loquendo, et facta comparatione virtutis activae cum sua resistentia, quod verum etiam utiliter illud principium quod ea quae tempore aequali minus patiuntur a contrario sit magis resistitiva suae virtuti, ut in capite superiori dici sit quod aer sit magis resistitivus plumae quam

flamma quam aqua, plumbo liber aer non est magis resistivus quam aqua simpliciter loquendo.

Dicendum est primo resistentiam non semper maiorem aut aequalem esse activitati. Patet experientia, quia terra multum resistit etiam magno igni et tamen ille parum agit, et tamen ignis maxime agit et parum resistit. Quia activitas et resistentia in qualitatibus et agentibus non semper coaequantur et commensurantur, ratio a priori huius rei est, quia ignis, quia elementum maxime activum debet esse minus resistivum, et terra quia est elementum minus activum debet maxime resistivum, aer vero et aqua mediocrem debuerunt habere activitatem et resistentiam, ut hac ratione elementa melius conservent proportionem et non possit unum elementum totaliter destruere aliud.

Dicendum 2do in qualitatibus non esse semper activitatem maiorem quam sit resistentia contrarii, sed posse dari partem aliquam qualitatis adeo remissam vel in materia adeo parva ut non possit reagere et sua activitate superare resistentiam contrarii. Patet hinc, quod stipula et paleae projecta in ardentissimam fornacem possit in illa reagere, quia activitas parvae paleae non est maior resistentia magni et intensissimi ignis; ratio a priori huius rei est, quia activitas unius qualitatis non excedit infinitis partibus resistentiam sui contrarii cum in illo agit, quia tunc nulla esset resistentia et actio fieret in instanti, nam nulla est proportio inter activitatem infinitam sive infinite excedentem resistentiam contrarii, et ex alio capite experimur quod per detractionem virtutis, densitatis, magnitudinis et similium minuitur activitas et per additionem eorundem augetur resistentia, quia si minuatur activitas in uno quantum augetur resistentia in alio, tandem poterit esse tanta resistentia in uno contrario ut sit maior activitate alterius et sic impediat eius actionem; propterea palea quae est adeo parva et tam remisse frigida ut ignis intensissime calidus et valde magnus sua resistentia superet paleae activitatem et impediat eius actionem; per hanc rationem docet Aristoteles 4 Coeli t. 44 et 45 quod minuta aliqua corpuscula, ut auri arena et pulverulenta, natant in aere et non descendunt quia vis motiva in illis est minor quam sit resistentia aeris, et 4 phys. quaest. de vacuo per hanc eandem rationem diximus quod moto aliquo corpore condensatio partium aeris non procedit in infinitum, quia partes aeris quo sunt remotiores a mobili minus condensantur, ita ut tandem deveniatur ad aliquam partem quae adeo leviter sit condensata ut non possit ulteriorem pellere et condensare, similiter iniecto lapide in aquam non fiunt circuli in infinitum, quia tandem aliquis circulus est adeo debilis et adeo parum condensata aliqua pars aquae ut non possit aliam pellere.

Dicendum 3tio si comparentur inter se activitas et resistentia oportet semper esse secundum proportionem maioris inaequalitatis. Patet explicatione terminorum, cum activitas agentis et resistentia passi sint inter se inaequales, si activitas superet et excedat resistentiam, dicitur cum illa resistentia comparata habere proportionem maioris inaequalitatis, id est esse maior activitas quam sit resistentia; ac hoc ipso quod agens agit, superat resistentiam passi, et hoc ipso quod agit sit maiorem activitatem quam sit resistentia passi, et cum illo comparata dicitur agens habere proportionem maioris inaequalitatis.

Ex dictis colligitur inter quatuor corporum primas qualitates activas et contrarias secundum resistentiam primum calorem esse maxime activum, frigus secundum et minus resistivum, ergo non est calorem

ee magis

ea magis activum quam sit frigus atque calorem sua activitate magis superare resistentiam frigoris quam activitas frigoris superet resistentiam caloris, et quia humiditas est magis activa quam siccitas sequitur quod minus resistat siccitas humiditati quam humiditas siccitati, si eni comparentur inter se omnes primae qualitates primo loco erit minime resistit frigus, magis calor, magis etiam siccitas, et tum maxime humiditas, quod a diligenter sit de qualitatibus consideratis per se et secundum suam naturam nam per accidens experitur frigefiat aqua calida exposita aeri frigido quam calefiat aqua frigida exposita aeri calido, id quia provenit ex raritatem aqua calida acris frigoris resistentiam.

Ex doctrina tradita solvitur et argumentum Calculatoris contra reactionem, quod tale: id quod agit debet habere maiores vires et maiorem virtutem quam habet passum, et agens ita agit ut non repatiatur a passo. Probatur consequentia: quia ut aliquid possit in aliud agere debet esse illo fortius, passum autem cum impossibile sit ut habeat maiores vires quam agens, non potest reagere. Respondetur nego si agens quam passum sint aequalis virtutis in agendo et resistendo neutrum agit et patitur, quod si fuerint inaequalis virtutis illud quod fortius agit etiam repati a suo contrario nam ut superius dictum est virtus activa et resistitiva in qualitatibus non commensurantur nec adaequantur et agens potest quia sua activitate superat resistentiam contrarii et habere resistentiam quae superetur ab eodem contrario, ac proinde potest ab illo repati, cum vero dicitur agens agit si sit fortius et secundum proportionem maioris inaequalitatis illiusque facta comparatione cum resistentia alterius non cum sua activitate, nam id quod superat sua activitate resistentiam alterius passi potest habere resistentiam minorem activitate eiusdem passi.

ARTICULUS IIII

Utrum in Reactione eadem pars moveatur duobus motibus contrariis?

Celebre est in hac materia argumentum Calculatoris quo infert quod si daretur reactio eadem moveretur duobus motibus contrariis, et quia sequens est absurdum infert non dari reactionem. Sic probat hoc exemplo: sit ignis bipalmaris calidus ut octo qui sit agens principale et applicetur aquae similiter frigida ut octo quae sit passum principale et aqua reagat in primum palmum ignis qui erit pars repassa, hoc posito sic arguitur: quotiescunque agens est sufficienter applicatum passo dissimili semper in illud agit, sed eo tempore quo aqua reagit in primum palmum ignis, secundus palmus est sufficienter applicatus primo et est illi dissimilis in calore, quia primus palmus cum repatiatur ab aqua non est amplius calidus ut octo, ergo eo tempore secundus palmus ignis agit in primum calefaciendo, et quia idem primus palmus simul frigefit ab aqua sequitur quod simul frigefiat et calefiat, quod est simul moveri motibus contrariis.

Multae sunt responsiones ad hoc argumentum, prima est Nobilij in 3o. generatione qui concedit sequelam et negat minorem, sed si illi obijciatur quia hac ratione sequeretur quod corpus haberet supra octo gradus qualitatis quia haberet et octavum gradum caloris qui eo tempore producitur a parte non repassa et praeterea unum gradum frigoris qui simul producitur a passo, respondet non esse absurdum quod qualitas excedat latitudinem octo graduum in corpore dummodo sit in fluxu et transitu, neque ut ille loquitur, in acquisitione tantum.

Sed contra est primo quia ex eo quod qualitas sit in fluxu et transitu non fit ut plus possit naturaliter plus recipere quam possit in quiete, sicut non potest mobile in motu sustinere pondus quod neque potest in quiete, 2do non potest assignari a quo corrumperetur in quiete ille excessus qualitatis supra octavum

gradum, nam

gradum, nam octavus gradus caloris quem ab illo recipit in quiete opponitur primo gradui frigoris illum excludit, quare non semel possunt fuisse simul illi duo gradus in motu et excludere non dat aliquid a quo possit excludi et corrumpi primus gradus frigoris in quiete. Confirmatur quia calor necessario productus et permanens in quiete. Eodem modo si octavus gradus caloris in motu et successive compatibilis cum primo gradu frigoris non est ratio cur non sit etiam in quiete.

Alij recurrunt partem repassam simul calefieri et frigefieri, negant frigus habere supra latitudinem 8 graduum, dicunt enim quod pars non repassa calida non incipit agere in partem repassam simul atque incipit agere passum frigidum sed debet expectare aliquo tempore quousque fuerit productum aliquid frigoris et tunc incipit agere corrumpendo frigus antea productum, et interea passum reagendo producit alium gradum frigoris v. g. supponamus quod aqua per mediam horam producat in parte repassa duos gradus frigoris, ignis vero solum in 2o quadrante incipiet agere in partem repassam, ita ut quando aqua producit 2dum gradum frigoris et destruit 7mum caloris, tunc ignis producit octavum caloris et destruit primum frigoris, neque tamen destruit alios hac ratione, quamvis salvatur quod pars repassa nunquam habeat supra latitudinem 8 graduum. Contra salvatur quod non destruatur et producatur simul idem gradus frigoris, sed tum aqua producit 2dum et ignis destruit primum gradum frigoris licet hoc destructo ille alius habeat rationem primi, sicut si tres homines essent in eodem loco, uno discedente, adveniret alius non esset absurdum dicere quod 3tius discedat et simul 3tius adveniat, quia sit diversi; sicut esset absurdum quod idem 3tius discederet et simul adveniret; tandem hac ratione salvatur quod in reactione idem non moveatur motibus contrarijs, quia simul pars repassa movetur ad calorem et frigus in gradu remisso tamen qui non sit contrarij.

Sed contra est quia non potest assignari quanto tempore debeat ignis non repassa expectare antequam incipiat actionem, cum enim gradus productus sit divisibilis in infinitum et producatur successive, quacunque parte temporis assignata debuit prius incipere, quia prius pars repassa erat iam dissimilis parti non repassa et habebat aliquid frigoris quod potuisset ab illa corrumpi, v. g. si ignis non repassus expectavit ad agendum usque ad 2dum quadrantem, cum in 2do termino primi quadrantis pars repassa esset iam illi dissimilis et haberet aliquid frigoris quod poterat corrumpi et sic de caeteris partibus temporis. 2do hac ratione tantum caloris produceretur a parte non repassa quantum corrumpitur a passo frigido et pars repassa semper eodem modo se habebit et nullus est finis huius reactionis et ad nihil inserviret. 3tio pars non repassa sit in hac sententia virtute
con producta producendi unum gradum caloris dum aliquis eiusdem rationis corrumpitur a passo frigido et multo facilius poterat servare gradum ˣ intendendo ne corrumperetur a passo. Consequentia patet: tum quia facilius est servare effectum quam de novo producere, tum quia virtus effectiva est virtus servativa contra vim contrariam aequalis virtuti productivae, ut supra probatum est. Et si pars non repassa habet virtutem producendi unum gradum caloris praesente passo frigido habet etiam virtutem servativam unius gradus contra vim eiusdem passi.

Quidam respondent ad argumentum Calculatoris negat sequelam maioris, ut videre est apud Conimbricenses hic cap. 9 quaest. 3, negat enim quod pars repassa in reactione simul calefiat et frigefiat.

Dicendum est in reactione partem repassam non moveri motibus contrarijs. Probatur quia si pars repassa simul calefieret et frigefieret sequeretur idem simul produci et corrumpi, vel quod sit ultra qualitatem in ultimo quam possit naturaliter recipere, vel certe eodem modo se habebit pars repassa in reactione,

in reactione, unde nullus esset finis reactionis et non deveniret ad mixtionem, haec ratio videtur da quae est Limorfelt Seg. pro exemplo supraposito. nam in pars repassa recipit eodem tempore aliquid frigoris ab aqua et aliquid caloris a parte non repassa cum non habet aliud frigus nisi quod producit ab aqua nullum est aliud frigus quod destruat eodem tempore a parte non repassa nisi illud quod producit ab aqua, quidem frigus simul producit et corrumpit, quod si dicas non dari in eo casu reactionem, contra, quia sicut pars repassa quae eo tempore est dissimilis aquae, ab illa repatitur, quia tunc etiam est dissimilis parti non repassae debet etiam ab eadem alterari, praeterea non frigidum minus intensum quam ut 8 ~~ab aqua in eodem ut~~ reagit in calidum ut 8 multo magis ignis non repassus calidus ~~ut 8~~ frigidum ut 8 debet reagere in calidum ut 8, quod videmus est, quod modica aqua etiam tepida iniecta in magnum ignem aliquid illius extinguit et modicus ignis iniectus in aquam magnam reagit illam calefaciendo, ut constat ex fumo qui ascendit ex aqua, quod etiam multa aqua in quam inijcerat primus palmus ignis debet in illum reagere, si vero dicas quod producit frigus ab aqua et simul calor a parte non repassa absque eo quod aliquid frigoris vel caloris destruatur, contra, quia daretur in subiecto qualitas excedens latitudinem 8 graduum, neque potest dici quod pars non repassa expectat ad agendum donec sit introductum aliquid frigoris et tunc dum alius gradus producitur a passo ipsa destruit primum gradum iam productum, alias ita non destrueret et corrumperet simul idem gradus quia hoc repugnat rationibus supra allatis, quare in reactione dicendum est quod solum passum principale reagit in partem repassam, pars vero non repassa eo tempore in illam non agit, v. g. diem ignis applicatur aquae, solum aqua reagit frigefaciendo primum palmum ignis, alius vero palmus ignis licet sit proximus primo tamen tunc in illo non agit, atque ita non movetur motibus et rationibus difficultas superius explicanda sicut .2. quod palmus ignis non repassus quamvis sit applicatus parti repassae quae eo tempore est illi dissimilis et habet aliquid frigoris tamen in illo non agit, sive quod idem est eo tempore potius passum principale agit in partem repassam non vero pars non repassa.

Primus dicendi modus est Zimarae, p. de Ata. sett. 18 qui maiorem rationem reddit, quia passum principale non facit unum cum parte repassa sicut facit pars non repassa.

Sed contra, quia tales partes unius continui in qualitate et gradu sunt dissimiles, adeoque possunt invicem agere et aliquid imo continuitas est maior applicatio agentis ad passum quam sit contiguitas, quare potius deberet in parte repassa agere pars non repassa continua quam passum contiguum.

Secundus modus est Conimb. hic cap. 9 qu. 3 art. 5, qui dicunt maiorem rationem esse quia pars non repassa eo tempore est occupata in agendo in passum principale ideoque dissimulat illud agere frigoris quod introducit in partem repassam, propter finitatem suae virtutis non potest simul agere in passum et in partem repassam.

Sed contra, quia agentia naturalia cum agunt in uno subiecto dissimulent agere in aliud sibi applicatum, vincit aliquid debitum, agunt enim, ut patet experientia, in quodcunque passum sibi debite applicatum, unde si parti non repassae applicaretur aliquid aliud sibi dissimile, ageret simul in illud et in passum principale, ex quo refelluntur alii qui maiorem rationem assignant, quia passum est maior hostis partis non repassae quam sit pars repassa, et ideo in illud potius agit quam in hanc, nam sibi non videntur maioris vel minoris hostis non convenire agentibus naturalibus ita ut ratio illarum determinet ad agendum potius in unum quam in alium, sed agunt in omni subiecto quomodocunque dissimili debite applicato.

Tertius modus

Tertius modus est aliorum qui docent maiorem rationem cur passum ad summitudinem perveniat actionem quam pars non repassa, esse quia facilius est continuare quam inchoare actionem, passum vero eo tempore agit in partem repassam.

Sed contra imprimis in aliis exemplis quando agens valdius contrarium applicatur ad agendum et tamen debilius antea inchoaverit actionem, illud pinguis magis perseverat et agit potius agens valdius, ut cum quis trahit funem in unam partem et agens valdius applicetur ad apponendum in partem contrariam, illud ipse funis trahitur et movetur ab agente valdiore perinde ac si nullus motus in aliam partem fuisset, quia motus precedens eum funem non excitat et ad remittere actionem contrarii. Ex quo patet quod passum prius inchoaverit actionem non deberet potius ipsum agere quam pars non repassa. Confirmatur: partes motus antecedentes non possunt iuvare actionem sequentem nisi quatenus formam quae ponitur necessarie in motu eadem permanet in quiete et in facto eiusdem formae quae remanet ex motu et actione passi est longe remissior quam contrariam cum pars repassa retinet gradum frigoris productum ab aqua simul retinet 7 gradus caloris qui possunt iuvare actionem ignis non repassi. Ergo ex hoc capite maior ratio est ut agat potius pars non repassa destruendo frigus remissius quam passum quod inchoavit motum et actionem.

Quartus dicendi est aliorum qui maiorem rationem assignant quod passum debet producere effectum imperfectiorem, pars vero non repassa perfectiorem, ab illo enim producitur frigus ut unum vel ut duo, ab hac vero producendus est calor ut 8 vel ut 7, facilius autem producitur imperfectior effectus quam extra perfectior, facilius impeditur, ut puer facilius attollit paleam quam hoc magnum pondus.

Sed contra, ubi effectus est proportionatus et commensuratus virtuti productivae, est par facilitas, ita calor ut octo ita proportionatur virtuti productivae ignis calidi ut 8 sicut frigus ut unum virtuti productivae frigoris ut unum, et in his effectibus producendis debet respectu illarum virtutum esse aequalis facilitas, ita ut [illegible] in casu proposito [illegible] patebit, neque urgent exempla pueri et hominis attollentium pondera, quia in illis robur non est commensuratum oneri modo effectui vel aliquid iuvat [illegible] ut unum agens et alterum ut [illegible], nec quaecunque assignetur [illegible] actionem tempore est maior ratio cur agat pars non repassa ut [illegible] dictis.

Quintus modus est Fracastorii lib. de sympathia cap. 6 qui ait maiorem rationem esse quod pars repassa est magis contraria parti principali et ideo potius ab illo pati quam a parte non repassa.

Sed contra, quia maior contrarietas magis resistit et impedit actionem, ergo ex hac ratione debet potius agere passum quam pars non repassa. Quod si dicas contra propriam heterogeneitatem quo aliquid est magis contrarium etiam eo est magis activum in illud, ideo debet in illo producere gradum imperfectiorem, verbi gratia si frigidum ut 8 agat in calidum ut 2 producet in illo primum gradum frigoris, si vero calidum ut 8 agat in calidum ut 7 et frigidum ut unum producet in illo octavum gradum caloris, imperfectior frigoris est longe imperfectior quam octavus caloris, primum frigidum ut 8 secundum gradus suae qualitatis concurrit ad producendum primum gradum qui non est perfectior aliquis ad producendum octavum caloris concurrit solus octavus existens in agente, non autem alii, ita ut imperfectiores octavo contra [illegible] heterogeneos tum quia etiam his admissis non sufficienter colligitur, quia gradus imperfectiores non servant munitionem gradus perfectioris ad producendum octavum, [illegible] magis [illegible] concurrunt ad [illegible] nem luminis retentionis quam [illegible] magis [illegible] ut [illegible] aliqui authores contrarie [illegible], tum quia cum [illegible] agant ut [illegible] non [illegible] fuit necessarius ad productionem alicuius perfectionis.

Restat

ut patet, et alibi neque dicas colligi hoc a posteriori quia si gradus imperfectiores currerent ad productionem perfectioris non daretur reactio, quam tamen dari experimur, nam ex hac experientia colligi non debet intrinseca heterogeneitas graduum quam ipse obtinet, posset moveri motibus contrariis aut aliquid aliud ex propria ab aliquo differentiis quae omnia supra improbavimus, sicut etiam ostendimus propositionem de heterogeneitate, praeterea hoc experimentum reactionis potest alia ratione salvari, ut mox patebit, sine praedicta illa intrinseca graduum heterogeneitas.

Pro solutione notandum est illud esse agens validius quod producit plus qualitatis praesente contrario et contra ipsius vim, vel certe quod producit qualitatem aequalem praesente maiori contrario, sicut ipsa agens debilius quod minus qualitatis producit contra vim eiusdem contrarii, vel certe quod producit qualitatem aequalem praesente minori contrario, ratio est quia ex maioritate effectus ceteris paribus vel ex maiori resistentia quae superatur recte colligitur in efficiente maior virtus, ut patet inductione, quod dixi de virtute productiva intelligendum est etiam de virtute servativa, quam supra diximus esse resistentiam effectivam, nam hae virtutes commensurantur inter se, verbi gratia ignis qui habet virtutem servandi in aqua calorem ut 6 praesente contrario frigido ut 4 non potest servare tunc calorem ut 7 sed requireretur maior virtus, quia effectus est maior et praesente contrario frigidiore non potest eundem ignis servare calorem ut 6 sed minus et praesente eodem contrario si minuatur magis et magis virtus ignis servantis minus et minus caloris poterit servare, quod si adeo minuatur virtus servativa in igne et activitas contrarii frigidi sit maior sine ulla proportione, posito ita sit maior activitas agentis et superet resistentiam et virtutem servativam contrarii respectu cuiuscumque partis qualitatis tunc in aqua totus calor destruitur et ignis non resistit, ex quo patet quod si inter agens et passum nulla sit proportio tunc non datur reactio, verbi gratia si ignis applicatus aquae sua activitate ita excedit resistentiam aquae ut haec in talibus circumstantiis nullam partem frigoris possit servare, nec producere de novo, in isto casu aqua non reagit in ignem, quia ad reactionem requiritur aliqua proportio inter contraria, ... ut licet unum excedat aliud in activitate et resistentia effectiva ... possit producere et servare plus suae qualitatis praesente contrario alterum tamen quamvis debilius possit aliquid suae qualitatis praesente contrario validiore producere et servare, sed in minori intensione, neque est de ratione validioris agentis producere vel servare quamcumque intensionem contra vim contrarii debilioris, sed solum maiorem intensionem quam possit produci vel servari ab agente debiliore et hoc diligenter est observandum, ne quis decipiatur et existimet quod agens validius sit illud quod possit impedire omnem actionem contrarii et servare quamcumque intensionem suae qualitatis impediendo ne aliquid ... a contrario destruatur, hoc enim est falsum, sed sufficit ut agens validius producat praesente contrario effectum intensiorem quam ab illo producatur, verbi gratia ignis calidus ut 8 est validior in agendo quam sit aqua frigida ut 6 et tamen ignis applicatus aquae non potest impedire omnem eius actionem et servare totum suum calorem ut 8 praesente aqua, sed potest ignis potest servare maiorem intensionem caloris quam sit intensio frigoris quae servatur ab aqua cum applicantur, ideo ignis est agens fortius validius quam aqua. His positis.

Dicendum est rationem cur pars non repassa ... non agat in partem repassam eius ... passum effective ... resistit servando qualitatem quam produxit in parte repassa, verbi gratia dum aqua reagit in primo palmo ignis producendo primum gradum frigoris tunc aliquis palmus ignis non repassus licet sit calidus ut 8 non agit in partem repassam quae propterea non movetur motibus contrariis ut supra ostendimus, et ratio est quia aqua sicut potuit praesente contrario producere in parte ignis repassa unum gradum frigoris ita potest et habet virtutem servandi eundem gradum frigoris contra vim partis non repassae aliquo ...

impedire eius actionem sive productionem caloris de novo in parte repassa. Potest tribu-
tere dat reactio quando pars non repassa non se potente virtute servare totam qualitatem in
parte repassa et consequenter neque impedire reactionem passum vero virtus se producere aliquid
suae qualitatis et propterea impedire ne pars non repassa servet totam suam qualitatem
in parte repassa. Et passum potest tunc etiam virtutem partis non repassae servare suam
qualitatem productam et propterea impedire ne pars non repassa producat gradum cum
illa qualitate incompossibilem; nam si in principio actionis non potuit pars non repassa
resistere activitati passi, ita neque deinde poterit resistere illius virtuti servativae
quae est eadem atque virtus activa et productiva; in exemplo posito res est clara, nam si aqua
non potuit initio impediri ab igne non repasso ne produceret primum gradum frigoris in par-
te repassa, neque deinde poterit ab eodem igne impediri ne eundem gradum frigoris servet
effective; nec obstat quod ignis non repassus utpote calidus ut 8 sit in agendo validior quam aqua
quae cum sit passa ab igne est solum frigida ut 7 vel ut 6, quia ex hoc solum sequitur quod primus
frigoris poterit ab aqua servari in parte repassa quam sit calor qui in eadem parte ser-
vatur ab igne non repasso et validiori; quod ille ex dictis negatur, quod revera non contingit, nam aqua
servat unum gradum frigoris et ignis non repassus servat 7 gradus caloris in eadem parte
repassa.

Obijcies 1mo: resistentia partis repassae est longe maior respectu passi quam respectu partis
non repassae, ergo potius deberet agere pars non repassa. Antecedens probatur, quia passo resistit secundum 7 gradus ca-
loris, parti vero non repassae resistit solum secundum unum gradum frigoris.

Resp. resistentiam formalem esse maiorem respectu passi quam respectu partis non repassae, ut recte
probat obiectio, sed resistentia effectiva in ordine ad producendam qualitatem de novo [illegible]
X infra dicet — quo
isto modo se habet, quia resistentia formalis non multum resistit, etiam valde exigua debet esse virtus
quae a sola resistentia formali impeditur, ideo potior ratio habenda est resistentiae effectivae quam formalis;
similiter etiam resistentia effectiva est maior adversus passum quam est virtus activa partis non repassae quae
adversus partem non repassam; nam hoc est passum solubilius et minus intensum, sed ex hoc solum
sequitur quod pars repassa plus debeat agere quam passum non quidem producendo aliquid de novo sed
servando qualitatem intensiorem, quare non negamus actionem partis non repassae sed solum pro-
ductionem alicuius de novo quae est motus et quae pars repassa moveat; nam, ut supra dictum est, non potest
pars repassa simul moveri motibus contrarijs; v.g. cum aqua producit in parte repassa unum
gradum frigoris in illa eadem servantur 7 gradus caloris a parte non repassa quae propterea dicitur
agere servando, non tamen producit octavum gradum caloris de novo, quia eius virtus non est adhoc sufficiens
praecipue existente aqua frigida in forma ad agendum apta; sequens: ergo potius debet agere quam repas-
sa producendo aliquid de novo, nego, servando plus de qualitatis quam servet vel producit passum
producendo; ratio: quia ex eo quod virtus activa partis non repassae sit maior quam virtus activa passi
solum sequitur quod habeat effectum perfectiorem, quod verificatur si solum servet plus qualitatis.

Dices 3mo: passum non potest servare qualitatem quam habet in se, ergo multo minus potest servare
qualitatem quam produxit in parte repassa.

Resp. nego consequentiam; disparitas est quia qualitas existens in passo non se servare virtute effective
nihil exigit in seipsum actione unicuique; et ideo qualitas existens in passo resistit virtuti, solum

resistentia formali

resistentia potentiali qua facile superat, altera vero qualitas producta in parte repassa servat effective a passo qua resistentia effectiva difficilius superat. Quod si dicas saltem una pars passi potest servare effective qualitatem sibi similem in alia parte eiusdem passi, sicut servat effective frigus a passo in parte repassa; disparitas est facile disparitas, nam in parte repassa est minus frigoris v.g. ut unum et servat a toto passo habente frigus valde intensius quam ut unum, altera vero una tantum pars passi deberet servare in alia parte frigus ut 8 vel ut 7, quare cum non sit paritas neque ex parte effectus neque ex parte agentis et servantis non est mirum si passum potest servare qualitatem productam in parte repassa et non potest servare qualitatem quam habet in se.

Dices 2do: passum non solum servat suam qualitatem in parte repassa sed etiam producit aliquid de novo, quia in 2do quadrante aqua producit 2dum gradum frigoris, ergo etiam pars non repassa poterit servare qualitatem et producere aliquid de novo in parte repassa.

R. nego sequelam, disparitas est, quia quod producit et servat a passo est multo minoris intensionis quam illud quod servat a parte non repassa, nam dum aqua reagendo servat primum et producit 2dum gradum frigoris pars non repassa servat 6 gradus caloris, maioris autem virtutis est solum servare effectum intensiorem quam de novo producere effectum longe minus intensum; ad servandum autem calorem ut 6 fonte contrario et producendum praeterea aliquid de novo requiritur maior quam sit in parte non repassa.

Dices 3tio: agens debite applicatum passo dissimili potest in illud agere, sed pars non repassa est applicata parti repassae quae est dissimilis et frigida ut unum etc.

Resp.: maior, si aliunde non impediatur, nego si impediatur, neque in nostro casu impeditur pars non repassa a resistentia effectiva passi, quod non potest fonte contrario producere unum gradum frigoris ita potest eodem fonte illud servare.

Obiicies 2do: si inter ignem calidum ut 8 et aquam frigidam ut 8 ponatur aer bipalmaris frigidus ut 4 et calidus ut 4 idem aer simul frigefiet et calefiet et movebitur motibus contrariis. Probatur sequela in eo casu ignis calefaciet aquam et aqua reagendo frigefaciet ignem, sed impossibile est quod huiusmodi actiones terminentur in termino et non transfundantur in medio, ergo etiam aer medius calefiet et frigefiet.

R. nego sequelam quia vel ignis et aqua ponuntur aequales in activitate et resistentia et tunc neuter aget, vel si sit sequuta actio propter inaequalitatem activitatis et resistentiae dico quod ignis cum sit inaequaliter applicatus aeri aget solum in palmo aeris sibi proximo cui est magis applicatus et producet aliquid quia plus potest agere quam aqua servare, et similiter aqua frigefaciet palmum aeris sibi approximatum quia etiam illa potest plus agere in eo palmo quam potest ignis servare, unde cum palmus aeris vicinior igni fuerit ab illo calefactus quantum potuit simul cum igne constituet unum agens totale et alius palmus aeris vicinior aquae ab ea frigefactus simul cum aqua constituet unum passum totale, unde immediate agent et reagent isti duo palmi aeris inter se absque eo quod idem moveatur motibus contrariis, dici etiam posset quod in eo casu aer intermedius posset totus calefieri ab igne et sic cum illo faceret unum agens totale a quo calefieret aqua, vel aqua posset etiam ita agere, ut ex parte illius retineret totus aer et fieret cum illa unum agens in quibus casibus vel frigidum immediate reageret in aerem et eo mediante in ignem calidum, vel certe ignis immediate ageret in aerem et eo mediante in aquam, absque eo

quod idem aer

quod idem aer moveretur motibus contrariis.

Obycies 3° tandem in parte rarefacta conservatur unus gradus frigoris adversus vim partis non rarefactae, quia aqua reddit parti non rarefactae conservando illum primum gradum frigoris efficienter, sed etiam duo carbones uniti mutuo se conservant, et magis resistunt ambienti contrario quam si essent separati et distantes. Ergo etiam illi se invicem conservant efficienter, ac proinde datur mutua qualitas in eodem gradu. Maior certa. Minor patet experientia, plures enim carbones simul uniti vel certe unus carbo maior diutius conservatur quam pauciores. Consequentia patet: nam contrarium ambiens ex dictis nihil aliud quam effectiva destructio illius quod debent ab ambiente destrui.

Respondeo in uno et eodem carbone esse partes heterogeneas et dissimiles in calore, nam partes terreae sunt minus calidae, quae vero sunt magis aereae et puriores sunt etiam calidiores quo posito dico plures carbones unitos vel certe plures partes eiusdem carbonis non se servare invicem efficienter et in eodem gradu, sed a partibus calidioribus servari efficienter minus calidas, illas autem his servari non efficienter et directe, sed per accidens, tantum et indirecte, ratio est quia sicut calor remissus non potest producere calorem intensiorem ita neque potest servare effective, nam virtus productiva et servativa adaequantur inter se et commensurantur. Dixi quod partes magis calidae serventur a minus calidis per accidens et indirecte quatenus hae per suam renitentiam saltem adiutam ab effectiva aliarum calidiorum impediunt et non admittunt ita cito frigus, quod si in illis admitteret, frigus esset proximum et valde applicatum partibus calidioribus faceretque unum agens totale et maius cum frigore ambientis extrinseci, ideo esset magis activum in partes calidiores easque citius destrueret, ubi vides non dari mutuam servationem effectivam; si vero ponerentur omnes partes carbonis uniformiter calidae tunc etiam non daretur mutua qualitas conservatio in eodem gradu, nam quo carbones uniti sunt plures vel certe quo carbo est maior aliqua partes magis distarent ab ambiente frigido quam si carbo esset minor, vel si illi dividerentur distantesque, cum ergo agens agat uniformiter difformiter partes illae magis distantes aut parum aut nihil frigoris patiuntur sed remanent calidiores quam aliae propinquae ambienti frigido, unde calidiores possunt effective servare calorem aliarum minus calidis, et hic calor ab illis servatus impedit ne plus frigoris producatur, ac proinde ne contrarium fiat maius et validius contra partes magis calidas, ut supra diximus.

Obycies 4° aliquando virtus productiva et servativa est longe maior in parte rarefacta quam est in passo, ergo tunc deberet plus qualitatis servari a parte non rarefacta quam producatur a passo, quod tamen est contra experientiam, nam parva gutta aquae proiecta in magnum ignem extinguit aliquid ignis, et plus frigoris producit illa parva gutta aquae in parte ignis extincta quam sit calor qui a reliquis partibus ignis non rarefactis servatur in illa eadem parte, et tamen magnus ignis est magis activus quam parva gutta aquae.

Respondeo non esse certum quod parva gutta aquae producat in igne extincto frigus intensius quam sit calor idem servatus a reliquis partibus magni ignis, immo in carbone recenter extincto plus caloris sentitur quam frigoris, ipseque excessus ignis extinguatur ab aqua contrarium refrigerium, nam vel quia ignis requirit ad sui conservationem calorem in gradu valde excellenti quo diminuto etiam si ille qui remanet excedat intensionem frigoris ab aqua producti, subito potest ignis conservari, vel certe aqua

vel certe aqua extinguit ignem inserendo humidum aereum quod diximus esse necessarium ad ignis seruationem etiam si non destruat calorem sufficientes, sed quamuis caderet quod parva illa gutta produceret plus frigoris quam sit calor seruatus a reliquo igne, negari potest quod omnibus pensatis reliquae partes ignis sint magis actiuae in eam particulam quae extinguitur quam sit gutta aquae, ratio est quia actiuitas et resistentia debent mensurari non ex sola virtute sed etiam ex conditionibus omnibus quae iuuant vel impediunt actionem, et quia in casu posito aqua est magis applicata et approximata carboni qui extinguitur quam sint reliquae partes ignis, praecipue cum undequaque ambiat illum carbonem, et applicatio valde iuuat ad agendum, ideo ratione maioris applicationis potest parva gutta excedere virtutem et actiuitatem aliarum partium ignis atque illis resistere producendo frigus intensius in particula quae extinguitur.

IN LIBRVM SECVNDVM DE GENERATIONE

Agit in hoc lib. Aristoteles de elementis quae sunt materia proxima mixtionis dum in se inuicem agunt et patiuntur, de quibus egerat lib. 3 et 4 Coeli sub alia tamen ratione, scilicet quatenus componunt orbem et certum locum in illo habent, nos hic omnia comprehendemus quae ad elementorum cognitionem pertinent.

QVAESTIO I.

De substantia Elementorum.

ARTICVLVS I.

Quid sit Elementum?

Elementi nomine intelligimus prima corpora simplicia ex quorum concursu et mixtione constantur reliqua corpora corruptibilia quae propterea mixta dicuntur. Definitur elementum ab Aristotele et latissime acceptum 5 met. t. 4 id ex quo componitur primo inexistente indiuisibili specie in aliam speciem, probatur, elementum est pars alicuius illud primo componens ita ut huiusmodi pars non possit resolui in alias partes specie diuersas, affert in exemplum Aristoteles in litteris ex quibus primo componitur syllaba quae litterae non possunt diuidi in alias litteras, haec definitio communis est et conuenit omnibus quae possunt habere rationem elementi, non tamen eodem modo omnibus accommodatur, quare ut sit propria formorum corporum ita debet explicari, primo ut elementum sit id quod inexistit vel actu vel virtute, nam infra videbimus utrum elementa existant actu in mixto et secundum proprias formas an solum secundum virtutes et qualitates, 2° ut elementum inexistat primo in genere corporum, qua ratione accepta definitio non conuenit materiae et formae quae quamuis inexistant in elementis tamen non sunt corpora neque inexistunt in genere corporum, 3° eadem litterae in genere corporum adhibenda de postremis particulis indiuisibilibus specie in aliam speciem, ita ut requiratur quod elementum sit tale corpus

tale corpus quod non potest resolvi in alia corpora, nam licet elementa resolvantur in materiam et formam, haec tamen non sunt corpora; simili fere ratione alibi accommodavimus definitionem constitutivam principiorum primis principiis rerum naturalium, et Aristoteles 3 Coeli text: 31 eodem modo restringit et applicat hanc definitionem 4 elementis de quibus hic agimus, ibi enim definit elementum esse corpus in quod alia corpora dividuntur atque inest potentia vel actu, ipsum autem est indivisibile in diversa specie.

Ex dictis colligitur dari elementa, quia constat dari aliqua corpora ex quibus reliqua generentur, et cum non possimus procedere in infinitum, deveniendum est ad aliqua corpora quae non generentur ex aliis corporibus et ex iis generentur corpora, haec autem sunt elementa.

Ad quaestionem quid sit elementum pertinet an constet ex materia et forma substantiali; Alexander et alii quos vide apud Conimb. hic, existimarunt formas elementorum esse primas qualitates, contra tamen Peripateticorum sententia est elementa constitui per formas substantiales distinctas a primis qualitatibus. Probatur tum ex paritate aliorum corporum naturalium, tum quia in elementis careret materia sine omni forma substantiali, tum ex reductione ad proprium et naturalem statum primarum qualitatum, videas quae diximus in quaestione de forma substantiali. Probatur 2do ex Aristotele, qui de sensu et sensili docet ignem ut ignis et terram ut terra et non calefacere aut agere nisi in quantum habet contrarietatem.
rietate
Est enim forma constitutiva ignis, aliud qualitas ~~secundum seu contrarietas~~ contrarietas seu qualitas activa ignis contraria qualitati alterius elementi, cum ergo hic text: 6, 7, et 8 Aristoteles ait qualitates esse prima principia elementorum eorum constitutiva et primas elementorum differentias explicandus est, vel per nomine primarum qualitatum significarit formas substantiales elementorum minus notas, interdum enim ad significandas substantias supponimus vocabula accidentium et proprietatum notiorum, vel Aristoteles tantum voluit quod qualitates sunt prima principia et prima differentia elementorum non prout elementa sunt tales substantiae, sed prout sunt inter se contraria et prout sunt activa et passiva, et ratio est quia in hoc libro considerantur elementa ab Aristotele quatenus invicem agunt et patiuntur.

ARTICULUS II

Quotuplex sit Elementum?

Supponendum est non esse unum tantum elementum ut probat Aristoteles 3 Coeli text: 51, tum quia non est unus tantum motus naturalis simplex, nam alius est sursum, alius deorsum, et neque unum simplex seu elementum, quia uni corpori simplici debetur unus tantum motus simplex, tum quia elementum componit alia corpora ut patet ex eius definitione. Etiam non est unum tantum, quia non componeret, neque elementa sunt infinita ut probat Aristoteles loco citato: text: 41, quia motus naturales simplices non sunt infiniti.

Dicendum est 4 tantum esse elementa. Probatur ratione Aristotelis hic text: 17: tot sunt elementa quot sunt combinationes primarum 4 qualitatum; sed hae sunt 4 tantum; ergo etc. Minor patet ex regula combinationum seu coniugationum quam explicat Clavius in caput 1 sphaerae: pro quorum vero regula est huiusmodi: numerus rerum quae debent combinari multiplicetur per numerum proxime minorem, totusque deinde numerus dividatur, tunc medietas producti dat numerum coniugationum possibilium, quare si 4 qualitates primae multiplicentur per tria efficient 12, quae divisa dabunt 6, unde 6 tantum modis 4 primae qualitates sunt coniugabiles, verum duae ex his coniugationibus sunt impossibiles physice, ut coniugatio caloris et frigoris, humiditatis et siccitatis, quia sunt qualitates contrariae; ex illis 6 combinationibus arithmetice possibilibus 4 tantum remanent physice et naturaliter possibiles, unde

possibiles, scilicet caloris cum siccitate, caloris cum humiditate, frigoris cum siccitate, et frigoris cum humiditate. Maior supponitur ab Aristotele, et certe rationabile est ut prima 4 qualitates sequantur prima corpora simplicia, neque dicas posse uni corpori convenire unam tantum qualitatem, tum quia adhuc sequeretur quatuor esse elementa, cum 4 sint primae qualitates, tum quia si in terra verbi gratia sit tantum frigus et in aqua humiditas terra agendo in aquam non repatietur secundum eandem contrarietatem, et ideo non refrangetur eius qualitas uti requiritur ad generationem mixti. Probatur 2do ratione Aristotelis lib. 4 de coelo textu 34: tot sunt corpora simplicia quot sunt loca quae naturaliter acquiri possunt per motus simplices, sed quatuor sunt loca naturalia et tantum 4 scilicet deorsum simpliciter, et secundum quid, sursum simpliciter, et secundum quid, ergo etc., in loco deorsum simpliciter est terra, in loco sursum simpliciter ignis, in loco deorsum secundum quid aqua, in loco sursum secundum quid aer.

Dices: Aristoteles alibi tres tantum numeravit ~~tres~~ motus simplices, sursum, deorsum et circularem, ut est 1 coeli textu 6 etc.

Respondeo Aristoteles ibi dividit motum in genere in duas velut species rectum et circularem, rursusque subdividit rectum in duo alia genera subalterna sursum simpliciter et deorsum simpliciter, sub quibus continentur alii duo motus deorsum et sursum secundum quid.

Obiicies primo cum Filesio lib. 1 rerum naturalium: in sacris litteris omnia ex quibus constat universum coeli ac terrae nomine comprehenduntur, Genes. 1 creavit Deus coelum et terram, coelum autem esse ignem facile probat idem author, ergo in universo duo tantum sunt elementa, ignis et terra.

Respondeo primo quod in sacris litteris dum agitur de creatione mundi solum fit mentio coeli et terrae, id est coeli empyrei et materiae primae vel omnino informis vel cum sola forma corporeitatis, ut multi interpretantur, quos vide apud Pererium in caput primum genes., quare ibi non fit mentio elementorum. Respondeo 2do quod quamvis in sacris litteris non fiat expressa mentio, dum agitur de creatione mundi reliquorum corporum sed coeli tantum et terrae, non propterea negantur alia corpora, sed illa ut notissima et maxime sensibilia fuerunt explicata.

Obiicies 2do ex eodem: elementa sunt illa corpora ex quorum qualitatibus pugnantibus reliqua generantur, sed omnia generantur ex pugna caloris et frigoris quae sunt qualitates debitae igni et terrae tantum. Maior patet. Minor probatur quoad 2dam partem: nam quoad primam reddit frigus quod aquae tribuitur ab Aristotele esse illi innaturale, ac proinde si valde intendatur eam corrumpit et transmutat in cristallum, calor etiam qui tribuitur aeri ab illo diutissime abest, quare non est illi naturalis, ergo calor primo debetur igni tantum et frigus terrae.

Respondeo calor et frigus sunt quidem maxime activae, sed etiam siccitas et humiditas agentes sunt necessariae ad rerum generationem, quia multa generantur actione caloris sicci, alia actione caloris humidi; ad aliam partem argumenti melius respondebimus infra, ubi probabimus frigus esse naturale aquae et calorem aeri.

Quaeres: utrum tam in rei veritate quam in sententia Aristotelis detur ignis in concavo Lunae, id est supra sphaeram ultimam aeris usque ad concavum coeli Lunae?

Negarunt aliqui ex antiquis et etiam ex recentioribus Cardanus lib. 2 de subtilitate, qui propterea existimavit ignem existentem apud nos esse mixtum imperfectum constans ex aliis elementis cum nimio excessu caloris.

Affirmat Aristoteles 4 coeli textu 32 ubi probat quod ignis nullam habet gravitatem, quia fertur

naturaliter ad

naaliter ad locum supremum prope Coelum et in eo naaliter quiescit nec deorsum fertur, ut h[abe]tur tt: 39, 1mo meteor[or]um: 1 cap: 3 probat per proportionem et sericem vim ignem esse
supra aerem. Probatur eadem sententia ratione: ignis qui hic apud nos movetur et fertur supra aerem, et
ipsa experientia [illegible] naturalis ignis est supra aerem. Concipitur ille et longitudinis eiusdem elementi
quo [illegible] cum [illegible] [illegible] in aliis, et quia tota et longitudinis totius et partes eius
longitudinis earum particularum ignis quae sunt apud nos est supra aerem, sequitur locum naturalem totius
ignis esse supra aerem.

Obiicies 1mo: Aristoteles 1 meteor. cap: 3 et 4 summ: 1 docet quod si superiores distantiae plenae essent igne
et corpora coelestia constarent ex igne, ut aliqui antiqui existimarunt, iam alia sua elementa
fuissent ab illo corrupta, quia omnia exurerent; ergo negat ignem in concavo Lunae.

Respondeo Aristotelem ibi velle inferri destructionem vim horum quod ignis sit distinctus, sed ex eo quod orbes coe-
lestes, quos appellat superiores distantias et partem aetheream quae est ex eorum natura, essent igneae; quia tunc
orbes coelestes [illegible] excessum molis et magnitudinis supra alia corpora et [illegible] quae ve-
nerat ad agendum corrumperent haec inferiora; verum ignis continetur in concavo Lunae et [illegible]
et quia a frigore et humiditate mediae regionis eius activitas retunditur, non comburit caetera el[ementa].

Dices: cap: 4 et tt. docet Aristoteles prope aerem esse illud corpus quod ex consuetudine vocamus ignem non
est autem ignis, excessus enim caloris est velut fervor et ignis; et docet [illegible] vi [illegible] ex corpo-
rum [illegible] ab igne et ab aere; [illegible] 2 cap: 1 ait [illegible] ex corruscatione et [illegible] vicinum ignem,
non vere esse ignem, sed innominatum et aptum exuri, et velut [illegible] fomes; ergo ignis est aptus exuri;
ergo non est Coelo.

Respondeo Aristoteles solum docet nomen ignis ex communi vocabulo [illegible] impositum esse ad significandum
ignem impurum qui est apud nos, qui cum sit in materia [illegible] magis activus, redundat excessu
et excessu caloris non in ordine et intentionem [illegible] ad actionem, proveniens ex densitate et dis-
positionibus quae conveniunt ad actionem, sicut glacies, inquit hic tt: 27, non significat [illegible] corpus ge-
minum et frigidum sed congelationem humidi et frigidi, ita ignis ex communi [illegible] non significat quem-
cumque excessum caloris sed solum in ordine ad actionem quia materia constituta tempore [illegible]
illud quod est in concavo Lunae non est ignis sed appellatur ex multitudine [illegible] ignis, quia est [illegible]
tus cum exhalationibus terreis et verum quia ignis purus non habet nomen proprium [illegible], ab Aristotele
innominatus est [illegible], appellatur vocabulo imposito ad significandum nostrum ignem. Ad secundam au-
thoritatem Respondeo quod ibi Aristoteles loquitur de exhalationibus quae cum habent levitatem ignis ascendunt su-
pra aerem ubi exuruntur et vertuntur in ignem, ita explicant illum locum S. Thomas et [illegible].

Obiicies 2do: ignis in concavo Lunae est frustra quia non datur, neque existens est materia
ad mixtionem sive ad generanda mixta, neque est detinendus ad locum ubi mixta generantur.

Respondeo negando, nam ignis ibi existens venit ad generationem mixtorum, tum quia sua siccitate
[illegible] temperat aliquam rationem humiditatem aeris et aquae, tum quia suo calore unacum aere [illegible]
servit ad retundendam frigiditatem aquae et terrae; ergo hac ratione servit temperiei qualitatum necessa-
riae ad generationem mixtorum et conservationem universi.

Obiicies 3tio: si ignis esset in concavo Lunae deberet lucere et videri a nobis sicut videtur noster
ignis qui hic est extra corpus [illegible] etc.

Respondeo quod aliqui negant sequelam, quia lucere dicunt esse proprium ignis adhaerentis pabulo [illegible]
admixtum.

admixtum aliquid terrei contineat, et celeri[illegible] proprium ex[illegible] aliorum [illegible] quatenus habet admixtas exhalationes terreas; ignis autem in propria sphaera caret pabulo et materia cui adhaereat et ideo ibi non lucet, et [illegible] necesse sequitur et negari minor; aliquis est, [illegible] lumen ignis in propria sphaera [illegible] raritatem maxime et album [illegible] ignis carbonis densioris magis rubet quam flamma [illegible] [illegible] magis albicat, adduntque [illegible] nocte serena terra illuminatur ab igne et lucem illam quam eo tempore videmus esse lucem ignis, neque dicas [illegible] ignis in propria sphaera fuerit impediret visionem astrorum, nam experientia [illegible] etiam in medio nostra flamma videri posse corpora, unde lychnus [illegible] in medio flammae [illegible], et si quis approximet candelam accensam oculo videbit per flammam [illegible] alteram accensam distantem, quare multo magis per ignem existentem in propria sphaera videri possunt astra, quia [illegible] summam raritatem et puritatem et etiam summe clarus et transparens.

Obijcies quod elementa [illegible] loca naturalia mixtorum et in quibus vivere debeant animalia, sed in igne non possunt vivere animalia, neque esse aliqua mixta, ergo non datur elementum ignis.

Respondeo animalia ex praedominio esse potius terrea et aquea quam ignea et aerea, unde [illegible] possunt per aerem volare, quia [illegible] praedominium elementi gravis defatigantur, quare natura [illegible] animalibus vivere in his duobus elementis [illegible] [illegible] [illegible] breve tempus possunt manere magis in aere quam in igne, quia hic est magis activus; Salamandra vero [illegible] vivit in igne quam caetera animalia, [illegible] enim [illegible] frigus [illegible] debitum resistit actioni ignis.

Ex dictis colliges ignem qui est apud nos non esse purum sicut est in propria sphaera, [illegible] et aliis accidentibus quae illi conveniunt apud nos et quibus caret in propria sphaera, ex hoc tamen sequitur [illegible] ignis existens apud nos sit corpus mixtum, [illegible] formam substantialem mixti [illegible] elementi corporis simplicis, ut volebat [illegible], nam cum licet cum igne nostrate admisceantur multae exhalationes terreae et vapores [illegible] [illegible], tamen retinet formam elementi, ut [illegible] tandem [illegible] [illegible] puritate [illegible] statum naturalem ignis, ut supra explicavimus, unde ignis et alia elementa quae sunt apud nos [illegible] tantum alterata secundum formam substantialem sunt pura; probabile etiam est dari aliquam partem elementi puri in proprio loco singulorum, sicut diximus de igne, [illegible] [illegible] infra aquam dari partem terrae quae sit pura et intra mare aliqua pars aquae pura, et eodem modo in loco aeris aliqua pars [illegible], quia probabile est [illegible] non dari tantam copiam exhalationum et vaporum ut cum omnibus partibus elementorum admisceantur.

QUAESTIO II
De qualitatibus activis Elementorum.
ARTICULUS I.
Quae et quot sint primae qualitates.

Qualitates primae describuntur quae neque ex aliis qualitatibus neque ex se mutuo fiunt et ex ipsis omnes oriuntur, cum dicunt ex primis qualitatibus alias omnes oriri non est sensus distributivus ita ut ex qualibet prima omnes oriantur, neque est sensus collectivus ita ut ex omnibus primis simul [illegible] oriantur, sed est sensus partitivus ita ut aliae omnes oriantur vel ex aliquibus primis vel ex omnibus vel saltem ex aliqua illarum, [illegible] etiam intelligenda descriptio quod aliae omnes qualitates oriantur ex primis per se [illegible] per accidens, ut infra patebit, hoc posito quaerimus quaenam inter qualitates sensibiles
inveniantur

convenientes corporibus corruptibilibus sint prima in sensu explicato.
Aristoteles hic cap: 2 probat quatuor tantum esse qualitates primas sensibiles quae sint prima principia agendi et patiendi, videlicet calor, frigus, humiditas, et siccitas, ponit ergo Aristoteles hunc modum:
tt. 7 docet inter qualitates sensibiles illas quae conveniunt corpori quatenus tangibile est reli-
quis priores, rationem affert, quia reliquae qualitates sensibiles vel supponunt tangibiles vel cum
illis non conveniunt, quare corpus sensibile sensu visus gustus, et odoratus, et etiam sensibile sen-
su tactus non est e contra, nam datur aliquod corpus tangibile quod non est audibile ut terra quae non est corpus
sonorum, et aliquod quod non est sensibile sensu visus neque sensu odoratus aut gustus ut aer, quare multo magis
late patet corpus tangibile quam sensibile per alios sensus, quare etiam qualitates debitae
corpori ut tangibile est sunt priores reliquis qualitatibus sensibilibus saltem prioritate consequentiae
dum subsistendi consequentiam; tt. 8 deinde enumerat qualitates tangibiles in serie, cali-
dum, frigidum, humidum, siccum, durum, molle, lubricum, aridum, asperum, leve, grave,
leve, crassum et tenue; tt. 9 et deinceps inductione probat ad quatuor primas reliquas deduci
omnes ab illis oriri, et quia maior dubitatio esse poterat an reducerentur aliquae qualitates sen-
sibiles ad humiditatem et siccitatem, ideo inductionem instituit de ipsis, et eam quae ab
his duabus oriuntur, nam tenue docet reduci ad humidum, quia tenue facile replet et se accom-
modat continenti; crassum ut oppositam rationem reducit ad siccum, similiter lubricum
ad humidum, aridum ad siccum, nam lubricum est humidum habens admixtionem ali-
quam cum sicco, [unctuosi] est aliquam viscositatem sicut oleum, aridum vero est illud quod valde sicce
caret ab humido sensibili, durum dicit spectare ad siccum, quia durum est congelatum, id quod non
cedens prementi, molle spectat ad humidum, quia cedit prementi ita ut non elevetur, negat
deinde id quod est vere humidum esse vere molle, quamvis hoc molle spectet ad humidum, nam
humidum ita cedit ut ambiat et circumdet corpus a quo premitur, molle autem licet cedat pre-
menti illud non circumdat, advertit utrumque humidum et siccum dici tripliciter, nam hu-
midum dicitur aliquando [illegible] quod habet inhaerentem humiditatem ut aqua, aliquan-
do id quod in superficie tantum ut lapis dum madefit, sed hoc proprie dicitur udum, aliquando dicitur
humidum quod habet humiditatem etiam secundum profunditatem, ut pannus madefactus
et hoc proprie appellatur irrigatum, eodem modo triplicater dicitur siccum, ut consideranti patebit.
Ex quo discursu habetur quatuor qualitatibus primo loco enumeratis convenit hoc esse
primarum qualitatum, ut ex illis aliae oriantur; tt: 13 probat aliam conditionem quod non fiant ex se
mutuo, nam calor non oritur ex frigore neque contra, neque humiditas et siccitas oriuntur ex calore, quod quatuor aliquod
est humidum et non est calidum, ut est aqua, et est humidum et non est frigidum ut est aer, quia
humiditas non est a calore neque a frigore, siccum quod est esse siccum non est calore ut est terra, et est ex
frigore ut est ignis, quia siccitas neque est a calore neque a frigore, quod probavit. Aristoteles 3tiam condi-
tionem quod sit: illae quatuor qualitates non oriantur ex aliis, quia satis hanc existimavit probasse dicens
oriri ex illis primis, neque enim potest dari mutua causalitas in eodem genere.
Ex dictis constat quatuor qualitates enumeratas esse primas, quia a. . . . sint activae actione proprie
dicta, id est, qua elementa invicem alterant, alteratione corruptiva, in quo sensu hic accepimus
qualitates activas; potest quaeri de siccitate et humiditate, de quibus potest esse maior dubitatio,
quia experimur quod carnes sale admixto vehementissime exsiccantur, easque in locis humidis
computrescunt

compingunt(ur) quia humectant, sal etiam in locis humidis liquescit, sicut etiam glacies in aqua; quare etiam siccitas salis producit siccitatem in subiecto cui admiscetur, et humiditas aquae producit humiditatem in subiecto ubi applicato.

Dices: Aristoteles hic lib. 8 ait calorem et frigus tantum esse ~~calores~~ qualitates activas, humiditatem vero et siccitatem esse passivas.

Respondeo Aristotelem esse intelligendum in hoc sensu quod humiditas et siccitas praeter humectare et exsiccare habet alium effectum secundarium, qui est reddere partes mixti habiles facile vel difficile terminabiles et tractabiles, et quia facile terminari vel tractari importat quamdam pati, ideo in ordine ad hunc effectum secundarium dicuntur passivae; calor vero pro effectu secundario habet congregare homogenea, frigus autem congregare homogenea et heterogenea, quod congregare importat quamdam agere, ideo in ordine ad effectum secundarium dicuntur qualitates activae.

In contrarium est sententia singularis Cardani lib. 2 de subtilitate, qui dicit tantum constituit primas qualitates activas calorem et humiditatem, praeterea frigus et siccitatem docet esse privationes caloris et humiditatis; fundatur primo, quia Aristoteles 2 Coeli lib. 18 ait frigus esse privationem caloris, secundo quia noctu sentitur frigus et etiam in febribus per solum recessum caloris, et cadaver est frigidum solum per recessum spirituum calidiorum et carentiam ...

Sed contra, quia haec sententia repugnat sensui; frigus enim sentitur et causat specialem molestiam, quod praestare non potest si esset mera privatio, sicut privatio luminis nullam sensationem causat in oculis; ... liter frigida agere ... calor ... a frigore et frigus activum ... privatio; ad fundamentum Cardani Respondeo Aristoteles aliquando ex duabus formis et qualitatibus contrariis ignobiliorem appellat privationem, quia eo nomine magis explicat ignobilitatem et imperfectionem, ita ... metaphysicis nigredinem appellat privationem albedinis; ad secundum ... dico quod non frigus privatio non sentiretur sicut ... noctu ... de febribus et cadavere dico ex remotione spirituum calidiorum tanquam ex remotione impedimenti advenire frigus quod producitur vel a substantia quae frigida, vel ab alio humore, et in cadavere vel a forma terrae et elementi praedominantis vel a forma cadaveris. Idem dicendum est de siccitate, alioquin terra quae frigida et sicca nullam haberet qualitatem positivam.

Obiicies primo calor producitur a lumine et ab influentiis Coeli, producuntur ... qualitates ... non est prima.

Respondeo nego consequentiam; si loquatur de qualitatibus quae conveniunt et debentur solum corporibus corruptibilibus, quare instantia de lumine et influentiis Coeli nihil probat contra nostram ... .

Obiicies secundo motus localis est prior alteratione ex Aristotele 8 phys. lib. 5; sed etiam levitas et gravitas quae sunt principia motus localis sunt priores alteratione et consequenter quam illae qualitates quae ... producuntur per alterationem. Confirmatur: calor est causa siccitatis, ut patet in luto ... a Sole calefit et siccitas causat calorem, ergo aliquae qualitates fiunt ex se invicem.

Respondeo motum localem non esse qualitatem, unde quamvis sit prior illis quae non tamen sequitur illas non esse primas inter qualitates debitas corpori corruptibili, praeterea motus localis non convenit solum corpori corruptibili sed etiam Coelo; gravitas vero et levitas sunt priores calore producto per motum localem, sed absolute non sunt priores calore, imo a calore et frigore oriuntur ... ad confirmationem Respondeo quod calor est causa siccitatis per accidens in quantum calefaciendo corpus humidum ut lutum attenuat et rarefacit partes tenuiores et leviores ita ut evaporent, quibus ablatis

remanent partes

remanent partes magis terreae et magis densae, unde deinde sit factum hac ratione exsiccari, neque siccitas erat ullo modo calorem quamvis sit lima [illegible] actionem.

Obiicies ultimo: datur calor virtualis, ut patet in pipere et vino, et sic aliae qualitates corporum corruptibilium sunt priores aliqua ex quatuor primis.

Respondeo calorem virtualem et similes non esse qualitates sensibiles, de quibus hic agimus.

ARTICULUS II

Utrum quatuor primae qualitates recte definiantur?

Aristoteles hic textu 8 describit primas qualitates activas in recto hac ratione: calidum est quod congregat homogenea et disgregat heterogenea; frigidum est quod congregat tam homogenea quam heterogenea; humidum quod facile terminatur termino alieno, difficile proprio; siccum quod facile terminatur termino proprio, difficile alieno; quae descriptiones traduntur per effectus earundem qualitatum. Pro explicatione definitionis caloris et frigoris.

Notandum est 1mo vocari hic homogenea et heterogenea secundum substantiam aut certe, sed secundum virtutem motivam, nam illa quae habent virtutem motivam ad eundem locum appellantur hic homogenea, quae vero habent virtutem motivam et inclinationem ad loca diversa appellantur heterogenea; calor autem congregat homogenea et disgregat heterogenea, quia rarefacit et attenuat partes subiecti, quod est illas aliquo modo solvere, unde provenit ut partes leviores possint sine impedimento ascendere et congregari inter se, deserendo graviores, quae per eandem rationem descendunt et separantur a levioribus atque inter se congregantur, ut patet in glacie vel cera dum liquatur calore, nam et lapilli qui paleis admixti in illa continebantur descendunt, paleae vero supernatant; similiter aes vi caloris separatur ab aliis metallis, ex quo colligitur ideo Aristoteles docet hic et 3 coeli textu 64 a calore disgregari heterogenea, tamquam illa disgregat ut congregat homogenea, et lapilli separantur a paleis supernatantibus ut in loco inferiori ad quem descendunt congregentur inter se; frigus congregat homogenea et heterogenea, quia condensat partes subiecti et ratione densitatis ponit impedimentum ne partes heterogeneae separentur, sed illas simul constringit et unit ita ut non possint moveri ad loca naturalia, ut patet in glacie, crystallo, succino et similibus, in quibus vi frigoris paleae simul et lapilli dicta et cetera constringuntur.

Notandum 2do quod esse facile terminabile termino alieno quod tribuitur humido ab Aristotele in hoc, aliud quam quod ex sua ratione humiditatis sit in tali statu ut facile possit amittere propriam figuram et terminum conformando se corpori continenti et recipiendo figuram et terminationem alienam absque suarum partium discontinuatione, ut patet in aqua quae facile recipit figuram vasis, et in metallis quae cum sint humida ex dominio aquae, ut docet Aristoteles 4 meteor. summa 4 cap. 1, flecti facile possunt et duci in varias figuras sine partium discontinuatione; nam humidum cum fluat, hoc est cum eius partes mutuo se sequantur, facilius rarefit et condensatur quam discontinuetur, et ideo sine partium discontinuatione facile coaptatur termino alieno illique adhaeret; contra vero in rebus siccis partes facilius a se invicem disiunguntur quam extendantur et se accommodent alienis terminis cum ab agente extrinseco impelluntur, et ideo ligna arida franguntur potiusque in multas partes quam [illegible]

ex suo [illegible]

ex quo patet quomodo humiditas iuvet ad facilem terminationem ex alieno termino quia
n: ratione humiditatis partes sibi facile se sequuntur et ideo facile rarefiant et densentur
remanendo unitae, unde provenit ut facile etiam sine discontinuatione adhaereant et
coaptent termino corporis continentis, siccitas vero facit ut partes resistant et facilius
discontinuentur quam rarefiant et densentur, ideo resistit terminabilitati ad alienum
terminum quae sine rarefactione et densatione non potest ad actum reduci; intelligendae sunt defi=
nitiones humiditatis et siccitatis de terminabilitate facili et difficili per se, quamvis
per accidens, et ratione alicuius alterius interdum possit impediri facilis terminatio in corpore
humido, ut patet in glacie, cristallo, metallo et aqua quatenus humida possunt facile terminari
alieno termino sed a frigore impediuntur quia frigus densando earum partes et addita etiam
aliqua siccitate ratione cuius eaedem partes resistunt et non fluunt impedit ne rarefiant et den=
sentur sine discontinuatione partium, idem dicendum et de lana et similibus quae videntur
facile terminari alieno termino quamvis sit sicca, nam huiusmodi corpora sicca
non sponte sua coaptantur corpori continenti, ut contingit in humidis, sed quia non possunt resistere com=
primenti ut resistunt alia corpora duriora, quare per accidens tantum et ex defectu vir=
tutis resistitivae terminantur alieno termino dum comprimuntur, ignis qui in for=
nacibus et in vaso Lunae se accommodat figurae et termino corporis continentis quamvis
sit siccus per accidens tamen ita se accommodat, idest, ut non detur vacuum inter ignem et
coelum et ut partes supremae ignis distent aequaliter a centro, quamvis probabile
sit etiam quod ignis in propria sphaera ob summam raritatem non possit se accommodare
figurae corporis continentis et inflecti sine aliqua discontinuatione, nam inflexio non fit
sine compressione aliquarum partium et rarefactione aliarum, et quia ignis in propria
sphaera non potest acquirere maiorem raritatem debet discontinuari cum inflectitur, in
fornacibus vero ignis se accommodat termino fornacis, quia impeditur sursum ferri reflec=
titur ad latera, et partes flammae sequentis occupant partes superiores fornacis, quod de ipsa
flamma fit, quia inest admixtum aliquid humiditatis ratione cuius potest alieno termino terminari.
Intelligendae sunt praeterea hae descriptiones de terminabilitate quae sit in uno corpore continuo
non in pluribus discretis et separatis, ideo definitio humidi non potest convenire cineri, pulve=
ri et similibus, quorum singula XXI corpuscula retinent proprium terminum et figuram
non recipiunt alienam, quamvis multitudo illorum corpusculorum facile recipiat ter=
minationem et figuram vasis continentis.
Dicendum est descriptiones allatas primarum qualitatum esse bonas, quia per eas intelligit
ille qui tradit per effectum proprium illarum qualitatum, qui alteri non convenit, ut patebit.
Obiicies primo: elementa licet heterogenea a calore congregantur in mixtionibus, et medi=
camenta in pharmaciis, cineres in lixivio miscentur simul cum aqua propter vim caloris
cibi heterogenei in stomacho congregantur et convertuntur in chylum, humores cum sanguine
congregantur in venis, stannum, plumbum, cera et similia calefacta miscentur in liquido, et ex=
siccatur vi caloris congregantur simul lapilli, paleae et alia heterogenea, ergo calor congregat heterogenea.
Respondetur tamen elementa in mixtione quam cibos in stomacho, medicamenta in pharmaciis etc.
primo a calore rarefieri et fieri homogenea secundum virtutem motivam, et tunc congregantur illa

illa quae ante

illa quae ante erant heterogenia, quare dum in lixivio miscentur cineres cum aqua prius extrahuntur ex cineribus exhalationes quae calefactae reddunt homogenia cum aqua cui dum admiscentur reddunt illam more lateritiam et continuam; in luto vero segregant heterogenia a calore solum per accidens, quorum partes tenuiores a luto evolant vi caloris, remanent continuo etiam terrea in quibus per illam unitatem non possunt lapilli, palea etc. segregari et moveri quo secundum propriam virtutem inclinant.

Objicies 2do: in sanguine emisso ex vena partes subtiliores et aquea supernatant vi frigoris et partes magis terrestres descendunt; praeterea hyeme vi frigoris exprimuntur ex oculis lachryma praesertim mane evigilantibus, humor etiam ex naribus; ergo frigus disgregat heterogenia.

R. quod a frigore aliquando per accidens disgregantur heterogenia, nam prius tollit homogeneitatem factam a calore adaptando et frigefaciendo, et deinde eius partes facta heterogenea tendunt ad loca diversa, sicut hoc in sanguine recenter emisso ex vena, nam humores illi ratione caloris erant in venis vel quasi homogenei, frigefacti deinde et relicti suae naturae descendunt vel supernatant quatenus graves sunt vel leves; disgregat etiam frigus per accidens in quantum stringendo aliquas partes illa quae subtiliores et frigidiores exprimuntur et segregantur; ita hyeme vi frigoris exprimitur humor ex ~~oculis~~ naribus vel ex oculis mane praesertim, quia tunc est magna copia humoris in cerebro collecta et segregata in somno.

Objicies 3tio: calor et frigus sunt qualitates contrariae, ergo non possunt habere eundem effectum segregandi homogenia; quia Philosophus 2° de generatione text. 56 docet contrariorum eadem esse contrarios effectus.

R. quod segregare homogenia quod convenit calori est diversus effectus a segregando quae convenit frigori, nam calor segregat homogenia in quantum rarefaciendo tollit impedimenta quo illa detinebant ne tenderent ad eundem locum; frigus vero segregat condensando obtinendo ne homogenia tendant ad locum quo eorum virtus inclinaret.

Objicies 4to: Philosophus hic text. 2 ait solam aquam esse facile terminabilem termino alieno, ergo definitio humiditatis non convenit omni humido.

Respondeo non Philosophus eo loco ait quod aqua id habet peculiare quod admixta rebus siccis faciat illas facile terminabiles, quem effectum non praestat aer licet sit humidus.

ARTICULUS III.

Quae qualitates conveniant singulis Elementis?

Aristoteles hic text. 50 ubi probavit 4 tantum esse combinationes possibiles primarum qualitatum, ita illas tribuit elementis, igni inquit, calidum et siccum, aeri calidum et humidum, aquae frigidum et humidum, terrae frigidum et siccum; circa hanc distributionem duae possunt esse difficultates, prima an recte conveniant binae illae qualitates singulis illis elementis, secunda an conveniant in summo.

Dicendum est primo combinationes primarum qualitatum recte fuisse ab Aristotele assignatas singulis elementis, contra Stoicos et alios quos referunt Conimbricenses. Probatur per singulas partes: et primo de igne experimur ignem calefacere et exsiccare et dispositiones ad ignem esse calorem et siccitatem, nam ligna applicata ad ignem prius calefiunt et exsiccantur quam vertantur in ignem.

Ignis

ignis e naa sua calidus et siccus; quod etiam dicendum est de igne elementari quem quidam
non dicunt secundum substantiam; quod aër sit calidus et humidus, probatur primo: quia aër est levis, ergo calidus,
nam levitas est calidi, sicut est gravitas frigidi: confirmatur quia aër ascendit supra aquam,
2do actione caloris generatur aër, ut patet: quia in distillatione cum calefiunt dum aqua solvitur in va=
pores vi ignis si superimponatur operculum colligant diligenter hi vapores et late expansa[?] multo
minus aqua ea rupe colligitur quam fuerit aqua quæ evaporavit, signum est aliquas partes a=
quæ fuisse transmutatas in aliud corpus, nec est credibile in aliud quam in aërem, nam actio=
ne caloris non transmutatur in terram frigidam et transmutatio aquæ in ignem est valde difficilis,
et infra dicemus; 3tio actione frigoris corrumpitur aër, nam in cavernis terræ per excessum
frigoris aër vertitur in aquam, ut ita docet Aristoteles 1 meteor. sum: 4 cap: generari fontes peren=
nes et fluvios, ergo aër est calidus, alioquin a contrario frigore non corrumperetur, ponitur quod aër
est calidus requiritur non esse siccum alioquin esset ignis, ergo est humidus; quod aqua sit frigida et humi=
da probatur: quia calefacta redit se ad frigus, et quia est facile terminabilis termino alieno ergo est fri=
gida et humida, quod terra sit frigida et sicca probatur: quia in æstate postquam a sole fuit valde
calefacta noctu denuo se reducit ad frigus, tum quia est gravis et gravitas est frigidi, præterea
terra est difficile terminabilis termino alieno ergo est sicca, nec obstat quod terra sit continua
ad quod videtur requiri humiditas, quia humiditas vel solum requiritur ut fiat de novo continua,
ex quo non erant separatæ vel ut in continuo partes se mutuo sequantur, dubi mutuo adhære=
ant quæ est effectus humiditatis, ut diximus, alioquin ignis non esset continuus, et similiter cœlu[m]
non esset continuum, quia non est siccum.

Dicendum 2do elementis in medio statu non habere nisi utramque qualitatem in sum=
mo, est sententia Averrois 3 Cœli com: 27, Philoponi hic t: 23 et aliorum, et est contra Conimb: hic
cap: qu: 4 art: 4., Probatur primo: quia combinatio duarum qualitatum in summo quæ non sunt contrari=
æ non implicat, et magis convenit elementis quam si ponatur altera in gradu intenso cum contra=
ria remissa, ergo combinatio duarum qualitatum in summo absolute convenit elementis.,
Probatur 2do quoad primam partem: quia qualitates non contrariæ possunt simul esse etiam in summo, quoad
2dam probatur: quia corpori simplici magis convenit non habere admixtionem qualitatum contrariam,
qualitates enim contrariæ refractæ et simul admixtæ debent corpori mixto, ergo elementis quæ
sunt corpora simplicia magis convenit combinatio duarum qualitatum in summo quam
habere alteram in gradu intenso cum altera remissa, v: g: aëri convenit magis humi=
ditas et calor in summo quam habere summam humiditatem in summo et calorem in
gradu intenso cum aliqua particula frigoris; confirmatur quia qualitates in summo non contra=
riæ optime inserviunt elementis ad generationem mixtorum, si in illis sit combina=
ta, neque alteri possunt intervenire, ergo et. Probatur quoad primam partem: quia qualitates illæ ita
combinatæ possunt invicem agendo refrangi quod requiritur ad mixtionem, quoad 2dam partem probatur:
quia combinatio in summo non convenit mixtis, quibus debent qualitates refractæ, neque
dicas singulis elementis deberi unam qualitatem in summo et alteram in gradu excel=
lenti sine admixtione contrarii, nam ex hoc sequeretur quod maior elementi haberet unam qua=
litatem remissam absque admixtione contrariæ quod est absurdum, quia experimur quod quantum
unaquæque qualitas inducitur in materiam tantum expellitur altera contraria, ex quo colligitur semper formam

maiorem completam

mae ee expletam 8 gradibus qualitatum, nec dicunt vnius qualitatis, nec partim vnius partim alterius contrariae.

Pbr 2do: Jmae combinaões jmarum qualitatum debent primis corporibus qualia st elementa, sed jmae combinaões jmarum qualitatum st combinaões illarum in summo, nam combinaões in gradu remissiori st extremae seu mediae compositae, et per consequens n st jmae &c., neque etiam combinaõem v: g: caloris in summo cum siccitate & humiditate in gradu remisso ee jmam, ga ante illam n datur alia combinaõ debita vlli corpori, nam contra, ga hac rõne darent plura elementa quam 4, ga combinaões vnius qualitatis in summo cum duabus alys remissis tot ee possent, quot st partes assignabiles in vnaquaque jma qualitate, vt considerantí patebit, sed, vt supra probarimus, tot st elementa quot st jmae combinaões jmarum qualitatum &c., confirmatur, ga hac rõne oia elementa eet symbolizantia, nam si in igne v: g: e aliqua humiditas, iam ignis in humiditate conueniet cum aqua, in calore cum aere, in siccitate cum terra.

Obyces jmo: ex Arte hic tt: 23 ignis e magis calidi quam sicci, et aer e magis humidi quam calidi, ergo ex Arte n debet elementis vtraque qualitas in summo.

R: go Ar: n docet ignem habere plures partes graduum caloris quam siccitatis, sed solum docet go qualitates elementorum comparent inter se [illegible] ordine ad effectus sensibiles per quos fuerunt supra definita, ignis e magis calidi quam sicci, ga in igne e magis sensibilis effectus 2darius caloris quam effectus 2darius siccitatis, sic de caeteris elementis, quam ignis n ita sensibiliter appareat terminabilis difficile termino alieno, sicut [illegible] disgregare heterogenea et congregare homogenea, eiusdemque colt. eadem rõe explicant [illegible] Ar: 2 de partibus cap: 2 vbi ait aquam feruentem ee magis calidam quam sit flamma, hoc e, go aqua feruens rõe maioris densitatis ht calorem citius sensibilem.

Obyces 2do: terra n e oium corporum grauissima, ga plumbum, aurum et similia mixta st grauiora, ergo n e summe frigida, summa e grauitas debet ee iuncta cum summo frigore.

R: go cum terra impura nullum mixtum e illo grauius, terra ga e valde impura et continet in poris multum aeris et exhalaõum ignearum, nec ht densitatem [illegible] vtro n e grauior plumbo aut alys mixtis.

Obyces 3tio: aqua e aere humidior, ga magis humectat terram, et pluuia decidens reddit aerem humidiorem, ex alia vero parte aer e magis terminabilis termino alieno quam sit aqua, ga aer in se nullam ht figuram sicut ht aqua, vt patet in eius guttis quae rotundae st, ergo aer e humidior quam sit aqua., confirmat: aqua in intensiore frigoris glaciat et condensat in grandinem et niuem, et etiam transmutat in cristallum, ergo naturaliter n e summe frigida, alioquin semper eet glaciata, 2do cum supponit terrae et aquae frigus [maius] sentit magis frigus in aqua, ergo terra n e summe frigida; 3tio loca maritima st calidiora quam mediterranea, ergo [illegible] etiam st [illegible] aqua e magis frigida quam terra, quod etiam st probari, ga aqua magis distat a coelo quam terra, et in aqua viuunt multa aialia, quae viuere n possent si eet summe frigida, imo e a terrestribus aialibus aqua pota in magna

copia [illegible]

copia [illegible] cum [illegible] exequiam a mixtis valde frigidis ut ab oppis [illegible] extingui [illegible]
Resumendo sermonem hic et de elementis in suo statu naturali, nam extra statum natu=
lem possunt habere qualitates remissas; nego igitur aquam esse in [illegible] humidiorem, sed magis humectare
quia cum sit densior magis agit et facilius [illegible] vestrum [illegible] et [illegible] magis adhaerescit corporibus;
neque pluvia humectat aërem [illegible] aquae vapores aëri admixti magis humectant alia corpora
ob maiorem densitatem, sicut aër in quo est maior copia exhalationum siccarum magis exsiccat,
[illegible] contingit in locis maritimis in quibus est magna copia harum exhalationum, quae ex mari [illegible]
quam [illegible] refert in terrestres et siccas exhalationes marinas [illegible] aliam partem [illegible]
aërem aqua [illegible] magis terminabilem aqua [illegible] maiorem [illegible] neque aqua [illegible] propriam fi=
guram, sed gutta [illegible] in aqua [illegible] cum non sufficiens gravitas in illis partibus exiguis
aquae ad superandam resistentiam sicci circumstantis, sicut [illegible] attollit aqua supra
orificium ciathi neque effluit cum illud est siccum, quod si [illegible] aliae partes aquae statim [illegible]
magis [illegible] ad confirmandum quod aquam non glaciari solum per intensionem frigoris sed etiam
per admixtionem siccarum exhalationum quae vim habent [illegible] partes aquae, propterea supra diximus
huiusmodi exhalationes requiri in grandine et nive, [illegible] si fuerit magna copia harum exhalationum
in aqua [illegible] transmutat in crystallum, [illegible] ab earum siccitate [illegible] humiditas aquae [illegible]
eius [illegible] substantiali [illegible] vero aqua sentiat magis frigida quam terra [illegible] humi=
ditati magis [illegible] in poros manus et magis applicat ad agendum; in locis maritimis maior calor
[illegible] maior copia exhalationum quae a sole calefactae attolluntur et miscentur cum aëre; neque ex [illegible] aqua minus
debet a coelo quam terra [illegible] inferi [illegible] minus frigida, [illegible] coelum non est [illegible] qualitatum
in elementis [illegible] provenientia [illegible] substantiali; [illegible] loco [illegible] et advertendum [illegible]
aqua et terra quamvis natura sua requirunt summum frigus [illegible] talem [illegible] cum reliquis
corporibus [illegible] dispositione [illegible] debeat a sole necessario calefieri et earum frigus debeat attem=
perari, [illegible] elementorum [illegible] non exigerent neque posset producere frigus in summo vehementi
actiones solis nimis calefierent nec servarent temperiem aptam ad [illegible] animalium; [illegible]
[illegible] de mixtis et venenis valde frigidis dico ab [illegible] et eorum frigus intensum [illegible]
non [illegible] sicut [illegible] in aqua et terra, vel certe [illegible] non solum [illegible] frigoris sed etiam qualitates
nocivas qualitates.
Quod dixi de terra et aqua dicendum est etiam de aëre qui est natura sua summe calidus licet sit
institutus [illegible] respirationem et ad refrigerandum cor animalis, nam in hac dispositione [illegible] aër habet talem
[illegible] cum reliquis corporibus et temperat proximus aquae [illegible] cum eius vaporibus frigidis,
quare nisi eius [illegible] substantialis haberet virtutem productivam caloris in summo non posset servare tempe=
riem caloris quam de facto servat, sed nimis ab aqua frigesceret et non [illegible] ad respirationem [illegible]
[illegible] de virtute effectiva ad generandum calorem in gradu remisso [illegible] agentis vali=
dioris [illegible] aqua et eius vapores qui [illegible] aëre densiores requiritur magna activitas et virtus effectiva,
[illegible] ergo ut in aëre servaretur [illegible] temperies caloris [illegible] ut eius [illegible] substantialis possit producere
calorem in summo quantum est ex [illegible] ut resistente frigore aquae proximae et vaporum produ=
cat solum calorem in gradu remisso.
Quaesivi aër est natura sua summe calidus [illegible] etiam est densior igne magis calefaceret quam
ignis; [illegible] est falsum, [illegible] ignis terminatur termino alieno minus difficile quam terminetur terra

[illegible] minus sicca

Et minus siccus ignis est magis rarus quam aer, et etiam est magis calidus, quia raritas sequitur ad calorem, in attritione dum aer calefit ignescit, et non est nisi rarus summe calidus.

Et quia ignis ratione siccitatis quae est ima caloris melius se insinuat et applicat ad agendum quam aer, qua ratione compensat maiorem densitatem aeris, praeterea quia aer noster non est in suo statu naturali et ideo non sentitur calidior igne; ad aliam partem dico quod ignis per raritatem facilius terminari termino alieno quam terra secundum hoc est per accidens, quia ex eo quod ignis sit rarior aere sequitur quod sit magis calidus, quia raritas maior non sequitur ad calorem sequitur secundo ad calorem cum siccitate quam non habet aer; in attritione particulae quae ignescunt sunt particulae chalybis quae atterunt et exsiccant dum ad lapidem allidunt, et patet si eaedem particulae illae ignitae excipiant et serventur, postquam enim fuerint extinctae manifeste apparent esse chalybis, et experientia docet pulverem et ramenta ferri et chalybis si in ignem injiciantur facile accendi et inflammari.

Objicies quod si in media regione aer esset frigidissimus alioquin non possent ibi generari nives et grandines, ergo tamen cum ille aer maxime distet a stratis videtur esse in suo statu naturali, ergo aer naturaliter est frigidus.

Respondeo supponendum esse quod totum hoc spatium aeris a terra usque ad superficiem concavam ignis dividi in tres regiones, supremam, mediam et infimam, suprema regio est pars illa aeris proxima regioni ignis et termina quae neque nubibus obducitur neque ventis agitatur et semper est calida et humida; media regio est illa pars aeris quae immediate est infra supremam regionem et perpetuo frigore rigescit et nubibus occupatur, haec regio versus terram extenditur quousque pervenit reflexio radiorum Solis e terra; infima vero regio est reliqua pars eiusdem aeris in qua fit reflexio radiorum Solis e terra, quae pars est variabilis modo calida ut in aestate, modo frigida ut hyeme, modo temperata ut veris et autumni tempore; supponendum 2do ex elementis potissimum ex aqua et terra extrahi actione Solis et in sublime attolli quendam halitum qui nihil est aliud quam partes puriores illorum elementorum quae a Sole calefactae et attenuatae acquirunt levitatem qua sursum feruntur, partes quidem puriores aquae calore attenuatae et factae leves dicuntur vapores quae retinent formam substantialem aquae eiusque humiditatem, partes vero puriores terrae calore attenuatae et factae leves dicuntur exhalationes terreae ut sic distinguantur ab exhalationibus igneis retinentque formam substantialem terrae eiusque siccitatem, huiusmodi autem exhalationes et vapores quamvis ab extrinseco sint calidi paulatim tamen revocantur ad statum frigoris debiti et naturalis eorum formam cum minor reflexio Solis pertingat ad loca altiora quo magis huiusmodi particulae elevantur a terra facilius deperdunt calorem et acquirunt suum frigus, ut in lib. meteororum explicatur; his suppositis Respondeo ad argumentum mediam aeris regionem frigefieri ab exhalationibus terreis, quae cum illuc pervenerint sunt magna ex parte iam refrigeratae et locum refrigerant, quia partes calidiores et igneae rursum exhalant, unde reliquae facile se revocant ad suum statum et cum huiusmodi exhalationes sint siccae non uniuntur et agglutinantur inter se sed remanent divisa in minutissimas particulas quae tum ratione levitatis non descendunt, tum ratione parvitatis et exiguitatis non habent virtutem sufficientem ad scindendum medium per quod deberent descendere sicut Aristoteles 4 Coeli in fine docet ramenta plumbi ferri et auri in aquam non descendere propter exiguitatem ponderis, quare huiusmodi exhalationes manent diu suspensae in

aere agita

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

aër, atque ita sicut olim aquæ frigescendo aërem, vitat. Quod exhalationes terreæ valde frigescunt, quia frigus ventorum borealium aliunde provenire non potest quam ex magna copia exhalationum terrestrium quæ cum illis ventis deferuntur.

Alij dicunt aërem mediæ regionis frigefieri a vaporibus illuc ascendentibus, sed haec responsio habet difficultatem, quia vapores ratione humiditatis facile uniuntur et agglutinantur inter se, ut patet in caldarijs distillatoriis, quare cum perveniunt ad confinia 2dæ regionis ex rarefactione facile recesserunt partes illæ quæ fuerunt ratione humiditatis agglutinatæ, et descendunt et pauci sunt vapores qui terminos illos transcendunt, unde non potest ibi causari frigus valde intensum.

Objicies 5to: Aristoteles 3 phys: text: 44 docet quod elementa habent inter se contrarietatem et explicat exemplis, aër inquit frigidus, aqua humida, ignis calidus, et de sensu et sensili cap: 4 igni peculiariter tribuit calorem, item 2do meteor: cap: 4 dicit esse calidissimum.

R. locum citt: 3 phys. ab aliquibus existimari corruptum, unde S. Thomas et alij legunt: aër humidus, aqua frigida, alij dicunt Aristotelem non curasse veritatem exemplorum, ita Simplicius et Philoponus in eum locum, ad 2dam authoritatem R. igni peculiariter tribui calorem non secundum se, sed ratione effectus varij qui est disgregare heterogenea, ut supra explicavimus.

Quæres 1mo: an qualitates activæ communes duobus elementis sint eiusdem speciei, ut v. g. calor ignis et calor aëris etc.?

R. affirmative, tum quia nulla ratio cogit, nec apparet diversitas in huiusmodi qualitatibus, tum quia se invicem intendunt, nam a calore ignis intenditur calor aëris et frigus expellit frigus aquæ, quod fieri non potest si esset diversæ speciei, unde Aristoteles hic text: 25 docet elementa symbola facilius inter se transmutari quam assymbola, quia in illis una tantum qualitas est excellenda, alia quæ remanet est eiusdem speciei in utroque elemento, imo est eadem numero in utroque elemento.

Quæres 2do: an calor vitalis sit eiusdem speciei cum calore ignis?

R. affirmative, nam calor vitalis fovetur a calore ignis, imo calor ignis supplet defectum caloris vitalis, ut patet dum calore furni excludunt pulli ex ovis, sed non ab igne extinguitur calor vitalis, ratio est quia hic debet esse temperatus, et excedens nimium intensus extinguit illum.

Quæres calor ignis extinguitur ab humiditate aquæ et fovetur ab humiditate aëris, quia liquiditas ignis exigit levitatem et raritatem, siccitas terræ gravitatem et densitatem, ergo sunt diversæ speciei.

R. diversitatem in his effectibus provenire non omnino per se a qualitatibus symbolis sed a diversa combinatione, unde humiditas aquæ extinguit ignem ut quatenus iuncta cum frigore, vel quatenus iuncta cum maiori densitate quam sit in aëre, et sic de reliquis.

QVÆSTIO III

De virtutibus motivis elementorum.

ARTICVLVS I

Quæ et quot sint virtutes motivæ in elementis?

Virtutes motivæ elementorum sunt illæ quibus elementa moventur ad loca naturalia et in ijs quiescunt, ut est gravitas et levitas, gravitas definitur ab Aristotele 4 coeli text: 6 et elem: q. 4: 6 hac ratione:

grave est id

grave e id quod ferri natum e ad medium, seu deorsum e ad centrum mundi, quam ptr docet Aristoteles lib: 4 coeli t: 5 medium sive centrum mundi e deorsum, sicut pars infima in viro, coelum e sursum sicut e pars superior in viro; leve dicitur id quod ferri natum e a medio, quod sursum sive a centro mundi ad eius circumferentiam, subinde deinde Aristoteles gravissimum e id quod substat omnibus quae feruntur deorsum, levissimum quod supereminet omnibus quae feruntur sursum, ex quibus colligitur duplicem ee gravitatem e levitatem, altera e summa, alia media; gravitas summa e simpliciter e qua movet ad centrum infra oia corpora, ut e gravitas terrae; levitas summa e simpliciter e qua movet supra oia corpora, ut e levitas ignis; gravitas aquae e levitas aeris e media e secundum quid, quia illa movent solum infra corpora leviora, haec vero solum supra corpora graviora, unde istae virtutes mediae appellantur ab Aristotele esse aliquid, id est gravitas aut levitas per comparationem ad aliud, nam aqua respectu ignis e aeris e gravis, sed respectu terrae e levis; e aer qui respectu aquae e terrae e levis respectu ignis e gravis.

Circa virtutes motivas elementorum occurrunt aliquae difficultates, prima e: an sit una tm virtus motiva oium elementorum an vero diversae; aliqui ex antiquis apud Aristotelem lib: 1 coeli t: 89 e lib: 4 t: 20 gravitatem tribuerunt oibus elementis e oia ee gravia dicebant, sed differre secundum magis e minus grave, ita ut nullum elementum ex propria inclinatione moveatur sursum sed solum per exclusionem e impulsum ab alio, aer v: g: movetur sursum impulsus ab aqua graviore dum partes aquae cum per aerem descendunt e uniuntur in loco inferiori ea terrae qua nubes expellit e excludit sursum dum comprimit depressa ex parte inferiori, idem dicunt de coeteris elementis.

Sed ista e impossa ut recte Aristoteles loco citt: sequeretur quod maior ignis aut aer tardius esset motus sursum quam minor, quia maior ignis magis ponderaret, hoc a: e contra experientiam qua videmus magnum aerem facilius deprimi e detineri infra aquam quam magnus, 2do ut argumentatur Aristoteles lib. 4 coeli t: 32 nullum elementum inaliter debet ee supra ignem quia frustra data eet gravitas igni quia deorsum inclinaret; 3tio e maior ratio cur oia elementa potius ponantur gravia quam levia, praeterea quod aer sit minus levis quam ignis e propterea ab eo pellitur deorsum e sic de coeteris.

2da difficultas e: an gravitas e levitas identificentur cum fois substantialibus elementorum an potius sint qualitates ab illis distinctae?

Dicendum e cum Aristotele hic t: 8 e 3tio de partibus animalium cap: [illegible] ee qualitates distinctas a fois substantialibus. Ptr quia vapor e substantialiter aqua e exhalatio substantialiter terra e tn habet levitatem qua sursum ascendunt, non vero gravitatem, quia gravitas non e fa substantialis terrae vel aquae; quod etiam distinguatur gravitas e levitas a densitate e raritate ptt tum quia in coelo e densitas e raritas, ptt e aliquas partes densiores alias rariores e tn non habet gravitatem neque levitatem, tum quia interdum idem corpus cum e densius e levius seipso magis rarefacto, glacies e: e densior aqua e tn supernatat aquae, oleum e densius aqua e minus grave.

vel alio magis rarefacto

Dices: Aristoteles 4to metaph: t: 28 grave e leve ponit inter proprietates quantitatis quae pertinent ad fundamentum qualitatis, e hic t: 55 facit raritatem e densitatem ee principia gravitatis e levitatis.

R. quod Aristoteles solum docet ex sententia antiquorum sequi quod gravitas e levitas sint proprietates

quantitatis

quantitatis, quia illi omnia componebant ex atomis, et grave dicebant id in quo erant plures atomi et pauciores vacuitates, et e contra vero leve id in quo erant plures vacuitates, pauciores atomi, similiter dicunt fortes quod ex sententia antiquorum sequitur densitatem et raritatem esse principia gravitatis et levitatis eo eadem modo allatam.

Ex dictis colligitur gravitatem et levitatem non sequi immediate ad formas substantiales, quia in exhalatione remanet forma terrae et tamen non habet gravitatem, sed sequuntur immediate ad combinationem primarum qualitatum posita debita densitate et raritate, sic levitas summa sequitur ad calorem et siccitatem in summo posita raritate debita, ut patet in igne, gravitas summa sequitur ad frigus et siccitatem cum densitate, ut patet in terra, idemque dicendum est de gravitate aquae et levitate ~~terrae~~ aeris quae sequuntur ad combinationem primarum qualitatum illis debitam posita densitate aut raritate, propterea cum terrea exhalatio valde calefit et attenuatur sive rarefit habet levitatem, quia habet combinationem qualitatum ad quam sequitur levitas licet retineat formam substantialem terrae.

Tertia difficultas est an gravitas et levitas distinguantur a primis qualitatibus, a raritate et densitate?

Ratio dubitandi est, quia utriusque est combinatio debita illarum qualitatum est principium motus sursum aut deorsum, quia ad eam combinationem sequitur gravitas aut levitas, ut diximus, cur ergo non dicitur quod illi motus sequantur immediate ad eas combinationes earum qualitatum absque illa gravitate aut levitate intermedia et distincta.

Dicendum est gravitatem et levitatem esse distinctas tum a combinatione primarum qualitatum tum a raritate et densitate. Probatur: quia interdum in aliquo subiecto variatur notabiliter combinatio aliarum qualitatum et tamen in illo remanet eadem gravitas, ut patet in ferro candenti vel in lapide valde calefacto in quibus fit magna variatio earum ~~exhalationum~~ qualitatum et tamen in illis remanet gravitas ferri et lapidis. Ergo dicendum est quod gravitas sit qualitas distincta a combinatione aliarum et quam tamen combinationem sequitur tanquam ad illam proximam et adaequatam, unde licet varietur illa combinatio potest gravitas eadem remanere in subiecto, nam sicuti forma substantialis ferri et lapidis remanet in illa sine combinatione frigoris et aliarum dispositionum quae erant necessariae ad eius formae productionem, ita gravitas est qualitas quae remanet in subiecto etiam sublata combinatione aliarum qualitatum quae fuerat necessaria ad hoc ut illa gravitas produceretur. Confirmatur quia in terra dummodo non varietur densitas quamvis varietur combinatio aliarum qualitatum manet gravitas, ergo gravitas solum cum densitate deberet identificari, quod supra probatum est esse falsum, quod ostenditur patet quia aer etiam valde densatus est levis et ascendit supra aquam, ut patet in utribus et follibus.

Ad rationem dubitandi patet ex dictis.

Dices exhalatio quae est substantialiter terra valde calefacta et rarefacta ascendit sursum et est levis quae non ascenderet nisi calefieret et rarefieret, ergo levitas illius residet in ea combinatione caloris et raritatis.

Respondetur: sicut in aliis gravitas et levitas distinguuntur a combinatione aliarum qualitatum, ut modo probavimus, ita similiter dicendum est de levitate exhalationum et vaporum.

Dices 2do: primae qualitates sunt effectrices motus localis sursum aut deorsum, ergo sunt immediate.

immediate illum causare.

R. nego seq: quia, ut alibi probavimus quod aliquid habeat virtutem causandi aliquem effectum non recte colligitur ex maiori vel etiam aequali eius affectione, nam hoc est effectus licet aptus non sit illum producere, sed colligitur a posteriori ex eo quod effectus ille nunquam nisi eo causa posita, in nostro autem casu non posita combinatione aliarum qualitatum, in qua desit ?, resistentia gravitas, adhuc sequitur motus deorsum, ut patet in ferro candenti.

Quarta difficultas est an virtutes motivae elementorum differant inter se essentialiter, v: g: an gravitas terrae et aquae sint specie diversae, an potius differant solo numero et tantum magis et minus?

Dicendum est virtutes motivas elementorum essentialiter inter se differre. Probatur primo: si levitas aëris esset eiusdem speciei cum levitate ignis et minus intensa vel haberet admixtam qualitatem contrariam, vel non haberet, neutrum dici potest ergo etc. Minor quoad primam partem probatur: quia corporibus simplicibus debentur virtutes motivae simplices, nempe quae moveant ex se ?, non ? virtutis sicut convenit mixtis, ut docet Aristoteles lib. 1 coeli t. 26 et 27; quoad secundam partem probatur: quia qualitates quae habent contrarium non sunt naturaliter in esse remisso sine admixtione contrariae qualitatis. Probatur 2do: levitas aëris quantumvis ponatur intensa nunquam movet aërem supra ignem, levitas vero ignis quamvis remissa movet exhalationem supra aërem ergo differunt essentialiter. Consequentia patet: quia virtus motiva sicut est aptitudo specificatur a termino ultimo, sed levitas ignis respicit per se et tendit ad ? ?maret corpus habens talem dispositionem in ? levitas aëris tendit ad ? ignis quaterus ? etiam positionem in ? et hae duae levitates specificantur a terminis diversis ergo ipsae essentialiter sunt diversae.

Dices: termini ad quos inclinant levitas aëris et levitas ignis non differunt inter se essentialiter sed solum secundum maiorem vel minorem distantiam a centro: quia caelum Lunae exigit in ? positionem quae magis distat a centro quam ignis ergo nec illae levitates differunt essentialiter.

Sed contra: quia licet illi termini materialiter et mathematice accepti non differant essentialiter, si tamen formaliter et physice accipiantur, id est, si considerentur ut dicunt determinatam positionem ? ? ? differunt essentialiter, sicut et duae potentiae licet habeant eundem terminum materialiter distinguuntur inter se specie si termini formales sunt diversi vel si habent diversum modum tendendi, v: g: potentia creativa ignis et sola productiva eiusdem ignis naturaliter differunt essentialiter et ad eandem albedinem materialiter acceptam terminatur similitudo albedinis albae ? ? alterius ? quae tamen relationes differunt specie, quia similitudo terminatur ad albedinem sub diversa ratione formali scilicet quatenus habet unitatem cum alia albedine, dissimilitudo vero quatenus albedo habet diversam differentiam essentialem a nigredine ergo etiam virtutes motivae elementorum specie distinguuntur ex eo quod tendant ad terminos secundum diversas circumstantias et positiones.

Obiicies primo: Aristoteles 1 coeli t. 7 et lib. 4 t. ? enumerat duas tantum virtutes motivas simplices gravitatem et levitatem ergo male assignantur 4.

R. ab Aristotele locis citt: numerari tantum species subalternas earum virtutum non infimas,

sicut cum dividit

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch
Baden-Württemberg
MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

sicut cum dividit motum rectum in sursum et deorsum assignat tm species subalternas quæ deinde subdividuntur in species infimas sc: in motum sursum simpliciter et sursum secundum quid.

Quæsijs ex 8 phys. tt: 50 et 7 metaph. tt: 50 docet omnia esse plura contraria sed virtutes motivæ elementorum quæ inter se differunt eodem levitatis ignis erit contraria tum levitas aëris tum gravitas terræ et aquæ.

R. Axiom intelligendum esse de contrarijs proprie dictis quæ sc: efficaciter se expellunt, ut calor et frigus, non vero de contrarijs minus proprie acceptis quæ formaliter tm se expellunt ut sunt illæ virtutes motivæ saltem in tensæ, et in coloribus quamvis cum colore albo non solum niger sed alij etiam medij sint incompossibiles.

Obijcies 2do: aër est minus levis quam ignis, et aqua minus gravis quam terra, ergo illis conveniunt gravitas et levitas eiusdem rationis in gradu remisso, quia differentia secundum magis et minus fit eiusdem rationis et non differunt essentialiter. Confirmatur levitas aëris fit intensior a levitate ignis, quia si in aëre introducantur dispositiones ad ignem tunc aër fit levior, ergo est eiusdem speciei.

R. magis et minus accipi posse dupliciter primo intensive quo pacto magis vel minus leve est quod habet plures aut pauciores gradus levitatis eiusdem rationis, sicut magis et minus calidum est quod habet plures aut pauciores gradus caloris; 2do accipitur comparative et tunc significat diversam differentiam essentialem quæ residet in indivisibili et non habet partes aut gradus hac ratione equus dicitur animal minus perfectum quam homo, non quia differentia et forma essentialis equi habet pauciores partes seu gradus, nam ipsa consistit in indivisibili, sed quia secundum se tota est imperfectior differentia hominis, et hac ratione accidens dicitur minus ens quam substantia et frigus minus activum quam calor, quia differentia non importat remissionem sed diversitatem essentialem; in hoc 2do sensu et comparative dicitur aër minus levis quam ignis et aqua minus gravis quam terra, quia aër habet levitatem essentialiter diversam a levitate ignis quæ inclinat ad esse supra pauciora corpora quam inclinet levitas ignis, nam aër supereminet tm terræ et aquæ, ignis vero supereminet omnibus elementis, ad confirmationem nego Antecedens, nam dum in aëre introducuntur dispositiones ad ignem tunc acquirit levitatem ignis diversæ rationis quæ sc: tendit supra plura elementa quam tendit levitas aëris, neque tunc acquirit plures gradus levitatis eiusdem rationis qui faciant unam levitatem intensiorem, imo in eo casu levitas propria aëris potius remittitur et minuitur, quia remittuntur etiam dispositiones aëris ad quas sequitur eius levitas.

Obijcies 3tio qualitates activæ symbolæ in elementis sunt eiusdem speciei infimæ ergo et motivæ; Confirmatur: vapor movetur supra aërem et tamen habet levitatem aëris quia habet levitatem ortam ex calore et humiditate, et ex eo quod ignis movetur supra aërem non sequitur quod habeat virtutem motivam specie diversam.

R. nego neg: disparitas est quia qualitates activæ symbolæ in utroque elemento producunt effectus eiusdem speciei calor. n. productus ab igne et ab aëre est eiusdem speciei et calor unius elementi a calore alterius intenditur, virtutes vero motivæ non causant motum ad eundem locum, nam levitas ignis movet supra aërem, levitas vero aëris supra aquam, ad confirmationem Resp. vaporem moveri supra aërem quia semper mixtus cum exhalatione terrea habente levitatem ignis.

Articulus 2dus.

ARTICULUS II

Utrum motus naturalis Elementorum sit in fine velocior?

Affirmat Aristoteles 1 Coeli t: 88 terra, inquit, quanto fuerit propinquior medio id est centro velocius fertur, ignis, quanto ei quod sursum, idem repetit 3 Coeli t: 28 et docuerat 5 phys: t: 67, quae doctrina intelligenda est quod caeterae circumstantiae medii resistentis et virtutes motivae mobilis sint eadem, nam si in fine medium esset magis resistens vel virtus motiva mobilis esset diminuta tunc motus non esset velocior in fine. Probatur sententia Aristotelis experientiam lapis qui ex altiori loco descendit eo maiorem ictum facit et tunc celerius movetur quia maior ille ictus lapidis decidentis non potest referri nisi in maiorem celeritatem motus etc. Si quis lente et tardo motu lignum securi tangat vel parum vel nihil scindit quod si celeri motu eadem securi feriat lignum scindit in duas partes, unde Aristoteles quaest: 19 mechanica assumit ut principium quod caeteris paribus id quod fertur celerius fertur vehementius. Patet etiam experientia eundem lapidem difficilius retineri et facilius frangi quo ex altiori loco decidit quae omnia non possunt referri nisi in maiorem celeritatem et maiorem impetum quo movetur.

Dices: motus fumi sursum est naturalis et tamen est celerior initio quam in fine, ergo etc. Respondeo quod partes fumi leviores et calidiores ac proinde etiam rariores et minus sensibiles semper celerius evolant quo magis recedunt, unde relinquunt in loco inferiori partes graviores et minus calidas sed magis densas et sensibiles quae tardius propterea moventur quam motu [illegible] se deserant a partibus levioribus a quibus iuvabantur ut sursum ascenderent, quare non manent eadem circumstantiae quae erant in principio motus.

Difficultas est in assignanda causa huius maioris velocitatis quam experimur in fine motus gravium et levium.

Conimb: lib: 2 de Coelo cap: 6 quaest: 1 art: 2 referunt et impugnant varias sententias quae apud illos videri possunt; mihi placet sententia Averrois 8 phys: com: 82, Burlaei eodem lib. t: 86 et aliorum qui asserunt propterea gravia et levia velocius in fine moveri quia tunc a medio magis iuvatur eorum motus, pro quo intelligendo.

Notandum est 1mo quod medium potest iuvare motum mobilis si ipsum etiam ab illo principio moveatur versus eandem partem, ut patet quia navis cum movetur secundo flumine facilius et celerius movetur quam si moveretur adverso flumine vel etiam in stagno et lacu quiescente, si ergo aer simul cum lapide movetur versus eandem partem et quidem celerius in fine quam in principio, eo tunc magis iuvat motum lapidis et est causa ut ille tunc celerius moveatur, v. g. moveatur lapis per spatium tripalmare dum movetur per primum palmum quam invenit quiescentem tardius movetur sed per secundum palmum movetur cum impellit et eo mediante etiam secundum quando deinde movebitur per secundum quem invenit iam motum et minus resistentem celerius movebitur et consequenter magis impellet 3tium palmum, unde per 3tium adhuc celerius movebitur et eodem modo in aliis partibus medii. Difficultas est in explicando qua ratione tunc aer moveatur ab illo principio et non ab ipso mobili, nam si ab ipso solo moveretur non posset causare maiorem celeritatem quam experimur, sicut aqua in stagno movetur ad motum navis et tamen non causat velocitatem quam habet navis dum movetur secundo flumine, quia in stagno aqua ex se est quiescens et movetur

solum impulsa

eidem impulsa et mota a navi; in flumine vero non tantum a navi sed ex se movetur, pro huius diffi-
cultatis intelligentia.

Notandum 2do quod aer (eademque est ratio de aqua) condensatur et rarefit dum mobile per ipsum
movetur, quia partes aeris anteriores comprimuntur a mobili et condensantur, posteriores vero ra-
refiunt, quia debent sequi et adhaerere mobili ne detur vacuum et non possunt sequi nisi per rarefacti-
onem, alioquin totus aer qui est a tergo lapidis deberet moveri et illum sequi; partes vero ae-
ris quae sunt ad latera mobilis condensantur, quia comprimuntur a mobili dum cadit vel ad extra eas recipitur.

Notandum 3tio quod substantia aeris sicut et aliorum corporum cum fuerit ultra sta-
tum naturalem condensata aut rarefacta habet vim se reducendi ad suum statum, unde partes aeris
a mobili condensatae aut propter periculum vacui rarefactae moventur a propria forma ad recuperandam
debitam raritatem aut densitatem, et dum hac ratione moventur iuvant motum lapidis, nam
partes a tergo rarefactae ut recuperent debitam densitatem moventur versus mobile atque ita
illud urgent et propellunt ulterius, condensantur quia et moventur potius versus mobile quam versus alias
partes, quia aliter deberent discontinuari ab aliis partibus aeris quae adhaerescunt mobili et da-
retur vacuum, aut certe nimium rarefierent illae quae adhaerent mobili, hoc certo quia locus a
tergo mobilis occupatur a partibus aeris posterioribus, ut diximus, sequitur quod partes anteriores et ad la-
tera condensatae non possint versus illam partem rarefieri et ideo rarefiunt versus partem anteriorem,
unde aer qui adhaeret lateribus mobilis dum rarefit et extenditur versus partem anteriorem secum
defert mobile et promovet ulterius, et quia aer antecedens in eandem partem anteriorem rarefit
et movetur, sequitur ut mobile moveatur per illum tanquam per medium motum ex se versus eandem
partem, et quo magis mobile recedit a termino eo maiorem copiam aeris a tergo urgentis habet
et partes laterales et anteriores propter hanc rationem magis condensatae celerius et velocius rarefiunt, ideo
in fine motus magis iuvant et promovent ipsum mobile, experimur etiam quod corpora valde condensata
celerius moventur ad recuperandam raritatem quam si minor fuerit in illis densitas, sic virga
valde incurvata quia eius partes interiores multum condensantur, experimur quod cum strepitu magno im-
petu movetur ut recuperet raritatem, ubi vero parum remanet densitatis tardius movetur, et ratio a
priori est quia gradus remissi raritatis facilius educuntur ab eadem virtute quam excellentiores,
ubi etiam quia probavimus in calore et aliis qualitatibus cum agerimus de resistentia effectiva.

Notandum 4to supposita quae diximus superesse adhuc difficultatem, nam si in fine
motus gravium et levium medium secundum partes anteriores est magis condensatum magis etiam
resistet mobili et ideo non poterit cadere maiorem velocitatem, pro qua difficultate solvenda
sciendum est quod aer et reliqua corpora violenter condensata moventur ad recuperandam rari-
tatem versus eandem partem versus quam fuerunt condensata nisi aliunde impediantur, et propter-
ea aer anterior rarefit non ad latera sed versus partem ulteriorem nisi impediatur, ut contingit cum
lapis descendens propellit aerem prope terram, tunc impeditur aer a terra ne rarefiat versus
partem anteriorem, rarefit et movetur ad latera, quod si a lateribus etiam impediretur, ut si esset va-
lidus intra aliquod vas, tunc aer tamdiu condensaretur donec eius resistentia esset superior virtute mobilis,
cum vero fuerit valde condensatus impediet mobile ne ulterius descendat, ut explicavimus in physicis de vacuo;
et hoc est quod diximus de motu aeris ad latera cum impeditur a terra removeatur, imprimis ex aliis similibus
experimentis, nam aqua fluens quae opposito lapide aut alio impedimento non potest tam libere fluere cum a-
supervenientibus

supervenientibus vi sua comprimit et densat et propter impedimentum non potest rarefieri in directum, rarefit ad latera et movet in gyrum, propterea tunc videmus paleas aut frondes quae vehuntur ab aqua moveri in gyrum, quare idem proportionaliter cum fundo affirmare de aere, ex quo fit quod quamvis medium in fine motus sit magis condensatum quam initio, quia tamen non quiescit in ea maiori densitate sed quia illam potius rarefit celerius ad latera, ut fit ex dictis, ideo non impedit motum neque magis reddit mobili sed potius magis illud iuvat.

Dicendum est gravia et levia velocius moveri in fine quam in principio ratione medij tunc magis adiuvantis et minus resistentis. Probatur quia hac ratione omnia salvantur et facile explicantur quae solent obijci.

Obijcies 1mo: Aristoteles 1 Coeli textu 88 docet motum naturalem esse velociorem in fine quia iam mobili augetur vis motiva quia augetur gravitas intrinseca mobili.

Respondeo nego sequelam, nam ad Aristotelis dictum verificandum satis est si augeatur virtus motiva medij extrinseca mobili ratione maioris densitatis, ut supra explicavimus. Quare idem Aristoteles 3 Coeli textu 28 docet aërem moveri sursum ut est levis et deorsum ut est gravis, ita ut dici etiam possit esse virtus medij impellens et promovens mobile sursum habens rationem levitatis quatenus tendit versus eam partem versus quam inclinat levitas, unde aequivalet levitati, idemque dicendum est de motu deorsum.

Obijcies 2do: si gravia et levia moventur velocius in fine ratione medij magis adiuvantis per suam rarefactionem, etiam motus violentus proiectorum debet in fine esse velocior, quod est contra experientiam. Sequela probatur quia ad motum violentum proiecti eodem modo rarefiunt partes aëris posteriores et condensantur tum anteriores tum illae quae sunt ad latera.

Respondeo disparitatem esse quia in motu naturali gravium et levium remanet semper in mobili eadem virtus motiva intrinseca, verbi gratia in lapide eadem gravitas, quae initio condensavit 1mum palmum aëris et eo mediante movit et condensavit 2dum palmum magis quam 1mum, unde adiuta ab illa parte aëris magis condensata quae celeriter rarefit magis condensat et movet 3tium palmum atque ita manente eadem gravitate lapidis semper augetur virtus motiva extrinseca; in motu vero violento proiectorum semper post initium minuitur magis principium motivum extrinsecum, nam initio a proijciente valde condensatur aër et deinde deserit proiectum quod per virtutem et gravitatem intrinsecam resistit et impedit motum nitendo in partem oppositam, quare aër initio valde condensatus quia se solo sine auxilio alterius condensat partes ulteriores minus densitatis causat in illis quam habet in se et hae minus condensant alias partes ulteriores donec perveniatur ad aërem ita remisse condensatum ut non possit partem ulteriorem pellere ob eius resistentiam. Quod verum est etiamsi proiecta dicantur moveri a virtute impressa quia illa semper minuitur, ut docent ipsi authores, neque dicas falsum esse quod a proijciente initio magis condensatur aër quam sit in progressu motus quia experimur globos bombardae magis ferire post aliquam distantiam quam initio motus, nam initio a proijciente condensatur aër cum magna perturbatione et dissipatione partium, unde non applicantur eodem modo omnes partes aëris ad promovendum proiectum sicut applicantur postea in medio motu.

Obijcies 3tio: si lapis flante vento descenderet tunc aër impelleretur in alias partes a vento nec posset iuvare mobile et tamen tunc etiam movetur lapis velocius in fine quam initio.

Respondeo quod multae partes aëris circa mobile ita condensantur ut extra vim venti transportentur

in partem

in partem anteriorem rarefieri et promovere mobile, sicuti dum magno impetu ruit aquae fluminis partes aliquae condensatae circa pilas pontis in quas incederent, extra vi totius fluminis moventur et rarefiunt in partem oppositam, interim vero retardatur motus mobilis quod etiamsi fuerit minus grave, rapitur a vento in alias partes.

Obijcies 4to: gravia et levia per se moventur velocius in fine, sed hoc est falsum si ratione huius rei esset medium magis adiuvans.

R. gravia et levia moventur in fine velocius per se, id est independenter ab omni alio nego, per se, id est non stringenter et per accidens verum, nam ita a natura determinata ut semper moveantur per medium a quo semper magis adiuvantur in fine motus.

QVAESTIO IIII

De transmutatione Elementorum ad invicem.

ARTICVLVS I

Utrum quodlibet Elementum possit immediate in quodlibet aliud transmutari?

Dicendum est posse; quae quaestio debet intelligi ut possint elementa per partes invicem transmutari immediate, nam totum aliquod elementum simul non potest in aliud naturaliter transmutari, quia a natura sunt invicem ita attemperata secundum activitatem et resistentiam, ut unum non habeat virtutem corrumpendi totum contrarium alterius, ut patet experientia tot annorum. Probatur ratione: quodlibet elementum potest immediate recipere dispositiones cuiuslibet alterius, ut si parva terra injiciatur in fornacem, eademque est ratio de aqua et alijs, immediate recipiet dispositiones ignis etc.

Obijcies primo: aqua prius recipit calorem debitum igni quam siccitatem, quia calor est magis activus, quare tunc habebit calorem et humiditatem quae sunt dispositiones aëris, ergo aqua prius convertitur in aërem quam in ignem. Confirmatur: quia ad productionem ignis requiritur maior raritas maior quam sit in aëre, ergo dum in aqua aut terra producitur ille maior excessus supra raritatem consequenter haec elementa rariora quam sit aër, quod est absurdum.

R. saltem in eo casu in quo aqua vi agentis frigidi et sicci antea amiserit magna ex parte humiditatem si injiciatur in ignem simul recipiet gradum caloris et siccitatis sufficientem ad formam ignis; ad confirmationem R. non esse absurdum quod per accidens et in via corruptionis aqua et terra habeant raritatem maiorem quam habet aër.

Obijcies 2do: quod convertitur in ignem debet esse pabulum ignis, sed aqua et terra non sunt huiusmodi, quia carent humiditate pingui et aërea quae requiritur ad pabulum ignis; Confirmatur: quia cineres non convertuntur in ignem, quia sunt valde sicci et carent humido pingui.

R. quod pabulum seu nutrimentum ignis non dicitur esse id quod in ignem quomodocumque convertitur, sed illud solum quod per continuum fluxum resolvitur in fumum et subministrat novas exhalationes admixtas vaporibus humidis et unctuosis, ut alibi diximus de flamma et carbonibus, terra autem et aqua non subministrant huiusmodi exhalationes et vapores, ideo non est pabulum ignis, licet in ignem vertantur; ad confirmationem R. quod cineres et alia similia corpora densa et sicca non facile rarefiunt nec facile cedunt nostro igni qui impurus est et semper habet aliquid humiditatis, ideo cineres non vertuntur.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg MINISTERIUM FÜR WISSENSCHAFT, FORSCHUNG UND KUNST

non vertant in ignem, vel si aliquæ illorum partes vertuntur, quia tenuiores et subtiliores, facile evolant et non apparent.

Obijcies 3tio: non potest unum mixtum immediate transmutari in quodlibet aliud, vinum e.g. non transmutatur immediate in acetum, sed prius in vappam; ergo neque unum elementum immediate transmutatur in quodlibet aliud. Confirmatur: quia naturaliter non datur transitus de extremo ad extremum nisi per medium.

Respondeo disparitatem esse, quia plures dispositiones requiruntur ad formam mixti quam ad formam elementi, quare introductis dispositionibus ad formam vappæ mixti v.g. vini, et non sunt adhuc sufficientes ad formam aceti, ideo necesse fuit aliam formam mixti mediam, ne materia careret forma; in elementis vero immediate introducuntur dispositiones ad quodlibet aliud elementum, ut probatum est. Ad confirmationem dico: licet aër sit quoddam medium inter ignem et aquam in ordine ad convenientiam quam habent elementa secundum suas qualitates, non tamen est medium in ordine ad transitum, quia aqua, ut probatum est, aliquando transmutatur immediate in ignem; axioma autem illud intelligitur de medio in ordine ad transitum, quod definitur ab Aristotele 3 phys: t. 22 esse illud in quod prius aptum est pervenire id quod mutatur.

ARTICULUS: II.

Utrum Elementa symbola facilius transmutentur dissymbolis?

Elementa dicuntur symbola cum in una qualitate conveniunt, ut terra et ignis quæ conveniunt in siccitate; dicuntur dissymbola cum in nulla qualitate conveniunt, ut terra et aër.

Affirmat Aristoteles hic t: 25, et rationem reddit, quia facilius est superare unum contrarium quam duo, sed in transmutatione elementi symboli superatur una tantum qualitas contraria, in transmutatione vero dissymboli superantur duæ, ergo facilior est transmutatio symboli.

Circa rationem Aristotelis est difficultas, quia in dissymbolis sunt duæ qualitates quæ agunt, in symbolis vero est una tantum; sed non videtur facilius quod unum superetur ab uno quam duo a duobus, quia sicut se habet unum ad unum contrarium, ita duo ad duo. Et hæc pro solutione.

Notandum est primo doctrinam Aristotelis intelligendam esse cæteris paribus, id est quod si cætera sint paria, propter hoc quod ex elementis quæ debent transmutari unum sit symbolum, aliud dissymbolum cum agente, facilius et citius transmutatur symbolum; nam si poneretur dissymbolum esse densius, ac magis quam sit symbolum, illud citius aget et transmutabit in se passum; sed hoc est per accidens et ratione maioris densitatis, non ex eo quod sit dissymbolum; sic hac ratione aqua dissymbola citius transmutatur in ignem quam terra symbola, quia hæc est densior aqua.

Notandum 2do experientia constare quod sicut unitæ duæ qualitates quæ debent superari ratione illius coniunctionis ita se roborant ut magis resistant duabus contrariis quam una tantum resistat uni contrariæ; experimur enim quod cibus valde frigidus et durus, si habeat alias qualitates similes cum qualitatibus stomachi, facilius et citius decoquitur quam aliquis cibus minus frigidus qui tamen in alijs qualitatibus non convenit cum stomacho; quare cum cibus solo frigore sentit stomacho, facilius superatur a solo calore quam a calore et alijs qualitatibus stomachi superetur frigus unitum in cibo cum alijs qualitatibus stomacho contrarijs. Idem docet Aristoteles contingere in transmutatione elementorum, quia enim in symbolis non uniuntur et roborantur invicem duæ qualitates ad pugnandum adversus contrarias sicut uniuntur in dissymbolis, ideo in illis est minor resistentia et facilius et cito fiet transmutatio, ratio huius rei clarior est, quia sicut in animalibus illa quæ habent humores et alias

affectiones

affectiones magis diversas maiorem habent antipatiam et dissensionem inter se unde eorum difficilius transformantur et viceversa etiam duae qualitates unitae habent maiorem antipatiam cum suis contrariis et propterea difficilius illis cedunt et resistunt illis transformari eum obtinent secunda formae subiectae dissymbola habent inter se maiorem hanc antipatiam et propterea magis resistunt actioni dissymboli servando suas qualitates.

Ex dictis patet ad difficultatem initio positam.

Obijcies: sicut ex unione alterius qualitatis roboratur resistentia in elemento dissymbolo ita etiam roboratur virtus activa in contrario agente, nam calor cum siccitate fortius agit ergo transmutat difficilius elementum dissymbolum.

Respondeo falsum esse similiter quod duae qualitates unitae roborent ad agendum, nam calor coniunctus cum humiditate minus agit, coniunctus vero cum siccitate est magis acrior et in materia sicca facilius penetrat et se insinuat in passum, sicut in materia humida magis adhaeresit et minus penetrat, addo deinde quod etiam calor a siccitate roboratur ad agendum tunc elementum redditur magis activum non solum contra dissymbolum sed etiam contra symbolum, quare illi non convenit contra maior activitas per se quatenus dissymbolum est, contra vero maior resistentia ex unione qualitatum convenit elemento quatenus dissymbolum est quae convenit illi ex maiorem antipatiam quae est solum adversus dissymbolum.

Quaeres: an ex duobus elementis dissymbolis possit generari tertium utrique symbolum, v: g: dum ignis agit in aquam an possit generari aër?

Respondeo affirmative cum forte hic tt: 3 qui id probat, quia aqua iniecta in fornacem evaporat in fumum, fumus vero constat ex aëre et terra, ut alibi explicavimus, neque apparet ulla implicantia, quare dum ignis per calorem agit in aquam non possit in aliquo casu aqua per suam humiditatem destruere siccitatem in igne et tandem generetur aër qui est cum utroque elemento symbolus neque obstat quod qualitates non sint eodem modo activae sed una celerius alia tardius agit, nam elementa interdum dum applicantur ad invicem non est in statu naturali, sed potest applicari ignis qui multum siccitatis amiserit, quare cum ab aqua introducetur in ignem gradus humiditatis sufficiens ad formam aëris poterit in igne adhuc esse calor sufficiens ad eandem formam aëris, cum vero ex duobus dissymbolis generatur tertium elementum utrique symbolum causa principalis sufficiens est id quod ponit dispositiones et ultimam determinationem ad illum effectum quod convenit utrique elemento dissymbolo, vide quae diximus supra in quaestione de causa principali.

QUAESTIO VLTIMA

De Mixtione

ARTICULUS I

An sit Mixtio?

Tripliciter sumi potest mixtio, primo pro sola iuxta positione plurium, ut cum grana frumenti permiscentur cum granis hordei; secundo pro iuxta positione plurium includente tamen aliquam alterationem, ut cum calore ignis unguenta commiscentur cum alijs ad constituendum pharmacum;

3tio pro tali

3tio pro tali iuxta positione et alteratione ad quam sequatur generatio alterius substantiae de novo ita ut in substantia de novo genita contineantur vel actu vel virtute illa plura iuxta posita et alterata; mixtio in hoc 3tio sensu accepta est adhuc duplex, scilicet vel pro generatione alterius substantiae ex eo quod iuxta ponuntur et alterantur aliqua mixta, ut cum ex cibo generatur sanguis et ex sanguine caro etc.; vel pro generatione mixti quae fiat ob iuxtapositionem et commixtionem elementorum, et in hoc ultimo sensu hic agimus de mixtione.

Dicendum est dari mixtionem sive generationem mixti ex concursu et commixtione elementorum. Tum haec est communis sententia patrum in his duobus libris et omnium peripateticorum. Probatur experientia quia multa generantur mixta sine semine, ut herba in parietibus et tectis quae genita non est referri nisi in pulverem adhaerentem tectis et parietibus et in aquam pluvialem in qua multum aeris et exhalationum terrestrium et ignearum continetur, ut mox patebit, quae omnia dum simul miscentur et invicem agendo alterantur generantur huiusmodi herbae; similiter dum ranae generantur in aestate decidente pluvia omnia elementa simul miscentur et ita alterantur ut producant dispositionem sufficientem ad formam horum animalium, ergo datur generatio ex concursu et commixtione elementorum. Tum 2o confirmatur quia ad nutritionem et augmentum herbarum et plantarum concurrit non solum terra et aqua sed etiam aer et ignis, et propterea docet Philosophus lib. 8 de hist. animalium cap. 19 initio quod olera in hortis magis crescunt ex pluviis quam ex aliarum aquarum rigatione; imo etiam arundines in lacu prognatae nihil fere accrescunt nisi aqua pluvia irrigatae; quia scilicet in aquis pluviis continentur plures particulae aliorum elementorum. Et eadem 4 elementa concurrunt ad generationem mixti, quia ut docet Philosophus hic t. 50 omnia nutriuntur ex iisdem ex quibus constant.

Dices ex Philosopho cit.: elementa non nutriunt, ergo falsum est quod herbae nutriantur elementis.
R. a Philosopho doceri quod unum elementum solum et non commixtum cum aliis non nutrit, sed omnia coniuncta et mixta nutriunt; ideo agricolae ad alendas plantas irrigant terram eamque cum aqua miscent.

Obycies primo: non potest assignari causa congregans et miscens omnia elementa ut ita congregata concurrant ad generationem mixtorum etc.

R. quod calore Solis attolluntur multi vapores et terrestres exhalationes, imo et multae exhalationes igneae genitae vel a Sole vel ab ignibus subterraneis; haec omnia dum ascendunt sursum semper recipiunt magis a reflexione Solis, unde vapores reducunt se ad statum naturalem frigoris et agglutinantur et admiscentur cum multis exhalationibus tum terreis tum igneis, cum quibus agglutinati decidunt in pluvias; praeterea quando vapores ibi condensati in pluvias continent multas particulas aeris quas descendendo secum deferunt, atque ita cum aquae pluvialibus congregantur multae particulae omnium elementorum non solum in terra eiusque visceribus sed etiam in mari et ceteris in quibus generantur multa mixta.

Obycies 2o: si mixta generarentur ex commixtione elementorum deberent elementa dividi in minutissimas particulas, sed elementa repugnant huiusmodi divisioni, quia partes cuiusque rei conantur uniri inter se ut facilius resistant contrario etc.

R. quod quamvis elementa ob sui conservationem conentur uniri et repugnent divisioni, facile tamen dividuntur et commiscentur a Sole qui calefaciendo et attenuando subtiliores partes terrae eas in altum attollit simul cum vaporibus etc., unde necesse est decidant cum fuerint frigefactae et ita commiscentur cum particulis aquae et aliorum elementorum, ut explicavimus.

Quaeres: an de

Quaeres an ad mixtionem requirant omnia elementa?

R. esse aliam mixtionem imperfectam qua elementa miscentur sine productione alterius formae substantialis, ut cum generantur grandines, nives et alia similia quae dicuntur mixta imperfecta, et ad hanc mixtionem non requiruntur omnia 4 elementa, ut patet in exemplis mixtorum imperfectorum quae numeravimus, aliam esse mixtionem perfectam qua elementa ita miscentur ut producatur nova forma substantialis, ut est generatio metallorum, plantarum etc., et ad hanc concurrunt omnia 4 elementa, ut Aristoteles hic t. 88: omnia mixta corpora, inquit, quae fiunt circa medii locum, id est circa terram, et composita ex omnibus elementis sive corporibus elementis simplicibus, et ratio est quia mixta requirunt consistentiam quae provenit a terra et potentiam, debent praeterea esse aliquo modo terminabilia et habere aliquam figuram et hoc provenit ab aquae humiditate, et quia ad generationem mixti debent refrangi et remitti elementorum qualitates requiruntur etiam aer et ignis qui cum duobus aliis elementis contrariis ut hac ratione refrangant qualitates.

Dices Aristoteles 2 de partibus cap. 7 ait in crystallo non esse calorem, et ad perfectam mixtionem non requiruntur 4 primae qualitates elementorum et consequenter neque 4 elementa.

R. quod Aristoteles vel est locutus in sententia eorum qui existimant crystallum esse mixtum imperfectum et habere formam substantialem aquae, in quam sententiam inclinat Albertus Magnus, vel certe docet in crystallo non esse calorem excellentem et dominantem sed exiguum et valde remissum, sicut est in metallis.

ARTICULUS II.

Quid sit Mixtio?

Aristoteles libro 1 de generatione t. 90 describit mixtio est miscibilium alteratorum unio, quam descriptionem colligit ex conditionibus quae ad mixtionem requiruntur, quarum prima habetur t. 83 ut scilicet miscibilia non debeant omnino corrumpi dum miscentur, nam nemo dicit lignum misceri cum igne quando comburitur sed tunc lignum corrumpitur et ignis generatur, neque nutrimentum miscetur cum vivente quo nutritur sed corrupto nutrimento pars viventis generatur. 2da conditio est ut non debeant miscibilia omnino manere, nemo enim dicit materiam misceri formae sed materia cum forma componit, habetur haec conditio t. 86. 3tia est ut id quod alteri miscetur non sit accidens, nam quae miscentur debent posse existere etiam separata cuiusmodi non est accidens, ita habetur t. 85 ut miscibilia dividantur in minutas particulas alioquin non possent perfecte misceri et invicem agere aut pati ut refrangant qualitates prout requiritur ad mixtionem, ita habetur t. 88 ut inter miscibilia sit certa proportio alioquin unum dominaretur, nec recte refrangerent qualitates prout requiritur ad generationem mixti, haec autem proportio non debet esse solum quoad magnitudinem et quantitatem sed etiam quoad virtutes activas et passivas.

Quaeritur an recte ab Aristotele definiatur mixtio. R. affirmative quia in illa definitione sufficienter distinguitur mixtio ab omni alia generatione et sufficienter explicatur natura mixtionis, ut patebit ex explicatione.

Mixtio dicitur miscibilium alteratorum, id est miscibilia, id est elementa ex quorum concursu et mixtione generatur mixtum, debent alterari et refrangi secundum proprias qualitates ut introducatur forma mixti. Dicitur unio, hoc est unitio sive actio qua elementa sub forma mixti de novo producta uniuntur, quia 4 elementa debeant manere in mixto vel actu vel virtute quando in illorum materiam introducitur forma mixti dicuntur sub illa uniri et fieri

unum, si nova

unum, seu quae ergo integer definitionis est quod mixtio sit transitus substantialis elementorum per mutuam alterationem ad formam mixti sub qua uniuntur inter se elementa et faciunt unum.

Advertendum est quod sicuti generatio interdum accipitur pro sola introductione formae substantialis, interdum pro sola alteratione, ita etiam mixtio quae est una species generationis accipi potest vel pro sola introductione formae mixti vel pro alteratione miscibilium; si 2do modo accipiatur explicari debet definitio quod sit unio causalis et dispositiva; si 1mo modo quod sit unio formalis, et in hoc 2do sensu videtur accipi ab Arist., quia hic est sensus magis proprius eius particulae, nec quicquam est in contrarium, nisi tamen principaliter importatur et explicatur in ea definitione alteratio miscibilium.

Obiicies 1mo: notior est mixtio quam sit miscibile, ergo male definitur mixtio per unionem miscibilium.

R. quod miscibile sumi potest dupliciter; 1mo prout est denominatio a mixtione formali, quo pacto dicitur miscibile formaliter; 2do sumi potest fundamentaliter, id est pro iis quae possunt in minutas particulas dividi et ad invicem confundi et misceri, et hoc 2do modo acceptum miscibile, id est fundamentaliter est adinvicem et quidem notius quam sit ipsa formalis mixtio atque generatio formae mixti.

Obiicies 2do: omnis generatio est mutatio totius in totum, sed mixtio non est huiusmodi, quia elementa non mutantur sed manent in mixto, ergo mixtio non est species generationis.

R. quod alibi quaeremus utrum elementa maneant in mixto secundum proprias formas an solum secundum qualitates et virtutes; interim certum quod elementa non manent in mixto ut hoc aliquid sensibile et demonstrabile, neque est ostendendo metallum dicimus hoc est ignis aut aqua ac proinde in mixtione mutantur elementa saltem secundum denominationem huius sensibilis et demonstrabilis quod sufficit ad rationem generationis.

Obiicies 3tio: si in uno elemento introducantur dispositiones ad mixtum tunc generabitur mixtum et non miscentur miscibilia, ergo mixtio definitur male miscibilium alteratorum unio; confirmatur: Genes. 1 multa dicuntur animalia nata ex aqua ut pisces et alia ex terra ut quadrupedes.

R. quod in casu posito esset quidem productio et generatio mixti sed non esset per mixtionem proprie, quia ille casus naturaliter est impossibilis, ut colligi potest ex dictis et alibi magis explicabitur, ideo ab Arist. definita est solum generatio mixti quae fiat per mixtionem; ad confirmationem R. dici animalia genita ex aquis, alia ex terra vel quia maiorem convenientiam quam habent cum his elementis, vel quia a Deo producta fuerunt ex materia illorum tamen elementorum.

Obiicies 4to: haec definitio convenit cuicumque mixtioni per quam duo liquores inter se confunduntur, ergo non convenit soli mixtioni proprie dictae.

R. negando ant., nam unio miscibilium proprie significat unionem per ordinem ad aliquam 3tiam substantiam de novo genitam in qua miscibilia uniuntur et faciunt unum per se, hoc autem non reperitur in mixtione liquorum.

Obiicies 5to: non potest assignari quid in hac definitione se habeat loco generis, quid loco differentiae, ergo etc.

R. definitionem seu generationem elementorum seu generationem mixti esse speciem generationis, ut supra diximus, quare subintelligitur in hac definitione transitus ad generationem qua

miscibilia

miscibilia alterata vniuntur, vbi alterãe generatione cætera sc̃ hñt loco differentiæ.

Omitto quæstionem quomodo maneant elementa in mixto, quia pendet ex alia difficultate: an in mat̃ª possint esse simul plures fõæ substantiales, de qua in libris de Anima cum agemus de formis partialibus.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
gefördert durch Baden-Württemberg